Andre Gide

Pivnițele Vaticanului

RAO international publishing company

LUI JACQUES COPEAU
Cuverville, 29 august 1913

Îmi face plăcere să-ți scriu numele pe prima filă a acestei cărți. Ea a fost întotdeauna a ta; cel puțin din ziua cînd a început să ia o formă. Cred că îți amintești de acea plimbare, în timpul căreia ți-am povestit-o; eram la Cuverville; vîntul bătea cu furie şi noi ne duceam la Etretat să vedem marea. Interesul tău pentru cele ce-ți povesteam m-a susținut mult, tot timpul cît am scris-o.

Plănuisem să scriu această carte încă mai demult. Mi-ai adus aminte că ți-am vorbit despre ea chiar din prima zi cînd ai venit să mă vezi la întoarcerea ta din călătoria în Danemarca.

Cîți ani au trecut de atunci?

În aceste vremi de producție pripită şi de zămisliri ratate, îmi dau seama că va fi greu să conving lumea că am purtat această carte atîta vreme în minte înainte de a mă strădui să o nasc.

De ce îmi intitulez această carte *Şotie*? De ce le-am spus celor trei de dinainte *Povestiri*? Pentru a arăta clar că ele nu sînt chiar nişte romane.

De altfel, nu mă prea interesează dacă sînt luate drept romane, cu condiția să nu fiu acuzat că m-am abătut de la regulile „genului" şi că, de exemplu, le lipsesc dezordinea şi confuzia.

Povestiri, şotii... cred că, pînă acum, n-am scris decît cărți ironice (sau critice, dacă preferi), dintre care ultima este cea de față.

Cred că lipsurile operelor de astăzi vin din faptul că ele se nasc înainte de termen şi că artistul nu-şi mai acordă timpul de a le purta în sine. Dar ferească-mă Apollo să fac procesul epocii mele! Nu-mi place să o fac pe nemulțumitul. Cele spuse aici sînt menite doar să-i avertizeze pe cei care ar pretinde că descoperă în *Pivnițele Vaticanului* o retractare, o palinodie, ceva ce-i ajută să traseze curba carierei mele, arătîndu-i evoluția...

Nu mă mai interesează decît meseria mea şi nu aspir decît la a fi un bun artizan.

CARTEA ÎNTÎI
ANTHIME ARMAND-DUBOIS

Eu unul am ales. Am optat pentru ateismul social. Exprim acest ateism de vreo cincisprezece ani, într-o serie de lucrări...
Georges PALANTE,
Cronică filosofică
din Mercure de France (dec. 1912)

I

In anul 1890, sub pontificatul lui Leon al XlII-lea, renumele doctorului X..., specialist în boli reumatice, îl aduse pe francmasonul Anthime Armand-Dubois la Roma.

— Te duci la Roma să-ți îngrijeşti trupul! exclama Julius de Baraglioul, cumnatul lui. Acolo o să-ți dai seama că sufletul îți este mult mai bolnav decît trupul! Iar Armand-Dubois răspundea, pe un ton de compătimire exagerată:

— Bietul meu prieten, priveşte-mi umerii.

Blajinul Baraglioul îşi ridica privirea, fără să vrea, spre umerii cumnatului său; se cutremurau ca scuturați de un rîs adînc, de nestăpînit; şi într-adevăr te cuprindea mila văzînd acel trup mare, pe jumătate paralizat, folosindu-şi ultimele puteri în chipul acesta grotesc. Era limpede că fiecare rămînea neclintit pe poziția lui şi că elocința lui Baraglioul nu putea să schimbe nimic. Dar, cine ştie, poate că timpul... povața tainică a locurilor sfinte... Profund descurajat, Julius mai spunea doar atît:

— Anthime, starea ta mă îngrijorează (umerii îşi încetau dintr-o dată dansul, căci Anthime îşi iubea mult cumnatul). Poate că peste trei ani, în timpul jubileului, cînd voi veni la voi, vei fi mai bine!

Veronique, în schimb, îşi întovărăşea soțul într-o stare sufletească cu totul diferită: fiind credincioasă, ca şi sora ei Marguerite şi ca şi Julius, acea îndelungată şedere la Roma însemna împlinirea uneia dintre marile ei dorințe; Veronique îşi umplea viața monotonă şi plină de dezamăgiri cu tot felul de mărunte practici religioase şi, neputînd avea copii, se consacra întru totul acestui ideal. Dar, din nefericire, nu nutrea mare speranță că-l va aduce pe Anthime pe calea credinței. Ştia încă de mult timp cîtă încăpățînare se ascunde sub fruntea aceea înaltă. Abatele Flons o avertizase:

— Opiniile intransigente, îi spusese el, sînt şi cele mai rele. Nu mai spera decît într-un miracol.

Încetase să mai sufere. Încă din primele zile ale instalării lor la Roma, fiecare dintre cei doi soți îşi organizase existența în felul său: Veronique îşi consacra timpul treburilor gospodăreşti şi rugăciunilor, Anthime cercetărilor sale ştiințifice. Trăiau astfel, unul lîngă celălalt, suportîndu-se reciproc şi întorcîndu-şi spatele. Aşa se face că între cei doi soți domnea un fel de înțelegere şi că asupra lor plana un fel de fericire, fiecare dintre ei găsind în sprijinirea celuilalt prilejul de a-şi folosi cu discreție virtuțile.

Locuința pe care o închiriaseră prin intermediul unei agenții avea, așa cum se întîmplă în cazul celor mai multe locuințe italienești, pe lîngă unele calități neașteptate, și mari cusururi, întinzîndu-se pe tot etajul întîi din palatul Forgetti, via Lucina, avea o terasă frumoasă unde Veronique își puse în minte, de cum o văzu, să cultive aspidistre, plante cărora le mergea atît de rău în apartamentele din Paris; dar, ca să ajungă pe terasă, era obligată să treacă prin orangerie, unde Anthime își instalase laboratorul; acesta hotărâse că prin laboratorul lui se putea trece doar la anumite ore din zi.

Fără să facă zgomot, Veronique împingea ușa și se strecura discret prin încăpere, cu ochii în pămînt, precum un călugăr ce trece prin fața unor obscene graffiti, căci nu-i plăcea să vadă cum, în fundul camerei, revărsîndu-se dintr-un fotoliu de care era sprijinită o cîrjă, uriașa spinare a lui Anthime stătea încovoiată deasupra cine știe cărui lucru necurat. La rîndul lui, Anthime se făcea că nu o aude. Dar de îndată ce ieșea din cameră, se ridica greoi din fotoliu, se tîra spre ușă și, plin de țîfnă, cu buzele strînse, împingea zăvorul cu o mișcare autoritară a degetului arătător.

Apoi, la scurt timp, venea clipa cînd pe cealaltă ușă intra Beppo, să-i ia comisioanele.

Anthime îl remarcase pe Beppo — un băietan de vreo doisprezece-treisprezece ani, zdrențăros, fără părinți și fără adăpost — la cîteva zile după sosirea sa la Roma. Așezat în fața clădirii unde cei doi soți descinseseră la început, pe via Bocea di Leone, Beppo atrăgea atenția trecătorilor arătîndu-le o lăcustă pitită sub un smoc de verdeață într-o mică legătură de stuf. Anthime îi dăduse pe insectă șase bănuți, și apoi, cu puținele cuvinte italienești pe care le știa, îi explicase copilului că, în locuința unde avea să se instaleze a doua zi, pe via Lucina, va avea nevoie, curînd, de cîțiva șobolani și că orice viețuitoare ce se tîrăște, înoată, umblă pe pămînt sau zboară îi folosește pentru documentare. Lucra pe ființe vii.

Beppo era foarte iscusit în asemenea treburi și i-ar fi putut aduce chiar și vulturul sau lupoaica de pe Capitoliu. Această meserie îi convenea, căci se potrivea de minune cu plăcerea lui de-a umbla după șterpeleală. Anthime îi dădea zece bănuți pe zi; Beppo ajuta și la treburile casei. La început, Veronique îl privi cu antipatie; dar din clipa cînd observă că se închină cînd trece prin fața Madonei așezate în colțul dinspre nord al casei, îi trecu cu vederea înfățișarea zdrențăroasă și îi îngădui să ducă în bucătărie apa, cărbunele, lemnele și curpenii de foc, ba chiar, marțea și vinerea, cînd Caroline, servitoarea pe care o aduseseră cu ei de la Paris, era prea ocupată cu gospodăria, Beppo o însoțea pe Veronique la piață și îi ducea coșul.

Beppo nu o iubea pe Veronique; dar se îndrăgostise de savant care, curând, renunță să mai coboare, cu greu, în curte, ca să-și ia în primire victimele, și îi îngădui băiatului să urce în laboratorul lui. Aici se ajungea prin terasă, urcînd pe o scară ascunsă, ce o lega de curte. În ursuza-i singurătate, inima lui Anthime bătea parcă mai tare cînd auzea zgomotul ușor făcut de picioarele goale ale băiatului pe dale; nu lăsa să se vadă nimic din toate astea; nu exista lucru care să-l poată tulbura în munca sa.

Băiatul nu bătea în geamul de la ușă, ci îl zgîria cu unghia și, cum Anthime continua să stea aplecat peste masa de lucru fără să răspundă, făcea patru pași înainte și rostea, cu vocea-i de copil, un „permesso?", care însenina încăperea. După voce, Beppo părea un înger; de fapt era un ajutor de călău. Oare ce nouă victimă mai aducea în traista pe care o punea pe masa de tortură? Prea absorbit adeseori de munca sa, Anthime nu deschidea traista imediat, ci doar arunca spre ea o privire rapidă; dacă pînza tremura, era bine; pentru acest Moloch era bună orice viețuitoare: șobolan, șoarece, pasăre, broască. Uneori Beppo nu aducea nimic; intra totuși în cameră: știa că Armand-Dubois îl așteaptă, chiar dacă venea cu mîinile goale; și, în timp ce copilul, fără să facă nici cel mai mic zgomot, stătea aplecat, alături de el, și urmărea cruda experiență, savantul gusta vanitoasa plăcere de fals zeu, simțind cum privirea uimită a puștiului se oprește rînd pe rînd, plină de spaimă, asupra animalului și plină de admirație asupra lui însuși.

Înainte de a experimenta pe om, Anthime Armand-Dubois pretindea că reduce la „tropisme" orice activitate a animalelor pe care le cerceta. Tropisme! Nu se inventase bine cuvîntul, și iată că mulți îl foloseau; nenumărați psihologi nu mai vorbeau decît despre tropisme. Tropisme! Ce lumină neașteptată emanau aceste silabe! Era limpede că organismul ceda unor excitații asemănătoare celor ce fac ca floarea-soarelui să se întoarcă spre soare (ceea ce se poate explica ușor prin cîteva legi simple de fizică și de termochimie). Cosmosul dobîndea în sfîrșit o blîndețe încurajatoare. Pînă și în cele mai neprevăzute mișcări ale ființei se putea recunoaște o desăvîrșită supunere față de agentul excitant.

Pentru a-și atinge scopul, adică pentru a obține de la animalul învins mărturia simplității sale, Anthime Armand-Dubois inventase un sistem complicat de cutii cu pereții colorați și cu forme diferite, prevăzute cu trape, labirinturi și tot felul de despărțituri ce conțineau unele hrană, altele nimic și altele praf de strănutat: erau niște instrumente diabolice care, nu după mult timp, s-au bucurat de mare trecere în Germania și, sub denumirea de Vexierkasten, au ajutat noua școală psihofiziologică să facă încă un pas spre necredință. Și, ca să acționeze în mod distinct asupra unui anumit simț al animalelor sau asupra unei anumite părți a creierului, unora le scotea ochii, altora le distrugea auzul, iar pe altele le castra și le jupuia de piele; sau le scotea creierul ori vreun alt organ socotit indispensabil, dar de care animalul — pentru ca Anthime să-și poată face experiența – se putea lipsi.

Comunicarea sa asupra „reflexelor condiționate" revoluționase Universitatea din Uppsala; stîrnise discuții violente, la care participaseră cei mai mari savanți străini. Dar în mintea lui Anthime se nășteau noi întrebări; lăsîndu-și colegii de breaslă să cîrtească, își conducea cercetările pe alte căi, vrînd să pătrundă și mai

adînc în tainele lui Dumnezeu.

Nu-i era de ajuns să admită grosso modo că orice activitate înseamnă o uzură şi că animalul, prin însuşi exerciţiul muşchilor sau al simţurilor, cheltuia ceva. De fiecare dată el se întreba: cît? Bietul animal încerca să recupereze ce pierduse; dar Anthime, în loc să-l hrănească, îl cîntărea. Aportul de noi elemente ar fi complicat prea mult experienţa: zilnic, şase şobolani nemîncaţi şi legaţi fedeleş cîte doi erau puşi pe cîntar: doi orbi, doi chiori şi doi văzători; vederea acestora din urmă era solicitată întruna de un mic aparat mecanic. Armand-Dubois urmărea să vadă care era raportul dintre pierderile pe care le sufereau aceste animale după cinci zile de nemîncare. În fiecare zi, la prînz, savantul adăuga în mici tablouri ad-hoc noi cifre triumfătoare.

II

Se apropia jubileul. Soţii Armand-Dubois îi aşteptau pe soţii Baraglioul de la o zi la alta. În dimineaţa în care sosi scrisoarea ce le anunţa sosirea, care avea să aibă loc în seara aceleiaşi zile, Anthime ieşi în oraş să-şi cumpere o cravată.

Anthime ieşea rar; cît mai puţin cu putinţă, căci se mişca cu greutate; Veronique îi făcea cu plăcere cumpărăturile sau îi aducea acasă furnizorii care îi luau comanda după model. Lui Anthime nu-i păsa de modă; dar cu toate că dorea o cravată foarte simplă (modestă, de mătase neagră), voia, totuşi, s-o aleagă. Plastronul de satin brun, cumpărat pentru călătorie şi purtat de el în timpul şederii la hotel, îi ieşea tot timpul din vesta pe care se obişnuise s-o lase descheiată; cu siguranţă că Marguerite de Baraglioul ar socoti că fularul crem cu care îl înlocuise şi pe care îl prindea cu o camee mare, veche şi ieftină, arată prea neglijent; făcuse rău că lăsase acasă micile papioane negre, gata făcute, pe care le purta de obicei la Paris şi mai ales că nu adusese unul ca model. Oare ce fel de cravate îi vor propune? Nu se va putea hotărî pînă nu va vizita mai multe magazine de cămăşi de pe Corso şi de pe via dei Condotti. Lavaliera, pentru un bărbat de cincizeci de ani, era prea extravagantă; cu siguranţă că ceea ce i se potrivea era un papion drept, de un negru mat...

Masa nu se servea decît la ora unu. Anthime se întoarse cu cele cumpărate pe la prînz, exact la timp ca să-şi poată cîntări animalele.

Deşi nu era un om care să ţină prea mult la felul cum se îmbracă, Anthime simţi nevoia ca, înainte de a se aşeza la lucru, să-şi încerce cravata. Pe undeva avea un ciob de oglindă, ce-i folosise mai demult la provocarea tropismelor; îl sprijini de peretele unei cuşti şi se aplecă să-şi vadă imaginea.

Anthime îşi purta părul — încă des, altădată roşcat, acum de acea nuanţă schimbătoare galben-cenuşie pe care o iau obiectele vechi din argint aurit – tuns perie, sprîncenele-i stufoase îi adumbreau ochii, a căror privire era mai cenuşie şi mai rece decît un cer de iarnă; favoriţii, tăiaţi scurt, îşi păstraseră o culoare roşcată, ca şi mustaţa-i ursuză. Îşi trecu dosul mîinii peste obrajii teşiţi şi pe sub barbia-i mare şi pătrată şi spuse:

— Da, da, o să mă bărbieresc imediat.

Scoase cravata din pachet şi o puse în faţa lui; îşi scoase fularul prins cu acul împodobit cu o camee. Ceafa-i puternică era încinsă cu un guler destul de înalt, scobit în faţă, pe care îl purta cu colţurile întoarse. Aici, în ciuda dorinţei mele de a nu spune decît esenţialul, nu pot să nu vorbesc despre umflătura de la gîtul lui Anthime Armand-Dubois. Căci, pînă nu voi învăţa şi mai bine să deosebesc ceea ce este accidental de ceea ce-i necesar, ce pot cere condeiului meu dacă nu exactitate şi rigoare? La drept vorbind, cine ar putea afirma că această umflătură nu a jucat nici un rol şi nu a atîrnat deloc în ceea ce Anthime numea gîndirea sa liberă? Mai uşor trecea peste sciatica lui; cu toate că nu-i ierta bunului Dumnezeu această meschinărie.

Se pomenise cu ea, nu ştia cum, la puţin timp după ce se căsătorise; la început nu avusese în partea de sud-est a urechii stîngi, unde pielea începe să se acopere cu păr, decît un fel de mic neg fără importanţă; mult timp, izbuti să şi-l ascundă sub părul bogat; nu-l observase nici măcar Veronique, pînă cînd, într-o noapte, în timp ce-l mîngîia, îl descoperi.

— Dar ce ai aici? exclamase ea.

Şi, ca şi cum, odată demascată, n-avea de ce să se mai reţină, umflătura se făcu, în cîteva luni, cît un ou de potîmiche, apoi cît un ou de bibilică şi, în sfîrşit, cît un ou de găină, cînd se opri, în timp ce şi părul, tot mâi rar, se împărţea în şuviţe în jurul ei, expunînd-o privirii. La patruzeci şi şase de ani, Anthime Armand-Dubois nu se mai gîndea să placă; îşi tunse pârul scurt şi începu să poarte gulere tari, destul de înalte, prevăzute cu un fel de alveolă ce-i ascundea umflătura, dar, totodată, i-o şi scotea în evidenţă. Socotesc că am vorbit destul despre umflătura de la urechea lui Anthime.

Îşi puse cravata în jurul gîtului. În centrul cravatei se afla un mic locaş din metal, prin care trebuia trecută panglica de prindere, ce era fixată cu un fel de ac. Era un dispozitiv ingenios, dar care, de îndată ce introduceai panglica, se desprindea de pe cravată; aceasta căzu pe masa de lucru. Trebuia să recurgă la ajutorul lui Veronique; o chemă şi ea veni în grabă.

— Uite, coase-mi din nou asta, zise Anthime.

— Lucru făcut la maşină; nu-i bun de nimic, murmură ea.

— Chiar aşa.

Veronique purta întotdeauna, înfipte în rochia-i de casă, sub sînul stîng, două ace cu aţa în ele, unul cu aţă albă şi altul cu aţă neagră. Se duse lîngă fereastră şi, stînd în picioare, începu să coasă. Anthime o privea. Era o femeie destul de puternică, cu trăsăturile feţei accentuate; era încăpăţînată ca şi el, dar cu o înfăţişare plăcută şi

aproape întotdeauna surîzătoare; uşoara mustaţă pe care o avea nu-i înăsprea prea mult figura.

Are multe calităţi, se gîndea Anthime, privind-o cum coase. Aş fi putut să mă căsătoresc cu vreo cochetă care să mă înşele, cu vreo fluşturatică ce m-ar fi putut părăsi, cu vreo guralivă care să mă toace toată ziua la cap, cu vreo neroadă care să mă scoată din sărite, cu vreo morocănoasă aşa cum e cumnată-mea...

Şi, pe un ton mai puţin băţos ca de obicei, îi spuse „mulţumesc", în timp ce Veronique, care terminase de cusut, plecă.

Cu cravata nouă la gît, Anthime se cufundă din nou în gîndurile lui. Nu se mai aude nici o voce, nici din afară şi nici din inima lui. A terminat de cîntărit şobolanii orbi. Şobolanii chiori sînt staţionari. Va cîntări acum cuplul intact. Deodată tresare, atît de brusc încît cîrja se rostogoleşte pe jos. Uluitor! şobolanii intacţi... îi cîntăreşte din nou, căci trebuie să se convingă pe deplin: de ieri, şobolanii intacţi au crescut în greutate! Prin minte, ca o străfulgerare, îi trece un gînd: Veronique!

Cu greu, îşi ia cîrja şi se îndreaptă spre uşă:

— Veronique!

Ea vine din nou în grabă, plină de bunăvoinţă. Pe pragul uşii, Anthime îi spune cu răceală:

— Cine s-a atins de şobolanii mei?

Nici un răspuns. El continuă rar, rostind răspicat fiecare cuvînt, ca şi cum Veronique n-ar mai înţelege franceza:

— În timpul cît am fost plecat, cineva le-a dat să mănînce. Tu ai făcut-o?

Ea, prinzînd puţin curaj, se întoarce spre el aproape agresivă şi-i spune:

— Laşi bietele animale să moară de foame. Nu m-am atins de experienţa ta; n-am făcut decît să le...

Dar el a şi apucat-o de mînecă şi, şchiopătînd, o duce lîngă masă şi, arătîndu-i tabelele în care îşi trecea observaţiile, îi spune:

— Uită-te bine la foile astea pe care, de două săptămîni, îmi însemn observaţiile făcute asupra acestor animale: sînt datele pe care le aşteaptă colegul meu Potier ca să le prezinte Academiei de Ştiinţe în şedinţa din şaptesprezece mai. Ce pot să scriu pentru această zi de 15 aprilie, în care ne aflăm astăzi şi care e trecută aici, în coloana asta de cifre?...

Şi, în timp ce ea nu suflă un cuvînt, zgîriind foaia cu vîrful pătrat al arătătorului ca şi cu un stilet, reia:

— În această zi, doamna Armand-Dubois, soţia cercetătorului, neascultînd decît de miloasa ei inimă, săvîrşeşte... ce cuvînt vrei să pun? Greşeala, imprudenţa, prostia?...

— Scrie mai degrabă aşa: a avut milă de aceste animale sărmane, victime ale unei curiozităţi absurde.

Anthime se ridică în picioare, cu demnitate:

— Dacă o iei aşa, trebuie să înţelegi, doamnă, că de acum încolo sînt nevoit să te rog să foloseşti scara din curte cînd te duci să-ţi îngrijeşti plantele.

— Crezi că intru vreodată de plăcere în camera asta nenorocită?

— Pe viitor, cruţă-te de osteneala de a mai intra aici. Apoi, adăugind cuvintelor elocinţa gestului, luă foile şi le rupse în bucăţele.

„De două săptămîni", spusese el: în realitate, şobolanii săi nu stăteau nemîncaţi decît de patru zile. Şi enervarea sa se consumă în această exagerată explozie de îngrijorare, căci la masă izbuteşte să arate o figură senină; ba chiar devine atît de înţelept, încît îi întinde soţiei sale o mînă împăciuitoare. Căci, chiar mai puţin decît Veronique, nu vrea să dea soţilor Baraglioul – atît de respectuoşi faţă de convenienţe – spectacolul unor neînţelegeri pe care aceştia le-ar pune cu siguranţă pe seama opiniilor lui Anthime.

Pe la ora cinci, Veronique îşi schimbă bluza largă pe care o poartă în casă, cu o jachetă de stofă neagră şi pleacă în întîmpinarea lui Julius şi a lui Marguerite, care urmează să ajungă la gara din Roma la ora şase. Anthime se duce să se bărbierească; a binevoit să-şi pună un papion în locul fularului: e de-ajuns; nu poate suferi ceremoniile şi nu-i va fi ruşine în faţa cumnatei sale să poarte o haină de alpaga, o vestă albă cu dungi albastre, pantaloni de urii şi papuci confortabili din piele neagră, fără tocuri, pe care, dat fiind că şchiopătează, îi păstrează în picioare cînd iese în oraş.

Îşi adună foile rupte, pune bucăţile cap la cap şi, în aşteptarea soţilor Baraglioul, începe să copieze din nou, cu grijă, toate cifrele.

III

Familia de Baraglioul (gl se pronunţă asemenea unui l muiat, ca în italiană, precum în Broglie [duce de] şi în miglion-naire) este originară din Parma. Un Baraglioli (Alessandro) s-a căsătorit a doua oară cu Filippa Visconti, în 1514, la cîteva luni de la anexarea ducatului de către Statele Bisericii. Un alt Baraglioli (tot un Alessandro) s-a distins în bătălia de la Lepanto şi a murit asasinat în 1580, în împrejurări rămase misterioase. Ar fi uşor, dar lipsit de importanţă, să urmărim destinul familiei pînă în 1807, epocă în care Parma a fost alipită Franţei şi cînd Robert de Baraglioul, bunicul lui Julius, s-a instalat la Pau. În 1828, el a primit de la Carol al X-lea coroana de conte — coroană pe care avea să o poarte cu multă noblеţe, puţin mai tîrziu, Juste-Agenor, cel de-al treilea fiu al său (primii doi muriseră la o vîrstă fragedă), prin toate ambasadele unde strălucea inteligenţa sa subtilă şi îi triumfa diplomaţia.

Cel de-al doilea copil al lui Juste-Agenor de Baraglioul, Julius, care, după căsătorie, a dus o viaţă foarte

aşezată, avusese în tinereţea lui cîteva pasiuni. Dar putea spune, cel puţin, că inima lui nu se înjosise niciodată. Distincţia înnăscută a firii şi acea eleganţă morală ce se întrevedea pînă şi în cele mai neînsemnate scrieri ale sale îi împiedicaseră totdeauna dorinţele să alunece pe panta pe care, fără îndoială, l-ar fi mînat curiozitatea sa de romancier. Sîngele lui curgea lin, fără vîrtejuri, dar nu fără căldură, şi martore puteau fi cîteva frumoase doamne din aristocraţie... Şi n-aş vorbi aici despre asta, dacă primele sale romane n-ar fi arătat-o destul de limpede; marele succes monden de care se bucuraseră s-a datorat în parte acestui fapt. Înalta calitate a publicului în stare să le admire le-a îngăduit să fie publicate; unul în Le Correspondant, altele două în La Revue des deux-mondes. Aşa se face că, aproape fără voia lui, încă de tînăr, se trezi parcă purtat către Academie: ţinuta lui frumoasă, privirea gravă şi adîncă şi paloarea gînditoare a frunţii păreau a-l sorti să ajungă acolo.

Anthime arăta un mare dispreţ pentru avantajele ce ţineau de rang, de avere şi de înfăţişare, ceea ce îl contraria profund pe Julius; dar preţuia la Julius o anume fire bună şi acea mare stîngăcie în discuţie care, adeseori, favoriza o gîndire nonconformistă.

La ora şase, Anthime aude trăsura oaspeţilor oprindu-se în faţa porţii şi iese pe palier în întîmpinarea lor. Julius urcă primul. Pălăria sa „Cronstadt" şi pardesiul drept cu revere de mătase l-ar face să semene mai curînd cu cineva plecat într-o vizită decît într-o călătorie, dacă n-ar fi şalul ecosez pe care-l poartă pe mînă; nu arată a fi obosit, deşi drumul a fost lung. După el vine Marguerite de Baraglioul, la braţul surorii ei; spre deosebire de Julius, ea pare istovită; cu pălăria şi cocul căzute într-o parte, urcă pe scări clătinîndu-se şi ascunzîndu-şi un sfert din faţă cu o batistă pe care o ţine ca pe o compresă...

Cînd ajung aproape de Anthime, Veronique spune:

— Lui Marguerite i-a intrat o bucăţică de cărbune în ochi. Mie, fiica lor, o copilă graţioasă de nouă ani, şi bona, care vine după ele, tac, consternate.

Cu firea Margueritei nu poţi lua lucrurile în uşor: Anthime îi propune să trimită după un oculist; dar Marguerite ştie cît de proşti sînt medicii italieni, şi nu vrea „pentru nimic în lume" să audă vorbindu-se de ei; şopteşte cu o voce stinsă:

— Nişte apă rece. Puţină apă rece, atîta vreau. Ah!

— Draga mea soră, spune Anthime, apa rece te va uşura pentru o clipă, descongestionîndu-ţi ochiul; dar nu va înlătura răul. Apoi, întorcîndu-se spre Julius:

— Ai izbutit să vezi ce era?

— N-am văzut prea bine. Cînd s-a oprit trenul şi am vrut să mă uit, Marguerite a început să se enerveze...

— Nu-i adevărat, Julius! Ai fost groaznic de neîndemînatic. Ca să-mi ridici pleoapă, mi-ai întors toate genele...

— Vrei să încerc şi eu? întrebă Anthime; poate că voi fi mai priceput.

O slujnică urca bagajele. Caroline aprinse o lampă puternică.

— Dar, dragă, doar n-o să faci treaba asta pe hol, spuse Veronique, şi îi conduse pe cei doi Baraglioul în camera lor.

Apartamentul cuplului Armand-Dubois se întindea de jur împrejurul curţii interioare spre care se deschideau ferestrele de pe un culoar ce pornea din vestibul şi ducea spre oranjerie. În acest culoar dădeau uşile de la sufragerie, de la salon (o încăpere uriaşă, prost mobilată şi de care cuplul Anthime nu se folosea niciodată), de la cele două camere pentru prieteni, pregătite, pentru cuplul Baraglioul, iar cea de-a doua, mai mică, pentru Julie; aceasta se afla lîngă ultima cameră, cea rezervată cuplului Armand-Dubois. Toate aceste încăperi comunicau între ele prin interior. Bucătăria şi cele două camere ale slujnicelor dădeau spre cealaltă parte a palierului...

— Vă rog, nu vă învîrtiţi toţi în jurul meu, gemu Marguerite; Julius, ocupă-te de bagaje.

Veronique a instalat-o pe sora ei într-un fotoliu şi ţine lampa, în timp ce Anthime spune:

— Ochiul e inflamat. Ar fi bine să-ţi scoţi pălăria.

Dar Marguerite, temîndu-se ca nu cumva pieptănătura-i răvăşită să dea la iveală meşele de împrumut, declară că şi-o va scoate mai tîrziu; o pălărie de voiaj, prinsă sub bărbie, nu are cum s-o împiedice să-şi sprijine ceafa pe spătarul scaunului.

— Îmi ceri să-ţi scot paiul din ochi înainte de a-mi scoate bîrna dintr-al meu, spune Anthime oarecum ricanînd. Mi se pare că asta nu se potriveşte deloc cu preceptele Evangheliei.

— Ah! te rog, nu mă face să plătesc prea scump îngrijirile pe care mi le dai.

— Nu mai spune nimic... Cu un colţ al unei batiste curate... văd ce este... nu-ţi fie frică! priveşte în sus!... iat-o.

Şi Anthime ia cu vîrful batistei o bucăţică aproape imperceptibilă de cărbune.

— Mulţumesc, mulţumesc! Acum lasă-mă! Mă doare capul groaznic.

În timp ce Marguerite se odihneşte, Julius şi bona desfac bagajele iar Veronique supraveghează pregătirile pentru masă, Anthime se ocupă de Mie, pe care a condus-o în camera ei. Îşi văzuse pentru ultima oară nepoata cînd era foarte mică şi îi venea greu să o recunoască în această fetiţă mare, cu surîs suav şi ingenuu. După puţin timp, cum o ţine aproape de el, vorbindu-i despre tot felul de lucruri mărunte şi copilăreşti în

speranța că-i fac plăcere, privirea îi cade pe un lanț subțire de argint pe care fetița îl poartă la gît şi de care îşi dă seama că trebuie să fie atîrnate nişte iconițe. Cu o mişcare indiscretă a degetului arătător, scoate iconițele peste rochie şi, ascunzîndu-şi bolnăvicioasa repulsie sub o mască de mirare, spune:

— Ce-i cu chestiile astea?

Julie înțelege foarte bine că întrebarea nu-i serioasă; dar de ce s-ar supăra?

— Cum, unchiule! dumneata n-ai văzut niciodată nişte iconițe?

— Nu, draga mea, minte el; nu-s foarte frumoase, dar îmi închipui că folosesc la ceva.

Şi cum senina pietate nu se dă în lături de la o mică năzbîtie nevinovată, copila zăreşte, lîngă oglinda de deasupra căminului, o fotografie ce o înfățişează pe ea şi, arătînd-o cu degetul, zice:

— Unchiule, ai aici portretul unei fetițe care nu-i nici el mai frumos. Deci, la ce-ți poate folosi?

Surprins că găseşte la micuța bigotă o spontaneitate atît de maliționsa şi, fără îndoială, atîta bun-simț, unchiul Anthime este, pentru moment, redus la tăcere.

Totuşi, nu poate să înceapă o discuție metafizică cu o fetiță de nouă ani! Surîde. Dîndu-şi repede seama de poziția cîştigată şi arătînd spre medalioanele sfinte, Julie spune:

— Iată, aici e sfînta Iulia, patroana mea, iar aici este Iisus...

— N-ai nici o iconiță cu bunul Dumnezeu? o întrerupse în mod absurd Anthime.

Copila răspunde cu foarte multă naturalețe:

— Nu; nu se fac iconițe care să-l înfățişeze pe bunul Dumnezeu... Dar iată iconița cea mai frumoasă: este cea a Maicii Domnului din Lourdes; mi-a dăruit-o mătuşa Fleurissoire; a adus-o de la Lourdes; am pus-o la gît în ziua în care tăticul şi mămica m-au închinat Sfintei Fecioare.

Anthime simte că nu mai poate îndura. Fără să încerce nici măcar o clipă să înțeleagă inefabilul plin de grație pe care îl evocă imagini ca luna mai, albul şi albastrul şirului de copii, el cedează unei maniace nevoi de blasfemie:

— De vreme ce încă mai eşti cu noi, se vede că Sfînta Fecioară n-a vrut să te ia la ea!

Fetița nu răspunde nimic. Oare îşi dă seama că la unele vorbe impertinente, cel mai înțelept lucru este să nu dai nici un răspuns? De altfel, ce să spună? După această întrebare absurdă, nu Julie a roşit, ci francmasonul; acesta simți o uşoară tulburare, tovarăşă nemarturisită a indecenței, şi o confuzie trecătoare, pe care unchiul le va ascunde, depunînd pe fruntea candidă a nepoatei un respectuos sărut reparator.

— De ce faci pe răutăciosul, unchiule Anthime?

Micuța nu se înşală; de fapt, acest savant nelegiuit este un om sensibil. Atunci, de ce această rezistență înverşunată? Chiar în acea clipă, Ad le deschide uşa:

— Doamna o cheamă pe domnişoara.

După cît se pare, Marguerite de Baraglioul se teme de influența cumnatului ei şi se fereşte oarecum să-şi lase fiica să stea mult timp cu el. Anthime va îndrăzni să i-o spună puțin mai tîrziu, cu voce înceată, în timp ce familia se ducea la masă. Dar Marguerite îşi va ridica privirea spre el (ochiul îi mai era încă uşor inflamat), zicîndu-i:

— Să-mi fie teamă de tine? Dar, dragul meu, Mie ar putea converti doisprezece ca tine, înainte ca vorbele tale de batjocură să aibă cea mai mică influență asupra sufletului ei. Nu, nu, noi sîntem mai puternici decît îți închipui. Totuşi, gîndeşte-te că-i doar un copil... Ea ştie că într-o vreme atît de coruptă şi într-o țară guvernată atît de ruşinos ca a noastră se poate aştepta la tot felul de blasfemii. Dar e trist că primele motive de scandal îi sînt oferite de tine, unchiul ei, pe care noi am dori s-o învățăm să-l respecte.

IV

Oare aceste cuvinte atît de măsurate şi de înțelepte vor avea darul să-l liniştească pe Anthime?

Da, în timpul cît se vor servi primele două feluri (de altfel, masa, bună, dar simplă, nu e alcătuită decît din trei feluri) şi atîta vreme cît conversația familială se va învîrti în jurul unor subiecte nespinoase. Din respect pentru ochiul Margueritei, se va vorbi mai întîi despre oculistică (soții Baraglioul se prefac că nu bagă de seamă că umflătura de la gîtul lui Anthime s-a mărit), apoi — din gentilețe față de Veronique — despre bucătăria italiană, cu aluzii la calitatea extraordinară a mesei. Apoi Anthime va cere veşti despre soții Fleurissoire, pe care soții Baraglioul au fost să-i vadă la Pau, şi despre contesa de Saint-Prix, sora lui Julius, aflată în vilegiatură prin împrejurimi; în sfîrşit, despre Genevieve, minunata fată mai mare a soților Baraglioul, pe care aceştia ar fi vrut s-o aducă cu ei la Roma, dar care n-a vrut nicicum să părăsească Spitalul Copiilor Bolnavi de pe strada Sevres, unde se duce în fiecare dimineață să panseze rănile micuților nefericiți. Apoi, Julius va pune în discuție grava problemă a exproprierii averii lui Anthime, adică a terenurilor pe care Anthime le cumpărase în Egipt, în timpul uneia dintre primele sale călătorii pe care, tînăr fiind, le-a făcut în această țară; prost situate, aceste terenuri nu avuseseră pînă acum cine ştie ce valoare; dar acum lucrurile se schimbaseră, căci, de cîtva timp, erau străbătute de noua linie ferată ce mergea de la Cairo la Heliopolis: cu siguranță că bugetul soților Armand-Dubois, aproape secătuit de tot felul de speculații riscante, are mare nevoie de această pomană venită din senin; totuşi, înainte de plecarea sa, Julius a izbutit să vorbească cu Maniton, inginerul însărcinat cu studierea liniei, şi îşi sfătuieşte cumnatul să nu-şi facă prea mari speranțe: ar putea să se păcălească. Dar ceea ce Anthime nu spune este că toată afacerea se află în mîinile Lojei, care nu-i părăseşte niciodată pe ai săi.

Anthime îi vorbeşte acum lui Julius despre candidatura lui la Academie şi despre şansele sale; vorbeşte despre ele surîzînd, pentru că nu crede în ele deloc; iar Julius arborează un aer de liniştită şi resemnată nepăsare: la ce-ar folosi să-i spună că sora lui, contesa Guy de Saint-Prix, îl are la degetul mic pe cardinalul Andre şi că, o dată cu el, şi pe cei cincisprezece „Nemuritori" care votează întotdeuna de partea ei? Anthime schiţează un compliment, foarte discret, la adresa ultimului roman al lui Baraglioul, „Aerul înălţimilor". În realitate, cartea i se păruse mizerabilă; iar Julius, care îşi dă seama, se grăbeşte să-i spună, ca să-şi pună la adăpost amorul propriu:

— Eram sigur că o carte ca asta nu poate să-ţi placă.

Anthime ar mai spune nişte lucruri bune despre carte, dar aluzia aceea la opiniile sale îl măguleşte; protestează zicînd că acestea n-au nici o influenţă asupra judecăţilor sale despre operele de artă în general şi despre cărţile cumnatului său, în particular. Julius zîmbeşte cu o condescendenţă binevoitoare şi, ca să schimbe vorba, îşi întreabă cumnatul cum mai stă cu sciatica, pe care, din greşeală, o numeşte lumbago. Ah! de ce Julius nu-l întreabă despre cercetările sale ştiinţifice? Cît de mult i-ar fi plăcut să-i răspundă! Despre lumbago! De ce nu despre umflătura lui? Dar, după cum se pare, cercetările sale ştiinţifice sînt ignorate de cumnatul său, care preferă să nu le ia în seamă... Anthime, înfierbîntat şi chinuit de „lumbago", ricanează şi răspunde arţăgos:

— Să-ţi spun că mi-e mai bine?... Ha! ha! ha! te-ai supăra amarnic!

Julius se miră şi îl roagă pe cumnatul său să-i spună de ce nutreşte sentimente atît de puţin caritabile.

— Ştiţi să chemaţi doctorul de îndată ce unul dintre voi e bolnav, dar cînd bolnavul s-a vindecat, spuneţi că medicina n-a jucat nici un rol şi că vindecarea s-a produs datorită rugăciunilor pe care le-aţi făcut în timp ce doctorul vă îngrijea. Consideraţi că acela care nu şi-a făcut rugăciunile e prea neobrăzat ca să se vindece!

— Decît să te rogi lui Dumnezeu, ai prefera să rămîi bolnav? întreabă pe un ton apăsat Marguerite.

Oare de ce s-a amestecat în vorbă? De obicei, ea nu participă la conversaţiile de interes general şi tace mîlc de îndată ce Julius deschide gura. Sînt discuţii între bărbaţi; dă-le încolo de menajamente! Se întoarce brusc spre ea şi îi spune:

— Scumpa mea, ascultă bine ce-ţi spun, află că vindecarea ar fi aici, aproape, şi arată în neştire cu degetul spre solniţă, dar ca să am dreptul să beneficiez de ea ar trebui să-l implor pe Domnul Director (aşa se amuză, în zilele cînd e prost dispus, să numească Fiinţa Supremă) sau să-l rog să intervină şi să răstoarne pentru mine ordinea stabilită, ordinea firească a efectelor şi a cauzelor, ordinea venerabilă, ce mai! Aşa că n-am nevoie să mă vindec şi mai curînd i-aş spune Domnului Director aşa: fugi de-aici cu miracolele tale; n-am nevoie de ele.

Scandează cuvintele şi silabele; ridică vocea, ce răsună mînioasă; e înspăimîntător.

— N-ai nevoie de ele... de ce? întreabă Julius cu foarte mult calm.

— Pentru că m-ar obliga să cred în Cel ce nu există. Spunînd asta, dă cu pumnul în masă.

Marguerite şi Veronique, neliniştite, după ce schimbară între ele o scurtă privire, îşi întoarseră amîndouă ochii spre Mie.

— Cred că e timpul să te duci la culcare, fetiţa mea, spune mama. Du-te fuguţa; o să trecem pe la tine să-ţi spunem noapte bună.

Copila, înspăimîntată de vorbele groaznice şi de înfăţişarea demoniacă a unchiului ei, o ia la fugă.

— Vreau ca, dacă mă vindec, să nu fiu obligat decît faţă de mine însumi. Asta mi-ajunge.

— Dar cum rămîne cu doctorul? îndrăzni să întrebe Marguerite.

— Îi plătesc îngrijirile şi nu-i mai datorez nimic. Dar Julius, pe tonul său cel mai grav, intervine:

— În timp ce recunoştinţa faţă de Dumnezeu te-ar lega...

— Da, frate; iată de ce nu mă rog.

— S-au rugat alţii pentru tine, prietene.

Cea care vorbeşte este Veronique; pînă acum nu spusese nimic. La auzul acestei voci blînde, prea cunoscute lui, Anthime tresare şi îşi pierde orice stăpînire de sine. Pe buzele lui se năpustesc tot felul de cuvinte ce se contrazic unele pe altele: întîi de toate, n-ai dreptul să te rogi pentru cineva împotriva voinţei lui şi să ceri ceva pentru el fără ca el să ştie că o faci; este o trădare. Ea n-a obţinut nimic prin ruga-i; cu atît mai bine; asta o va face să înţeleagă ce valoare au rugăciunile ei! Are cu ce se mîndri!... Dar, la urma urmei, poate că nu s-a rugat de ajuns?

— Fii liniştit: mă rog în continuare, îi răspunse Veronique, cu o voce la fel de blîndă ca şi mai înainte. Apoi, foarte surîzătoare, şi ca şi cum n-ar fi atins-o suflul mîniei, îi povesteşte Margueritei cum, în fiecare seară, dar absolut în fiecare seară, aprinde, în numele lui Anthime, două lumînări, lîngă Madona din colţul nordic al casei, cea în faţa căreia, pe vremuri, Veronique îl surprinsese pe Beppo închinîndu-se. Copilul se cuibărea lîngă statuie, într-o adîncitură a zidului, în care Veronique era sigură că-l va găsi la acea oră. Ea nu putea ajunge la nişa aceea, care nu era la îndemîna trecătorilor; Beppo (devenit acum un adolescent zvelt de cincisprezece ani), se căţăra pe pietre şi, ţinîndu-se de un inel de metal, punea lumînările aprinse în faţa Madonei... Şi, pe nesimţite, conversaţia alunecă de la Anthime spre alte lucruri, cele două surori vorbind apoi despre credinţa populară, atît de emoţionantă, prin care pînă şi cea mai primitivă statuie poate fi şi cea mai onorată... Anthime era copleşit cu totul. Cum, oare nu era de ajuns că nu mai departe de dimineaţa aceea, pe la spatele lui, Veronique dăduse de mîncare şobolanilor? Acum declară că aprinde lumînări pentru el! Şi îl compromite şi pe Beppo cu povestea asta tîmpită... O să vadă ea...

Anthime simte cum i se urcă sîngele la cap; se sufocă; tîmplele i se zbat. Cu un efort uriaş se ridică, răstumînd scaunul, varsă pe şervet un pahar cu apă şi îşi şterge fruntea... Îi este cumva rău? Veronique se grăbeşte să-i vină în ajutor, dar el o îndepărtează cu brutalitate şi se îndreaptă spre uşă, pe care o trînteşte în urma lui; pe coridor răsună mersul său inegal, care se îndepărtează, însoţit de zgomotul surd şi tîrîit al cîrjei.

Plecarea lui bruscă îi lasă pe comeseni trişti şi nedumeriţi. Timp de cîteva clipe, rămîn tăcuţi.

— Biata mea prietenă! spune, în sfîrşit, Marguerite. Dar, cu acest prilej, se vede încă o dată deosebirea dintre caracterul celor două surori. Sufletul Margueritei este făcut din acel aluat admirabil din care Dumnezeu zămisleşte martirii. Ea ştie asta şi aspiră spre suferinţă. Din păcate, viaţa nu-i dă nici un prilej de nefericire; copleşită de atenţii venite din partea tuturor, îşi consumă puterea de a-i sprijini pe alţii în tot felul de supărări mărunte şi se foloseşte de cele mai mici pretexte ca să se considere jignită, agăţîndu-se tot timpul de orice fleac. Marguerite ştie să facă în aşa fel încît ceilalţi să greşească faţă de ea; dar Julius pare că se străduie să nu-i dea prilejul să-şi exercite această virtute; cum să te mai miri că, faţă de el, ea se arată întotdeauna nemulţumită şi cu toane? Cu un soţ ca Anthime, ce treabă grozavă ar fi putut face! E supărată cînd o vede pe sora ei că nu ştie să profite; Veronique fuge de supărări; totul alunecă pe veşnica-i blîndeţe mieroasă şi surîzătoare, sarcasme, batjocuri — şi, fără îndoială, s-a obişnuit de mult cu viaţa ei singuratică: la urma urmei, Anthime nu se poartă rău cu ea şi poate să zică tot ce vrea! Le spune că el ţipă pentru că nu poate să se mişte uşor; s-ar înfuria mai puţin dacă ar fi mai sprinten; şi cînd julius o întreabă unde s-o fi dus, îi răspunde: „La el în laborator"; iar Margueritei, care întreabă dacă n-ar fi bine să treacă pe acolo să vadă ce e cu el — căci poate că-i este rău după o asemenea izbucnire de mînie! — îi dă asigurări că e mai bine să-l lase să se liniştească singur şi să nu dea prea mare atenţie ieşirii lui.

— Să ne terminăm masa în linişte, spune ea.

V

Nu, unchiul Anthime nu s-a dus la el în laborator.

A trecut repede prin cămăruţa unde îşi dau duhul cei şase şobolani. Dar de ce n-ar rămîne pe terasa inundată de razele apusului? Serafica lumină a serii, liniştindu-i sufletul răzvrătit, l-ar îndemna — poate — s-o facă... Dar n-o va face.

Coborînd pe incomoda scară turnantă, a ajuns în curte, pe care o traversează. Graba aceasta a unui infirm este tragică pentru noi, cei ce ştim cu preţul cărui efort izbuteşte să facă fiecare pas şi cu preţul cărei suferinţe face fiecare efort. Oare cînd vom vedea o atît de sălbatică energie cheltuindu-se pentru binele oamenilor? Din cînd în cînd, de pe buzele sale crispate iese cîte un geamăt; trăsăturile feţei i se strîmbă. Încotro îl duce mînia sa nelegiută?

Madona — care, cu mîinile întinse, revarsă graţia divină şi lumina razelor cereşti deasupra lumii, veghează asupra casei şi poate că se roagă chiar şi pentru păcătos — nu este o statuie modernă, din cele ce se fabrică acum din carton-roman plasti de către Blafaphas, la atelierul de artă Fleurissoire-Levicho. Imagine naivă, expresie a adoraţiei populare, ea va fi pentru noi cu atît mai frumoasă şi mai grăitoare. Luminîndu-i faţa palidă, mîinile strălucitoare, mantia albastră, o lampă, aşezată în faţa statuii, dar destul de departe de ea, atîrnă de un acoperiş din met ce iese în afara nişei şi care adăposteşte, totodată, ex-voto-uri agăţate pe ziduri. La îndemîna trecătorului, o uşiţă de metal, a cărei cheie se află la paracliserul parohiei, protejează colacul de sfoară de capătul căruia atîrnă lampa. în faţa statuii mai ard, zi şi noapte, două luminări pe care le-a adus Veronique. La vederea acestor lumînări, despre care ştie că ard pentru el, francmasonul se simte din nou cuprins de furie. Beppo care, cuibărit într-un ungher al zidului, termina de ronţăit o coajă de pîine şi cîteva seminţe de mărar, alergă în întîmpinarea lui. Fără să-i răspundă la salutu-i voios, Anthime îl apucă de umăr şi se apleacă spre el, oare ce-i spune copilului, încît acesta tresare:

— Nu! nu! protestează micuţul.

Anthime scoate din buzunarul vestei o hîrtie de cinci lire; Beppo se supără... Poate că mai tîrziu va fura sau poate chiar va ucide; cine ştie cu ce noroaie sărăcia îi va păta fruntea? Dar să ridice mîna împotriva Fecioarei care-l ocroteşte, împotriva celei în faţa căreia în fiecare seară, înainte de a adormi, îşi varsă amarul, împotriva celei căreia îi surîde, în fiecare dimineaţă, cînd se trezeşte!... Anthime poate încerca oricît să-l convingă, să-l cumpere, să ţipe la el, să-l ameninţe, orice ar face, nu va obţine de la copil decît un „nu" categoric.

De fapt, să nu ne înşelăm. Anthime are ce are nu atît cu Fecioara, cît mai ales cu lumînările lui Veronique. Dar sufletul simplu al lui Beppo nu face aceste deosebiri de nuanţă; şi, de altfel, după ce lumînările au fost închinate Fecioarei, nimeni nu are dreptul să le stingă...

Anthime, pe care această rezistenţă îl scoate din sărite, dă copilul la o parte. Va face totul singur. Sprijinit de zid, înhaţă cîrja, îşi ia avînt balansîndu-i mînerul spre spate şi o aruncă în sus cu toată puterea. Lemnul izbeşte în peretele nişei şi cade cu zgomot la pămînt, o dată cu o bucată de moloz. Anthime îşi ia cîrja de jos şi se dă cîţiva paşi înapoi ca să vadă nişa... Dar, drace! cele două lumînări ard în continuare. Ce s-a întîmplat?

În locul mîinii drepte, statuia nu mai are decît o tijă de metal negru.

Dezmeticit, priveşte o clipă jalnicul rezultat al gestului său: să ajungi la acest atentat derizoriu... ah! îl caută din ochi pe Beppo; copilul a dispărut. Noaptea coboară, adîncă; Anthime e singur; vede pe jos bucata de moloz pe care o desprinsese cu lovitura de cîrjă şi o ia: este o mînă mică din stuc, pe care, ridicînd din umeri, o

bagă în buzunarul de la vestă.

Cu ruşinea înscrisă pe frunte şi cu furia în inimă, iconoclastul urcă în laboratorul său; ar vrea să lucreze, dar acest efort abominabil l-a distrus; nu mai are putere decît să doarmă. Se va culca fără să spună cuiva noapte bună... Dar, cînd dă să intre în camera sa, e oprit de zgomotul unor voci. Uşa de la camera învecinată e deschisă; se strecoară pe culoar...

Semănînd cu un îngeraş, micuţa Julie, în cămaşă, stă îngenuncheată în pat; la căpătîiul patului, scăldate în lumina lămpii, stau în genunchi Veronique şi Marguerite; puţin mai la o parte, la capătul patului, se află Julius, în picioare, cu o mînă pe inimă şi cu cealaltă acoperindu-şi ochii, într-o atitudine plină de credinţă şi – totodată — bărbătească: cu toţii ascultă rugăciunea copilului. Scena este învăluită într-o tăcere adîncă şi îi aminteşte savantului de o seară liniştită şi aurie, petrecută pe malurile Nilului, cînd, aşa cum se înalţă acum această rugă copilărească, se ridica drept, spre cerul senin, o dîră de fum albastru.

Rugăciunea se apropie de sfîrşit; copila, lăsînd deoparte formulele învăţate pe dinafară, se roagă din plin, după cum porunceşte inima; se roagă pentru copiii orfani, pentru bolnavi şi pentru cei săraci, pentru sora ei Genevieve, pentru mătuşa Veonique, pentru tatăl ei; ca ochiul dragei ei mame să se vindece...

Lui Anthime i se strînge inima; de sus, de pe pragul uşii, pe un ton ce se vrea ironic, strigă tare, de se aude pînă la celălalt capăt al încăperii:

— Dar pentru unchiul tău, nu-i ceri nimic bunului Dumnezeu?

Atunci, spre marea mirare a tuturor, copila continuă, cu voce neobişnuit de sigură:

— Şi te mai rog, Doamne, să ierţi păcatele unchiului Anthime Aceste cuvinte îi pătrund ateului drept în inimă.

VI

În acea noapte Anthime avu un vis. Se făcea că cineva bate la uşa camerei sale; nu la uşa de la culoar şi nici la cea de la camera vecină; cineva bătea la o uşă pe care, în stare de trezie, el nu o văzuse încă şi care dădea direct în stradă. I se făcu teamă şi, la început, drept orice răspuns, tăcu mîlc. O lumină difuză îi îngăduia să distingă lucrurile din cameră; era o lumină blîndă şi îndoielnică, asemenea aceleia răspîndite de o candelă; dar nu se vedea nici o flacără. În timp ce încerca să-şi explice de unde venea acea lumină, se auzi o nouă bătaie în uşă.

— Ce vreţi? strigă el cu o voce tremurătoare.

La cea de-a treia bătaie în uşă, fu cuprins de o stare neobişnuită de moliciune, o moliciune din care dispărea orice sentiment de teamă (ceea ce mai tîrziu el va numi: o dragoste resemnată); deodată simţi că era lipsit de puterea de a rezista în vreun fel şi că uşă va ceda. Aceasta se deschise fără zgomot, şi — o clipă — el nu văzu decît pervazul întunecat al uşii, dar în care, repede... ca într-o nişă, apăru Sfînta Fecioară pe care — la început — o luă drept nepoţica lui, Julie, aşa cum o văzuse înainte, cu picioarele goale ieşindu-i puţin din cămaşa de noapte; dar după o clipă, o recunoscu pe aceea pe care o lovise; vreau să spun că forma avea înfăţişarea statuii; văzu pînă şi rana de la antebraţul drept; cu toate astea, figura palidă era mai frumoasă şi mai surâzătoare ca niciodată. Ea înainta parcă spre el ca într-o alunecare şi, cînd ajunse aproape de căpătîiul patului, îi zise:

— Oare tu, care m-ai rănit, crezi că am nevoie de mînă ca să te vindec? — şi, în acest timp, ridica deasupra lui mîneca goală.

Acum i se părea că lumina cea ciudată emana de la Ea. Dar, cînd tija de metal îi intră deodată în coastă, fu străbătut de o durere groaznică şi se trezi în întuneric.

Anthime îşi veni în simţiri după vreun sfert de oră... simţea în tot trupul un fel de torpoare ciudată, ca o năuceală, apoi o furnicătură aproape plăcută, încît acum începea a se îndoi că avusese, cu adevărat, acea durere ascuţită în coastă; nu mai înţelegea unde începea şi unde sfîrşea visul, dacă acum era treaz, dacă adineauri visase. Se pipăi, se ciupi, scoase o mînă din paj şi, în sfîrşit, aprinse un chibrit. Veronique dormea lîngă el cu faţa întoarsă spre perete.

Atunci, ieşind din aşternut şi dînd la o parte păturile, îşi lăsă picioarele goale să alunece în jos, pînă cînd ajunse cu degeţel la papuci. Cîrja era alături, sprijinită de noptieră; fără să o ia, se ridică, se sprijini în mîini, împingînd patul; apoi îşi înfundă picioarele în papucii de piele; se ridică drept; încă nesigur, cu un braţ întins înainte şi cu altul la spate, făcu, de-a lungul patului un pas, apoi doi paşi, apoi trei paşi, apoi străbătu camera...

Sfîntă Fecioară! era oare...?

Fără zgomot, îşi puse pantalonii, haina şi vesta... Dar opreşte-te, pană imprudentă! Acolo unde palpită aripa unui suflet ce se eliberează, ce importantă mai are mişcarea neîndemânatică a unui trup paralizat ce se vindecă?

Cînd, după un sfert de oră, Veronique se trezi, înştiinţată de nu ştiu ce presimţire, fu cuprinsă de îngrijorare văzînd că Anthime nu este lîngă ea; se nelinişti şi mai mult cînd, aprinzînd un chibrit, zări cîrja, ce-l însoţea întotdeauna pe infirm, aşezata la capătul patului. Băţul de chibrit arse pînă la capăt în mîna ei, căci Anthime, ieşind, luase cu el luminarea; Veronique se îmbrăcă pe pipăite, ieşi şi ea din cameră şi se orienta după firul de lumină ce se strecura pe sub uşa cămăruţei din pod.

— Anthime! Eşti aici, dragul meu?

Dar nu primi nici un răspuns; ascultînd cu mare atenţie, Veronique percepea un zgomot foarte ciudat. Plină de teamă, împinse uşa; ceea ce văzu o făcu să împietrească în prag: Anthime al ei era aici, în faţa ei; nu era

nici aşezat, nici în picioare; cu creştetul capului la înălţimea mesei, era luminat din plin de lumînarea pe care o pusese pe margine; Anthime savantul, ateul, cel al cărui picior paralizat şi a cărui voinţă răzvrătită nu se supuseseră ani de zile (căci trebuie să observam că, în cazul lui, spiritul era una cu trupul), sta în genunchi; în mîini ţinea o bucăţică de ghips pe care o uda cu lacrimi şi o acoperea cu frenetice săruturi. La început, păru că nu o vede, şi Veronique, în faţa acestui mister, împietrită de uimire, neîndrăznind nici să dea înapoi, dar nici să intre, se gîndea să îngenuncheze şi ea, pe prag, în spatele soţului ei, cînd acesta, ridicîndu-se de jos cu uşurinţă – o, minune! –, se îndreptă spre ea cu un pas sigur, luînd-o în braţe;

— De acum încolo, îi zise el strîngînd-o la piept şi aplecîndu-şi faţa spre ea, de acum încolo, draga mea, te vei ruga împreună cu mine.

VII

Convertirea francmasonului nu putea să rămînă mult timp un secret. Julius de Baraglioul nu aşteptă nici măcar o zi şi o aduse la cunoştinţa cardinalului Andre, care o comunică partidului conservator şi înaltului cler francez, în timp ce Veronique vorbea despre ea părintelui Anselme, aşa că vestea ajunse curînd la urechile celor de la Vatican. Fără îndoială că Armand-Dubois fusese omul căruia divinitatea îi făcuse un mare dar. Era, poate, imprudent să se afirme că Sfînta Fecioară i se arătase cu adevărat; dar chiar dacă o văzuse numai în vis, vindecarea sa era un lucru sigur, de nătăgăduit, verificabil, miraculos.

Dar, dacă lui Anthime îi era de ajuns că e vindecat, Bisericii nu-i era de ajuns, căci îi ceru să se lepede în public de ideile vechi, vrînd să facă în jurul lui mare vîlvă.

Cît timp ai fost în greşeală, îi spunea după cîteva zile părintele Anselme, ai răspîndit prin toate mijloacele erezia, şi acui te dai în lături de la înalta pildă pe care cerul vrea s-o dea prin tine? Cîte suflete n-o fi îndepărtat de la adevărata lumină, lucirea falsă a zadarnicei tale ştiinţe! Acum îţi stă în putere să le aduni pe calea cea bună şi şovăi să o faci? Am spus că îţi stă in putinţă? E o datorie de la care nu te poţi abate; şi nu te voi jigni presupunînd că nu-ţi dai seama de asta.

Nu, Anthime nu se dădea în lături de la această datorie; dar îi era teamă de urmări. Marile interese materiale pe care le avea în Egipit erau, aşa cum am spus, în mîinile francmasonilor. Ce putea să facă fără ajutorul Lojei? Şi cum putea să spere că ea va continua să-l susţină pe cel care o va renega? Şi cum aşteptase; să devină bogat prin ea, acum se simţea ruinat.

I se destăinui părintelui Anselme. Acesta, care nu ştiuse ca rang înalt deţine Anthime, se bucură foarte, gîndindu-se că ceremonialul lepădării de Satana va fi cu atît mai remarcat. După două zile, rangul înalt al lui Anthime nu mai era un secret pentru nici unul dintre cititorii ziarelor Osservatore şi Santa Goce.

— Mă nenorociţi, spunea Anthime.

— Dimpotrivă, fiule, îi răspunse părintele Anselme; îţi aducem mîntuirea. În privinţa nevoilor materiale, nu-ţi face nici o grijă, te va ajuta Biserica. I-am vorbit mult despre situaţia ta cardinalului Pazzi, care urmează s-o prezinte lui Rampolla; o să-ţi mai spun şi că abjurarea ta este cunoscută chiar de Sfîntul Părinte; Biserica va şti să recunoască sacrificiul pe care-l faci pentru ea şi nu vrea să fii lipsit de ceva. Dar nu crezi că exagerezi eficacitatea (aici surîdea) francmasonilor? Asta nu înseamnă că nu ştiu că foarte adesea trebuie să ţinem seamă de ei!

— Ai socotit cît anume te temi că vei pierde fiindcă ţi i-ai făcut duşmani? Spune-mi aproximativ suma... (ridică arătătorul de la mîna stîngă la înălţimea nasului, cu o blîndeţe maliţioasă) şi nu te teme de nimic.

După zece zile de la terminarea Jubileului, abjurarea lui Anthime avu loc la Gesu, cu foarte mare pompă. Nu voi prezenta această ceremonie de care s-au ocupat ziarele italiene din acea vreme. Părintele T..., ajutor al mai-marelui Ordinului Iezuiţilor, rosti cu acest prilej unul dintre cele mai importante discursuri ale sale. Fără îndoială că sufletul francmasonului era tulburat pînă la nebunie, şi că însuşi excesul lui de mînie era prevestitor de iubire. Oratorul amintea de Saul din Tars şi descoperea analogii surprinzătoare între gestul iconoclast al lui Anthime şi lapidarea Sfîntului Ştefan. Şi, în timp ce elocinţa părintelui reverend se umfla şi se rostogolea de-a lungul naosului, aşa cum se rostogoleşte într-o peşteră sonoră, amplificîndu-se, vuietul puternic al valurilor, Anthime se gîndea la firava voce a nepoatei sale şi, în străfundul inimii, îi mulţumea copilei că chemase asupra păcatelor necredinciosului ei unchi, harul milostiv al Aceleia pe care voia de acum încolo s-o slujească.

Începînd din ziua aceea, preocupat de lucruri mai înalte, Anthime nu-şi dădu seama prea bine de vîlva ce se făcea în jurul numelui său. Julius de Baraglioul suferea însă pentru el şi nu deschidea nici un ziar fără mari emoţii. Primului entuziasm al ziarelor ortodoxe îl răspundeau acum denigrările ziarelor liberale: importantului articol din Osservatore, *O nouă victorie a Bisericii*, i se răspundea cu diatriba din Tempo Felice, însă imbecil. În sfîrşit, în La Dep che de Toulouse, cronica lui Anthime, trimisă în ajunul vindecării sale, apăru precedată de o notiţă batjocoritoare; Julius răspunse în numele cumnatului său printr-o scrisoare demnă şi seacă în care îi anunţa pe cei de la ziarul La Depeche că, de acum înainte, nu trebuie să-l mai numere pe „cel convertit" printre colaboratorii săi. Ziarul Zukunft i-o luă înainte şi îi mulţumi politicos lui Anthime. Acesta acceptă loviturile cu seninătatea pe care ţi-o dă un suflei cu adevărat credincios.

— Din fericire, Le Correspondant te va publica; sînt sigur de asta, spunea Julius cu o voce şuierătoare.

— Dar, dragul meu, ce vrei să scriu aici? obiecta Anthime, nimic din ceea ce mă preocupa ieri nu mă

mai interesează.

Apoi se aşternu tăcerea. Julius trebui să se întoarcă la Paris. Anthime, îndemnat de părintele Anselme, părăsise docil Roma. Ruinarea sa materială urmase de îndată ce Loja încetă să-l mai ajute; şi, cum vizitele pe care Veronique, încrezătoare în sprijinul Bisericii, îl îndemna să le facă, n-au avut alt rezultat decît că au obosit şi, pînă la urmă, au indispus înaltul cler, Anthime fu sfătuit prieteneşte să se ducă la Milano şi să aştepte acolo compensaţia făgăduită şi ocrotirea cerească.

CARTEA A DOUA
JULIUS DE BARAGLIOUL

... pentru că nu trebuie să opreşti niciodată pe cineva să se întoarcă.
RETZ/Vm, p.93

I

În ziua de 30 martie, la miezul nopţii, soţii Baraglioul se întoarseră la Paris, în locuinţa lor de pe strada Vemeuil.

În timp ce Marguerite se pregătea de noapte, Julius, cu o lanternă în mînă şi cu papucii în picioare, se duse în cabinetul său de lucru, loc unde se întorcea totdeauna cu plăcere, încăperea era decorată cu sobrietate; pe pereţi atîrnau cîteva tablouri de Lepine şi un Boudin; într-un colţ, pe un soclu turnant, o statuie de marmură, bustul soţiei sale, lucrat de Chapu, introducea o notă oarecum neaşteptată; în mijlocul încăperii, se afla o masă uriaşă, în stil Renaissance, pe care, de la plecarea sa, se strînseseră cărţi, broşuri şi prospecte; pe o tavă emailată, cu despărţituri, se vedeau cîteva cărţi de vizită şi, mai la o parte, sprijinit la vedere de un bronz de Barye, era un plic pe care Julius recunoscu scrisul bătrînului său tată. Rupse în grabă plicul şi citi:

Dragul meu fiu,

În ultimele zile puterile mi-au slăbit mult. După cîteva semne ce nu mă înşală, înţeleg c-a venit timpul să-mi fac bagajele; de altfel, o şedere mai prelungită nu-mi aduce prea mari foloase.

Ştiu că te întorci la Paris în noaptea asta şi că te-ar bucura să-mi faci, cît mai repede, un serviciu. În vederea cîtorva dispoziţii cu care te voi pune la curent curînd, vreau să ştiu dacă un tînăr, cu numele de Lafcadio Wluiki (se pronunţă Louki, W-il şi l-ul de-abia auzindu-se)*, mai locuieşte încă pe strada Claude Bemard, la numărul 12.*

Te rog să te duci la această adresă şi să ceri să-l vezi (romancier cum eşti, vei găsi uşor un pretext să te introduci în casă.)

Vreau să ştiu:

1. Ce face tînărul;

2. Ce vrea să facă (are vreo ambiţie? şi cît e ea de mare?);

3. Te rog să-mi spui care ţi se par a fi înclinaţiile, talentele, dorinţele şi gusturile lui...

Pentru moment, nu căuta să mă vezi; sînt într-o dispoziţia proastă. Toate aceste informaţii poţi să mi le dai în scris, în cîteva cuvinte.

Dacă îmi vine cheful să stau de vorbă sau dacă voi simţi că se apropie marea plecare, îţi voi da un semn. Te îmbrăţişez,

JUSTE-AGENOR DE BARAGLIOUL

P.S. Să nu laşi să se vadă că vii din partea mea; tînărul nu mă cunoaşte şi trebuie să nu mă cunoască în continuare.

Lafcadio Wluiki are acum nouăsprezece ani. Este român şi orfan.

M-am uitat pe ultima ta carte. Dacă nici acum nu intri în Academie, eşti de neiertat c-ai scris asemenea fleacuri.

Într-adevăr, ultima carte a lui Julius avea presă proastă. Cu toate că era obosit, romancierul se uită pe tăieturile din ziare, unde numele lui era citat fără nici o bunăvoinţă. Apoi deschise o fereastră şi respiră aerul ceţos al nopţii. Ferestrele biroului lui Julius dădeau spre grădinile unei ambasade, havuzuri de umbră lustrală, în care ochii şi spiritul se spălau de relele lumii şi ale străzii. Ascultă cîteva clipe cîntecul pur al unei mierle nevăzute. Apoi intră în încăperea unde se odihnea Marguerite.

Cum se temea de insomnie, luă de pe măsuţă un flacon cu flori de portocal, pe care le folosea adeseori. Atent ca soţ, avusese grijă să-şi aşeze lampa jos, lîngă pat, cu abajurul lăsat, dar un uşor zgomot pe care-l făcu paharul cînd, după ce băuse, îl puse jos, o smulse din adînca-i toropeală pe Marguerite, care, scoţînd un geamăt animalic, se întoarse spre perete. Julius, fericit că e trează, se apropie de ea şi, în timp ce se dezbrăca, îi spuse:

— Vrei să ştii cum vorbeşte tata despre cartea mea?

— Dragul meu, bietul tău tată n-ar deloc gust literar, mi-ai spus-o de nenumărate ori, murmură Marguerite, ce nu voia decît să doarmă. Dar Julius, avînd inima grea, continuă:

— Spune că e de neiertat că am scris asemenea fleacuri. Marguerite se cufundă în somn, indiferentă faţă de orice fel de literatură; Julius se resemna să rămînă singur; dar, din dragoste pentru el, Marguerite făcu un mare efort şi, revenind parcă la suprafaţă, zise:

— Sper că nu-ţi faci sînge rău pentru asta.

— Vezi bine că privesc lucrurile foarte la rece, reluă Julius. Totuşi consider că nu se cade ca tocmai tatăl meu să-mi spună asemenea vorbe; şi tocmai despre această carte, care, la drept vorbind, nu-i decît un monument ridicat în cinstea lui.

Oare nu era chiar cartea în care Julius înfăţişase cariera, atît de strălucită, a bătrînului diplomat? În contrast cu răzvrătiri romantice, oare nu ridicase el aici în slăvi demna, liniştita, cinstita existenţă totodată politică şi familială, a lui Juste-Agenori?

— Din fericire, n-ai scris cartea ca să-ţi fie recunoscător.

— Îmi dă să înţeleg că am scris *Aerul înălţimilor* ca să intru în Academie.

— Şi dacă ar fi aşa! Şi dacă intri în Academie pentru că ai scris o carte frumoasă! Apoi, pe un ton plin de milă: Să sperăm că ziarele şi revistele îi vor arăta care e adevărul.

Julius izbucni:

— Ziarele! revistele! şi apoi, cu furie, întorcîndu-se spra Marguerite, ca şi cum ar fi fost vina ei, spuse cu un surîs amar: Din toate părţile îmi vin numai critici.

Marguerite se trezi de-a binelea.

— Ţi s-au adus multe critici? întrebă ea cu solicitudine.

— Şi multe elogii, de o emoţionantă ipocrizie.

— Cît de bine ai face să nu-i iei în seamă pe ziarişti! Dar aminteşte-ţi ce ţi-a scris alaltăieri Domnul de Voge: „O pană *ca* a dumneavoastră apără Franţa ca o sabie".

— O pană ca a dumneavoastră apără Franţa împotriva barbariei care ne ameninţă mai bine decît o sabie, rectifică Julius.

— Iar cardinalul Andre, făgăduindu-ţi adeziunea sa, ţi-a spus că te susţine întreaga Biserică.

— Mare scofală! Dragă... am văzut, prin Anthime, cît valorează întreaga protecţie a clerului.

— Julius, începi să te înrăieşti. Mi-ai spus adeseori că nu scrii ca să primeşti vreo răsplată sau aprobarea altora şi că îţi ajunge să o ai pe a ta; ai scris despre asta pagini foarte frumoase.

— Ştiu, ştiu, răspunse Julius nerăbdător.

Adînca lui tulburare nu se putea mulţumi cu asemenea vorbe de mîngîiere. Se duse în baie.

De ce se lăsase în voia acestei jalnice dezlănţuiri în faţa soţiei sale? Din mîndrie, din ruşine trebuia să-şi ţină necazurile închise în adîncul sufletului, lucru ce nu e deloc în firea celor pe care soţiile ştiu să-i alinte şi să-i compătimească. „Fleacuri!". În timp ce se spăla pe dinţi, cuvîntul îi zvîcnea în tîmple şi îi tulbura cele mai nobile gînduri. Aşadar, ultima lui carte era o nimica toată! Uita fraza pe care i-o scrisese tatăl său: cel puţin uita că această frază venea de la tatăl său... Pentru prima oară în viaţă o întrebare îngrozitoare se ridica în mintea lui — în el, ce nu întîlnise decît aprobări şi surîsuri — o îndoială privitoare la sinceritatea acestor surîsuri, la valoarea aprobărilor, la valoarea cărţilor lui, la realitatea gîndirii sale, la autenticitatea vieţii pe care o dusese.

Intră în încăpere, ţinînd distrat într-o mînă paharul şi în cealaltă periuţa; puse paharul, pe jumătate plin cu un lichid roz, pe măsuţă şi periuţa în pahar şi se aşează la o altă măsuţă, din lemn de arţar, la care Marguerite avea obiceiul sâ-şi scrie corespondenţa. Luă tocul soţiei sale; pe o hîrtie violacee şi uşor parfumată începu să scrie:

Dragă tată,

Aseară, cînd m-am întors acasă, am găsit scrisoarea de la tine.

Mîine îmi voi îndeplini sarcina pe care mi-o încredinţezi şi pe care sper s-o duc la bun sfîrşit, dornic sâ-ţi dovedesc astfel devotamentul meu.

Căci Julius face parte dintre firile nobile care, cînd sînt strivite, îşi arată adevărata lor măreţie. Apoi, dîndu-se pe spate, rămase cîteva clipe cu peniţa ridicată, căutîndu-şi cuvintele:

Mă doare să văd că tocmai tu te îndoieşti de dezinteresul care...

Nu. Mai curînd: •

Crezi că pun mai puţin preţ pe această probitate literară decît...

Nu găsea fraza potrivită. Julius era în veşminte de noapte; simţi că i se face frig, boţi hîrtia, luă paharul cu apă de dinţi, îl duse în baie şi aruncă hîrtia boţită în căldare.

Cînd era gata să se urce în pat, atinse umărul sofiei sale.

— Dar tu ce gîndeşti despre cartea mea?

Marguerite întredeschise ochii, morocănoasă. Julius trebui să repete întrebarea. Întorcîndu-se pe jumătate, Marguerite îl privi. Cu sprîncenele ridicate sub o grămadă de riduri, cu buzele strînse, Julius îţi făcea milă.

— Dar ce ai, dragul meu? Ce! Deci tu crezi cu adevărat că ultima ta carte e mai puţin bună decît celelalte?

Ăsta nu era un răspuns; Marguerite voia să se eschiveze.

— Cred că celelalte nu sînt mai bune decît asta; asta-i tot!

— Oh, atunci...

Şi Marguerite, în faţa acestor insistenţe, istovită şi simţind că tandrele ei argumente sînt inutile, se întoarse spre perete şi adormi din nou.

II

În ciuda unei anumite curiozităţi profesionale şi a măgulitoarei iluzii că nimic din ceea ce este omenesc nu trebuie să-i rămînă străin, pînă acum Julius nu se prea îndepărtase de viaţa clasei din care făcea parte şi nu avusese legături decît cu oameni din mediul său. Îi lipsea nu atît dorinţa, cît prilejul. Gata să iasă în oraş ca să facă vizita făgăduită, Julius îşi dădu seamă că nu avea hainele de care ar fi avut nevoie. Pardesiul, plastronul şi chiar şi pălăria sa „cronstadt" aveau un aer decent, corect şi distins... Dar, la urma-urmei, poate că era mai bine ca ţinuta lui să nu-l invite pe tînăr la o prea bruscă familiaritate. Socotea că trebuie să-i cîştige încrederea vorbindu-i. Şi, în timp ce se îndrepta spre intrarea Claude-Bemard, Julius se gîndea cu ce precauţii şi sub ce pretext să intre în casa tînărului şi să-şi facă cercetările.

Ce treabă putea să aibă contele Juste-Agenor de Baraglioul cu acest Lafcadio? întrebarea bîzîia în jurul lui Julius, supărătoare. Acum, cînd terminase de scris despre viaţa tatălui său, nu era momentul să-şi pună întrebări în legătură cu el. Nu voia să ştie decît ceea ce tatăl lui voia să-i spună. În ultimii ani contele devenise tăcut, dar nu fusese niciodată un om ascuns.

În timp ce traversa grădina Luxembourg, Julius fu surprins de o aversă de ploaie.

Pe strada Claude-Bernard, în faţa porţii cu numărul II staţiona o trăsură în care Julius, în timp ce trecea pe lîngă el putu vedea o doamnă, cu o pălărie prea mare şi cu o rochie bătătoare la ochi.

Cînd rosti numele lui Lafcadio Wluiki în faţa portarului inima îi bătu mai tare; romancierului i se părea că se afundă într-o aventură; dar, în timp ce urca scara, banalitatea locului şi a decorului îl dezgustară; curiozitatea sa, care nu găsea cu ce să se alimenteze, scădea şi făcea loc repulsiei.

La etajul al patrulea, culoarul fără covor, ce primea lumini doar prin casa scărilor, făcea un cot la cîţiva paşi de palier; pe dreapta şi pe stînga culoarului se aflau uşi închise; cea din fund, întredeschisă, lăsa să treacă o mică dîră de lumină. Julius bătu în uşă; în zadar; timid, deschise uşa puţin mai tare; în încăpere nu era nimeni. Julius coborî.

— Daca nu-i acasă, va veni curînd, spusese portarul. Ploua cu găleata. În vestibul, în faţa scării, se deschidea o sală de aşteptare şi Julius intră; mirosul îmbîcsit şi aspectul jalnic al locului îl scîrbiră şi îl făcură să-şi spună că, la fel de bine, ar fi putut să deschidă uşa de sus şi, cu pas hotărît, să intre în cameră şi să-l aştepte pe tînăr înăuntru. Julius urcă din nou.

Cînd coti pe coridor, o femeie ieşi din camera ce se învecina cu cea din fund. Julius se lovi de ea şi îşi ceru scuze.

— Ce doriţi?

— Domnul Wluiki e aici?

— A ieşit în oraş.

— Ah! exclamă Julius pe un ton atît de contrariat încît femeia îl întrebă:

— Aveţi ceva urgent să-i spuneţi?

Julius, ce se pregătise doar ca să-l înfrunte pe necunoscutul Lafcadio, era descumpănit; şi totuşi prilejul era bun; poate că femeia aceea ştia multe despre tînăr; dacă s-ar pricepe s-o tragă de limbă...

— Vreau să-i cer o informaţie.

— Din partea cui?

Oare crede că sînt de la poliţie? se gîndi Julius.

— Sînt contele Julius de Baraglioul, zise el cu o voce oarecum solemnă, ridicîndu-şi uşor pălăria.

— Oh! Domnule conte... Vă cer scuze că nu v-am... Pe culoarul ăsta e atît de întuneric! Vă rog să intraţi. (Şi împinse uşa din fund). Cred că Lafcadio nu va întîrzia să... S-a dus doar pînă la... Oh! îngăduiţi-mi...

Şi, pe cînd Julius se pregătea să intre în încăpere, ea se repezi înaintea lui spre nişte chiloţi de femeie aruncaţi pe un scaun; neizbutind să-i ascundă, spuse:

— Aici e o asemenea dezordine...

— Lăsaţi! lăsaţi! Sînt obişnuit cu asta, zise cu amabilitate Julius.

Carola Venitequa era o femeie tînără, puternică sau chiar mai mult decît atît; puţin cam grasă, dar bine făcută şi cu înfăţişarea sănătoasă, cu trăsături comune, dar nu vulgare şi destul de atrăgătoare, cu prvirea angelică şi blîndă, cu vocea tărăgănată. Cum tocmai se pregătise să iese în oraş, avea pe cap o pălărioară de fetru moale; purta o bluză cu guler bărbătesc, manşete albe şi cravată.

— Îl cunoşti de mult pe domnul Wluiki?

— Pot să-i transmit ceva din partea dumneavoastră?

— Iată despre ce e vorba... Aş fi vrut să ştiu dacă este foarte ocupat.

— Asta depinde de zile.

— Pentru că, dacă ar avea puţin timp liber, mă gîndeam să-l rog să... facă, pentru mine, o mică treabă.

— Ce fel de treabă?

— Uite... aş fi vrut mai întîi să ştiu cu ce se ocupă, întrebarea nu era prea abilă, dar înfăţişarea Carolei nu te invita deloc la subtilităţi. Contele de Baraglioul îşi recăpătase siguranţa de sine; stătea pe scaunul de pe care Carola luase lucrurile, iar aceasta, lîngă el, sprijinită de masă, începuse să-i vorbească, cînd, deodată, pe

coridor, se auzi un zgomot puternic; uşa se deschise cu putere şi în cameră îşi făcu apariţia femeia pe care Julius o zărise în trăsură.

— Eram sigură că-i aşa, spuse ea; cînd l-am văzut urcînd... Şi Carola, depărtîndu-se puţin de Julius, îi spuse pe dată:

— Dar nici gînd, draga mea... stăteam de vorbă. Prietena mea, Bertha Grand-Marnier; domnul conte... iertaţi-mă, v-am uitat numele!

— Nu-i nimic, spuse Julius, oarecum stingherit, strîngînd mîna înmănuşată pe care i-o întindea Bertha.

— Prezintă-mă şi tu pe mine, zise Carola.

— Ascultă, dragă: a trecut o oră de cînd sîntem aşteptate spuse cealaltă. Dacă vrei să stai de vorbă cu domnul, ia-l cu tine, ne aşteaptă o trăsură.

— Dar n-a venit să mă vadă pe mine.

— Atunci, vino! Vreţi să cinaţi diseară cu noi?...

— Îmi pare rău, dar nu pot.

— Scuzaţi-mă, domnule, spuse Carola roşindu-se şi grăbindu-se să-şi scoată prietena din încăpere. Lafcadio o să vină dintr-o clipă în alta.

Cînd ieşiseră, cele două femei lăsaseră uşa deschisă; neavînd covor, culoarul amplifica toate zgomotele; cotul pe care-l făcea te împiedica să vezi cînd venea cineva; în schimb, puteai să-l auzi cum se apropie.

„La urma-urmei, camera lui îmi va spune despre acest tînăr chiar mai mult decît ar fi putut să-mi spună femeia, cel puţin aşa sper", îşi spuse Julius în sinea sa. Liniştit, începu să cerceteze locul.

Dar în această banală cameră mobilată aproape nimic nu-i putea satisface curiozitatea:

N-are bibliotecă, n-are tablouri pe pereţi. Pe cămin, Moli Flanders de Daniel Defoe, în engleză, într-o ediţie proastă, cu numai vreo două treimi din pagini tăiate, şi Novelle de Anton Francesco Grazzini, numit şi Lasca, în italiană. Aceste două cărţi îl puseră pe Julius pe gînduri. Lîngă ele, îndărătul unei sticle cu alcool de mentă, se afla o fotografie ce-i trezi, şi ea, o anumită neliniştе: pe o plajă acoperită cu nisip, o femeie, nu foarte tînără, dar deosebit de frumoasă, la braţul unui bărbat cu înfăţişare tipic anglo-saxonă, elegant şi zvelt, în costum de sport; la picioarele lor, aşezat pe o barcă răsturnată, un copil voinic, de vreo cincisprezece ani, gol, cu părul des, zburlit şi deschis la culoare, cu aer obraznic şi zeflemitor.

Julius luă fotografia şi se duse la lumină, ca să citească, în colţul din dreapta, cîteva cuvinte şterse de vreme: Duino; iulie 1886 — care nu-i spuseră mare lucru, deşi îşi aduse aminte că Duino este un orăşel pe litoralul austriac al Mării Adriatice. Dînd din cap şi cu buzele strînse, aşează fotografia de unde o luase. Pe piatra rece a căminului îşi găsiseră locul o cutie cu făină de ovăz, un săculeţ cu linte şi un săculeţ cu orez; puţin mai departe, sprijinită de perete, se afla o tablă de şah. Nimic nu-l lăsa pe Julius să vadă cam cu cel fel de studii sau de treburi îşi ocupa tînărul zilele.

După cum părea, Lafcadio tocmai îşi luase micul dejun; o masă, într-o crăticioară, deasupra unei lămpi cu gaz, se afla încă, scufundat în apă, acel mic dispozitiv, în formă de < din metal perforat, de care se folosesc ca să-şi facă ceaiul turiştii ce au grijă să-şi ia cît mai puţin bagaj; şi firimituri de pîine în jurul unei ceşti murdare. Julius se apropie de masă; masa avea un sertar şi sertarul avea o cheie...

N-aş vrea ca faptele ce vor urma să vă facă să vă înşelaţi asupra caracterului lui Julius; el nu era cîtuşi de puţin indiscret; respecta în viaţa fiecărui om înfăţişarea pe care acesta vrea să i-o dea şi preţuia mult decenţa. Dar, în faţa ordinului tatălui său, trebuia să-şi înfrîngă firea. Mai aşteptă o clipă, ascultînd atent, apoi neauzind paşi, împotriva voinţei şi principiilor sale, dar cu sentimentul delicat al datoriei, trase sertarul mesei, ce era descuiat. Aici se afla un carnet legat în piele, pe care Julius îl luă şi îl deschise. Pe prima pagină citi următoarele rînduri, scrise de aceeaşi mînă ce scrisese şi cuvintele de pe fotografie:

Lui Cadio, ca să-şi treacă în el conturile curente, Credinciosului meu tovarăş, de la bătrînul său unchi,
FABIAN

şi apoi, chiar dedesubt, cu un scris oarecum copilăresc, cuminte, drept şi regulat:

Duino. Azi-dimineaţă, 10 iulie 1886, lordul Fabian a venit să ne întîlnească aici. Mi-a adus o barcă, o puşcă şi acest carnet frumos.

Pe această primă pagină nu mai era scris nimic, pe pagina a treia, la data de 29 august puteai citi:

I-am dat lui Faby un avans de 4 mişcări de brasse.

Şi a doua zi:

I-am dat un avans de 12 mişcări de brasse.

Julius înţelese că nu era decît un carnet de antrenament. Totuşi, lista zilelor se întrerupea curînd şi, după o pagină albă, puteai citi:

20 septembrie: Plecăm din Alger spre Aures.

Urmau cîteva indicaţii de locuri şi date şi, în sfîrşit, această ultimă indicaţie:

5 octombrie: Ne întoarcem la El Kantara. 50 de km on horseback [pe cal (engl.)], *fără oprire.*

Julius întoarse cîteva file albe; dar, ceva mai departe, carnetul părea că începe din nou. În chip de titlu, în capul unei pagini era scris, cu litere mai mari şi îngrijite:

QUIINCOMINCIAIL LIBRO DELLA NOVA ESIGENZA

E DELLA SUPREMA VIRTU [Aici începe cartea noii exigenţe şi a supremei virtuţi (it.)]
Tanto quanto se ne taglia [Pînă într-acolo încît se taie (it.)]. *BOCCACCIO*

În faţa exprimării unor idei morale, interesul lui Julius se trezi brusc; era o bună pradă pentru el.

Dar încă de la pagina următoare, fu dezamăgit: erau iar tot felul de socoteli. Şi totuşi erau nişte socoteli mai altfel decît celelalte. Fără nici o indicaţie privind data şi locul:

Pentru că am cîştigat în faţa lui Protos la şah — 1 punta. Pentru că am lăsat să se vadă că ştiu italieneşte — 3 punte] Pentru că am răspuns înaintea lui Protos — 1 p. Pentru că am avut ultimul cuvînt — 1 p. Pentru că am plîns cînd am aflat de moartea lui Faby — 41

Julius, care citea în mare grabă, luă „punta" drept o monedă străină şi nu văzu în aceste socoteli decît un copilăros şi meschin negoţ cu merite şi retribuţii. Apoi socotelile încetau din nou. Julius mai întoarse nişte pagini şi citi:

În ziua de 4 aprilie, conversaţie cu Protos:

Înţelegi ce vor să spună cuvintele: A TRECE DINCOLO?

Aici, scrisul se oprea. Julius ridică din umeri, strînse din buze, dădu din cap şi puse caietul la locul lui. Îşi scoase ceasul şi se ridică de pe scaun, se apropie de fereastră şi privi afară; ploaia încetase. Se îndreptă spre colţul încăperii unde, atunci cînd intrase, îşi pusese umbrela; în acea clipă văzu un tînăr frumos şi blond, ce-l privea atent şi surîzînd, sprijinit de pervazul uşii.

III

Adolescentul din fotografie nu se prea schimbase; Juste Agenor spusese: are nouăsprezece ani; nu i-ai fi dat mai mult de cincisprezece. Cu siguranţă că Lafcadio venise tocmai atunci; cînd pusese carnetul la loc, Julius îşi ridicase ochii spre uşă şi nu văzuse pe nimeni; dar cum oare de nu-l auzise apropiindu-se? Instinctiv, Julius privi picioarele tînărului şi văzu că, în loc de ghete, acesta purta şoşoni.

Lafcadio surîdea într-un fel ce nu avea nimic ostil; părea — mai degrabă — amuzat, dar şi ironic; îşi păstrase pe cap o şapcă de voiaj, dar — de îndată ce întîlni privirea lui Julius — şi-o scoase şi se înclină în mod ceremonios.

— Domnul Wluiki? întrebă Julius. Tînărul se înclină din nou, fără să răspundă.

— Iertaţi-mă că, în aşteptarea dumneavoastră, m-am instalat în cameră. De fapt, n-aş fi îndrăznit să intru, dacă n-aş fi fost invitat s-o fac.

Julius vorbea mai repede şi mai tare ca de obicei, ca să-şi dovedească lui însuşi că nu se simte deloc stînjenit. Fruntea lui Lafcadio se încreţi în chip aproape invizibil; se duse spre umbrela lui Julius; fără să spună nici un cuvînt, o luă şi o puse să se scurgă de apă pe coridor; apoi, intrînd în cameră, îi făcu semn lui Julius să se aşeze.

— Desigur că vă miraţi văzîndu-mă aici.

Lafcadio scoase liniştit o ţigară dintr-o tabacheră de argint şi o aprinse.

— O să vă explic în cîteva cuvinte motivele care m-au adus aici, motive pe care le veţi înţelege foarte repede...

Pe măsură ce vorbea, simţea cum siguranţa de sine îi dispare.

— ...Dar îngăduiţi-mi mai întîi să-mi spun numele; apoi, parcă stînjenit de faptul că trebuia să-şi rostească numele, scoase din haină o carte de vizită şi i-o întinse lui Lafcadio, care o puse pe masă, fără să o privească.

— Sînt... Tocmai am terminat o carte importantă; este o ciornă nu prea mare, pe care nu am timp s-o trec pe curat. Cineva mi-a spus că aveţi un scris deosebit de frumos şi m-am gîndit că poate nu vă veţi supăra dacă...

— La Paris, îl întrerupse Lafcadio, nu există nici un om care să vă fi putut vorbi despre scrisul meu.

Îşi îndreptă privirile spre sertarul de pe care Julius, fără să bănuiască ceva, rupsese un sigiliu de ceară moale şi apoi, întorcînd violent cheia în broască şi punînd-o în buzunar, spuse:

— Nimeni care să aibă dreptul să vorbească despre asta, zise el, privind cum Julius de înroşeşte la faţă. Pe de altă parte (vorbea foarte rar, ca aiurit, fără nici o intonaţie), nu înţeleg încă bine motivele pe care le poate avea domnul... (privi cartea de vizită) conte Julius de Baraglioul ca să se intereseze de mine. Totuşi (după exemplul lui Julius, vocea lui deveni dintr-o dată mieroasă şi flexibilă), propunerea dumneavoastră merită să fie luată în consideraţie de către cineva ca mine, care are nevoie de bani, aşa cum aţi observat (se ridică de pe scaun).

— Îngăduiţi-mi, domnule, să vin să vă aduc răspunsul meu mîine-dimineaţă.

Era invitat să plece. Julius se simţea prea stingherit şi nu insistă; îşi luă pălăria, stătu o clipă pe gînduri şi spuse cu stîngăcie:

— Aş fi vrut să vorbesc cu dumneavoastră mai mult. Îngăduiţi-mi să trag nădejde că mîine... Vă voi aştepta începînd de la ora zece.

Lafcadio salută, înclinîndu-se.

De îndată ce Julius coti pe culoar, Lafcadio închise uşa şi trase zăvorul. Alergă la sertar, îşi scoase caietul, îl deschise 1a ultima pagină şi, exact de unde rămăsese cu multe luni înainte scrise cu creionul, cu un

scris mare, nervos, foarte diferit de primul:

Pentru a-l fi lăsat pe Olibrius să-şi bage nasul lui murdar în acest carnet — 1 punta.

Scoase din buzunar un briceag cu o lamă atît de subțiată, încît nu mai era decît un fel de unealtă de găurit, o ținu puțin la flacăra unui chibrit aprins şi, cu o lovitură prin buzunarul de la pantaloni, şi-o înfipse în coapsă. Nu putu să-şi stăpînească o strîmbătură de durere. Dar asta nu-i fu de ajuns. Dedesubtul frazei, fără să se aşeze jos, aplecat deasupra mesei, scrise:

Şi pentru că i-am arătat că ştiam — 2 punte.

De data asta, ezită; îşi deschise pantalonii şi îi lăsă în jos, într-o parte. îşi privi coapsa; mica rană, pe care şi-o făcuse cu puțin timp înainte, sîngera; se uită la vechile cicatrice care, de jur împrejur, lăsaseră ca nişte urme de vaccin. Flamba din nou lama briceagului şi apoi, cu mişcări foarte repezi, şi-o înfipse în carne de două ori.

— Altădată nu luam atîtea precauții, îşi spuse el, îndreptîndu-se spre sticla cu alcool de mentă, din care vărsă cîteva picături pe răni.

Mînia i se mai potolise cînd, punînd sticla la locul ei, observă că fotografia ce-l înfățişa pe el împreună cu mama sa nu mai era în acelaşi loc. O luă, o privi pentru ultima oară cu un fel de durere chinuitoare, şi apoi, în timp ce un val de sînge i se urca în obraji, o rupse cu furie în bucăți. Vru să le dea foc; dar acestea nu se aprindeau; atunci, scoțînd din cămin săculeții înghe suiți acolo, puse pe piatră în chip de grătar cele două cărți, singurele pe care le avea în casă, tăie, rupse în bucățele şi boți filele carnetului, aruncă fotografia deasupra şi dădu foc grămezii de hîrtii.

Cu fața lîngă flacără, voia să se convingă că priveşte cu nespusă mulțumire cum ard toate aceste amintiri; dar cînd se ridică, după ce totul se transformase în cenuşă, simți un fel de ameteală. Încăperea era plină de fum. Se duse la baie şi se stropi pe frunte.

Acum privea micuța carte de vizită cu ochi mai limpezi.

— Contele Julius de Baraglioul, repeta el. *Dapprima impo sapere chi e* [Mai întîi trebuie să ştim cine e (it.)].

Smulse fularul pe care-l purta în loc de cravată şi de guler, îşi descheie cămaşa şi, în fața ferestrei deschise, lăsă ca aerul rece să-i învăluie pieptul. Apoi, grăbindu-se dintr-o dată să iasă în oraş, se încălță, îşi puse cravata, îşi luă o pălărie decentă de fetru gri şi, potolit şi civilizat pe cît era cu putință, închise în urma lui uşa de la cameră şi se îndreptă spre piața Saint-Sulpici. Aici, în fața primăriei, la biblioteca Cardinal, va găsi cu siguranță toate informațiile pe care le dorea.

IV

Cînd trecu pe lîngă Odeon, privirea îi fu izbită de romanul lui Julius, expus într-o vitrină; era o carte cu copertă galbenă, a cărei înfățişare doar şi l-ar fi lăsat pe Lafcadio cu gura căscată în oricare altă zi. Băgă mîna în buzunar şi aruncă pe tejghea o monedă de cinci franci.

— Ce foc bun o să fac diseară cu ea! se gîndi el, luînd cartea şi restul

La bibliotecă, un „dicționar al scriitorilor contemporani" prezenta în cîteva cuvinte cariera amorfă a lui Julius, dădea titlurile operelor sale, le lăuda în termeni convenționali, numai buni să-ți taie orice gust să le citeşti.

— Pfu! zise Lafcadio...

Tocmai se pregătea să închidă dicționarul cînd zări trei cuvinte din articolul precedent, ce-l făcură să tresară. Cîteva rînduri deasupra cuvintelor:

Julius de Baraglioul (viconte), în biografia lui Juste-Agenor, Lafcadio citi: *„Ministru la Bucureşti în 1873"*. Ce însemnau aceste cuvinte simple, de-l făceau să-i bată atît de tare inima?

Lafcadio, căruia mama sa îi dăduse cinci unchi, nu-şi cunoscuse tatăl niciodată; acceptase ideea de a-l considera mort şi se abținuse întotdeauna să pună întrebări legate de el. În ceea ce priveşte unchii (fiecare de altă naționalitate şi trei dintre ei lucrînd în diplomație), înțelese repede că se înrudeau cu el doar în măsura în care frumoasa Wanda avea chef să le acorde această calitate. Lafcadio împlinise nouăsprezece ani. Se născuse la Bucureşti în 1874, exact la sfîrşitul celui de-al doilea an în care contele de Baraglioul fusese reținut aici de funcția sa.

Pus în gardă de această vizită misterioasă a lui Julius, cum să nu vadă în ea mai mult decît o coincidență întîmplătoare? Făcu un mare efort să citească articolul despre Juste-Agenor; rîndurile i se învălmăşeau în fața ochilor; înțelese totuşi că tatăl lui Julius, contele de Baraglioul, era un om important.

Inima începu să-i zvîcnească din răsputeri, plină de o atît de mare şi insolentă bucurie, încît i se părea că cei din jur îi vor auzi bătăile! Dar învelişul de carne era puternic şi impermeabil. Se uită pe furiş la vecinii săi, obişnuiții sălii de lectură, ce erau cu toții absorbiți în munca lor stupidă... Calculă: Născut în 1821 contele ar avea acum şaptezeci şi doi de ani. *Ma chi sa se via ancora?...* [Dar cine ştie daca mai trăieşte (it.)]. Puse dicționarul la loc şi ieşi.

Cerul se limpezea, cei cîțiva nori fiind împrăştiați de un vînt iute. *Importa di domesticare questo nuovo proposito* [Trebuie să ne obişnuim cu această noua propunere (it.)], îşi zise Lafcadio, care prețuia cel mai mult libertatea de a dispune de sine; şi, obosit de acest gînd tulburător, se hotărî să şi-l gonească o clipă din minte. Scoase din buzunar romanul lui Julius şi făcu un mare efort încercînd să-şi schimbe gîndurile, citindu-l; dar în carte totul era

spus de-a dreptul, fără nici un mister; nimic nu putea ajuta mai puțin să iasă din starea lui.

— Și totuși, la autorul acestei cărți mă voi duce mîine să fac pe secretarul! își repeta mereu fără să vrea.

Cumpără de la un chioșc un ziar și intră în grădina Luxembourg. Băncile erau ude; deschise cartea, se așează pe ea apoi desfăcu jurnalul, oprindu-se la faptele diverse. Ca și cum ar fi știut că le găsește acolo, ochii îi căzură pe următoarele rînduri:

Starea sănătății contelui Juste-Agenor de Baraglioul care după cum se știe, provocase o mare neliniște în ultimele zile pare că s-a îmbunătățit; ea rămîne totuși încă precară și nu-i îngăduie să primească decît cîteva persoane intime.

Lafcadio sări de pe bancă; într-o clipă hotărîrea sa era luată. Uitînd cartea, alergă spre o papetărie de pe strada Medicis, unde își amintea că văzuse, în vitrină, un anunț în care se spunea că acolo se fac cărți de vizită la minut, cu trei franci suta. Merge!

Zîmbea; îndrăzneala planului său atît de neașteptat îl amuza, nu ducea lipsă de întîmplări aventuroase.

— Cît timp vă trebuie ca să-mi faceți o sută de cărți de vizită? îl întrebă el pe negustor.

— Le veți avea înainte de a se înnopta.

— Plătesc dublu dacă mi le faceți peste două ore.

Negustorul se prefăcu că se uită în carnetul său de comenzi.

— Am să vă fac o favoare... da, ați putea trece să le luați la ora două. Pe ce nume?

Pe foaia de hîrtie pe care i-o întinse negustorul, fără să tremure și fără să roșească, dar cu inima tresărind, semnă: LAFCADIO DE BARAGLIOUL.

— Secătura asta nu mă ia în serios, își zise el plecînd, supărat că negustorul nu l-a salutat cu mai mult respect.

Apoi, în timp ce trecea prin fața oglinzii dintr-o vitrină:

— Trebuie să recunosc că nu am deloc aerul unui Baraglioul! Voi încerca de acum încolo să le semăn mai mult.

Nu se făcuse de douăsprezece. Lui Lafcadio, aflat în culmea exaltării, nu-i era încă deloc foame.

— Mai întîi să merg puțin, altminteri îmi voi lua zborul, se gîndea el. Și să merg numai prin mijlocul drumului; căci dacă mă apropii de ei, trecătorii își vor da seama că îi întrec cu un cap. Încă o superioritate pe care trebuie s-o ascund. O ucenicie nu sfîrșește niciodată.

Intră într-un oficiu poștal.

— Place Malesherbes... voi avea nevoie de ea curînd! își zise el, luînd dintr-un anuar adresa contelui Juste-Agenor.

— Dar cine mă împiedică să dau, chiar în dimineața asta, o raită pînă în strada Verneuil? (Era adresa scrisă pe cartea de vizită a lui Julius).

Lafcadio cunoștea acest cartier și îl iubea; ocolind străzi prea frecventate, o luă pe liniștita stradă Vaneau, unde bucuria sa se putea manifesta mai în voie. Cînd ajunse în strada Babylone, văzu niște oameni alergînd; lîngă intrarea Oudinol un grup staționa în fața unei case cu două etaje, de unde ieșea un nor gros de fum. Se strădui să nu grăbească pasul...

Lafcadio, prietene, ai dat peste un fapt divers și pana mea *ti* părăsește. Nu te aștepta să redau crîmpeiele de vorbe și strigătele mulțimii...

Strecurîndu-se și străbătînd această gloată ca un țipar, Lafcadio ajunse în față. Aici, o biată femeie stătea în genunchi și plîngea în hohote.

— Copiii mei! copilașii mei! spunea ea.

O sprijinea o tînără a cărei îmbrăcăminte simplă și elegantă arăta limpede că nu-i era rudă; tînăra era foarte palidă și atît de frumoasă, încît Lafcadio, atras pe dată de ea, îi puse cîteva întrebări.

— Nu, domnule, nu o cunosc. Am înțeles doar că cei doi copilași ai ei se află într-o cameră de la etajul doi unde, în scun timp, vor ajunge flăcările, care au cuprins scara; au fost chemați pompierii, dar, pînă vor veni, micuții vor muri sufocați de fum. Spuneți-mi, domnule, oare nu se poate ajunge pe balcon cățărîndu-te pe perete cu ajutorul burlanului ce coboară pînă jos? Oamenii spun că hoții s-au urcat odată pe aici, dar ceea ce alții au făcut ca să fure, nici unul dintre cei de față nu îndrăznește să facă pentru a salva niște copii. Degeaba au făgăduit salvatorului această pungă cu bani. Ah, Doamne! de ce nu sînt bărbat!...

Lafcadio nu mai stătu să-i asculte vorbele. Punîndu-și bastonul și pălăria la picioarele fetei, se avîntă spre zid. Ca să se cațăre sus, nu ceru ajutorul nimănui; în picioare, înaintă pe creasta zidului, ferindu-se de cioburile de sticlă cu care era presărată din loc în loc.

Uimirea mulțimii crescu cînd îl văzu cum, apucînd țeava verticală, se ridica prin puterea brațelor, sprijinindu-se doar din cînd în cînd, cu vîrful picioarelor, de șuruburi. Iată-l ajuns la balcon și apucînd grilajul cu o mînă; mulțimea îl admiră, dar nu mai tremură de frică, căci ușurința cu care se mișcă este fără cusur. Cu o lovitură de umăr sparge geamurile; apoi dispare în încăpere. Moment de așteptare și de nespusă neliniște... Apoi reapare, ținînd în brațe un copilaș care plînge. Face un fel de funie dintr-un cearșaf rupt în fîșii, pe care le înnoadă cap la cap; prinde copilul de capătul acestei funii și îl coboară pînă în brațele deznădăjduitei sale mame. Cu al doilea copil face la fel...

Cînd îi veni rîndul să coboare, Lafcadio fu aclamat de mulţime ca un erou:

„Mă iau drept un clovn", se gîndi el, enervat cînd simţi că se înroşeşte la faţă şi respingînd ovaţiile cu o graţie brutală. Totuşi, cînd tînăra, de care se apropie din nou, îi întinse, puţin încurcată, o dată cu bastonul şi pălăria, şi punga cu bani pe care o făgăduise, el o luă. Surîzînd şi, după ce o goli de cei şaizeci de franci pe care îi Conţinea, întinse banii sărmanei mame, care acum îşi sufoca fiii tot sărutîndu-i.

— Îmi îngăduiţi să păstrez această pungă ca amintire de la dumneavoastră, domnişoară?

Era o punguţă brodată, pe care o sărută. O clipă, cei doi se uitară unul la celălalt. Fata părea emoţionată, şi mai palidă încă, şi parcă dornică să vorbească. Dar Lafcadio plecă brusc, despicînd mulţimea cu bastonul, atît de încruntat, încît lumea nu-l mai aclamă şi nu-l mai urmări cu privirea.

Ajunse la Luxembourg şi apoi, după ce luă o masă frugală la Gambrinus, restaurant ce se afla în vecinătatea Odeonului, urcă repede în camera sa. Lafcadio îşi ascundea banii sub o scîndură din podea; scoase din ascunzătoare trei piese de cîte douăzeci de franci şi una de zece. Calculă:

Cărţile de vizită: şase franci.

O pereche de mănuşi: cinci franci.

O cravată: cinci franci (dar oare ce-o să găsesc ca lumea la preţul ăsta?).

O pereche de pantofi: treizeci şi cinci de franci (n-am pretenţia să ţină mult).

Rămîn nouăsprezece franci pentru cheltuieli neprevăzute (din oroare pentru datorii, Lafcadio plătea întotdeauna cu bari gheaţă).

Se duse la dulap şi scoase de acolo un costum închis la culoare, din stofă fină, cu o tăietură perfectă şi deloc uzat.

„Nenorocirea e că, de atunci, am crescut...", îşi spuse, aducîndu-şi aminte de epoca strălucitoare, nu prea îndepărtată în care marchizul de Gesvres, ultimul său unchi, îl ducea îmbrăcat foarte elegant, la furnizorii săi. O îmbrăcăminte necuviincioasă era, pentru Lafcadio, la fel de şocantă ca o minciună pentru un calvinist.

„Dar să încep cu ce e mai presant. Unchiul meu Gesvres spunea că omul se cunoaşte după încălţăminte".

Şi, din grijă pentru ghetele pe care avea să le încerce, îşi schimbă şosetele.

V

Contele Juste-Agenor de Baraglioul nu-şi mai părăsise de cinci ani luxosul său apartament din Place Malesherbes. Se pregătea să moară aici, rătăcind gînditor prin sălile înţesate de colecţii sau, mai adeseori, stînd retras în camera sa şi lăsîndu-şi umerii şi braţele încercate de durere pe seama alinărilor venite de la şervetele muiate în apă şi de la compresele sedative. Pe cap purta, înfăşurat în chip de turban, un fular uriaş de culoarea vinului de Madera; unul dintre capetele fularului, rămas liber, îi atingea dantela de la guler şi vesta groasă, de lînă, de culoarea tutunului, pe care cădea barba-i mare, ca o cascadă de argint. Îşi ţinea picioarele, încălţate în papuci de piele albă, pe o perniţă umplută cu apă caldă. Îşi scufunda, pe rînd, mîinile palide, într-o baie de nisip fierbinte, sub care ardea o lampă cu alcool. Genunchii îi erau acoperiţi cu un şal gri. Semăna bine cu Julius; dar încă şi mai bine cu un portret al lui Tiţian; Julius nu era decît o replică decolorată a trăsăturilor sale, după cum aerul înălţimilor nu era decît o imagine edulcorată şi nesemnificativă a vieţii lui.

Juste-Agenor de Baraglioul bea o ceaşcă de ceai în timp ce asculta o predică a părintelui Avril, confesorul său, pe care luase obiceiul să-l consulte adeseori; chiar atunci, cineva bătu la uşă, şi credinciosul Hector, care de douăzeci de ani îndeplinea pe lîngă el funcţiile de servitor, de infirmier şi, la nevoie, de consilier, aduse pe o tavă lăcuită un mic plic închis.

— Acest domn speră că domnul conte va binevoi să-l primească.

Juste-Agenor puse jos ceaşca cu ceai, desfăcu plicul şi scoase din el cartea de vizită a lui Lafcadio. Apoi o mototoli nervos:

— Spune-i că... apoi, stăpînindu-se: Un domn? Vrei să spui un tînăr, nu? Ce gen de om este?

— O persoană pe care domnul conte poate s-o primească.

— Dragă părinte, spuse contele întorcîndu-se spre părintele Avril, scuză-mă dacă sînt nevoit să te rog să oprim conversaţia aici; dar nu care cumva să nu vii mîine; sînt sigur că voi avea să-ţi spun lucruri noi şi cred că vei fi mulţumit.

Rămase cu mîna la frunte, în timp ce părintele Avril ieşea pe uşa salonului. Apoi, ridicînd în sfîrşit capul, spuse:

-Să intre.

Lafcadio înainta în încăpere cu fruntea sus, cu o siguranţa bărbătească; ajuns în faţa bătrînului, se înclină cu gravitate. Cum se hotărîse să nu vorbească niciodată înainte de a fi avut timp să numere pînă la doisprezece, contele începu primul:

— Mai întîi află, domnule, că nu există nici un Lafcadio de Baraglioul, spuse el, rupînd cartea de vizită; şi te rog să-i spui domnului Lafcadio Wluiki, pentru că sînteţi prieteni, că daci îndrăzneşte să se joace cu aceste cartonaşe şi nu le rupe pe toate aşa cum fac eu cu ăsta (îl rupse în mici bucăţele pe care le aruncă în ceaşca goală), îl reclam imediat la poliţie şi pun să fie arestat ca escroc. M-ai înţeles? Acum vino la lumină să te privesc.

— Lafcadio Wluiki vă va da ascultare, domnule (vocea lui Lafcadio, plină de respect, tremura). Iertaţi-l

pentru metoda pe care a folosit-o ca să fie primit de dumneavoastră; n-a avut nici o intenție necinstită. Voia să vă convingă că merită... măcar atenția dumneavoastră.

— Eşti bine făcut. Dar haina asta îți stă rău, zise contele, care voia să pară că n-a auzit nimic.

— Deci nu m-am înşelat? spuse, îndrăznind să surîdă Lafcadio, care se lăsa, cu bunăvoință, supus acelei examinări.

— Slavă Cerului! Seamănă cu mama lui, murmură bătrînul Baraglioul.

Lafcadio tăcu şi apoi, cu o voce aproape şoptită şi, privindu-l fix pe conte:

— Dacă nu las să se vadă prea tare, îmi este oare cu totul să semăn şi cu...?

— Vorbeam despre fizic. Chiar dacă nu semeni numai cu marna ta, Dumnezeu nu-mi va lăsa timpul necesar să-mi dau seama.

Şalul gri îi alunecă de pe genunchi şi căzu pe jos.

Lafcadio se repezi să-l ridice şi, în timp ce stătea aplecat, simți cum bătrînul îi pune cu blîndețe mîna pe umăr.

— Lafcadio Wluiki, zise Juste-Agenor cînd tînărul se ridică de jos, clipele mele sînt numărate; nu mă voi lupta cu tine; m-ar obosi. Sînt de acord că nu eşti prost; îmi place că nu eşti urît. Riscul pe care ți l-ai asumat arată că ai un oarecare curaj, ce nu-ți şade rău; la început, m-am temut că eşti obraznic din fire, dar vocea şi ținuta ta îmi arată că nu-i aşa. În ceea ce priveşte restul, îi cerusem fiului meu Julius să-mi culeagă informații; dar îmi dau seama că aceste informații nu mă mai interesează prea mult şi că mai important este că te-am văzut. Acum, Lafcadio, ascultă-mă: nu există nici un act şi nici o hotărîre din care să rezulte identitatea ta. Am avut grijă să nu-ți las nici o posibilitate s-o dovedeşti. Nu, nu protesta, e zadarnic; nu mă întrerupe. Faptul că pînă azi ai stat liniştit îmi garantează că mama ta a ştiut să-şi țină făgăduiala şi nu ți-a vorbit niciodată despre mine. Asta-i bine. Îmi voi respecta promisiunea pe care i-am făcut-o. Prin intermediul lui Julius, fiul meu, şi în ciuda dificultăților pe care le ridică legea, te voi face să intri în posesia părții de moştenire pe care i-am făgăduit mamei tale că ți-o rezerv. Vreau să spun că, față de celălalt copil al meu, contesa de Guy de Saint-Prix, îl voi avantaja pe fiul meu Julius — în măsura în care mi-o permite legea — dîndu-i o sumă de bani în plus, adică tocmai banii pe care, prin el, aş vrea să ți-i las ție. Cred că această sumă va reprezenta, să spunem, o rentă de vreo patruzeci de mii de franci, trebuie să mă întîlnesc curînd cu notarul şi să facem calculul. Aşază-te jos, ca să mă poți asculta mai bine (Lafcadio se sprijinea de marginea mesei). Poate că Julius se va opune; el are legea de partea lui; contez pe cinstea lui, sperînd că nu va face aşa; contez şi pe cinstea ta, sperînd că nu vei tulbura niciodată în nici un fel, familia lui Julius, aşa cum mama ta n-a tulburați niciodată pe a mea. Pentru Julius şi pentru ai săi, nu există deci Lafcadio Wluiki. Nu vreau să porți doliu după mine. Copilul meu, familia este un lucru important şi închis; tu nu vei fi niciodată altceva decît un bastard.

Lafcadio nu se aşezase pe scaun, în ciuda invitației pe care i-o făcuse tatăl lui, care-l văzuse cum se clatină; stăpînindu-şi ameteala, băiatul se sprijinea într-o atitudine plină de respect de marginea mesei, pe care se aflau ceaşca şi reşourile.

— Spune-mi acum; azi-dimineață l-ai văzut deci pe fiul meu Julius. Ți-a spus că...

— Nu mi-a spus nimic precis; am ghicit eu.

— Ce lipsă de amabilitate!... oh! vorbesc despre celălalt. Urmează să-l mai vezi?

— M-a rugat să-i fiu secretar.

— Şi ai primit?

— Vă supără?

— ...Nu. Dar cred că-i mai bine să vă cunoaşteți... mai puțin.

— Şi eu cred la fel. Dar, fără să vreau propriu-zis să-l cunosc, aş vrea totuşi să-l cunosc întrucîtva.

— Dar sper că nu ai de gînd să rămîi mult timp într-o funcție ca asta, de subaltern?

— Voi rămîne doar atît cît consider că trebuie.

— Şi, ce gîndeşti să faci, acum, că ai devenit bogat?

— Ah! domnule, pînă mai ieri, de-abia dacă aveam ce mînca; lăsați-mi timp să-mi cunosc foamea.

Hector bătu la uşă.

— Domnul viconte doreşte să-l vadă pe domnul. Pot să-l introduc?

Fruntea bătrînului se întunecă; tăcu o clipă, dar văzînd că Lafcadio se ridicase discret şi părea că vrea să se retragă, zise:

— Rămîi! strigă Juste-Agenor cu o violență ce-l cuceri pe tînăr: apoi, întorcîndu-se spre Hector:

— Şi doar îi spusesem să nu încerce să mă vadă... Spune-i că sînt ocupat, că... îi voi scrie.

Hector se înclină şi ieşi.

Bătrinul conte ținu cîteva clipe ochii închişi; păru că doarme, dar, prin barbă, puteai vedea cum îşi mişcă buzele. Îşi ridică în cele din urmă pleoapele, îi întinse lui Lafcadio mîna şi, cu o voce cu totul schimbată, îndulcită şi parcă întretăiată, îi spuse:

— Atinge-o, copilul meu. Acum trebuie să mă laşi.

— Trebuie să vă fac o mărturisire, spuse Lafcadio, ezitînd; ca să mă prezint într-un chip decent în fața dumneavoastră, mi-am cheltuit ultimii bani. Dacă nu mă ajutați, nu ştiu ce voi mînca în seara asta; şi cu atît mai

puțin mîine... Dacă domnul, fiul dumneavoastră, nu...

— Ia banii ăştia, spuse contele, scoțînd cinci sute de franci dintr-un sertar. Ei! ce mai aştepți?

— Aş fi vrut să vă mai întreb... dacă nu pot spera să vă revăd?

— Mărturisesc că mi-ar face plăcere. Dar cucernicele persoane care se ocupă de mîntuirea mea îmi întrețin o stare de spirit în care plăcerea trece pe planul al doilea. Îți voi da însă binecuvîntarea mea pe dată — şi bătrînul îşi desfăcu brațele ca să-l primească.

Lafcadio, în loc să se arunce în brațele contelui, îngenunchie cu religiozitate în fața lui şi, cu capul pe genunchii săi, plîngînd în hohote, simți cum inima-i hotărîtă şi nebună se topeşte de dragoste.

— Copilul meu, copilul meu, bîlbîia bătrînul, te-am întîlnij prea tîrziu pentru tine.

Cînd Lafcadio se ridică de jos, fața lui era plină de lacrimii. În timp ce se pregătea să plece şi punea în buzunar hîrtia de cinci sute de franci, pe care nu o luase imediat, Lafcadio scoase cărțile de vizită şi, întinzîndu-le contelui, zise:

— Luați-le, aici sînt toate.

— Am încredere în tine, le vei rupe tu însuți. Adio!

„Ar fi fost cel mai bun dintre unchi", se gîndea Lafcadio ajungînd în Cartierul Latin; — şi chiar mai mult decît atît, adăugă el cu melancolie. — Ei! — Scoase pachetul de cărți de vizită, îl deschise în evantai şi îl rupse dintr-o dată, fără nici o greutate.

„N-am avut niciodată încredere în canalele de scurgere", murmură el aruncînd într-o gură de canal bucățelele pe care era scris „Lafcadio"; părțile pe care scria „de Baraglioul" le aruncă mai departe, într-o a doua gură.

„Baraglioul sau Wluiki, n-are nici o importanță; important e să-mi lichidez trecutul".

Cunoştea, pe bulevardul Saint-Michel, un bijutier în fața căruia Carola îl obligase în fiecare zi să oprească. În vitrina neruşinat de luxoasă, fata văzuse, cu o seară înainte, o pereche de butoni, foarte originali, pentru manşete. Erau legați doi cîte doi cu o agrafă de aur şi erau tăiați dintr-un cuarț ciudat, un fel de agat ce nu lăsa să se vadă nimic prin el, deşi părea transparent; înfățişau patru capete de pisici montate în aur. Cum Venitequa purta, aşa cum am mai spus, la costumul tailleur, manşete, şi cum avea gusturi originale, rîvnea să aibă aceşti butoni — nu erau atît amuzanți, cît ciudați; Lafcadio îi găsea îngrozitor de urîți; l-ar fi enervat să-i vadă purtați de amanta lui; dar, de vreme ce o părăsea... Intră în magazin şi dădu o sută douăzeci de franci pe butoni.

— Vă rog să-mi dați o foaie mică de hîrtie.

Aplecat pe tejghea, scrise pe hîrtia pe care i-o întinse negustorul, următoarele cuvinte:

Carolei Venitequa

Pentru a-i mulțumi că l-a introdus pe necunoscut în camera mea, şi cu rugămintea să nu mai calce pe aici.

După ce îndoi foaia de hîrtie, o strecură în cutia în care negustorul împacheta butonii.

— Să nu grăbim lucrurile, îşi spuse el, în momentul cînd se pregătea să-i dea portarului cutia. Să mai petrecem o noapte sub acest acoperiş şi să ne mulțumim, pentru seara asta, să nu-i deschidem domnişoarei Carola uşa.

VI

Julius de Baraglioul trăia sub regimul prelungit al unei morale provizorii, aceeaşi morală căreia i se supunea Descartes pînă avea să stabilească definitiv regulile după care să trăiască. Dar nici temperamentul, nici gîndirea lui nu se manifestau cu atîta intransigență şi cu o asemenea autoritate încît el să se fi simțit, pînă acum, stingherit de supunerea fața de convenience.

Nu cerea, pînă la urmă, decît confortul pe care i-l asigurau succesele sale de scriitor. O dată cu criticile aduse ultimei cărți se simțise, pentru prima oară, atins.

Era jignit de faptul că tatăl lui nu-l primise; s-ar fi simțit şi mai jignit dacă ar fi ştiut cine fusese la bătrîn înaintea sa. Şi întorcîndu-se pe strada Vemeuil, îşi întărea tot mai mult bănuiala ireverențioasă care-i trecuse prin minte în timp ce se ducea spre Lafcadio. Şi el făcea diferite apropieri între fapte şi date; şi refuza să vadă în această ciudată întîmplare doar o simplă coincidență. De altfel, tinerețea lui Lafcadio îl cucerise şi, deşi presupunea că tatăl lui avea sâ-l lipsească de o parte din avere în favoarea acestui bastard, nu simțea față de el nici o aversiune; ba chiar, în dimineața asta, îl aştepta cu căldură şi cu prevestitoare curiozitate:

Lafcadio, deşi posomorît şi reticent, era ademenit de acest rar prilej de a sta de vorbă cu Julius, ca şi de plăcerea de a-l incomoda puțin. Căci nici măcar cu Protos nu ajunsese prea departe cu confidențele. Ce drum lung străbătuse de atunci! De fapt, Julius nu-i displăcuse, cu toate că i se părea a fi un om foarte slab; îl amuza gîndul că-i e frate.

În dimineața aceea, a doua zi după ce primise vizita lui Julius, în timp ce se îndrepta spre locuința acestuia, i se întîmplă un lucru destul de ciudat: din plăcerea de a ocoli, împins poate de inspirație, ca şi pentru a-şi domoli o anumită agitație a spiritului şi a trupului, şi dornic să se înfățişeze la fratele lui stăpîn pe sine, Lafcadio o pornise pe drumul cel mai lung; o luase pe Boulevard des Invalides, trecuse din nou pe lîngă locul incendiului şi îşi continuă drumul pe strada Bellechasse.

„La numărul treizeci şi patru de pe strada Vemeuil", repeta în gînd, în timp ce mergea; „patru şi cu trei fac şapte: o cifră bună".

Ajunsese în strada Saint-Dominique, în locul unde aceasta întretaie bulevardul Saint-Germain, cînd, pe cealaltă parte a bulevardului, i se păru că o vede şi o recunoaşte pe fata care, din ajun, îi ocupa gîndurile. Grăbi pasul... Ea era! O ajunse din urmă la capătul scurtei străzi Villersexel, dar — socotind că n-ar fi demn de un Baraglioul să o oprească — se mulţumi să-i surîdă, înclinîndu-se uşor şi ridicîndu-şi, discret, pălăria; apoi, trecînd repede pe lîngă ea, găsi că-i foarte bine pentru el să intre grabnic într-o tutungerie, în timp ce fata, luîndu-i-o din nou înainte, cotea pe strada Universităţii.

Cînd Lafcadio ieşi din tutungerie şi ajunse, la rîndul lui, pe strada Universităţii, privi la dreapta şi la stînga: dar fata dispăruse. Lafcadio, prietene, ai intrat în cea mai banală treabă; dacă te vei îndrăgosti, să nu crezi că pana mea îţi va zugrăvi zbuciumul din suflet... Găsea că nu-i potrivit să înceapă printr-o urmărire; de asemenea, nu voia să ajungă la Julius cu întîrziere şi ocolul pe care-l făcuse nu-i mai lăsa timp. Din fericire, strada Vemeuil era aproape; casa în care stătea Julius era la primul colţ al străzii. Lafcadio îi spuse portarului numele contelui şi porni repede pe scări.

Genevieve de Baraglioul — căci ea era, fiica cea mai mare a contelui Julius, ce se întorcea de la Spitalul Copiilor Bolnavi, unde se ducea în fiecare dimineaţă -, mult mai tulburată decît Lafcadio de această nouă întîlnire, se întorsese în mare grabă acasă; intrînd pe poartă în timp ce Lafcadio dădea colţul, fata urcă la etajul doi, cînd nişte paşi grăbiţi, ce se auzeau în spatele ei o făcură să-şi întoarcă capul; cineva urca mai repede decît ea; se dădu la o parte ca să lase trecerea liberă, dar, recunoscîndu-l pe Lafcadio, care se opri uimit în faţa ei, îi zise pe un ton cît mai indignat:

— Domnule, oare e frumos din partea dumitale că mă urmăreşti?

— Vai, domnişoară, cum puteţi gîndi aşa despre mine? strigă Lafcadio. Nu mă veţi crede dacă vă voi spune că nu v-am văzut cînd aţi intrat în această casă, unde sînt cît se poate de mirat că vă întîlnesc. Nu aici locuieşte contele Jules de Baraglioul?

— A! spuse Genevieve roşind, sînteţi cumva noul secretar-şef care-l aşteaptă tatăl meu? Domnul Lafcadio Wlou... aveţi un nume atît de ciudat, că nu pot să-l pronunţ.

Şi în timp ce Lafcadio, roşind la rîndul lui, se înclina, ea îi spuse:

— Şi, domnule, pentru că vă întîlnesc aici, pot să vă ceri favoarea să nu pomeniţi nimic, în faţa părinţilor mei, de întîmplarea de ieri, pe care cred că nu ar gusta-o deloc: şi mai ales de punga despre care le-am spus c-am pierdut-o.

— Domnişoară, vă rog şi eu să nu vorbiţi despre rolul absurd pe care aţi văzut că l-am jucat. Eu sînt ca şi părinţii dumneavoastră: nu-l înţeleg şi nu-l aprob deloc. Cred că m-aţi luat drept un cîine terra-nova. Nu m-am putut abţine... Scuzaţi-mă. Mai am de învăţat... Dar voi învăţa, vă asigur... Vreţi să-mi daţi mîna?

Genevieve de Baraglioul, care nu-şi mărturisea nici ei însăşi că Lafcadio i se părea foarte frumos, nu-i spuse băiatului că, departe de a-l socoti ridicol, văzuse în el un erou. Fata îi întinse mîna, pe care Lafcadio o duse, impetuos, la buze; surîzînd din toată inima, îl rugă să coboare cîteva trepte şi să aştepte ca ea să intre şi să închidă uşa, şi numai apoi să sune, în aşa fel încît să nu fie văzuţi împreună; şi, mai ales, să nu arate că s-au întîlnit înainte.

Cîteva minute mai tîrziu, Lafcadio fu introdus în cabinetul romancierului.

Primirea pe care i-o făcu Julius fu plină de amabilitate; Julius nu ştia prea bine cum să procedeze; celălalt se apără imediat:

— Domnule, trebuie să vă spun de la bun început: am oroare de recunoştinţă, ca şi de datorii; şi orice aţi face pentru mine, nu mă veţi putea aduce în situaţia de a mă simţi obligat faţă de dumneavoastră.

La rîndul său, Julius se înfurie:

— Nu încerc să vă cumpăr, domnule Wluiki, începu el să spună pe un ton arogant... Dar văzînd că sînt pe cale să-şi taie punţile, se opriră brusc şi, după un moment de tăcere, Lafcadio întrebă pe un ton mai amabil:

— Care este munca pe care vreţi să mi-o încredinţaţi? Julius se eschivă, pretextînd că textul nu este încă pus la punct; de altfel, considera că nu-i rău ca mai întîi să se cunoască mai bine.

— Recunoaşteţi, domnule, spuse Lafcadio pe un ton oarecum amuzant, că ieri nu m-aţi aşteptat pentru treaba asta şi că aţi binevoit să vă aruncaţi privirile într-un anumit carnet...?

Julius îşi pierdu siguranţa de sine şi, descumpănit, zise:

— Mărturisesc că aşa am făcut; apoi adăugă cu demnitate: îmi cer scuze. Dacă ar fi s-o iau de la început, n-aş mai face-o.

— Nu mai aveţi prilejul: am ars carnetul. Faţa lui Julius se întunecă:

— Sînteţi foarte supărat?

— Dacă aş fi supărat, nu v-aş vorbi despre asta. Scuzaţi-mi tonul pe care l-am folosit adineauri, cînd am intrat, continuă Lafcadio, hotărît să meargă pînă la capăt. Totuşi, aş vrea să ştii dacă aţi citit şi o scrisorică ce se afla în carnet?

Julius nu citise scrisorica, pentru simplul motiv că nu o găsise; dar profită de acest prilej ca să vorbească despre discreţia sa. Lafcadio se amuza, lăsînd să se vadă aceasta.

— Ieri m-am şi răzbunat oarecum pe ultima dumneavoastră carte.

— Nu are cum să vă intereseze, se grăbi să spună Julius.

— Oh! n-am citit-o toată. Trebuie să mărturisesc că nu-mi place prea mult să citesc. De fapt, am citit cu plăcere numai Robinson... Da şi Aladin. Cu asta m-am descalificat cu totul în ochii dumneavoastră!

Julius ridică mîna cu blîndeţe:

— Nu, doar că vă plîng: în felul acesta vă lipsiţi de marii bucurii.

— Am altele.

— Care poate nu sînt de o la fel de bună calitate.

— Fiţi sigur de asta! Şi Lafcadio rîse cu impertinenţă.

— Fapt pentru care într-o zi veţi suferi, spuse Julius, încîntat că-l luase în zeflemea.

— Cînd va fi prea tîrziu, termină, sentenţios, Lafcadio; apoi, brusc: Vă amuză mult scrisul?

Julius îi replică pe dată:

— Eu nu scriu ca să mă amuz, spuse el cu noblеţe. Bucuriile pe care le am scriind sînt superioare acelora pe care le-aş putea avea trăind. De altfel, unele nu le exclud pe celelalte.

— Aşa se spune. Apoi, ridicînd brusc tonul pe care-l coborise ca din întîmplare: Ştiţi de ce nu-mi place scrisul? Din cauza corecturilor, a ştersăturilor, a înfrumuseţărilor pe care le presupune.

— Crezi că în viaţă nu se fac corecturi? întrebă Julius, pe un ton aprins.

— Nu mă înţelegeţi; în viaţă ne putem corecta, după cum se spune, ne putem ameliora purtarea; dar nu putem corecta ceea ce am făcut. Tocmai acest drept de a putea fi corectat face din scris un lucru atît de cenuşiu şi atît de... (nu termină ce avea de spus). Da; ceea ce mi se pare atît de frumos în viaţă este că trebuie să reuşeşti din prima încercare. În viaţă nu-s admise ştersăturile.

— Ar fi mult de şters în viaţa dumneavoastră?

— Nu... încă nu prea mult... Şi, fiindcă nu se poate...

Lafcadio tăcu o clipă şi apoi spuse:

— Şi totuşi din dorinţa de a şterge ceva am aruncat pe foc carnetul!... Prea tîrziu, ştiţi bine... Dar recunoaşteţi că n-aţi înţeles mare lucru citindu-l.

Nu; Julius nu putea să-i mărturisească asta.

— Îmi îngăduiţi să vă pun cîteva întrebări? spuse el, în chip de răspuns.

Lafcadio se ridică atît de brusc, încît Julius crezu că vrea să fugă; dar nu făcu decît să se ducă la fereastră şi, ridicînd perdeaua de etamină, să spună:

— Grădina asta este a dumneavoastră?

— Nu, răspunse Julius.

— Domnule, pînă acum n-am lăsat pe nimeni să tragă cu ochiul, fie şi oricît de puţin, în viaţa mea, zise Lafcadio.

Apoi, întorcîndu-se spre Julius, care nu mai vedea în el decît un ştrengar:

— Dar azi e zi de sărbătoare; îmi voi acorda o vacanţă, o singură dată în viaţa mea. Întrebaţi-mă, vă făgăduiesc că vă voi răspunde... Dar mai întîi să vă spun că i-am închis uşa în faţă fetei care, ieri, v-a deschis-o.

Din politeţe, Julius luă un aer consternat.

— Din cauza mea! Credeţi-mă...

— Nu! de cîtva timp încoace mă tot gîndesc cum să scap da ea.

— Trăiaţi cu ea? întrebă cu stîngăcie Julius.

— Da; din igienă... Dar cît mai puţin cu putinţă; şi în amintirea unui prieten care îi fusese amant.

— E vorba de domnul Protos? îndrăzni să întrebe Juliusj hotărît să-şi stăpînească indignarea, dezgustul, dezaprobarea şi ca, în această primă zi, să nu lase să se întrevadă din consternarea lui decît atît cît era nevoie spre a-şi însufleţi replicile.

— Da, Protos, răspunse Lafcadio, rîzînd. Vreţi să ştiţi cine e Protos?

— Cunoscîndu-vă puţin prietenii, poate că aş învăţa să vă cunosc.

— Era un italian, cu numele de... nu-l mai ştiu, dar n-are importanţă! Colegii şi chiar profesorii săi nu l-au numit decît folosind această poreclă, începînd din ziua cînd, pe neaşteptate, a făcui cel mai bine tema la greacă.

— Nu-mi amintesc să fi fost vreodată primul, spuse Julius ca să-i cîştige încrederea; dar şi mie mi-a plăcut întotdeauna să mă împrietenesc cu cei care erau primii. Deci, Protos...

— Oh! a făcut-o în urma unui pariu. Înainte era unul dintre ultimii din clasă, deşi era unul dintre cei mai vîrstnici; în timp ce eu eram unul dintre cei mai tineri; dar, pe legea mea, asta nu înseamnă că lucram mai bine decît alţii. Protos avea un mare dispreţ pentru ceea ce ne predau profesorii noştri; totuşi, după ce un coleg care învăţa bine şi pe care el nu-l putea suferi i-a pus, într-o zi, că e uşor să dispreţuieşti ceea ce nu eşti încă în tare să faci (sau ceva de felul ăsta), Protos s-a simţit atins, s-a încăpăţînat, a lucrat două săptămîni în şir şi a făcut tema atît de bine, încît a trecut în fruntea tuturor şi a ajuns primul, spre marea noastră mirare. Ar trebui, de fapt, să spun: spre mirarea lor. Căci eu unul aveam prea mare consideraţie pentru Protos, ca asta să mă mire prea mult. Căci îmi spusese: am să le arăt eu lor că nu-i chiar atît de greu! îl crezusem.

— Dacă înțeleg bine, Protos a avut o mare influență asupra dumneavoastră.

— Poate. Îmi impunea. La drept-vorbind, n-am avut cu el decît o singură convorbire intimă; dar această convorbire a fost pentru mine atît de convingătoare, încît, a doua zi, am fugit din pensiunea unde, pe zi ce trecea, deveneam tot mai palid, întocmai ca o salată ce creşte sub streaşină, şi m-am dus, pe jos, la Baden, unde locuia mama pe atunci, împreună cu unchiul meu, marchizul de Gesvres... Dar iată că am început cu sfîrşitul. Presimt că nu ştiți să-mi puneți întrebările. Lăsați-mă pe mine să-mi povestesc viața. În felul ăsta veți afla mult mai multe decît dacă mă întrebați, poate chiar mai mult decît ați dori să ştiți. Nu, mulțumesc, le prefer pe ale mele, zise Lafcadio, scoțîndu-şi tabachera şi aruncînd țigara oferită, mai înainte, de Julius şi pe care, prins de conversație, o lăsase să se stingă.

VII

M-am născut la Bucureşti, în 1874, începu el rostind rar cuvintele, şi, după cum ştiți, cred, mi-am pierdut tatăl la puține luni după naştere. Prima persoană pe care am văzut-o alături de mama mea era un neamț, unchiul meu, baronul de Heldenbruck. Dar, cum l-am pierdut pe cînd aveam doisprezece ani, nu i-am păstrat decît o amintire destul de vagă. Era, se pare, un mare bancher. M-a învățat limba lui şi să socotesc; a făcut-o folosind metode atît de dibace, încît, curînd, începu să-mi placă grozav. Făcuse din mine ceea ce el numea casierul său; asta însemna că-mi încredința o mulțime de mărunțiş şi că, oriunde îl însoțeam, erara însărcinat să fac plățile. Orice ar fi cumpărat (şi cumpăra multa lucruri), pretindea ca eu să fac adunarea în timp ce-mi scoteam banii din buzunar. Uneori îmi dădea monede străine şi atunci se punea problema schimbului; apoi probleme de scont, de dobîndă, de împrumut, ba chiar şi de speculații de bursă. Tot exersîndu-mă, am ajuns repede să mă pricep să fac în minte înmulțiri şi chiar împărțiri cu numere din mai multe cifre. Fiți liniştit (căci vedea cum Julius se încruntă), asta nu m-a făcut să iubesc nici banii şi nici contabilitatea. Nu țin niciodată socoteala banilor, dacă vreți să ştiți. La drept vorbind, această educație a fost cu totul practică şi pozitivă şi n-a atins în mine nici un resort... Apoi Heldenbruck se pricepea de minune la viața sănătoasă pe care trebuie s-o ducă copiii; a convins-o pe mama să mă lase cît se poate mai des afară, cu capul şi cu picioarele goale, pe orice vreme; iarna ca şi vara, mă scufunda cu mîinile lui în apă rece; îmi plăcea grozav... Dar nu cred că vă interesează aceste amănunte.

— Ba da, ba da!

— Apoi afacerile l-au chemat în America. Nu l-am mai văzut niciodată.

La Bucureşti, saloanele mamei mele erau frecventate de societatea cea mai înaltă şi, în măsura în care îmi pot da seama din amintiri, cea mai amestecată; dar, în intimitate, veneau la noi, pe atunci, unchiul meu, prințul Wladimir Bielkowski şi Ardengo, pe care — nu ştiu de ce — nu l-am numit niciodată unchiul. Interesele Rusiei (era cît pe ce să spun ale Poloniei) şi ale Italiei i-au reținut la Bucureşti trei sau patru ani. Fiecare m-a învățat limba sa; am învățat italiana şi poloneza; rusa o pot citi şi înțelege fără greutate, dar n-am vorbit-o niciodată curent. Din pricina societății ce frecventa casa mamei şi care mă răsfăța, nu trecea zi să nu am prilejul să exersez patru sau cinci limbi, pe care, la vîrsta de treisprezece ani, le vorbeam fără nici un accent; franceza era totuşi limba mea preferată, pentru că era limba tatălui meu şi pentru că mama ținuse să fie prima limbă pe care s-o învăț.

Bielkowski se ocupa mult de mine, ca toți cei care voiau să-i fie pe plac mamei; păreau că-mi fac curte mie; dar eu cred că el nu făcea nimic din calcul, căci se lăsa totdeauna în voia firii sale spontane. Se ocupa de mine şi fără ştirea mamei; iar eu eram măgulit de dragostea deosebită pe care mi-o arăta. Acest om ciudat a schimbat de la o zi la alta existența noastră oarecum monotonă într-un fel de sărbătoare nebunească. Nu, nu-i de ajuns să spui că se lăsa în voia firii sale: se zvîrlea şi se năpustea asupra plăcerii cu un fel de frenezie.

Ne-a dus timp de trei veri într-o vilă, mai bine zis într-un castel de pe versantul unguresc al Carpaților, în apropiere de Eperjes, unde mergeam adeseori cu trăsura. Dar, încă şi mai des, călăream; şi nimic nu-i plăcea mamei mai mult decît să străbată, la întîmplare, cîmpiile şi pădurea din împrejurimi, ce sînt de-o mare frumusețe. Poneiul pe care mi-l dăduse Wladimir a fost pentru mine, timp de mai bine de un an, ființa cea mai dragă din lume.

În vara următoare a venit Ardengo Baldi; m-a învățat să joc şah. Deprins de Heldenbruck să socotesc în minte, m-am obişnuit destul de repede să joc fără să mă uit pe tabla de şah.

Baldi se înțelegea bine cu Bielkowski. Seara, într-un turn singuratic, cufundați în liniştea parcului şi a pădurii, rămîneam toți patru, pînă tîrziu, tot amestecînd cărțile de joc; căci, deşi nu eram decît un copil — aveam doar treisprezece ani -, Baldi, ca să poată juca în patru, mă învățase whist şi să trişez.

Jongler, scamator, prestidigitator, acrobat; cînd Baldi veni la noi, imaginația mea de-abia ieşea din postul îndelungat la care o supusese Heldenbruck; eram înfometat de minuni, credul şi însuflețit de-o nevinovată curiozitate. Mai tîrziu, Baldi mi-a arătat trucurile lui; dar faptul că am pătruns în acea taină n-a putut să şteargă impresia de mister pe care mi-a făcut-o, în prima seară, cînd l-am văzut aprinzîndu-şi liniştit țigara de la unghia degetului mic şi, fiindcă pierduse la jocul de cărți, scoțînd din urechea şi din nasul meu rublele de care avea nevoie, lucru care m-a împietrit de spaimă, dar i-a distrat grozav pe cei de față, căci el declara cu acelaşi aer liniştit că: „ Din fericire, acest copil este o mină nesecată!”.

În serile în care era singur cu mama şi cu mine, născocea întotdeauna cîte un joc nou, vreo surpriză sau

vreo farsă; îi maimuțărea pe toți apropiații casei, se strîmba, nu mai semăna deloc cu el însuşi, imita toate vocile, strigătele animalelor, sunetele diferitelor instrumente, scotea zgomote ciudate, cînta, acompaniindu-se la guzlă singur, dansa, sălta, mergea în mîini, sărea peste mese şi scaune şi, descălțat, jongla cu picioarele ca japonezii, rotind paravanul sau măsuța din salon pe vîrful degetului mare de la picior; cu mîinile făcea jonglerii şi mai grozave; dintr-o hîrtie boțită şi ruptă, scotea o mulțime de fluturi albi, în care eu suflam cu înverşunare şi pe care el, bătînd dintr-un evantai, îi ținea suspendați în aer. Lucrurile din apropierea lui îşi pierdeau astfel greutatea şi realitatea, ba chiar şi prezența, sau căpătau o semnificație nouă, neaşteptată, barocă, depărtată de orice utilitate: „Există foarte puține lucruri cu care nu-i plăcut să jonglezi", spunea el. La auzul unor vorbe atît de ciudate, eu muream de rîs, iar mama striga: „Opreşte-te, Baldi! Cadio n-o să mai poată dormi", şi adevărul e că aveam nervii tari dacă rezistam la asemenea încercări.

Am profitat mult de această şcoală; după cîteva luni puteam, de multe ori, să-l învăț cîte ceva chiar şi pe Baldi însuşi, şi chiar...

— Văd, dragul meu, că ai primit o educație foarte îngrijită, îl întrerupse Julius.

Lafcadio începu să rîdă, foarte amuzat de aerul consternat al romancierului.

— O! nimic din toate astea nu m-a marcat prea tare; nu vă fie teamă! Dar, nu-i aşa, era vremea să apară unchiul Faby... Şi a venit lîngă mama, atunci cînd Bielkowski şi Baldi au fost chemați la noile lor posturi.

— Faby? E cel al cărui scris l-am văzut pe prima pagină a carnetului?

— Da. Fabian Taylor, lord Gravensdale. El ne-a dus, pe mama şi pe mine, într-o vilă pe care o închiriase la Duino, pe coasta Adriaticii, loc în care mi-am fortificat sănătatea. Coasta forma în acest loc o peninsulă stîncoasă, ocupată în întregime de proprietatea unde stăteam. Aici, sub pini, printre stînci, în fundul golfulețelor sau înotînd şi vîslind pe mare, trăiam tot timpul ca un sălbatic. Fotografia pe care ați văzut-o şi pe care am ars-o este din acea vreme.

— După părerea mea, zise Julius, în acea împrejurare ai fi putut să te prezinți mai decent.

— Tocmai că nu puteam, zise rîzînd Lafcadio; sub pretext că trebuie să mă bronzez, Faby îmi ținea sub cheie toate hainele pînă şi lenjeria.

— Şi ce spunea mama dumneavoastră?

— Se distra foarte tare; zicea că dacă invitații noştri se scandalizează, n-au decît să plece; dar asta nu-l izgonea pe nici unul dintre ei.

— Şi cu învățătura?...

— Învățam atît de uşor, încît, pînă atunci, mama o cam neglijase; curînd, urma să împlinesc cincisprezece ani; dintr-o dată, mama păru că-şi dă seama şi, după o minunată călătorie în Algeria cu unchiul Faby (cred că ăsta a fost cel mai frumos răstimp din viața mea), am fost trimis la Paris şi îndredințat unui fel de temnicer necruțător, care s-a ocupat de studiile mele.

— După o atît de mare libertate, e uşor de înțeles că această perioadă de constrîngere vi s-a părut cam dură.

— N-aş fi suportat-o niciodată fără Protos. El locuia în aceeaşi pensiune cu mine; ca să învețe franceza, se zicea; dar vorbea perfect; n-am înțeles niciodată ce făcea acolo; şi nici ce făceam eu însumi. Lîncezeam; de Protos nu mă lega nici o prietenie, dar mă îndreptam spre el ca şi cum ar fi putut să-mi aducă eliberarea. Cu puțin mai în vîrstă decît mine, părea mai bătrîn decît era în realitate, căci nu mai avea nimic copilăros nici în comportare şi nici în gusturi. Avea trăsături neobişnuit da expresive, ce puteau, cînd voia, să exprime orice; dar, de obicei, părea un prostănac. Într-o zi, cînd făceam glume pe seama acestui lucru, mi-a răspuns că e bine să nu arăți prea mult cînd eşti în realitate.

Era mulțumit cîtă vreme părea doar modest; ținea să treacă drept prost. Se distra spunînd ca pe oameni îi pierde faptul că preferă să facă paradă de calitățile lor şi că nu ştiu să le ascundă. Trăia izolat de ceilalți; ba chiar şi de mine, care eram singurul din pensiune pe care nu-l disprețuia. De îndată ce-l uimeam la vorbă, devenea de o elocință extraordinară; dar, de cele mai multe ori, era tăcut şi părea că îşi face tot felul de gînduri negre, pe care tare aş fi vrut să le cunosc. Cînd îl întrebam: ce faceți aici? (nici unul dintre noi nu-l tutuia), răspundea: îmi iau avînt. Pretindea că, în viață, poți ieşi din situațiile cele mai grele ştiind să spui cînd trebuie: atîta pagubă! Aşa mi-am spus şi eu cînd m-am hotărît să evadez.

Am plecat cu optsprezece franci în buzunar şi am ajuns la Baden, mîncînd ce se nimerea şi dormind pe unde puteam... Cînd am ajuns, eram mort de oboseală; dar, în general, mulțumit de mine, căci mai aveam încă trei franci; e adevărat că, pe drum, făcusem rost de alți cinci-şase. Aici am găsit-o pe mama cu unchiul de Gesvres, care a făcut mare haz de fuga mea şi a hotărît să mă ducă înapoi la Paris; spunea că nu se putea împăca cu gîndul că Parisul mi-a lăsat o atît de urîtă amintire. Şi adevărul e că, atunci cînd m-am întors aici în tovărăşia lui, Parisul mi-a apărut într-o lumină ceva mai bună.

Marchizului de Gesvres îi plăcea la nebunie să arunce cu banii în dreapta şi-n stînga; era, pentru el, o necesitate continuă şi puternică; ai fi zis că-mi era recunoscător că-l ajut să şi-o satisfacă, sporindu-şi pofta de a cheltui cu pofta mea. Spre deosebire de Faby, el mă învăța cum să mă îmbrac; cred că ştiam să port un costum; cu el aveam parte de o şcoală bună; eleganța sa era cu totul firească; mă înțelegeam minunat cu el. Ne petreceam dimineți întregi la cizmari, la croitori; dădea o atenție deosebită încălțămintei, după care — cum spunea el — îi

poți cunoaşte pe oameni la fel de bine şi chiar mai bine decît după haine şi după trăsăturile feței... M-a învățat să cheltuiesc fără să țin nici o socoteală a banilor şi fără să mă întreb dacă voi mai avea cu ce să-mi satisfac fanteziile, dorințele sau foamea. Spunea că pe aceasta din urmă trebuie s-o satisfaci ultima, căci (îmi aduc bine aminte de cuvintele sale) dorința sau fantezia, spunea el, sînt solicitări de-o clipă, în timp ce foamea poate fi regăsită mereu, tot mai puternică, pe măsură ce ai aşteptat mai mult înainte de a ți-o potoli. Mă mai învăța să nu mă bucur mai mult de un lucru numai pentru că a costat mai scump şi nici să nu mă bucur de el mai puțin, numai pentru că, printr-un noroc, nu m-a costat nimic.

Cînd mi-a murit mama, eram la Paris. M-au chemat pe neaşteptate la Bucureşti, printr-o telegramă; cînd am ajuns, am găsit-o moartă; am aflat că, după plecarea marchizului, făcuse multe datorii, pe care averea ei abia de putea să le acopere, aşa că nu trebuia să sper că voi primi vreo copeică, vreun pfenig sau vreun groş. Curînd după ceremonia funerară, m-am întors la Paris, unde credeam că-l voi găsi pe unchiul de Gesvres; dar el plecase pe neaşteptate în Rusia, fără să lase vreo adresă.

N-o să vă spun toate gîndurile ce mi-au trecut prin minte. Din fericire, mă pricepeam să fac unele lucruri, cu ajutorul cărora te poți descurca întotdeauna, dar cu cît nevoia mea era mai mare, cu atît şi repulsia de a recurge la ele era mai puternică. Din fericire, într-o noapte, pe cînd mă plimbam buimac pe stradă, am întîlnit-o pe Carola Venitequa, cea pe care ați văzut-o, fosta amantă a lui Protos, care m-a găzduit în chip decent. După cîteva zile, am fost anunțat că, în chip destul de misterios, o mică pensie îmi va fi vărsată la un notar în prima zi a fiecărei luni; am oroare de clarificări şi am luat aceşti bani fără să încerc să aflu de unde-mi vin. Apoi ați apărut dumneavoastră... Acum ştiți aproape tot ce voiam să vă spun.

— E foarte bine, zise solemn Julius, e foarte bine, Lafcadio, că acum aveți un venit: fără nici o meserie, fără învățătură, condamnat să trăiți din expediente... aşa cum vă văd că sînteți, ați fi fost în stare de orice.

— Dimpotrivă, n-aş fi fost în stare de nimic, spuse Lafcadio, privindu-l cu gravitate. În ciuda tuturor lucrurilor pe care vi le-am spus, văd că nu mă cunoaşteți încă. Nimic nu mă împiedică mai mult să fac ceva decît nevoia; întotdeauna am căutat doar ceea ce nu-mi poate folosi la nimic.

— Paradoxurile, de exemplu. Şi credeți că asta vă poate hrăni?

— Depinde de stomac. Vă place să numiți paradox ceea ce nu convine stomacului dumneavoastră... Eu unul aş prefera să mor de foame decît să înghit tocana de logică cu care am văzut că vă hrăniți personajele.

— Îngăduiți-mi...

— Cel puțin pe eroul din ultima carte. E adevărat că prin el l-ați zugrăvit pe tatăl dumneavoastră? Grija de a-l menține, oriunde, întotdeauna, consecvent cu dumneavoastră şi cu el însuşi, credincios față de îndatoririle sale, față de principiile sale, adică față de teoriile dumneavoastră... vă puteți închipui ce cred eu despre toate astea! Domnule de Baraglioul, acceptați acest adevăr; eu sînt o ființă a inconsecvențelor. Vedeți cît de mult am vorbit! Eu care, pînă ieri, mă consideram ca fiind cel mai tăcut, cel mai închis şi mai retras dintre oameni! E bine însă că am făcut cunoştință. Dar mîine, în seara asta chiar, mă voi retrage din nou în mine însumi.

Romancierul, pe care aceste vorbe îl descumpăneau, încerca să-şi recapete stăpînirea de sine:

— Convingeți-vă mai întîi că nu există inconsecvență nici în psihologie şi nici în fizică, zise el. Sînteți un om în formare şi...

Fu întrerupt de nişte bătăi în uşă. Dar cum nu intră nimeni, Julius ieşi să vadă cine e. Prin uşa pe care o lăsase deschisă, o voce nedesluşită ajunse pînă la Lafcadio. Urmă un moment de adîncă tăcere. După zece minute de aşteptare, cînd Lafcadio se pregătea să plece, un slujitor în livrea veni şi îi spuse:

— Domnul conte mi-a poruncit să-i spun domnului secretar că nu-l mai reține. Domnul conte a primit chiar acum veşti proaste despre tatăl său şi se scuză că nu poate să-şi ia rămas-bun.

După tonul cu care erau spuse aceste cuvinte, Lafcadio a fost sigur că cineva adusese vestea că bătrînul conte murise. Îşi stăpîni emoția.

— Iată că a venit momentul, îşi spuse el ajungînd pe strada Claude-Bernard. *It is time to launch the ship* [E timpul să lansăm corabia la apă (engl.)]. Ori de unde va sufla de acum înainte vîntul, va fi bun. Dacă nu pot fi foarte aproape de bătrîn, măcar să nu mă îndepărtez de el şi mai mult încă.

Trecînd prin fața cabinei portarului, îi dădu acestuia cutiuța pe care o purta la el din ajun.

— Vă rog să-i dați acest pachet domnişoarei Venitequa chiar în seara asta, cînd se va întoarce, zise el. Şi vă rog să-mi faceți nota de plată.

O oră mai tîrziu, după ce-şi făcuse bagajul, trimise să i se aducă o trăsură. Plecă fără să lase vreo adresă. Cea a notarului său ajungea.

CARTEA A TREIA
AMEDEE FLEURISSOIRE

I

Contesa Guy de Saint-Prix, sora mai mică a lui Julius, pe care moartea contelui Juste-Agenor o adusese pe neaşteptate la Paris, nu se întorsese de multă vreme în frumosul castel din Pezac, aflat la patru kilometri de Pau, pe care, după ce rămăsese văduvă şi mai ales după căsătoria copiilor ei, nu-l părăsea niciodată — cînd, într-o bună zi, primi aici o vizită bizară.

Tocmai se întorcea din obişnuita ei plimbare matinală într-o trăsurică uşoară pe care o conducea ea însăşi, cînd fu anunţată că un călugăr o aştepta de o oră în salon. Necunoscutul spunea că vine din partea cardinalului Andre, aşa cum de altfel arăta şi cartea de vizită ce-i fu înmînată contesei; cartea de vizită era pusă într-un plic; pe ea, sub numele cardinalului, erau scrise cu litere fine şi aproape feminine, următoarele cuvinte:

Îl recomand în mod special atenţiei contesei de Saint-Prix pe abatele J.P. Salus, canonic la mănăstirea din Virmontal.

Asta era tot; dar era de ajuns: contesa îi primea cu plăcere pe oamenii Bisericii; mai mult, cardinalul Andre avea mare influenţă asupra contesei. Ajunse dintr-un salt în salon şi se scuză că s-a lăsat aşteptată.

Canonicul din Virmontal era un bărbat frumos; pe chipul lui nobil strălucea o energie bărbătească ce se îmbina (îndrăznesc să spun) în mod ciudat cu ezitanta precauţie a gesturilor şi a vocii sale, după cum părul lui aproape alb contrasta cu obrazul tînăr şi proaspăt.

Cu toată bunăvoinţa contesei, conversaţia se lega greu, prin fraze convenţionale despre doliul recent al contesei, sănătatea cardinalului Andre, noul eşec al lui Julius la Academie. Vocea călugărului devenea tot mai înceată, iar expresia feţei lui tot mai tristă. Se ridică de pe scaun şi, în loc să-şi ia rămas-bun, spuse:

— Aş vrea, doamnă contesă, să vă vorbesc din partea Cardinalului despre un lucru grav. Dar din aceasta cameră se aude totul; numărul uşilor mă sperie; mi-e frică să nu fim auziţi.

Contesei îi plăceau la nebunie confidenţele; îl introduse pe canonic într-un mic budoar în care nu puteai intra decît printr-un salon, şi închise uşa:

— Aici sîntem la adăpost, zise ea. Vorbiţi fără teamă.

Dar, în loc să vorbească, abatele, care se aşezase în faţa contesei pe un fotoliu mic şi scund, scoase din buzunar o batistă şi îşi înăbuşi un hohot de plîns. Uluită, contesa întinse mîna spre un coşuleţ cu lucru de mînă ce se afla pe o măsuţă de lîngă ea, căută în el un borcănel cu săruri, ezită să-l ofere oaspetelui şi, în cele din urmă, se hotărî să-l folosească ea însăşi.

— Iertaţi-mă, spuse abatele, arătîndu-şi faţa congestionată. Doamnă contesă, sînteţi o catolică prea bună ca să nu mă înţelegeţi şi să nu-mi împărtăşiţi emoţia.

Contesa avea oroare de efuziuni; se ascunse cu decenţă în spatele unui lomion. Abatele îşi reveni în simţiri şi, apropiindu-şi puţin fotoliul de cel al contesei, spuse:

— Doamnă contesă, nu m-aş fi hotărît să vin să vă vorbesc, dacă n-aş fi primit din partea cardinalului Andre asigurarea că credinţa dumneavoastră nu este nicidecum o mondenitate, un simplu veşmînt al indiferenţei...

— Spuneţi despre ce e vorba, domnule abate.

— Cardinalul m-a asigurat că pot să am absolută încredere în discreţia dumneavoastră, o discreţie de confesor, dacă pot îndrăzni să spun astfel...

— Dar, domnule abate, iertaţi-mă: dacă e vorba de o taină pe care o cunoaşte cardinalul, de o taină atît de importantă, de ce nu mi-a vorbit el însuşi despre ea?

Surîsul abatelui o făcu pe contesă să înţeleagă că întrebarea nu fusese la locul ei.

— Să vă fi trimis o scrisoare! Dar, doamnă, în zilele noastre, la poştă se deschid toate scrisorile cardinalilor.

— Putea să vă încredinţeze această scrisoare dumneavoastră.

— E adevărat, doamnă, dar cîte nu se pot întîmpla cu o scrisoare! Sîntem atît de supravegheaţi! Şi mai e ceva: cardinalul preferă să ignore ceea ce mă pregătesc să vă spun şi să nu se amestece... Ah! Doamnă, curajul mă părăseşte şi nu ştiu dacă...

— Domnule abate, nu mă cunoaşteţi, aşa că nu mă pot supăra că nu aveţi mai multă încredere în mine, spuse contesa cu blîndeţe, întorcînd capul şi lăsînd să-i cadă lornionul din mînă. Pentru tainele ce mi se încredinţează, am cel mai mare respect. Dumnezeu mi-e martor că n-am trădat niciodată, nici una. Dar niciodată n-am cerut să mi se facă vreo confidenţă...

Contesa schiţă o mică mişcare, ca şi cum ar fi vrut să se ridice de pe scaun, dar abatele întinse mîna spre ea şi-o opri.

— Doamnă, mă veţi ierta dacă veţi binevoi să vă gîndiţi că sînteţi prima femeie — subliniez — prima, pe care cei ce mi-au încredinţat această înfricoşătoare misiune au considerat-o demnă de a afla şi de a păstra taina. Şi vă mărturisesc că mă cuprinde teama simţind că această revelaţie este foarte apăsătoare şi stînjenitoare pentru puterea de înţelegere a unei femei.

— Bărbaţii îşi fac mari iluzii cu privire la lipsa capacităţii de înţelegere a femeilor, spuse destul de sec contesa; apoi, cu mîinile puţin ridicate, îşi ascunse curiozitatea şi luă aerul absent, resemnat şi uşor extatic pe care îl considera potrivit pentru a primi o atît de mare taină a bisericii. Abatele îşi apropie din nou fotoliul de ea.

Dar taina pe care abatele Salus se pregătea s-o încredinţeze contesei mi se pare şi acum prea uluitoare şi prea ciudată ca să îndrăznesc să o înfăţişez aici fără o şi mai mare precauţie:

Există romanul şi există istoria! Critici avizaţi au considerat romanul ca fiind o istorie ce ar fi putut să existe şi istoria un roman care a existat. Trebuie să recunoaştem că arta romancierului ne face, adeseori, să dăm crezare lucrurilor spuse de el, după cum, uneori, evenimentul real ni se pare de necrezut. Din păcate, unii sceptici

neagă faptul de îndată ce e mai neobişnuit. Dar eu nu scriu pentru aceştia.

Faptul că reprezentantul lui Dumnezeu pe pămînt a putut fi, prin manevrele Quirinalului, răpit, din Sfîntul Scaun, întregii creştinătăţi îi este o problemă foarte spinoasă, pe care nu am curajul să o ridic aici. Dar istoria consemnează că pe la sfîrşitul anului 1893 a circulat un zvon, că multe suflete credincioase au fost tulburate. Cîteva ziare au vorbit cu frică despre acest eveniment; ele au fost reduse la tăcere. La Saint-Malo a apărut o broşură pe această temă; a dispărut însă din circulaţie. Şi asta nu numai pentru că francmasonii nu voiau ca povestea acestei îngrozitoare nelegiuiri să se răspîndească, dar şi pentru că catolicii nu îndrăzneau sau nu se resemnau să sprijine colectele extraordinare ce avuseseră loc cu acest prilej. Şi, cu siguranţă că multe suflete credincioase au făcut mari sacrificii ca să dea bani (sumele adunate se ridicau probabil la aproape o jumătate de milion), dar nu e sigur că toţi cei care primeau banii erau cu adevărat credincioşi, putînd fi uneori chiar escroci. Pentru că în lipsa convingerii religioase, ca să poţi duce la bun sfîrşit această chetă, aveai nevoie de îndrăzneală, de pricepere, de tact, elocinţă, de o bună cunoaştere a oamenilor şi a faptelor, de sănătate, însuşiri pe care le puteau avea doar cîţiva indivizi de felul lui Protos, vechiul prieten al lui Lafcadio. Îi spun cinstit cititorului; el este cel care s-a prezentat contesei sub numele şi înfăţişarea de împrumut a canonicului din Virmontal.

Contesa, hotărîtă să nu mai deschidă gura, să nu-şi mai schimbe atitudinea şi nici expresia, înainte de a i se spune întreaga taină, îl asculta, imperturbabilă, pe falsul preot, care îşi recăpăta tot mai mult siguranţa de sine. Acesta se ridicase şi mergea cu paşi mari. Pentru a o pregăti mai bine, luă povestea, dacă nu chiar de la început (conflicul de bază dintre Lojă şi Biserică nu existase oare întotdeauna?), cel puţin din momentul cînd se declarase marea ostilitate. Mai întîi o invită pe contesă să-şi aducă aminte de două scrisori adresate de papă în decembrie '92, una poporului italian şi cealaltă episcopilor, menite să-i ferească pe catolici de acţiunile francmasone; apoi, cum contesa nu-şi mai aducea aminte, trecu la un eveniment mai îndepărtat şi îi aminti de ridicarea statuii lui Giordano Bruno, fapt hotărît şi adus la îndeplinire de Crispi, în spatele căruia, pînă atunci, se ascunsese Loja. Îi spuse că Crispi, supărat că papa i-a respins propunerile, a refuzat să trateze cu el (şi prin *a trata* nu trebuia oare să înţeleagă *să facă ce vrea papa şi să se supună acestuia*?). Schiţă în cîteva cuvinte acea zi groaznică; taberele pregătindu-se de luptă; francmasonii scoţîndu-şi, în sfîrşit, masca şi — în timp ce corpul diplomatic acreditat pe lîngă Sfîntul Scaun se ducea la Vatican, manifestîndu-şi prin acest act, o dată cu disprețul pentru Crispi, veneraţia faţă de Sfîntul Părinte ce fusese jignit şi Loja, cu drapelele desfăşurate, aclamîndu-l pe marele blasfemiator în piaţa Campo dei Fiori, unde se înălţa provocatorul idol.

— La consistoriul ce-a urmat curînd, în 30 iunie 1889, continuă el (în picioare, se sprijinea acum de măsuţă, stînd aplecat spre contesă şi cu braţele întinse spre ea), Leon al XlII-lea şi-a exprimat marea sa indignare. Protestul a fost auzit de întreaga lume; şi întreaga creştinătate a tremurat aflîndu-i spusele: că vrea să părăsească Roma! Să părăsească Roma, subliniez!... Doamnă contesă, dumneavoastră ştiţi toate aceste lucruri şi, ca şi mine, aţi suferit din pricina lor şi vă amintiţi de ele. Crispi a pierdut puterea. Dar oare Biserica avea să se bucure de linişte? În decembrie 1892, papa scria cele două scrisori. Doamnă...

Se aşeză, îşi apropie brusc fotoliul de canapea şi, apucînd-o pe contesă de braţ, spuse:

— După o lună, papa era băgat la închisoare.

Cum contesa se încăpăţîna să nu scoată nici o vorbă, canonicul îi lăsă braţul şi continuă pe un ton mai calm:

— Doamnă, nu voi încerca să vă stîrnesc mila faţă de suferinţele unui captiv; sufletul femeilor este gata întotdeauna să se înduioşeze în faţa nenorocirilor. Contesă, mă adresez inteligenţei dumneavoastră: vă rog să vă gîndiţi la deruta în care ne aflăm noi, creştinii, în urma dispariţiei conducătorului nostru spiritual.

Pe fruntea palidă a contesei apăru o cută uşoară.

— Fără papă este îngrozitor, doamnă. Dar asta nu-i nimic, cu un papă fals este încă şi mai îngrozitor. Căci, ca să-şi ascundă dima, dar, ce spun eu? ca să invite Biserica să renunţe la puterea ei şi să se predea ea însăşi, Loja a instalat pe tronul pontifical, în locul lui Leon XlII-lea, un om al Quirinalului, o marionetă cu chipul sfintei lor victime, un impostor, faţă de care, de teamă să nu ne facă rău, trebuie să ne prefacem că ne supunem şi în faţa căruia — ce ruşine! -, cu prilejul Jubileului, s-a înclinat întreaga creştinătate.

La aceste cuvinte, batista pe care o tot frămînta în mîini se rupse.

— Primul act al falsului papă a fost acea enciclică, prea-bine cunoscută, Enciclica către Franţa, din pricina căreia inima fiecărui francez demn de acest nume mai sîngerează încă şi acum. Da, da, doamnă, ştiţi bine cît de mult a suferit nobila dumneavoastră inimă de contesă auzind cum Sfînta Biserică reneagă sfînta cauză a regalităţii; aşa cum am spus, Vaticanul a salutat Republica. Liniştiţi-vă, doamnă! Aveţi tot dreptul să vă miraţi. Liniştiţi-vă, doamnă contesă! Gîndiţi-vă cît de mult a suferit Sfîntul nostru Părinte captiv, auzindu-l pe acest impostor că-l proclamă republican!

Apoi, dîndu-se pe spate, cu un hohot de rîs:

— Şi ce-aţi gîndit, contesă de Saint-Prix, despre audienţa — venită ca un corolar la această crudă enciclică — pe care Sfîntul Părinte a acordat-o redactorului de la Le Petit Journal? De la Le Petit Journal, doamnă contesă! Vai, Doamne! Leon al XlII-lea publicat în Le Petit Journal! Vă daţi bine seama că-i cu neputinţă. Nobila dumneavoastră inimă cred că v-a spus deja demult că-i un papă fals!

— Dar, exclamă contesa, neputînd să se mai abţină, acest lucru trebuie strigat în gura mare, ca să audă

întreaga lume.

— Dimpotrivă, doamnă, e un lucru ce nu trebuie spus nimănui! strigă călugărul cu o voce tunătoare; da, acum nu trebuie spus nimănui; trebuie să păstrăm tăcerea ca să putem acționa.

Apoi, scuzîndu-se, spuse cu o voce ce devenise, deodată, plîngăreață:

— Observați că vă vorbesc ca unui bărbat.

— Aveți dreptate, domnule abate. Să aşteptăm, ați spus. Repede: ce ați hotărît?

— Ah! ştiam că voi descoperi la dumneavoastră acea nobilă nerăbdare bărbătească, demnă de sîngele celor din familia Baraglioul. Dar, în această împrejurare, nimic nu-i mai primejdios decît un zel prea mare. Doamnă, chiar dacă vreo cîțiva aleşi sînt acum la curent cu aceste fapte îngrozitoare, trebuie neapărat să contăm pe discreția lor absolută şi pe deplina lor supunere față de indicațiile ce le vor fi date la timpul potrivit. A acționa fără noi înseamnă a acționa împotriva noastră. Şi, în afară de dezaprobarea ecleziastică ce va putea aduce după ea excomunicarea, orice inițiativă individuală se va izbi de dezmințirile categorice şi vehemente ale celor care fac parte din tabăra noastră. Doamnă, aici e vorba de o cruciadă ascunsă. Iertați-mă că insist asupra acestui lucru, dar cardinalul m-a însărcinat în mod special să va avertizez; cardinalul vrea să pară că nu ştie nimic despre această poveste şi, dacă i se va vorbi despre ea, se va preface că nu înțelege despre ce este vorba. Cardinalul nu vrea să se ştie că s-a întîlnit cu mine; dacă, mai tîrziu, evenimentele ne mai pun în legătură, să rămînă stabilit că dumneavoastră şi cu mine nu ne-am vorbit niciodată. Sfîntul Părinte va şti curînd să-i recunoască pe adevărații săi slujitori.

Cam dezamăgită, contesa spuse, timid:

— Şi atunci?

— Acționăm, doamnă contesă, nu vă fie teamă. Sînt împuternicit să vă dezvălui o parte din planul nostru de luptă.

Se aşeză comod în fotoliu, chiar în fața contesei; aceasta stătea cu pieptul înainte, cu coatele pe genunchi, cu bărbia în palme.

Începu să-i spună că papa nu era închis la Vatican, ci probabil în castelul Sânt' Angelo care, după cum cu siguranță ştia şi contesa, comunica cu Vaticanul printr-un coridor subteran; că n-ar fi prea greu să fie scos din această închisoare, dacă n-ar fi fost teama, aproape superstițioasă, pe care fiecare dintre slujitori o avea față de francmasonerie, deşi în sufletul lor erau alături de Biserică. Şi Loja conta tocmai pe această teamă; exemplul Sfîntului Părinte, ce fusese întemnițat, menținea groaza în suflete. Nici un slujitor nu consimțea să dea ajutor decît după ce i se asigurau condițiile să plece cît mai departe, pentru a trăi la adăpost de persecuții. În acest scop, o serie de oameni credincioşi şi de o discreție recunoscută dăduseră sume mari de bani. Nu mai rămînea de înlăturat decît o singură piedică, dar pentru care era nevoie de o sumă de bani mai mare decît pentru toate celelalte puse la un loc. Căci această piedică era un prinț, şeful temnicerilor ce-l păzeau pe Leon al XIII-lea.

— Vă amintiți, doamnă contesă, în ce mister rămîne învăluită dubla moarte a arhiducelui Rudolf, prințul moştenitor al Austro-Ungariei, şi a tinerei lui soții, găsită aproape moartă lîngă el — Maria Wettsyera, nepoata prințesei Grazioli -, cu care se căsătorise de curînd? S-a spus că e vorba de sinucidere! Pistolul nu era acolo decît pentru a lăsa să se creadă asta: adevărul e ca amîndoi fuseseră otrăviți. Îndrăgostit nebuneşte de Maria Wettsyera, un văr de-al soțului ei mare duce — el însuşi mare duce — nu mai putuse îndura s-o vadă a altuia... După această groaznică faptă, Jean-Salvador de Lorraine, fiul Mariei-Antoaneta, marea ducesă de Toscana, a părăsit curtea rudei sale, împăratul Franz-Iosif. Ştiindu-se descoperit la Viena, s-a dus la papă să-şi mărturisească fapta, să-l implore şi să-l înduplece să-l ierte. Papa l-a iertat. Dar sub pretext că trebuie să se pocăiască, Monaco — cardinalul Monaco La Valette — l-a închis în castelul Sânt' Angelo, unde suferă mari chinuri de trei ani.

Canonicul spuse toate astea cu o voce monotonă; apoi, făcînd un mic semn cu piciorul, continuă:

— Pe el l-a făcut Monaco şeful temnicerilor ce-l păzesc pe Leon al XIII-lea.

— Cum! cardinalul! strigă contesa; un cardinal poate fi francmason?

— Din nefericire, da! spuse, dus pe gînduri, canonicul. Loja a pătruns cu putere şi în Biserică. Vă dați seama şi dumneavoastră, doamnă contesă, că dacă Biserica ar fi ştiut să se apere ea însăşi mai bine, nimic din toate astea nu s-ar fi întîmplat. Loja n-a putut pune mîna pe Sfîntul Părinte decît cu ajutorul cîtorva oameni cu rang foarte înalt.

— Dar e îngrozitor!

— Ce să vă mai spun, doamnă contesă? Jean-Salvador credea că este prizonierul Bisericii, cînd el era, de fapt, prizonierul francmasonilor. Şi nu consimte să ne ajute să-l eliberăm pe Sfîntul Părinte decît dacă în acelaşi timp îi îngăduim, lui însuşi să fugă. Şi trebuie să fugă undeva foarte departe, într-o țară de unde nu poate fi extrădat. Pentru asta cere două sute de mii de franci.

La auzul acestor cuvinte, Valentine de Saint-Prix, care de cîteva clipe se trăsese înapoi şi lăsase să-i cadă brațele, îşi aruncă capul pe spate, scoase un geamăt slab şi îşi pierdu cunoştința. Călugărul se grăbi să-i spună:

— Liniştiți-vă, doamnă contesă — şi o bătea pe mîini: apoi îi duse borcănaşul cu săruri la nări:

— Din aceste două sute de mii de franci, avem o sută patruzeci — şi, în timp ce contesa deschidea ochii:

— Ducesa de Lectoure n-a dat decît cincizeci; mai rămîn de dat şaizeci.

— Îi vei avea, şopti, abia auzit, contesa.

— Contesă, Biserica nu se îndoia de dumneavoastră.

Se ridică, grav, aproape solemn, lăsă să treacă un timp şi apoi spuse:

— Contesă de Saint-Prix, am cea mai deplină încredere în generosul dumneavoastră cuvînt; dar gîndiţi-vă la greutăţile de tot felul care vor însoţi, vor stingheri şi poate chiar vor împiedica remiterea acestei sume; sumă — subliniez — pe care chiar dumneavoastră trebuie să uitaţi că mi-aţi dat-o, pe care eu însumi trebuie să fiu gata să neg c-am primit-o şi pentru care nu-mi va fi îngăduit să vă dau nici o chitanţă... Din prudenţă nu o pot primi decît de la mînă la mînă, din mîna dumneavoastră în mîna mea. Sîntem supravegheaţi. Prezenţa mea în castel poate sâ dea naştere la tot felul de vorbe. Poţi vreodată să fii absolut sigur de servitori? Gîndiţi-vă la alegerea în Academie a contelui de Baraglioul! Eu nu trebuie să mă mai întorc aici.

Şi cum, după ce spusese aceste cuvinte, stătea drept în faţa ei, fără să se mişte sau să vorbească, contesa înţelese:

— Dar, domnule abate, vă daţi seama că nu am asupra mea această sumă enormă. Şi chiar...

Abatele începu să dea semne de nerăbdare; aşa că ea nu îndrăzni să adauge că ar avea nevoie de oarecare timp ca s-o adune (căci spera că nu va trebui s-o dea toată din punga ei). Spuse în şoaptă:

— Cum să facem...

Apoi, chipul canonicului părîndu-i tot mai ameninţător, spuse:

— Am aici, sus, cîteva bijuterii...

— A, nu, doamnă! Bijuteriile sînt amintiri: mă vedeţi pe min vînzîndu-le? Şi credeţi că vreau să dau sfoară-n ţară ca să le vînd la cel mai bun preţ? Aş risca să compromit atît persoana dumneavoastră, cît şi acţiunea noastră.

Vocea sa gravă devenea, pe nesimţite, aspră şi violentă. Cea a contesei tremura uşor.

— Aşteptaţi o clipă, domnule canonic: să văd ce mai am prin sertare...

După puţin timp contesa coborî. Ţinea în mîna-i crispată nişte bancnote albastre.

— Din fericire, tocmai am primit nişte bani de la cei ce-mi lucrează pămîntul. Pot să vă dau şase mii cinci sute de franci.

— Dar ce să fac cu suma asta? Şi, mîhnit şi plin de dispreţ, o îndepărtă pe contesă cu un gest nobil:

— Nu, doamnă, nu! nu voi lua aceşti bani. Nu-i voi lua decît odată cu ceilalţi. Oamenii integri cer integralitate. Cînd aţi putea să-mi daţi întreaga sumă?

— Cît timp îmi acordaţi?... O săptamînă? întrebă contesa, care se gîndea să facă o colectă.

— Contesă de Saint-Prix, oare Biserica a greşit? O săptamînă! Nu vă voi spune decît atît: PAPA AŞTEAPTĂ!

Apoi, ridicîndu-şi braţele spre cer:

— Cum! vă bucuraţi de nepreţuita onoare de a avea în mîinile dumneavoastră eliberarea sa, şi întîrziaţi s-o faceţi!.. Temeţi-vă, doamnă contesă, temeţi-vă! nu v-aş dori ca Dumnezeu, cînd vă va veni sorocul, să vă lase sufletul păcătos să aştepte şi să tînjească pe pragul Paradisului!

Devenea ameninţător şi furios; apoi, dintr-o dată, îşi duse la buze crucifixul şi se cufundă într-o scurtă rugăciune.

— Dar am nevoie de timp ca să scriu la Paris! gemu, deznădăjduită, contesa.

— Să telegrafiaţi! Ca bancherul dumnavoastră să verse cei şaizeci de mii de franci la Creditul funciar din Paris, care va telegrafia apoi Creditului funciar din Pau să vă verse imediat suma. E o nimica toată.

— Am bani la Pau, îndrăzni să spună contesă.

— La un bancher?

— Chiar la Creditul funciar.

Auzind acestea, abatele fu cuprins de indignare.

— Ah, Doamnă, de ce mi-o spuneţi pe asemenea căi ocolite? Aşa vă arătaţi zelul? Ce-aţi zice acum dacă v-aş respinge ajutorul?

Apoi, mergînd prin încăpere, cu mîinile încrucişate la spate şi parcă supărat de tot ceea ce ar mai fi putut să audă, zise:

— Purtarea dumneavoastră e mai mult decît nepăsătoare (şi plescăi uşor din limbă, ca să-şi manifeste dezgustul); e chiar duplicitară.

— Domnule abate, vă implor...

Timp de cîteva clipe, abatele continuă să se plimbe prin cameră, încruntat, inflexibil. În cele din urmă zise:

— Ştiu că-l cunoaşteţi pe abatele Boudin, cu care voi lua masa chiar în dimineaţa asta (îşi scoase ceasul)... şi pe care-l voi face să mă aştepte. Scrieţi un cec pe numele lui; el va lua pentru mine cele şaizeci de mii de franci pe care mi le va da imediat. Cînd îl veţi vedea, spuneţi-i, pur şi simplu, că „erau bani pentru capela pocăinţei”; este un om discret, care ştie să se poarte şi care nu va insista. Ce mai aşteptaţi?

Contesa, care stătea pe canapea, sleită de puteri, se ridică, se tîrî spre un birouaş pe care-l deschise,

scoase de acolo un carnet de culoare măslinie-verde, rupse o foaie şi o acoperi cu scrisul ei alungit.

— Iertaţi-mă, doamnă contesă, că adineauri v-am bruscat puţin, zise abatele cu o voce îmblînzită şi luînd cecul pe care i-l întindea contesa. Dar sînt în joc atîtea mari interese!

Apoi, strecurînd cecul într-un buzunar interior:

— Ar fi o necuviinţă să vă mulţumesc, nu-i aşa? Chiar şi în numele Celui în mîinile căruia eu nu sînt decît un foarte neînsemnat instrument.

Izbucni într-un mic hohot de plîns, pe care şi-l înăbuşi în batistă; dar, revenindu-şi pe dată, lovi din călcîi şi murmură repede o frază într-o limbă străină:

— Sînteţi italian? întrebă contesa.

— Spaniol! Sinceritatea simţămintelor mele o spune.

— Oricum, nu accentul. Vorbiţi, cu adevărat, o franceză atît de curată...

— Sînteţi prea amabilă, doamnă contesă; iertaţi-mă că trebuie să vă las chiar acum. Datorită micii noastre înţelegeri, va trebui să ajung chiar în seara asta la Norbonne, unde arhiepiscopul mă aşteaptă cu multă nerăbdare. Adio!

Luase mîinile contesei într-ale sale şi o privea fix, stînd la o uşoară distanţă:

— Adio, contesă de Saint-Prix; îşi puse apoi degetul pe buze şi-i mai spuse:

— Şi amintiţi-vă că un singur cuvînt al dumneavoastră ar putea strica totul.

Nu ieşise bine din încăpere, şi contesa alergă la sonerie.

— Amelie, spune-i lui Pierre să pregătească trăsura îndată după micul dejun, ca să mergem în oraş. A! încă o clipă... Germain să încalece pe bicicletă şi să-i ducă doamnei Fleurissoire bileţelul pe care i-l voi da.

Şi, aplecată deasupra birouaşului pe care nu-l închisese, scrise:

Dragă doamnă,

Voi trece să vă văd. Aşteptaţi-mă pe la ora două. Vreau să vă spun un lucru de-o mare gravitate. Faceţi în aşa fel ca să fim singure.

Semnă, puse bileţelul în plic şi îi întinse plicul lui Amelie.

II

Doamna Amedee Fleurissoire, născută Peterat, sora mai mică a lui Veronique Armand-Dubois şi a lui Marguerite de Baraglioul, răspundea la numele ciudat de Amica. Philibert Peterat, botanist care se făcuse — sub cel de-al doilea imperiu — destul de bine-cunoscut prin nefericirile sale conjugale, hotărise, încă din tinereţe, să dea copiilor pe care-i va avea nume de flori. Unii prieteni considerară oarecum neobişnuit numele de Veronique, cu care îşi botează primul copil; dar cînd, botezîndu-l pe cel de-al doilea cu numele de Marguerite, auzi spunîndu-se că îşi schimbase gîndul, că cedase opiniei publice şi că intrase în banalitate, se hotărî, brusc enervat, să-şi gratifice cea de-a treia progenitură cu un nume atît de indiscutabil botanic, încît să închidă gura tuturor bîrfitorilor.

După puţin timp de la naşterea lui Arnica, Philibert, a cărui fire se cam înăcrise, se despărţi de soţia sa, părăsi capitala şi se instală în Pau. Soţia lui stătea iama la Paris, dar, o dată cu primele zile frumoase de primăvară, se întorcea la Tarbes, oraşul ei natal, unde îşi primea cei doi copii mai mari într-o veche casă a familiei.

Veronique şi Marguerite îşi împărţeau anul între Tarbes şi Pau. Amica, neluată în seamă de surorile şi de mama ei, fiind — e adevărat — cam slabă de minte şi mai mult vrednică de milă decît drăguţă, locuia, atît iama cît şi vara, lîngă tatăl ei.

Cea mai mare bucurie a fetiţei era să meargă cu tatăl ei pe cîmp să strîngă plante; dar adeseori maniacul, lăsîndu-se în voia proastei sale dispoziţii, o părăsea şi pornea singur în vreo lungă plimbare, după care se întorcea acasă zdrobit de oboseală; îndată după masă, se băga în pat fără să-i adreseze fiicei sale nici măcar un surîs sau un cuvînt. Uneori cînta la flaut, repetînd la nesfîrşit aceleaşi melodii. În restul timpului, desena cu migală tot felul de flori.

Fetiţa se afla în grija unei bătrîne bone supranumite Reseda, care se ocupa de bucătărie şi de menaj; această femeie o învăţă puţinele lucruri pe care le ştia. Supusă acestui regim de viaţă, la zece ani, Amica de-abia ştia să scrie. Respectul faţă de om îl făcu pe Philibert să priceapă în cele din urmă că trebuie să facă ceva pentru ea. Amica fu dată la pensionul unei văduve, doamna Semene, care se ocupa de vreo douăsprezece fete şi de cîţiva băieţi, cărora le întipărea în minte o serie de cunoştinţe elementare.

Arnica Peterat, fiinţă încrezătoare şi lipsită de apărare, nu-şi închipuise niciodată că numele ei ar putea stîmi rîsul. În ziua intrării la pension, descoperi dintr-o dată cît e de ridicol; valul de cuvinte de batjocură o îndoi ca pe o algă firavă; se înroşi, păli, plînse; iar doamna Semene, pedepsind toată clasa pentru purtare necuviincioasă, izbuti să învenineze o izbucnire lipsită de răutate.

Lungă, moale, anemică, hăbăucă, Amica stătea în mijlocul clasei bălăbănindu-şi mîinile, cînd doamna Semene spuse:

— Domnişoară Peterat, treci în banca a treia de pe partea stîngă, iar clasa, în ciuda dojenilor profesoarei, se porni din nou, şi mai zdravăn pe rîs.

Biata Amica. Viaţa nu-i mai apărea decît ca un drum întunecat, mărginit de vorbe grosolane şi de

ticăloşii. Din fericire, doamna Semene nu rămase nesimţitoare la tristeţea sa şi curînd fetiţa îşi găsi alinare în preajma văduvei.

După orele de clasă, Amica mai întîrzia la pension, ca să-l găsească pe tatăl ei acasă; doamna Semene avea o fiică cu şapte ani mai mare decît Amica, ce era puţin cocoşată, dar cu o fire plăcută; în speranţa că-i va găsi un soţ, doamna Semene primea musafiri în fiecare duminică seara şi organiza, de două ori pe an, matinee duminicale, cu recitări şi dans; la aceste serbări veneau, din recunoştinţă, cîteva dintre vechile ei eleve însoţite de părinţii lor şi, din lipsă de ocupaţie, cîţiva adolescenţi săraci şi fără nici un viitor. Amica lua parte la toate aceste întruniri; era ca o floare lipsită de strălucire, discretă pînă la a se şterge cu totul, dar care totuşi nu avea să rămînă neobservată.

Cînd Amica, în vîrstă de paisprezece ani, îşi pierdu tatăl, doamna Semene o luă la ea pe biata fetiţă orfană, ale cărei surori mai mari nu veniră s-o vadă decît rareori. Totuşi, în timpul uneia dintre aceste scurte vizite, Marguerite îl întîlni pentru prima oară pe cel care, doi ani mai tîrziu, avea să-i devină soţ; Julius de Baraglioul, pe atunci în vîrstă de douăzeci şi opt de ani, aflat în vilegiatură la bunicul său Robert de Baraglioul care, aşa cum am spus, se stabilise în vecinătatea localităţii Pau, la puţin timp de la anexarea ducatului de Parma de către Franţa.

Ilustra căsătorie a lui Marguerite (la urma urmei, domnişoarele Peterat nu erau cu totul lipsite de avere) făcea ca în ochii orbiţi de atîta strălucire ai lui Amica, sora ei să-i pară şi mai îndepărtată; bănuia că niciodată vreun conte nu se va apleca deasupra ei spre a-i simţi parfumul. Amica îşi invidia sora şi pentru că izbutise să scape de numele neplăcut de Peterat. Numele de Marguerite era fermecător. Şi cît de bine suna împreună cu de Baraglioul. Vai! oare cu ce nume trebuia să se asocieze cel de Amica, pentru a nu fi ridicol?

Dezgustată de pozitivismul vieţii, sufletul său închis şi umilit începea să iubească poezia. La şaisprezece ani, fata îşi purta părul în bucle lungi, ce-i cădeau de-o parte şi de alta a obrazului palid; lîngă păru-i negru, ochii albaştri şi visători păreau a se mira. Vocea-i nu era melodioasă, dar nici aspră; citea şi încerca să scrie versuri. Lua drept poetic tot ceea ce o ajuta să evadeze din viaţă.

La seratele doamnei Semene veneau doi tineri legaţi printr-o caldă pietenie încă de pe cînd erau copii; unul, deşirat fără să fie înalt, şi nu atît slab cît subţiratic, cu părul mai mult decolorat decît blond, cu nasul mare şi cu privirea timidă: numele lui era Amedee Fleurissoire. Celălalt, gras şi scurt, cu părul negru şi aspru, avea ciudatul obicei de a-şi ţine capul aplecat spre umărul stîng, gura deschisă şi mîna dreaptă întinsă înainte: acesta era Gaston Blafaphas. Tatăl lui Amedee era cioplitor în marmură, antreprenor de monumente funerare şi negustor de coroane mortuare; Gaston era fiul unui farmacist de vază.

(Oricît de ciudat poate să pară, numele de Blafaphas este foarte răspîndit prin satele din regiunea munţilor Pirinei, deşi uneori este scris în diferite feluri. Numai în orăşelul Sta..., cel care scrie aceste rînduri a cunoscut un Blaphaphas notar, un Blafafaz frizer, un Blaphaface cîrnăţar, care, fiind întrebaţi, au spus că nu se trag din acelaşi neam; fiecare avea un oarecare dispreţ faţă de numele cu grafism neelegant al celorlalţi doi. Dar aceste observaţii filologice nu sînt interesante decît pentru o categorie destul de restrînsă de cititori).

Ce-ar fi fost Fleurissoire şi Blafaphas unul fără celălalt? E greu de închipuit. La liceu, în recreaţii, îi vedeai mereu împreună luaţi mereu în rîs de ceilalţi, consolîndu-se reciproc, încurajîndu-se, ajutîndu-se. Erau numiţi cei doi Blafafoires. Prietenia lor era pentru fiecare unica ancoră, o oază în nemilosul deşert al vieţii. Cînd unul avea o bucurie, voia pe dată s-o împartă cu celălalt; sau, mai bine zis, nu puteau simţi nici o bucurie dacă nu o împărtăşeau în doi.

Elevi mediocri, deşi foarte silitori, şi refractari, din fire, faţă de cultură, cei doi Blafafoires ar fi fost întotdeauna ultimii din clasă fără ajutorul lui Eudoxe Levichon care, în schimbul unor mici cîştiguri, le corecta şi chiar le făcea temele. Levichon era fiul mai mic al unuia dintre cei mai de seamă bijutieri din oraş. (Cu douăzeci de ani în urmă, la puţin timp după căsătoria sa cu unica fiică a bijutierului Cohen, cînd, fiindcă afacerile îi mergeau strună, părăsise cartierul sărac al oraşului pentru a se instala nu departe de cazinou, bijutierul Albert Levy considerase că e bine să unească cele două nume, după cum unise cele două case).

Blafaphas era robust, în timp ce Fleurissoire avea o constituţie delicată. La pubertate, faţa lui Gaston se adumbri, ca şi cum seva adolescenţei urma să-i acopere cu păr întregul trup; în acelaşi timp, epiderma mai delicată a lui Amedee protesta, se inflama, se acoperea de coşuri, ca şi cum firele de păr ar fi pregetat să iasă. Blafaphas-tatăl îi prescrise nişte purgative şi, în fiecare zi de luni, Gaston aducea în geantă o sticluţă cu sirop aptiscorbutic pe care i-o dădea pe ascuns prietenului său. Băieţii folosiră şi tot felul de pomezi.

Cam în acea vreme, Amedee se îmbolnăvi pentru prima oară de gripă; în ciuda climei blînde din Pau, fu bolnav toată iarna şi rămase cu o supărătoare sensibilitate a bronhiilor. Gaston avu prilejul să-l îngrijească din nou; îşi copleşi prietenul cu tot felul de leacuri, cu alifii făcute din jujubă şi licheni şi cu pastile pectorale pe bază de eucalipt, pe care Blafaphas-tatăl le fabrica singur, după reţeta pe care i-o dăduse un preot bătrîn. Amedee, sensibil la răceală, trebui să se resemneze să nu iasă niciodată din casă fără fular.

Amedee nu avea altă ambiţie decît să-i urmeze tatălui său. Dar Gaston, în ciuda înfăţişării sale indolente, nu era lipsit de iniţiativă; încă din liceu, făcea nişte invenţii mai curînd amuzante: o maşinărie de prins muşte, un cîntar pentru bile, o închizătoare pentru pupitrul lui, care — de altfel — nu conţinea mai multe taine decît sufletul său. Oricît de nevinovate au fost primele sale realizări, ele aveau să-l ducă la cercetări mai serioase,

al căror prim-rezultat a fost inventarea acelei pipe „fumivore şi igienice, pentru fumătorii cu plămîni sensibili şi pentru ceilalţi", pipă ce-a fost expusă mult timp în vitrina farmacistului.

Amedee Fleurissoire şi Gaston Blafaphas se îndrăgostiră amîndoi de Amica; nici nu se putea altfel. Minunat este că această pasiune pe care şi-o destăinuiră pe dată unul altuia nu numai că nu i-a despărţit, ci — dimpotrivă — i-a unit şi mai mult. La început, Amica nu dădu nici unuia, nici celuilalt, motive de gelozie. De altfel, nici unul dintre ei nu-i declarase dragostea sa; şi niciodată Amica n-ar fi bănuit ce flacără le arde în suflet, cu toate că le tremura vocea cînd, la micile serate de duminică de la doamna Semene, unde veneau cu regularitate, ea le oferea sirop, ceai de verbină sau ceai de muşeţel. La întoarcere, băieţii îi lăudau decenţa şi graţia, se arătau îngrijoraţi de paloarea ei şi îşi făceau curaj...

Se hotărîră să-şi declare dragostea amîndoi, în aceeaşi seară, şi s-o lase pe ea să aleagă. Amica, surprinsă şi cu totul neştiutoare într-ale iubirii, mulţumi cerului. Îi rugă pe cei doi îndrăgostiţi să-i lase timp să se gîndească.

La drept-vorbind, nu înclina spre vreunul dintre ei şi nu o interesau decît pentru că se apropiaseră de ea tocmai cînd nu mai avea nici o nădejde că va interesa vreodată un bărbat. Timp de şase săptămîni, din ce în ce mai uluită, fata se îmbăta cu omagiile celor doi pretendenţi. Şi, în timp ce în plimbările lor nocturne, destăinuindu-şi unul altuia progresele făcute, cei doi Blafafoires îşi relatau pe larg şi fără ocolişuri pînă şi cele mai neînsemnate cuvinte, priviri, surîsuri cu care ea îi gratificase, Amica, retrasă în camera sa, scria pe bucăţele de hîrtie pe care apoi le ardea cu grijă la flacăra luminării şi repeta, la nesfîrşit, pe rind: Amica Blafaphas? Amica Fleurissoire? incapabilă să se hotărască între aceste două nume, pentru ea la fel de urîte amîndouă.

Apoi, într-o seară de dans, îl alese pe Fleurissoire; căci Amedee îi spunea Amica, accentuînd penultima silabă a numelui ei într-un fel ce-i părea că sună italieneşte (la modul inconştient, de altfel, şi, fără îndoială, inspirat de pianul domnişoarei Semene care ritma, în acel moment, atmosfera); şi numele de Amica, propriul ei nume, îi apăru pe dată plin de-o muzicalitate nebănuită şi capabil să exprime poezia, iubirea... Erau singuri într-o mică încăpere de lîngă salon şi atît de aproape unul de celălalt, încît, cînd Amica îşi lăsă în jos capul împovărat de recunoştinţă, fruntea ei atinse umărul lui Amedee care, plin de gravitate, luă mîna fetei şi îi sărută vîrful degetelor.

Cînd, la întoarcere, Amedee îi vorbi lui Gaston despre fericirea lui, acesta, împotriva obiceiului său, nu spuse nimic, dar cînd trecură prin dreptul unui felinar, lui Fleurissoire i se păru că plînge. Oricît de mare ar fi fost naivitatea lui Amedee, putea oare să creadă că prietenul său îi împărtăşea fericirea pînă într-atît încît izbucnise în plîns? Cu totul descumpănit, îl luă pe Blafaphas în braţe (strada era pustie) şi îi jură că, oricît de mare i-ar fi fost dragostea, sentimentul de prietenie pe care-l avea pentru el era cu mult mai mare, că nu înţelegea ca, prin căsătoria lui, această prietenie să scadă şi că, decît să simtă că Blafaphas suferă de gelozie, prefera să-i făgăduiască, dîndu-şi cuvîntul de onoare, că nu va uza niciodată de drepturile sale conjugale.

Nici Blafaphas şi nici Fleurissoire nu aveau temperamente prea înfocate; totuşi, Gaston, pe care virilitatea sa îl preocupa ceva mai mult, tăcu şi îl lăsă pe Amedee să-i facă această făgăduinţă.

La puţin timp după căsătoria lui Amedee, Gaston care, pentru a se consola, se cufundase în muncă, descoperi cartonul plastic. Această invenţie ce părea, la început, a nu însemna nimic, avu drept prim-rezultat faptul că întări prietenia, oarecum slăbită, a lui Levichon faţă de cei doi Blafafoires. Eudoxe Levichon înţelese repede că sculptura religioasă putea să profite mult de pe urma acestui nou material, pe care el îl boteză mai întîi, dînd dovadă de un ascuţit simţ practic, cu numele de carton-roman (Aşa-numitul carton-roman-plastic, după cum figura în catalog, inventat relativ recent, de fabricaţie specială, al cărui secret este cunoscut numai de casa Blafaphas, Fleurissoire şi Levichon, înlocuieşte în mod foarte avantajos cartonul-piatră, hîrtia-stuc şi alte invenţii asemănătoare, ale căror defecte au apărut cum nu se poate mai limpede prin folosirea lor. (Urma descrierea diferitelor modele.) (N.a.). A fost astfel fondată casa Blafaphas, Fleurissoire şi Levichon.

Afacerea pornea cu un capital de şaizeci de mii de franci declaraţi, capital la care cei doi Blafafoires participau împreună, modest, cu zece mii de franci. Levichon dădea, cu generozitate, restul de cincizeci de mii de franci, neputînd să suporte ca cei doi pieteni ai săi să se înglodeze în datorii. E adevărat că din aceşti cincizeci de mii de franci, patruzeci de mii erau împrumutaţi de la Fleurissoire, fiind luaţi din zestrea lui Amica; suma urma să fie rambursată în zece ani, cu o dobîndă cumulativă de patru procente şi jumătate — ceea ce era mai mult decît nădăjduise vreodată Amica să obţină şi punea mica avere a lui Amedee la adăpost de marile riscuri pe care această afacere nu putea să nu le implice. Cei doi Blafafoires, în schimb, veneau cu toate relaţiile lor şi ale familiei Baraglioul, adică, după ce cartonul-roman îşi va fi probat calităţile, cu protecţia multor membri influenţi ai clerului; aceştia obţinură cîteva comenzi importante, dar convinseră şi multe parohii mici să se adreseze casei F.B.L. spre a răspunde necesităţilor tot mai mari ale credincioşilor, educaţia artistică în continuă perfecţionare cerînd lucrări mai reuşite decît cele cu care se mulţumise pînă atunci frusta credinţă a străbunilor. Cîţiva artişti, ale căror merite erau recunoscute de Biserică, înrolaţi în opera de folosire a cartonului-roman, îşi văzură, în sfîrşit, lucrările acceptate de juriul Salonului. Lăsîndu-i pe cei doi Blafafoires la Pau, Levichon se stabili la Paris unde, datorită artei sale de a întreţine relaţiile cele mai utile, întreprinderea luă curînd o mare dezvoltare.

Ce putea fi deci mai firesc decît faptul că Valentine, contesă de Saint-Prix, căuta, prin Amica, să implice casa Blafaphas et Comp. în cauza tainică a eliberării papei? Era firesc şi ca ea să fie sigură de marea credinţă a

familiei Fleurissoire şi să considere că-şi va putea recupera o parte din bani. Din nefericire însă, cei doi Blafafoires, din pricina sumei minime pe care o investiseră la început în afacere, nu cîştigau decît foarte puţin, adică două părţi din douăsprezece, din cîştigurile mărturisite, şi absolut nimic din celelalte. Contesa nu ştia acest lucru, Amica fiind, ca şi Amedee, de o mare pudoare cînd era vorba de bani.

— Dragă doamnă! Ce s-a întîmplat? Scrisoarea dumitale m-a speriat. Contesa se aruncă într-un fotoliu pe care Amica îl apropie de ea.

— Ah! doamnă Fleurissoire... vă rog, lăsaţi-mă să vă spun: dragă prietenă... Acest necaz, care este şi al dumneavoastră, ne apropie... Ah! dacă aţi şti!...

— Vorbiţi! nu mă mai lăsaţi să aştept.

— Dar ceea ce am aflat şi vă voi spune acum trebuie să rămînă o taină a noastră.

— N-am trădat niciodată încrederea nimănui, spuse Amica; nimeni însă nu-i încredinţase încă vreo taină.

— N-o să vă vină să credeţi.

— Da! da, gemu Amica.

— Ah! gemu contesa. Sînteţi atît de bună să-mi pregătiţi o ceaşcă cu orice... Simt că-mi vine rău.

— Vreţi ceai de verbină? sau de tei? sau de muşeţel?

— Orice... Un ceai... La început nu-mi venea să cred.

— Am apă clocotită la bucătărie. Într-o clipă e gata.

Şi, în timp ce Amica trebăluia, privirea interesată a contesei cerceta salonul. Peste tot domnea o modestie rău-prevestitoare. Cîteva scaune tapiţate cu rips verde, un fotoliu îmbrăcat în catifea grena, un altul cu o tapiserie banală, în care stătea ea; o masă, o consolă de mahon; în faţa căminului, un covor de lînă; pe cămin, de o parte şi de alta a unei pendule de alabastru puse sub glob, două vaze mari de alabastru ajurat, aflate de asemenea sub globuri; pe masă, un album cu fotografii de familie; pe el, o consolă lucrată în carton-roman, Sfînta Fecioară din Lourdes în peşteră, un model redus — totul o descuraja pe contesă, care simţi cum o lasă puterile.

Dar, cine ştie, poate că în realitate nu erau săraci, ci zgîrciţi...

Amica se întoarse aducînd pe o tavă ceainicul, zahărul şi o ceaşcă.

— V-am dat de lucru.

— O, nu, vă rog!... Doar că prefer să fac totul înainte, căci după aceea n-o să mai am putere.

— Iată despre ce e vorba, începu Valentine, după ce Amica se aşezase: Papa...

— Nu! Nu-mi spuneţi încă! exclamă pe dată doamna Fleurissoire, întinzînd mîna înainte; apoi, scoţînd un ţipăt uşorjl căzu pe spate cu ochii închişi.

— Biata mea prietenă! Draga şi biata mea prietenă, spunea contesa, strîngîndu-şi uşor pumnul. Ştiam că această taină îţi depăşeşte puterile.

În cele din urmă, Amica deschise ochii şi murmură cu tristeţe:

— A murit?

Valentine, aplecîndu-se spre ea, îi şopti la ureche-

— Este închis.

Mirarea o făcu pe doamna Fleurissoire să-şi vină în fire; şi Valentine îşi începu lunga-i povestire, poticnindu-se la date şi încurcîndu-se în cronologie; dar lucrul era sigur, indiscutabil: Sfintul Părinte căzuse în mîinile necredincioşilor; se organiza în taină o cruciadă pentru a-l elibera; pentru a duce la bun sfîrşit acest proiect, era nevoie, în primul rînd, de mulţi bani.

— Ce-o să spună Amedee? se tînguia Arnica, buimăcită. Plecase la plimbare cu pietenul său Blafaphas şi nu urma să se întoarcă acasă decît seara...

— Să-i spuneţi, mai ales, să păstreze taina, repetă de mai multe ori Valentine, luîndu-şi rămas-bun de la Amica.

— Să ne sărutăm, draga mea; şi mult curaj!

Amica, ameţită, îi întinse contesei fruntea umedă de sudoare

— Mîine voi trece pe la dumneavoastră, ca să-mi spuneţi ce credeţi că puteţi face. Sfătuiţi-vă cu domnul Fleurissoire dar gîndiţi-vă că-i vorba de Biserică!... Şi, bineînţeles: nu-i spuneţi taina decît lui; vă rog, făgăduiţi-mi asta: nici un cuvînt altcuiva; ne-am înţeles? nici un cuvînt.

Contesa de Saint-Prix o lăsase pe Amica într-o stare de descumpănire vecină cu leşinul.

Cînd Amedeee se întoarse de la plimbare, ea îi spuse:

— Prietene, am aflat un lucru îngrozitor. Bietul papă e la închisoare.

— Nu se poate! exclamă Amedee, ca şi cum ar fi zis — ei aş! Amica, izbucnind în hohote de plîns, zise:

— Eram sigură că n-o să mă crezi.

— Dar, draga mea... spuse Amedee scoţîndu-şi pardesiul fără de care nu ieşea niciodată din casă, de frica schimbărilor bruşte de temperatură. Gîndeşte-te! Dacă s-ar fi atins cineva de Sfîntul Părinte, ar şti toată lumea. S-ar scrie în ziare... Şi cine ar fi putut să-l închidă?

— Valentine spune că Loja. Amedee se uită la soaţa lui ca la o nebună. Totuşi zise:

— Loja!... Ce lojă?

— Dar de unde să ştiu eu? Valentine a făgăduit să nu vorbească despre asta nimănui.

— Cine i-a spus toată povestea asta?

— Mi-a interzis să scot o vorbă... Un canonic care a venit din partea unui cardinal, cu cartea lui de vizită...

Amica nu se pricepea deloc la treburile publice şi nu înţelegea mare lucru din ceea ce îi spusese doamna de Saint-Prix. Cuvintele captivate, închisoare îi aduceau în faţa ochilor imagini întunecate şi aproape romantice; cuvîntul cruciadă o umplea de elan şi cînd, în sfîrşit, zdruncinat de veste, Amedee vorbi despre plecare, ea îl şi văzu călărind în zale şi cu coif... Amedee mergea de colo-colo prin încăpere cu paşi repezi; spuse:

— Dacă-i vorba de bani, noi n-avem... Şi crezi că mi-ar fi de ajuns să dau bani? Crezi că aş putea să fiu liniştit doar pentru că am dat nişte bani?... Draga mea, dacă ceea ce îmi spui este adevărat, înseamnă că s-a întîmplat un lucru îngrozitor şi că n-avem dreptul să stăm liniştiţi.

— Da, îmi dau seama, e un lucru îngrozitor... Dar totuşi, te rog, explică-mi puţin... de ce?

— O, Doamne! Mai e nevoie de vreo explicaţie?... şi Amedee, cu faţa asudată de emoţie, ridică braţele a descurajare.

— Nu! spuse el; nu de bani e nevoie; ci de propriile noastre vieţi. O să mă sfătuiesc cu Blafaphas; o să vedem ce zice şi el.

— Valentine de Saint-Prix m-a pus să-i făgăduiesc că nu voi vorbi despre asta nimănui, îndrăzni să spună, cu timiditate, Amica.

— Blafaphas e prietenul nostru; şi îl vom ruga să păstreze taina doar pentru el.

— Cum vrei să pleci la luptă fără să se ştie?

— Se va şti că plec, dar nu se va şti unde mă duc. Apoi, întorcîndu-se spre ea, o imploră pe un ton patetic: Amica, draga mea... lasă-mă să mă duc acolo!...

Amica plîngea în hohote. Acum ea era cea care îi cerea ajutorul lui Blafaphas. Amedee avea de gînd să-l caute. Acesta apăru însă bătînd, cum îi era obiceiul, în geamul de la salon.

— E cea mai ciudată poveste pe care am auzit-o vreodată în viaţa mea, exclamă el de îndată ce află despre ce este vorba. Cine s-ar fi putut aştepta la aşa ceva? Şi dintr-o dată, înainte ca Fleurissoire să-i spună ceva despre intenţiile sale, zise:

— Prietene, nu ne rămîne de făcut decît un lucru: să pornim la drum.

— Vezi, spuse Amedee, e primul lucru ce i-a trecut prin gînd.

— Dar, vai, din păcate, trebuie să ramîn aici din pricina sănătăţii atît de şubrede a bietului meu tată.

— La urma-urmei, e mai bine să fiu singur, spuse Amedee. În doi am putea fi observaţi mai uşor.

— Dar ştii ce ai de făcut?

Amedee îşi înalţă pieptul şi îşi ridică sprâncenele, vrînd parcă să spună: voi proceda cum voi putea mai bine!

Blafaphas continuă:

— Ştii cui trebuie să i te adresezi? Şi unde să mergi?... La drept-vorbind, ce-o să faci acolo?

— Mai întîi trebuie să mă lămuresc despre ce e vorba.

— Şi dacă nimic din toate astea nu-i adevărat?

— Exact, trebuie să aflu adevărul; nu pot suporta îndoiala.

Gaston exclamă şi el:

— Nici eu.

— Prietene, mai gîndeşte-te, încercă să spună Amica.

— M-am gîndit bine; plec în taină, dar plec.

— Cînd? N-ai nimic pregătit.

— Chiar în seara asta. Ce-mi trebuie atîta pregătire?

— Dar n-ai călătorit niciodată pînă acum. N-ai să te descurci.

— Ai să vezi, micuţa mea. O să-ţi povestesc păţaniile mele, spuse el cu un uşor rînjet, ce făcu să i se mişte mărul lui Adam.

— O să răceşti, asta-i sigur.

— O să iau fularul tău.

Se opri din mers, ca să ridice cu vîrful arătătorului bărbia Arnicăi, cu gestul pe care-l faci ca să-i determini pe copiii mici să zîmbească. Gaston păstra o atitudine rezervată. Amedee se apropie de el:

— Contez pe tine pentru „Mersul trenurilor”. Află cînd am un tren bun spre Marsilia; cu vagoane de clasa a treia. Te rog să-mi pregăteşti un orar amănunţit, cu locurile unde trebuie să schimb trenul; şi cu bufetele; pînă la graniţă; apoi, odată pornit, o să mă descurc, şi Dumnezeu îmi va îndrepta paşii pînă la Roma. Să-mi scrieţi acolo, post-restant.

Marea importanţă a misiunii sale îi înfierbînta mintea în chip primejdios. După plecarea lui Gaston, continuă să se plimbe cu paşi mari prin încăpere, murmurînd, plin de admiraţie faţă de sine şi cuprins de-o duioasă recunoştinţă:

— Şi o asemenea misiune să-mi fie rezervată mie! În sfîrşit, avea pentru ce să trăiască.

— Ah, doamnă, fie-ţi milă şi lasă-l să se ducă! Pe pămîntul ăsta sînt atît de puţine fiinţe care ştiu să-şi găsească rostul!

Tot ce putu obţine Arnica de la el fu ca Amedee să-şi petreacă noaptea lîngă ea; de altfel, Gaston scrisese pe orarul pe care-l adusese seara că trenul cel mai potrivit era cel de la ora opt dimineaţa.

În dimineaţa cu pricina ploua cu găleata. Amedee nu acceptă ca Arnica şi Gaston să-l însoţească la gară. Şi nimeni nu-i adresă vreo privire de rămas-bun călătorului cam caraghios — cu ochi de peşte, cu gulerul ascuns de un fular grena, în mîna dreaptă cu o valiză din pînză cenuşie, pe care era prinsă cartea de vizită, cu o umbrelă veche în mîna stîngă şi purtînd pe braţ un şal în carouri verzi şi cafenii — care luă trenul spre Marsilia.

IV

Cam tot în acea vreme, Julius de Baraglioul veni la Roma la un important congres de sociologie. Nu era invitat în mod special (avînd în materie de probleme sociale mai curînd convingeri decît o mare competenţă), dar se folosea de acest prilej ca să intre în legătură cu cîteva somităţi. Şi cum trecea prin Milano, oraş unde — după cum ştim — la sfaturile părintelui Anselme, soţii Armand-Dubois veniseră să locuiască, voia să profite de acest prilej şi să-şi revadă cumnatul.

Chiar în ziua în care Fleurissoire părăsea localitatea Pau, Julius sună la uşa lui Anthime.

Fu introdus într-un apartament sărăcăcios, format din trei încăperi — dacă putem considera încăpere o cămăruţă improvizată şi întunecoasă în care Veronique fierbea cele cîteva legume care alcătuiau masa lor obişnuită. Un hidos reflector de metal proiecta lumina palidă ce venea dintr-o curticică; Julius, ţinîndu-şi pălăria în mînă ca să n-o pună pe muşamaua de-o curăţenie îndoielnică, de pe o masă ovală, şi stînd în picioare de groaza de a se aşeza pe scaunul acoperit tot cu un fel de muşama, îl apucă pe Anthime de braţ şi spuse:

— Nu puteţi rămîne aici, dragă prietene.

— Pentru ce mă compătimeşti? zise Anthime. Auzindu-i vorbind, Veronique venise în grabă:

— Dragă Julius, e greu de crezut, şi totuşi, ăsta-i adevărul, că în faţa tuturor acestor nedreptăţi şi abuzuri ale căror victime vezi că sîntem, el nu găseşte decît asta de spus...

— Cine v-a îndemnat să veniţi la Milano?

— Părintele Anselme; oricum, nu puteam păstra apartamentul din Lucina.

— La ce ne trebuia? spuse Anthime.

— Nu asta-i problema. Părintele Anselme vă făgăduise o compensaţie. A aflat în ce mizerie locuiţi?

— Se preface că nu ştie.

— Trebuie să vă plîngeţi episcopului de Tarbes.

— Anthime a şi făcut asta.

— Şi ce-a spus episcopul?

— E un om extraordinar; m-a încurajat mult în credinţa mea.

— Dar, de cînd sînteţi aici, nu aţi cerut ajutorul nimănui?

— N-am izbutit să-l văd pe cardinalul Pazzi, care îmi dăduse oarecare atenţie, şi căruia i-am scris de curînd; a trecut prin Milano, dar mi-a transmis prin valet...

— Că regretă, dar că o criză de gută îl obligă să nu iasă din casă, zise Veronique, întrerupîndu-l.

— Ce mîrşăvie! Trebuie să-i spunem toate astea lui Rampolla, exclamă Julius.

— Ce să-i spunem, dragul meu? E adevărat că nu prea avem cine ştie ce mobile, dar nici nu avem nevoie de mai multe. Pe vremea cînd eram bogat, umblam pe căi greşite; eram un păcătos; eram bolnav. Acum, iată-mă vindecat. Altădată aveam de ce să mă plîng. Ştii bine: înşelătoarele bunuri te îndepărtează de Dumnezeu.

— Totuşi, aceste bunuri înşelătoare vi se cuvin. Biserica vă învaţă să le dispreţuiţi, de acord, nu consimt însă ca ea să vă lipsească de ele.

— Aşa-i, spuse Veronique. Julius, cînd te ascult, mă simt uşurată. Resemnarea lui mă umple de mînie; nu poţi să-l hotărăşti să se apere; s-a lăsat jumulit ca o păsăruică, mulţumindu-le tuturor celor ce voiau să-i ia cîte ceva şi care o făceau în numele Domnului.

— Veronique, mi-e greu să te aud vorbind astfel; tot ce se face în numele Domnului este bine.

— Dacă găseşti că e plăcut să fii tras pe sfoară... şi, întorcîndu-se spre Julius, Veronique zise:

— Îl auzi? Mereu e aşa; nu mai are pe buze decît predici nesărate; şi, în timp ce eu muncesc din greu, făcînd cumpărăturile, mîncarea şi curăţenia, domnul citează din Evanghelie, îmi spune că mă agit în zadar şi mă sfătuieşte să privesc crinii de pe cîmp.

— Te ajut cum pot mai bine, draga mea, zise Anthime cu o voce serafică; acum, că pot, ţi-am propus de nenumărate ori să mă laşi să merg la piaţă sau să fac menajul în locul tău.

— Astea nu-s treburi pentru bărbaţi. Mulţumeşte-te să-ţi scrii predicile şi încearcă doar să capeţi pe ele un preţ mai bun. Apoi, pe un ton din ce în ce mai iritat (ea, altădată atît de surîzătoare), zise:

— E o adevărată ruşine! Şi cînd te gîndeşti cît cîştiga la La Depeche cu articolele lui nelegiuite. Unde mai pui că din cei cîţiva gologani pe care i-i dă astăzi Le Pelerin, lasă trei sferturi săracilor.

— E de-a dreptul un sfînt!... strigă Julius, consternat.

— Ah! cît de tare mă enervează cu sfinţenia lui!... Uite, ştii ce-i aici? — şi se duse într-un colţ întunecat

al încăperii şi aduse o cuşcă.

— Sînt doi şobolani cărora domnul savant le-a crăpat, pe timpuri, ochii.

— Vai! Veronique, de ce mai pomeneşti de toate astea? Îi hrăneai bine, pe vremea cînd făceam experienţe pe ei; pe arunci te certam pentru asta... Da, Julius, pe vremea cînd făceam fapte nelegiuite, dintr-o vană curiozitate ştiinţifică, le scosesem ochii acestor biete animale; acum am grijă de ele; e foarte firesc.

— Mi-ar plăcea ca Biserica să considere la fel de firesc să facă pentru tine, după ce te-a orbit totuşi în felul ăsta, ceea ce faci tu pentru şobolani.

— Orbit? Spui cuvîntul ăsta chiar tu? M-a luminat, frate; m-a luminat.

— Îţi vorbesc despre aspectul pozitiv al lucrurilor. Starea în care te lasă este, după mine, inadmisibilă. Biserica şi-a luat nişte angajamente faţă de tine! Trebuie să şi le ţină; pentru onoarea ei şi pentru credinţa noastră. Apoi, întorcîndu-se către Veronique, spuse:

— Dacă n-aţi obţinut nimic, adresaţi-vă şi mai sus, cît mai sus. Ce Rampolla? Am să-i prezint o plîngere chiar papei; papei, care ştie de convertirea ta. Trebuie să afle ce nedreptate ţi se face. Mîine o să fiu la Roma.

— Nu rămîi la masă? îndrăzni sâ-l întrebe Veronique.

— Scuzaţi-mă; nu mă simt prea bine cu stomacul (şi Julius, care avea unghiile îngrijite, se uită la degetele scurte şi groase, pătrate la vîrf, ale lui Anthime). Cînd mă întorc de la Roma, o să stau mai mult şi o să-ţi povestesc, dragă Anthime, despre noua carte pe care o scriu.

— Am recitit în ultimele zile *Aerul înălţimilor* şi o găsesc mai bună decît prima oară.

— Cu atît mai regretabil! E o carte ratată; o să-ţi explic de ce cînd vei fi în stare sa mă asculţi şi să înţelegi ciudatele preocupări ce mă frămîntă acum. Am multe să-ţi spun. Atît pentru azi.

Se despărţi de soţii Armand-Dubois urîndu-le să nu-şi piardă speranţa.

CARTEA A PATRA
MIRIAPODUL

Şi nu pot să-i aprob decît pe cei care caută, suferind.
PASCAL

I

Amedee Fleurissoire părăsise localitatea Pau cu cinci sute de franci în pungă, bani ce trebuiau să-i ajungă pentru călătorie, în ciuda a tot felul de cheltuieli pe care, fără îndoială, avea să fie silit să le facă din pricina vicleniei Lojei. Dar dacă nu-i vor ajunge banii sau dacă va fi nevoit să-şi prelungească şederea la Roma, va putea apela la Blafaphas, care era gata să-i pună la dispoziţie o mică sumă. Dat fiind că nici un om din Pau nu trebuia să ştie unde se duce, nu-şi luase bilet decît pînă la Marsilia. De la Marsilia la Roma biletul de clasa a treia nu costa decît treizeci şi opt de franci şi patruzeci de centime şi îi dădea dreptul să se oprească pe traseu, unde ar fi vrut; se gîndea să profite de acest drept, nu ca să-şi satisfacă vreo curiozitate de a cunoaşte locuri pe care nu le mai văzuse, ci pentru a-şi împlini imperioasa nevoie de somn. Se temea de insomnie mai mult decît de orice; şi cum, pentru interesele Bisericii, era important să ajungă la Roma în formă bună, în cele două zile de drum nu trebuia să se scumpească la banii de hotel... Ce înseamnă o mică cheltuială pe lîngă o noapte albă, petrecută în compartiment, fără să închidă un ochi şi stînd în mirosurile grele, vătămătoare pentru sănătate răspîndite de ceilalţi călători; iar dacă vreunul dintre ei, dornic să împrospăteze aerul, s-ar hotărî să deschidă fereastra, răceala e gata... O să doarmă prima noapte la Marsilia şi a doua la Genova, într-unul dintre hotelurile deloc luxoase, dar confortabile, pe care le poţi găsi uşor prin preajma gărilor; o să ajungă la Roma poimîine seara.

De fapt, această călătorie îi plăcea şi se bucura că, în sfîrşit, o face de unul singur căci, pînă la cei patruzeci şi şapte de ani ai săi, trăise întotdeauna sub tutelă, escortat peste tot de soţia sa sau de prietenul său Blafaphas. Bine instalat în colţul lui, zîmbea mînzeşte, dorind să i se întîmple ceva plăcut. Totul merse bine pînă la Marsilia.

A doua zi, greşi trenul. Cufundat în lectura unui ghid Baedeker pentru Italia centrală, pe care tocmai îl cumpărase, luă alt tren, ce mergea spre Lyon; nu-şi dădu seama de asta decît la Arles, în clipa cînd trenul pornise, aşa încît fu nevoit să meargă pînă la Tarascon; de aici trebui să se întoarcă; luă un tren de seară care-l duse pînă la Toulon, preferînd să rămînă aici decît să mai doarmă o noapte la Marsilia, unde îl mîncaseră ploşniţele.

Şi totuşi, camera, ce dădea spre Cannebire, nu arăta rău; şi nici patul, în care se întinsese cu deplină încredere, după ce-şl împăturise hainele, îşi numărase banii şi îşi făcuse rugăciunea! Pica de somn şi adormise pe dată.

Ploşniţele au obiceiuri ciudate; te aşteaptă să stingi lumînarea şi apoi, în întuneric, pornesc pe dată atacul. Şi nu atacă la întîmplare; se duc drept spre gît, pentru care au o mare precizie; cîteodată se îndreaptă spre încheietura mîinii; unele preferă gleznele. Nu se ştie prea bine de ce infuzează sub pielea celui care doarme o subtilă substanţă urzicătoare a cărei virulenţă, la cel mai mic scărpinat, te poate scoate din minţi...

Mîncărimea ce-l trezi pe Fleurissoire era atît de puternică, încît acesta aprinse lumînarea şi fugi să se uite în oglindă; sub maxilarul inferior avea o roşeaţă difuză, presărată cu mici şi indistincte puncte albe; dar lumînarea lumina slab; oglinda era murdară; iar privirea lui tulburată de somn. Se culcă din nou, scărpinîndu-se

întruna; stinse din nou lumînarea; o aprinse iar după cinci minute, căci usturimea devenise insuportabilă; se năpusti în baie, îşi muie batista în apa din carafă şi şi-o puse pe locul inflamat; roşeaţa, din ce în ce mai întinsă, îi ajunsese acum pînă la claviculă. Amedee crezu că s-a îmbolnăvit şi rosti o rugăciune; apoi stinse încă o dată lumînarea. Liniştea pe care i-o aduse răceala compresei fu de prea scurtă durată ca să poată să adoarmă din nou; acum, la senzaţia groaznică de mîncărime se adăuga şi faptul că îl jena gulerul umed, pe care îl mai uda şi el cu lacrimile lui. Deodată tresări de groază: l-au mîncat ploşniţele! da, ploşniţele!... Se miră că nu-şi dăduse seama mai devreme; dar nu cunoştea aceste insecte decît după nume, şi — de altfel — cum ar fi putut să creadă că efectul unei muşcături precise poate să fie o arsură atît de nedefinită? Se ridică din pat şi aprinse, pentru a treia oară, lumînarea.

Plin de idei şi nervos din fire, îşi făcea despre ploşniţe, ca mulţi oameni, tot felul de gînduri false şi, scîrbit la culme, începu să le caute pe trupul lui; nu găsi nici una; gîndi că s-a înşelat şi socoti, din nou, că-i bolnav. Nu văzu nimic nici pe aşternut; dar, înainte de a se culca din nou, îi trecu prin minte să ridice pema.

Zări trei fiinţe minuscule şi negricioase, care se ascunseră într-o cută a cearşafului. Ele erau!

Puse luminarea pe pat şi începu să le urmărească cu înverşunare; desfăcu cuta şi găsi cinci ploşniţe pe care neîndrăznind, de scîrbâ, să le strivească cu unghia, le aruncă în oala de noapte şi făcu pipi pe ele. Cîteva clipe le privi cu mulţumire şi cruzime cum se zbat, şi, dintr-o dată, se simţi uşurat. Se culcă din nou şi suflă în lumînare.

Mîncărimea deveni şi mai intensă; apărură alte ploşniţe, ce-l muşcară de data asta de ceafă. Disperat, aprinse din nou lumînarea, se sculă, îşi scoase cămaşa şi-i cercetă, pe îndelete, gulerul. Pe cusătură zări fugind nişte imperceptibile puncte roşii; le strivi pe pînza cămăşii, pe care lăsară o urmă de sînge; netrebnicele lighioane erau atît de mici, încît îi venea greu să creadă că erau ploşniţe; dar, ridicînd din nou perna, descoperi una uriaşă, cu siguranţă că era mama lor; încurajat de izbîndă, surescitat şi aproape amuzat, ridică perna, scoase aşternutul şi începu să cerceteze totul sistematic. Acum i se părea că peste tot vede numai ploşniţe; dar nu prinse decît patru; se culcă din nou şi putu să se bucure de o oră de linişte.

Apoi, mîncărimile începură din nou. Porni încă o dată la vînătoare; dar, zdrobit de oboseală, se lăsă în voia lor şi observă că, dacă nu te atingeai de ea, umflătura produsă de muşcătură trecea destul de repede. În zori, ultimele ploşniţe, sătule, îl lăsară în pace. Cînd servitorul de la hotel veni să-l trezească pentru tren, Amedee era cufundat într-un somn adînc.

La Toulon avu de-a face cu puricii. Cu siguranţă că-i adusese din tren. Toată noaptea se scărpină, întorcîndu-se de pe o parte pe alta, fără să poată dormi. Îi simţea alergîndu-i pe la subsioare, gîdilîndu-i şalele, dîndu-i fiori în tot trupul. Cum avea pielea sensibilă, pişcăturile îi provocau umflături, pe care le inflama, scărpinîndu-se întruna. Aprinse luminarea de mai multe ori. Se scula, îşi scotea cămaşa şi o punea din nou, fără să fi putut să omoare vreunul; abia de-i putea zări pentru o clipă; de prins, nici vorbă şi, chiar dacă izbutea să-i apuce, cînd îi credea morţi, striviţi sub deget, ei îşi recăpătau forma şi o luau din loc, sărind ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Ajunsese să regrete ploşniţele. Se înfurie, şi enervarea pricinuită de această vînătoare zadarnică îi alungă somnul.

A doua zi, mîncărimile continuară, în timp ce noi gîdilături îl avertizau că n-a scăpat de purici. Căldura groaznică îi înrăutăţea mult starea. Vagonul era plin ochi de muncitori care beau, fumau, scuipau, ghiorăiau şi mîncau un fel de cîrnat ce avea un miros atît de puternic, încît lui Fleurissoire îi veni, de mai multe ori, să vomite. Nu îndrăzni totuşi să se mute din acel compartiment decît la graniţă, temîndu-se că muncitorii, văzîndu-l că urcă în altul, vor bănui că l-au deranjat; în compartimentul în care urcă, nimeri peste o doică grasă care tocmai schimba scutecele unui bebeluş. încercă totuşi să doarmă, dar acum îl jena pălăria. Era o pălărie plată, de pai alb, cu panglică neagră, de felul celor numite canotiere. Cînd Fleurissoire o ţinea în poziţia obişnuită, borul rigid îi depărta capul de perete; dacă, pentru a se putea sprijini de perete, îşi ridica puţin pălăria, peretele o arunca înainte; cînd, dimpotrivă, îşi lăsa pălăria pe spate, borul ei se prindea între perete şi ceafă, iar în faţă, deasupra frunţii, se ridica precum o supapă. Luă hotarîrea să şi-o scoată şi să-şi acopere capul cu fularul pe care, de frica luminii, îl lăsă să-i cadă pe ochi. Pentru noapte îşi luase unele precauţii: dimineaţa îşi cumpărase din Toulon o cutie cu praf de omorît insectele şi, chiar dacă-l va costa mult — se gîndea el -, în seara asta nu va ezita să se ducă într-unul din cele mai bune hoteluri; căci dacă la noapte nu va dormi bine, va ajunge la Roma într-o stare atît de jalnică, încît va cădea victimă oricărui francmason ivit în cale.

În faţa gării din Genova staţionau omnibuzele celor mai importante hoteluri din oraş; merse spre unul dintre cele mai luxoase, fără să se lase intimidat de aroganţa lacheului care se repezi să-i ducă jalnica valiză; dar Amedee nu voia să se despartă de ea; nu-l lăsă să i-o pună în maşină şi ceru să fie aşezată lîngă el, pe banchetă. În holul hotelului, se simţi în largul lui, căci portarul vorbea franţuzeşte; nu se mulţumi să ceară „o cameră foarte bună", ci se interesă de preţurile camerelor ce i se propuneau, fiind hotărît să nu găsească nimic pe placul lui sub doisprezece franci.

Camera de şaptesprezece franci pentru care se decise, după ce vizitase mai multe, era mare, curată şi destul de elegantă; patul, din aramă, înainta pînă în mijlocul încăperii; era atît de impozant încît fie şi numai gîndul de a folosi un insecticid părea o insultă. Toaleta era ascunsă într-un fel de dulap uriaş. Două ferestre mari se deschideau spre o grădină; Amedee, aplecat spre noaptea de afară, contemplă îndelung frunzişul nedesluşit şi

întunecat, lăsînd aerul călduț să-i potolească neliniștea și să-l îndemne la somn. Deasupra patului era atîrnată o pînză ușoară, ce cădea ca o ceață pe cele trei laturi libere; în partea din față o ridicau cîteva șnururi subțiri într-o curbă grațioasă. Fleurissoire recunoscu o plasă împotriva țînțarilor, obiect pe care se ferise întotdeauna să-l folosească.

După ce se spălă, se întinse fericit în așternuturile proaspete. Lăsă fereastra deschisă, nu complet, de frică să nu răcească și să nu-l doară ochii, ci pe jumătate, în așa fel ca aerul să nu-l izbească direct; își făcu socotelile băneşti și rugăciunile și apoi stinse lumina (luminatul era electric și se oprea cu ajutorul unui întrerupător).

Cînd era cît pe ce să adoarmă, un bîzîit slab îi aduse aminte că nu avusese grijă să nu deschidă fereastra decît după ce a stins lumina; căci lumina atrage țînțarii. Își aminti și că citise într-o carte că trebuie să-i mulțumim bunului Dumnezeu că a înzestrat această insectă zburătoare cu acel bîzîit specific, ce-l avertizează pe cel ce doarme că va fi pișcat. Apoi, lăsă vălul protector în jos, de jur împrejurul patului. „La urma-urmei, e mai bun sistemul ăsta", își spuse el, pe jumătate adormit, „decît acele mici conuri din iarbă uscată pe care, sub denumirea bizară de fidibus, le vinde Blafaphas-tatăl; le aprinzi pe o farfurioară de metal și ele ard, răspîndind o mare cantitate de fum narcotic; dar, înainte de a amorți țînțarii, îl asfixiază pe jumătate pe cel ce doarme. Fidibus! Ce nume caraghios! Fidibus...". Adormise, cînd, deodată, pe partea stîngă a nasului, simți o pișcătură. Duse mîna la locul cu pricina; și, în timp ce-și pipăia umflătura de pe nas, simți altă pișcătură: de data asta la încheietura mîinii. Apoi auzi lîngă ureche un bîzîit răutăcios. Ce grozăvie! își închisese dușmanul între pînze! Puse mîna pe întrerupător și aprinse lumina.

Da! țînțarul era aici, așezat sus pe vălul protector. Fiind prezbit, Amedee îl vedea bine; era subțire pînă la absurd și stătea proptit pe patru picioare, îndoindu-și spre spate ultima pereche de lăbuțe, lungi și parcă buclate; ce obraznic! Amedee se ridică în picioare pe pat. Dar cum să striveşti insecta pe vălul mișcător și vaporos?... Fie ce-o fi! lovi cu latul mîinii atît de tare și de repede, încît crezu că a rupt plasa. Cu siguranță că l-a nimerit; căută cu privirea cadavrul; nu văzu nimic; dar simți o nouă pișcătură la genunchi.

Atunci, ca să-și protejeze cît mai bine trupul, se băgă din nou în pat; rămase vreun sfert de oră ca năuc, neîndrăznind să stingă lumina. Apoi, oarecum sigur că a scăpat de primejdie, nemaivăzînd și nemaiauzind vreun dușman, o stinse. Dar bîzîitul începu din nou.

Scoase un braț, ținîndu-și mîna în apropierea feței și, din cînd în cînd, atunci cînd i se părea că unul i s-a așezat pe frunte sau pe obraz, îi aplica o palmă zdravănă. Dar, îndată după asta, auzea din nou bîzîitul insectei.

După care îi veni ideea să-și acopere capul cu fularul, ceea ce îi micșoră mult voluptatea de a respira, dar nu-l feri de-o pișcătură pe bărbie.

Țînțarul, ghiftuit, se liniști; oricum, Amedee, doborît de somn, încetă să-l mai audă; își scoase fularul și acum dormea, scărpinîndu-se întruna. A doua zi dimineața, nasul lui acvilin semăna cu nasul unui bețivan; umflătura de la genunchi era precum floarea unui cui, iar cea din bărbie arăta ca un vulcan; apelă la serviciile bărbierului, la care se duse să se radă înainte de a părăsi Genova, ca să ajungă la Roma cu o înfățișare decentă.

II

La Roma, pe cînd zăbovea în fața gării cu valiza în mînă, atît de obosit, de dezorientat și de zăpăcit încît nu putea lua nici o hotărîre și nu mai avea putere decît să refuze propunerile portarilor de la hoteluri, Fleurissoire avu norocul să întîlnească un facchino [hamal (it.)] ce vorbea franțuzește. Baptistin era un tînăr cu privirea vie care se născuse în Marsilia și căruia nu-i dăduseră încă tuleiele; recunoscînd în Fleurissoire o țară, se oferi să-l conducă și să-i poarte valiza.

Tot timpul drumului, Fleurissoire studiase cu înverșunare ghidul Baedeker. Un fel de instinct, de presimțire, de avertisment interior schimbă direcția pioaselor sale gînduri, ce lăsară Vaticanul deoparte ca să se concentreze pe castelul Sânt' Angelo, vechiul Mausoleu al lui Hadrian, vestita temniță ce, în celule tainice, adăpostise odinioară mulți prizonieri iluștri și care, după cum se spune, este legată de Vatican printr-un coridor subteran. Privi planul orașului. „Trebuie să-mi găsesc o locuință aici", hotărî el, punînd arătătorul pe cheiul Tordinona, în fața castelului Sânt' Angelo. Și, printr-o întîmplare providențială, acesta era tocmai cartierul în care voia să-l ducă Baptistin; nu chiar pe chei, care — la drept vorbind — nu-i decît o șosea, ci în imediata apropiere, pe Via dei Vecchierelli (altfel spus strada Bătrîneilor), adică, pornind de pe Ponte Umberto, a treia stradă, ce se termină într-o fundătură; știa aici o casă liniștită (de la ferestre, dacă te aplecai puțin, puteai zări Mausoleul), unde nişte doamne foarte binevoitoare vorbesc toate limbile și una dintre ele mai ales franceza.

— Dacă domnul e obosit, putem lua o trăsură; e departe... Da, aerul e mai rece în seara asta; a plouat; puțin mers pe jos, după un drum atît de lung, face bine... Nu, valiza nu-i prea grea; o să v-o duc pînă acolo... Pentru prima oară la Roma! Nu cumva domnul vine de la Toulouse?... Nu; de la Pau. Ar fi trebuit să recunosc accentul.

Mergeau vorbindu-și astfel. O luară pe via Viminale; apoi pe via Agostino Depretis, ce unește via Viminale cu Pincio apoi, luînd-o pe via Nazionale, ajunseră la Corso, unde traversară; de aici intrară într-un labirint de străduțe fără nume. Valiza nu era atît de grea încît să-l împiedice pe Baptistin să meargă foarte repede, așa că Fleurissoire se ținea după el cu greutate; alerga cu pași mărunți în spatele lui, frînt de oboseală și topit de căldură.

— Am ajuns, spuse în sfîrşit Baptistin, tocmai cînd Amedee voia să-i ceară îndurare.

Strada, sau mai bine zis străduța Vecchierelli, era atît de îngustă şi de întunecată, încît Fleurissoire se hotărî cu greu să se aventureze pe ea. Baptistin intrase, pe partea dreaptă, în a doua casă, a cărei poartă se afla la cîțiva metri de chei; chiar atunci Fleurissoire văzu cum iese din casă un bersagliere; uniforma elegantă, pe care o remarcase încă de la graniță, îl liniști; căci avea încredere în armată. Făcu cîțiva paşi înainte. Pe prag apăru o doamnă care îi surîse cu un aer binevoitor; era, după cum părea, patroana hanului. Purta un şorț de satin negru, brățări şi o panglică de tafta albăstruie în jurul gîtului; îşi purta părul negru precum cărbunele adunat în vîrful capului, într-o adevărată construcție, susținută de un pieptene uriaş de os.

— Valiza ți-a fost urcată la etajul al treilea, îi spuse ea lui Amedee care, în această tutuiala, văzu un obicei italienesc sau o insuficientă cunoaştere a limbii franceze.

— *Grazia* [corect: *grazie*]*!* răspunse, la rîndul lui, surîzînd. *Grazia!* Asta însemna *mulțumesc* şi era singurul cuvînt italienesc pe care ştiu să-l spună (cînd mulțumea unei doamne, considera că e politicos să-l pună la feminin).

Urcă, respirînd din greu şi făcîndu-şi curaj la fiecare palier, căci era sfîrşit de oboseală iar scara aceea sordidă îl aducea la disperare. Palierele se succedau după cîte zece trepte, scara urcînd şovăielnic şi cotind de trei ori pînă la fiecare etaj. De plafonul primului palier, în fața intrării, era atîrnată o colivie de canari pe care o puteai vedea din stradă. Pe palierul al doilea, o pisică rîioasă tîrîse un rest de peşte pe care se pregătea să-l mănînce. Pe cel de-al treilea palier dădeau toaletele; prin uşa larg deschisă se vedea, alături de scaunul closetului, un vas de formă înaltă, din lut galben, din caliciul căruia ieşea coada unei mături; pe acest palier Amedee nu se opri nici o clipă. La primul etaj, fumegăia o lampă cu gaz, lîngă o uşă cu geam pe care era scris, cu litere şterse, cuvîntul *Salone*; dar încăperea era întunecată: prin geam, Amedee zări o oglindă cu rama aurită aşezată pe peretele din față.

Ajunsese la cel de-al şaptelea palier, cînd un militar, de data asta un artilerist — ce ieşea dintr-una din camerele de la etajul al doilea şi cobora foarte repede — se lovi de el, îl sprijini să nu cadă, murmură, rîzînd, cîteva vorbe de scuză în italieneşte şi trecu mai departe. Fleurissoire părea beat şi, de oboseală, se ținea cu greu pe picioare. Dacă întîlnirea cu prima uniformă îi dăduse un sentiment de siguranță, întîlnirea cu a doua îi strecură în suflet mai curînd o nelinişte.

„Militarii ăştia or să facă scandal, îşi spuse el. Din fericire, camera mea este la etajul al treilea; prefer să-i am dedesubt".

Nu trecuse bine de cel de-al doilea etaj, cînd o femeie într-o rochie de casă, descheiată şi cu părul despletit, strigă după el, venind în fugă din fundul culoarului.

„Mă ia drept altcineva", îşi zise Amedee şi se grăbi să urce, întorcînd privirea pentru ca femeia să nu se simtă stingherită că a surprins-o pe jumătate dezbrăcată.

La etajul al treilea ajunse frînt de oboseală; aici îl regăsi pe Baptistin; vorbea în italiană cu o femeie de vîrstă incertă care îi aminti foarte bine, deşi era mai puțin grasă, de bucătăreasa familiei Blafaphas.

— Valiza dumneavoastră se află la numărul şaisprezece, a treia uşă. Cînd treceți, fiți atent la găleata de pe culoar. Am pus-o afară pentru că curge, îi explică femeia, pe franțuzeşte. Uşa de la camera şaisprezece era deschisă; pe o masă ardea o lumînare ce lumina încăperea şi arunca o rază pe coridorul unde, în fața uşii de la camera cincisprezece, în jurul unei găleți de metal, strălucea pe ciment o băltoacă, peste care Fleurissoire trebui să sară. În aer plutea un miros acru. Valiza era aici, la vedere, pe un scaun. De îndată ce ajunse în atmosfera sufocantă din cameră, Amedee fu cuprins de-o amețeală şi, zvîrlindu-şi pe pat umbrela, şalul şi pălăria, se aruncă într-un fotoliu. Fruntea îi şiroia de sudoare; crezu că i s-a făcut rău.

— Doamna Carola vorbeşte franțuzeşte, zise Baptistin. Intrară amîndoi în cameră.

— Deschide puțin fereastra, suspină Fleurissoire, incapabil să se ridice.

— Oh, cît e de cald! spuse doamna Carola ştergîndu-şi fața palidă şi transpirată cu o batistuță parfumată pe care o scoase din corsaj.

— Să-l împingem lîngă fereastră.

Ridicară fotoliul în care Amedee nu-şi putea ține bine echilibrul, fiind pe trei sferturi leşinat, şi îl aşezară în aşa fel încît acesta să respire, în locul duhorilor de pe culoar, mirosurile plăcute şi variate ale străzii. Dar răcoarea îl înviora. Scotocind în pungă, scoase hîrtia de cinci lire pe care o pregătise pentru Baptistin:

— Îți mulțumesc mult. Acum, te rog, lasă-mă.

— Nu trebuia să-i dai atît de mult, spuse Carola. Amedee luă această tutuiala drept un obicei italienesc; acum, singurul lui gînd era să se culce; dar Carola nu părea deloc dispusă să plece; atunci, din politețe, Amedee zise:

— Vorbiți franțuzeşte la fel de bine ca o franțuzoaică.

— Nu-i de mirare; sînt din Paris. Dar dumneata?

— Eu sînt din sud.

— Ghicisem. Cînd v-am văzut, mi-am spus: acest domn trebuie să fie din provincie. Sînteți în Italia pentru prima oară?

— Pentru prima oară.

— Aţi venit pentru afaceri.

— Da.

— Roma-i frumoasă. Sînt aici multe lucruri ce merită să fie văzute.

— Da... Dar în seara asta sînt puţin cam obosit, îndrăzni el să spună; şi, ca şi cum ar fi vrut să se scuze: Sînt pe drum de trei zile.

— Pînă aici e un drum lung.

— Şi n-am dormit de trei nopţi.

La aceste cuvinte, doamna Carola, cu acea subită familiaritate italienească ce-l uimea încă pe Fleurissoire, exclamă, apucîndu-l de bărbie:

— Ştrengarule!

Acest gest îl făcu pe Amedee să roşească şi, ca să înlăture pe dată orice insinuare, îi relată în amănunt povestea cu puricii, ploşniţele şi ţînţarii.

— Aici n-o să întîlneşti nimic de felul ăsta. Vezi cît e de curat!

— Da; sper să dorm bine.

Dar ea tot nu pleca. Amedee se ridică cu greutate din fotoliu, îşi duse mîna la nasturii de la haină încercînd să se descheie şi îndrăzni să spună:

— Cred că am să mă culc.

Doamna Carola înţelese stinghereala lui Fleurissoire.

— Văd că vrei să te las singur, spuse ea cu tact.

De îndată ce-o văzu plecată, Fleurissoire întoarse cheia în broască, îşi scoase cămaşa de noapte din valiză şi se culcă. Dar probabil că închizătoarea era stricată, căci nu apucase să sufle în lumînare, cînd faţa Carolei, surîzătoare, apăru din nou în uşa întredeschisă, chiar în spatele patului, foarte aproape de pat...

După o oră, cînd se trezi, Carola zăcea lîngă el, goală, culcată în braţele lui.

Îşi scoase de sub ea braţul stîng şi se depărta. Ea dormea, încăperea era inundată de o lumină slabă ce venea din stradă şi nu se auzea decît respiraţia egală a femeii. Amedee Fleurissoire, care simţea în întreg trupul şi în suflet o lîncezeală stranie, îşi scoase picioarele slabe din aşternut şi, aşezat pe marginea patului, începu să plîngă.

Lacrimile îi spălau faţa, precum sudoarea, amestecîndu-se cu praful din tren; curgeau fără zgomot, fără oprire, în mici valuri, din străfundul său, ca dintr-un izvor ascuns. Se gîndi la Amica şi la Blafaphas. Ah! dacă l-ar putea vedea! Niciodată nu va mai îndrăzni să-şi reia locul lîngă ei... Apoi se gîndi la misiunea lui sfîntă, compromisă... gemea, şoptind: „Gata! Nu mai sînt demn... Ah! S-a terminat! S-a terminat totul!”.

Ciudatele sale suspine o treziră pe Carola. În genunchi, la picioarele patului, Amedee îşi lovea pieptul slab cu pumnii, şi Carola, uluită, îl auzi cum clănţăne din dinţi şi repetă printre hohote de plîns:

— Să se salveze cine poate! Biserica se prăbuşeşte... Pînă la urmă, nemaiîndurîndu-i vaietele, îl întrebă:

— Dar ce te-a apucat, bietul de tine? Ai înnebunit? Se întoarse spre ea şi zise:

— Vă rog, doamnă Carola, lăsaţi-mă... Trebuie neapărat să rămîn singur. O să vă văd mîine dimineaţă.

Apoi, cum, la urma-urmei, nu era supărat decît pe el, Amedee o sărută cu blîndeţe pe umăr.

— Ah, nici nu ştii cît e de grav ceea ce am făcut acum! Nu, nu! Nu, nu ştii. Şi n-ai să ştii niciodată!

III

Sub numele pompos de *Cruciada pentru eliberarea Papei*, o organizaţie de escroci îşi întindea ramificaţiile tenebroase în multe părţi ale Franţei; Protos, falsul canonic din Virmontal, nu era singurul agent al ei, după cum contesa de Saint-Prix nu era singura persoană ce-i căzuse victimă. De asemenea, nu toate victimele arătau aceeaşi bunăvoinţă şi nu toţi agenţii aceeaşi dibăcie. Chiar şi Protos, vechiul prieten al lui Lafcadio, după ce opera, trebuia să fie mereu cu băgare de seamă; trăia cu teama continuă că clerul, adevăratul cler, va afla despre această escrocherie şi, de aceea, pentru a-şi ascunde faptele, cheltuia tot atîta ingeniozitate, cît şi pentru a face să înainteze afacerea; dar era înzestrat admirabil şi foarte bine secondat; în întreaga bandă (care se numea Miriapodul) domneau cele mai minunate înţelegere şi disciplină.

Aflînd de la Baptistin, chiar în aceeaşi seară, de sosirea străinului, şi oarecum alarmat de vestea că acesta venea din Pau, Protos, chiar a doua zi, la şapte dimineaţa, se duse la Carola. Ea era încă în pat.

Informaţiile pe care le primi de la ea, relatarea confuză a celor petrecute în cursul nopţii, felul cum femeia îi descrise teama pelerinului (aşa îi zicea ea lui Amedee), protestele şi lacrimile sale nu-i mai lăsau nici o îndoială. Era limpede că predica pe care o ţinuse la Pau dădea roade; dar nu tocmai roadele pe care le-ar fi dorit Protos; trebuia să-l ţină sub observaţie pe acest cruciat naiv care, prin mişcările sale stîngace, putea să-i dea de gol...

— Haide! Lasă-mă să trec, îi spuse brusc Carolei.

Aceste vorbe ar putea să pară ciudate, căci Carola stătea culcată în pat; dar lucrurile bizare nu erau o piedică în calea lui Protos. Puse un genunchi pe pat, îl trecu pe celălalt pe deasupra trupului femeii şi se întoarse cu atîta dibăcie încît, împingînd puţin patul, ajunse, într-o clipă, între pat şi perete. Cu siguranţă că femeia era obişnuită cu această manevră, căci îl întrebă cu simplitate:

— Ce vrei să faci?

— Să mă deghizez în preot, îi răspunse Protos, la fel de simplu.

— Vrei să ieşi pe partea asta?

Protos stătu o clipă pe gînduri şi apoi zise:

— Ai dreptate; e mai firesc.

Se aplecă şi deschise o uşă secretă, ascunsă în tencuială şi atît de joasă încît patul o ascundea complet. Cînd trecu pe sub uşă, Carola îl apucă de umăr:

— Ascultă, îi zise ea cu un fel de gravitate; nu vreau să-i faci nici un rău acestui om.

— Doar ţi-am spus că mă travestesc în preot!

De îndată ce Protos dispăru, Carola se ridică şi începu să se îmbrace.

Nu ştiu prea bine ce să gîndesc despre Carola Venitequa. Strigătul pe care-l scosese mă face să cred că sufletul ei nu este cu totul corupt. Uneori, chiar în mijlocul abjecţiei, putem descoperi dintr-odată bizare şi delicate sentimente, aşa cum o floare ca azurul poate să crească pe o grămadă de gunoi. Supusă şi devotată din fire, Carola, ca atîtea alte femei, avea nevoie de un stăpîn. Părăsită de Lafcadio, pornise pe dată, din ciudă şi din dorinţă de răzbunare, în căutarea primului ei amant, Protos. Carola cunoscu din nou tot felul de momente grele, căci Protos, de îndată ce-o întîlni, începu să se poarte cu ea la fel de rău ca şi înainte. Căci lui Protos îi plăcea să domine.

Un alt bărbat decît Protos ar fi putut-o ajuta pe această femeie să-şi schimbe felul de viaţă. Dar pentru asta ar fi trebuit mai întîi să şi vrea să o facă. Dimpotrivă, ai fi zis că Protos îşi propusese s-o coboare şi mai jos. Am văzut ce servicii ruşinoase îi cerea acest bandit; la drept vorbind, părea că ea i se supune fără să-i opună prea multă rezistenţă; dar, adeseori, primele tresăriri ale unui suflet care se împotriveşte sorţii sale josnice nu sînt percepute nici măcar de el însuşi; tainica răzvrătire nu iese la iveală decît mulţumită iubirii. Oare Carola se îndrăgostise de Amedee? Ar fi greu să susţinem asta; dar, în contact cu puritatea lui, sufletul ei corupt se emoţionase; şi strigătul despre care am vorbit îi ţîşnise cu siguranţă din inimă.

Protos intră din nou în încăpere. Nu-şi schimbase costumul Ţinea în mînă nişte boarfe pe care le puse pe scaun.

— Ce-i? îl întrebă ea.

— M-am gîndit mai bine. Mai întîi trebuie să trec pe la poştă şi să-i cercetez corespondenţa. N-o să mă schimb decît la prînz. Dă-mi oglinda.

Se apropie de fereastră şi, aplecat peste oglindă, îşi potrivi o pereche de mustăţi castanii, puţin mai deschise la culoare decît părul, tunse scurt.

— Cheamă-l pe Baptistin.

Carola era aproape îmbrăcată. Se duse şi trase de o sfoară, lîngă uşă.

— Ţi-am spus că nu vreau să te mai văd cu butonii ăştia. Sînt prea bătători la ochi.

— Ştii bine cine mi i-a dat.

— Tocmai de asta.

— Eşti gelos?

— Proasto! Baptistin ciocăni la uşă şi intră.

— Ţine, îi zise Protos, arătîndu-i pe scaun haina, gulerul şi cravata, pe care le adusese de dincolo de uşă. îţi vei însoţi clientul prin oraş. Eu nu te voi întîlni decît pe seară. Nu-l pierde din ochi.

Amedee s-a dus la Biserica San Luigi-dei-Francesi, să se confeseze Sfîntului Petru, a cărui statură uriaşă îl zdrobea. Baptistin îl conduse; tot el l-a dus apoi la poştă. Cum era de aşteptat, organizaţia Miriapodul avea aici oamenii ei de încredere. Micuţa carte de vizită de pe valiză îi dezvăluise lui Baptistin numele lui Fleurissoire; Baptistin i-l spusese lui Protos; acesta, prin intermediul unui funcţionar binevoitor, pusese mîna pe o scrisoare de la Amica, pe care o citi fără nici un scrupul.

— Ce ciudat! exclamă Fleurissoire cînd, o oră mai tîrziu, veni şi el să-şi ceară scrisorile. Foarte ciudat! S-ar părea că plicul a fost deschis.

— Aici asemenea lucruri se întîmplă adeseori, zise flegmatic Baptistin.

Din fericire, Amica, prudentă, nu făcea decît cîteva aluzii foarte discrete. De altfel, scrisoarea era foarte scurtă; ea îi recomanda lui Amedee, ţinînd seama de sfaturile abatelui Mure, ca „înainte de a încerca să facă ceva", să se ducă la Neapole să-l întîlnească pe cardinalul San-Felice S.B.. Nici că ţi-ai fi putut dori nişte termeni mai vagi şi mai puţin compromiţători.

IV

În faţa Mausoleului lui Hadrian, numit şi castelul Sânt' Angelo, Fleurissoire trecu printr-o întîmplare nefericită. Uriaşul edificiu se înalţa în mijlocul unei curţi interioare, în care publicul nu avea voie să intre şi în care nu puteau pătrunde decît călătorii cu bilete speciale. Era indicat chiar şi faptul că aceştia trebuiau să fie însoţiţi de un paznic...

Aceste precauţii excesive confirmau bănuielile lui Amedee, făcîndu-l totodată să vadă extraordinara dificultate a celor întreprinse. Fleurissoire, care scăpase, în sfîrşit, de Baptistin, rătăcea pe cheiul aproape pustiu, la acest sfîrşit de zi, mergînd de-a lungul zidului exterior ce apăra castelul. Cu sufletul trist şi descurajat, trecea şi iar trecea prin faţa podului mobil de la intrare; apoi se îndepărta pînă pe malul Tibrului şi încerca, peste acest

prim zid, să zărească ce se află înăuntrul curții.

Nu dăduse atenție unui preot (la Roma sînt atît de mulți!) şi nu departe de el, stătea aşezat pe o bancă şi părea cufundat în ziarul lui, dar care îl urmărea de mult. Respectabilul preot avea părul lung, bogat şi argintiu; pielea feței, tînără şi proaspătă, semn al unei vieți curate, contrasta cu vîrsta lui înaintată. Chiar şi numai după figură puteai să-ți dai seama că e preot, iar după o anumită decență ce-l caracteriza, că e preot francez. Pe cînd Fleurissoire trecea pentru a treia oară prin fața băncii lui, abatele se ridică brusc, veni la el şi, cu o voce tînguitoare, îi spuse:

— Ce bine! Deci nu sînt singur! Şi dumneavoastră îl căutați...

După ce rosti aceste cuvinte, îşi ascunse obrazul în mîini şi izbucni în hohote de plîns. Apoi, revenindu-şi, exclamă:

— E imprudent! Da, foarte imprudent! Ascunde-ți lacrimile! Înăbuşă-ți suspinele!... Şi, luîndu-l pe Amedee de braț, îi zise:

— Să plecăm de aici, domnule; sîntem urmăriți. Cred că emoția pe care nu mi-am putut-o ascunde a fost observată.

Amedee mergea, uluit, în urma lui. Îndrăzni, în sfîrşit, să-l întrebe:

— Dar cum de ați ghicit de ce mă aflu aici?

— Dea Domnul ca numai mie să-mi fie îngăduit să văd asta! Dar cum vă închipuiți că nelinişstea dumneavoastră şi privirile triste cu care cercetați locurile acestea puteau să nu fie observate de cel care, de trei săptămîni încoace, vine aici zi şi noapte? Vai, domnule! De îndată ce v-am văzut, nu ştiu ce presimțire şi semn trimis de cer m-au făcut să recunosc în dumneavoastră un suflet frate... Atenție! vine cineva. Doamne, luați-vă un aer nepăsător.

Un vînzător de legume venea pe chei din sens invers. Dintr-odată, ca şi cum ar fi continuat o frază, fără să-şi schimbe tonul, dar cu mai mare însufleţire, preotul spuse:

— Iată de ce aceste țigări Virginia, atît de apreciate de unii fumători, nu se aprind decît la flacăra lumînării, după ce ai scos din interiorul lor acest pai subțire, pus acolo ca să realizeze de-a lungul țigării un mic canal prin care să poată circula fumul. O Virginia ce nu arde nu-i bună decît de aruncat. Domnule, am văzut fumători aprinzînd şase înainte de a găsi una bună...

Şi, îndată ce vînzătorul de legume trecuse de ei:

— Ați văzut cum se uita la noi? Trebuia neapărat să schimb vorba.

— Ce spuneți! exclamă Fleurissoire uluit, acest nenorocit de vînzător ar putea fi şi el unul dintre cei de care ne ferim?

— Domnule, nu pot s-o spun cu siguranță; dar presupun, împrejurimile acestui castel sînt foarte supravegheate; mişună pe aici tot felul de agenți ai unei poliții speciale. Ca să nu trezească bănuieli, ți se înfățişează sub cele mai diferite veşminte. Oamenii ăştia sînt atît de abili, atît de abili! Iar noi atît de creduli şi de încrezători! Dar dacă v-aş spune, domnule, că era să ratez totul încrezîndu-mă într-un *facchino* oarecare căruia, în seara sosirii, i-am dat să-mi ducă modestul meu bagaj de la gară la locuința unde m-am instalat! Vorbea franțuzeşte şi, cu toate că vorbesc italieneşte curent încă din copilărie... fără îndoială că ați fi simțit aceeaşi emoție ca şi mine... auzind, pe pămînt străin, că cineva vorbeşte limba maternă, o emoție împotriva căreia n-am ştiut să mă apăr... Ei bine! acest facchino...

— Era unul dintre aceia?

— Da, era. După puțin timp, m-am putut convinge. Din fericire, nu vorbisem cu el decît foarte puțin.

— Mă faceți să tremur de groază, zise Fleurissoire; şi eu în seara sosirii, adică ieri-seară, am căzut pe mîinile unui ghid căruia i-am dat să-mi ducă valiza şi care vorbea franțuzeşte.

— Doamne! exclamă preotul înspăimîntat; se numea cumva Baptistin?

— Da, Baptistin: el e! gemu Amedee, care simți că i se înmoaie genunchii.

— Vai! ce i-ați spus? Preotul îl strînse de braț.

— Nu-mi amintesc nimic.

— Încercați! Încercați să vă aduceți aminte; în numele Cerului...

— Nu-mi amintesc, bîlbîi Amedee îngrozit; cred că nu i-am spus nimic.

— Ce-ați lăsat să se vadă?

— Nu, nimic, cu adevărat nimic, vă asigur. Dar faceți foarte bine că mă puneți în gardă.

— La ce hotel v-a dus?

— Nu stau la hotel; am luat o cameră particulară.

— În sfîrşit... şi unde stați?

— Pe o străduță pe care nu aveți cum s-o cunoaşteți, bolborosi Fleurissoire, stingherit la culme. N-are importanță; nu voi rămîne acolo.

— Fiți atent; dacă plecați prea repede, o să aveți aerul că vă feriți.

— Da, poate. Aveți dreptate: e mai bine să nu plec imediat.

— Dar nu ştiu cum să mulțumesc Cerului, care v-a trimis la Roma astăzi! Dacă veneați cu o zi mai tîrziu, nu ne mai întâlneam! Mîine, chiar mîine, trebuie să mă duc la Neapole, să mă întîlnesc cu o importantă

personalitate din lumea clerului care, în taină, se ocupă mult de treaba asta.

— Nu cumva e vorba de cardinalul San-Felice? întrebă Fleurissoire, tremurînd din cap pînă-n picioare de emoție.

Preotul, mirat, făcu doi paşi înapoi:

— De unde ştiți? Apoi, apropiindu-se:

— Dar de ce să mă mir? în Neapole, numai el ştie taina asta.

— Îl... cunoaşteți bine?

— Dacă-l cunosc! Doamne! dragă domnule, doar lui îi datorez... Dar n-are importanță. Vreți să vă duceți să-l vedeți?

— Sigur, dacă e nevoie.

— Este cel mai bun om... Cu un gest brusc se şterse la ochi. Ştiți unde trebuie să mergeți ca să-l găsiți?

— Cred că oricine va putea să mă îndrepte. La Neapole îl cunoaşte toată lumea.

— Bineînțeles! Dar presupun că nu aveți de gînd să puneți tot oraşul Neapole la curent cu vizita dumneavoastră? De altfel, nu cred că vi s-a vorbit despre participarea sa la... treaba aceea, încredințîndu-vi-se — poate — vreun mesaj, fără să vi se spună, totodată, şi felul cum trebuie să-l abordați.

— Scuzați-mă, spuse temător Fleurissoire, căruia Amica nu-i dăduse nici o indicație de acest fel.

— Nu cumva aveați de gînd să mergeți la el aşa, de-a dreptul... poate chiar la arhiepiscopie! — abatele începu să rîdă — şi să-i spuneți totul fără nici un ocoliș!

— Vă mărturisesc că...

— Dar, domnule, spuse celălalt pe un ton sever, nu vă dați seama că riscați să-l băgați şi pe el la închisoare?

Părea atît de revoltat, încît Fleurissoire nu îndrăznea să mai spună nimic.

— O cauză atît de mare dată pe mînă unor oameni atît de imprudenți! murmură Protos, care scoase din buzunar capătul unui şir de mătănii; apoi îl băgă din nou în buzunar, îşi făcu cruce plin de ardoare şi, întorcîndu-se spre Amedee, spuse:

— Dar, domnule, cine v-a rugat să vă amestecați în treaba asta? Ale cui instrucțiuni le urmați?

— Iertați-mă, domnule abate, spuse confuz Fleurissoire, n-am primit nici o instrucțiune de la nimeni: sînt un biet om plin de temeri care caută şi el să facă ceva de unul singur.

Aceste cuvinte pline de umilință părură că-l dezarmează pe preot; îi întinse lui Fleurissoire mîna:

— V-am vorbit puțin cam aspru, dar am făcut-o pentru că sîntem înconjurați de atîtea primejdii! Apoi, după o scurtă ezitare: Vreți să mă însoțiți mîine la Neapole? Vom merge la prietenul meu împreună... şi, ridicîndu-şi ochii spre cer: Da, îndrăznesc să-l numesc prietenul meu, zise el pe un ton convins. Să ne oprim o clipă pe banca asta. Voi scrie o scrisorică semnată de amîndoi, prin care îi vom anunța vizita noastră. Dacă o punem la poştă înainte de ora şase (ora optsprezece, cum se spune aici), îi va ajunge mîine dimineață şi va putea să ne primească pe la amiază; chiar am putea lua prînzul cu el.

Se aşezară. Protos scoase din buzunar un carnet şi, pe o foaie curată, sub ochii rătăciți ai lui Amedee, începu să scrie: Bătrînica mea... Apoi, amuzat de mirarea celuilalt, zîmbi foarte calm:

— Dacă ar trebui s-o faceți singur, i-ați scrie de-a dreptul cardinalului?

Şi, pe un ton mai amical, binevoi să-i dea lui Amedee următoarele explicații:

O dată pe săptămînă, cardinalul San-Felice părăsea arhiepiscopia clandestin, îmbrăcat în costum de simplu abate, devenea capelanul Bardolotti, se ducea pe colinele Vomero şi aici, într-o casă modestă, îşi primea puținii prieteni intimi şi scrisorile secrete pe care cei inițiați i le adresau sub acest nume fals. Dar nici chiar deghizat astfel nu se simțea la adăpost; nu era sigur că scrisorile ce-i veneau prin poştă nu fuseseră deschise şi cerea tuturor celor care îi scriau să nu spună nimic semnificativ în scrisoare şi ca din tonul scrisorii să nu se vadă nicidecum că este adresată Eminenței sale.

Acum, că aflase toate acestea, Amedee începu să surîdă.

— Bătrînica mea... Să vedem ce-i spunem drăguței de ea, glumea abatele, ezitînd: Ah, da: îți aduc un bătrîn ştrengar. (Da! da! lăsați: ştiu care-i tonul potrivit!). Scoate una sau două sticle de vin de Falemo... mîine venim să le sorbim cu tine. Ce-o să ne mai veselim.

— Iată: semnați!

— Poate ar fi mai bine să nu-mi dau numele meu adevărat.

— În ceea ce mă priveşte n-are importanță, reluă Protos, care, lîngă numele de Amedee Fleurissoire, scrise: Cave.

— Oh! cîtă abilitate!

— Ce! vă mirați că semnez cu numele de Cave? N-aveți în minte decît numele Vaticanului. Aflați, bunul meu domn Fleurissoire, că acest *cave* este un cuvînt latinesc ce înseamnă şi *feriți-vă*!

Totul era spus pe un ton atît de superior şi de ciudat, încît bietul Amedee simți fiori pe şira spinării. Dar asta nu dură decît o clipă. Abatele Cave îşi reluă tonul amabil şi, întinzîndu-i lui Fleurissoire plicul pe care scrisese adresa fantezistă a cardinalului, zise:

— Vă rog s-o puneți la poştă dumneavoastră; e mai prudent, scrisorile preoților sînt deschise. Şi acum,

să ne despărțim; nu trebuie să fim văzuți prea mult timp împreună. Ne vom întîlni din nou mîine-dimineață, în trenul de Neapole de la ora șapte și jumătate. La clasa a treia, bineînțeles. Vă dați seama că nu voi fi îmbrăcat în acest costum (cred că înțelegeți de ce!). Voi fi îmbrăcat ca un țăran calabrez. (Asta din pricina părului meu pe care n-aș vrea să-l tai). Cu bine!

Se îndepărtă făcînd mici semne cu mîna.

„Binecuvîntat fie Cerul care mi l-a scos în cale pe acest respectabil abate!", murmura Fleurissoire, întorcîndu-se acasă. „Ce m-aș fi făcut fără el?"

Iar Protos, în timp ce se depărta, murmura și el:

„Cardinal ți-a trebuit, cardinal o să ai... Oricum, de unul singur, n-avea cum să dea de cel adevărat!"

V

Fleurissoire se plînse că-i tare obosit așa că, în noaptea aceea, Carola îl lăsă să doarmă, în ciuda interesului pe care-l avea față de el și a tandreței pline de milă de care fusese cuprinsă cînd el îi mărturisise slaba lui experiență în ale dragostei; dormise atît cît îi îngăduise insuportabila mîncărime de piele provocată de pișcăturile puricilor și ale țînțarilor:

— Nu trebuie să te scarpini așa! îi spuse ea a doua zi dimineața. Îți iriți pielea. Oh, cît e de inflamată! și îi puse mîna pe umflătura din bărbie. Apoi, în timp ce el se pregătea să plece:

— Uite! păstrează asta ca amintire de la mine; și puse la manșetele pelerinului butonii ce nu-i plăceau lui Protos. Amedee făgădui că se va întoarce în aceeași seară sau, cel tîrziu, a doua zi dimineață.

— Jură-mi că n-o să-i faci nici un rău, îi spunea Carola o clipă mai tîrziu lui Protos care, deghizat, intra pe ușa secretă; și cum întîrziase din pricină că, pentru a-și face apariția, așteptase ca Fleurissoire să plece, trebui să se ducă la gară cu trăsura.

Sub noua sa înfățișare, purtînd surtuc, nădragi cafenii, sandale cu șireturile strînse pe deasupra ciorapilor albaștri, o pălărie roșcată cu boruri mici și plate și ținînd în gură o pipă scurtă, nu mai semăna cu un preot, ci cu un autentic brigand din Abruzzi. Fleurissoire, care se plimba prin fața trenului, îl recunoscu cu greu cînd îl văzu venind, cu un deget pe buze, precum Sfîntul Petru martir, trecînd apoi pe lîngă el ca și cînd nu l-ar fi văzut și dispărînd într-un vagon de la capătul trenului. Dar, după o clipă, reapăru în ușa vagonului și, privind spre Amedee, îi făcu, pe furiș, semn să se apropie; și cînd acesta se pregătea să urce, îi zise în șoaptă:

— Vă rog să vedeți dacă nu e cineva alături.

Nu era nimeni; și compartimentul lor se afla la capătul vagonului.

— V-am urmărit de departe pe stradă, spuse Protos, de teamă să nu fim surprinși împreună.

— Cum de nu v-am zărit? spuse Fleurissoire. M-am uitat în urmă de multe ori, tocmai ca să văd dacă nu sînt urmărit. Vorbele pe care mi le-ați spus ieri m-au alarmat tare mult! Văd peste tot numai spioni.

— Din nefericire, cred că v-ați uitat în urmă de prea multe ori. Credeți că este firesc să te uiți înapoi la fiecare douăzeci de pași?

— Vai! aveam, cu adevărat, un aer...?

— Bănuitor. Da, să-i spunem pe nume: bănuitor. Este aerul cel mai compromițător.

— Și cu toate astea, n-am văzut că mă urmăriți! După ce-am stat de vorbă, mi se pare că toți trecătorii pe care-i întîlnesc pe stradă au în înfățișarea lor ceva necinstit. Dacă mă privesc, intru în panică; iar despre cei ce nu se uită la mine cred că se prefac că nu mă văd. Pînă astăzi nu mi-am dat seama cît de puțin se justifică prezența oamenilor pe stradă. Dacă sînt din doisprezece patru a căror ocupație sare în ochi. Știu că m-ați pus pe gînduri! Aflați că un suflet încrezător cum era al meu cu greu devine bănuitor...

— Ei! o să vă obișnuiți și încă repede; o să vedeți: după cîtva timp, o să vă intre în sînge... Din nefericire, eu am fost silit demult să învăț asta... Important este să ai totdeauna un aer vesel... aflați de la mine: cînd vă e teamă că sînteți urmărit, nu întoarceți capul; lăsați să vă cadă bastonul sau umbrela, în funcție de timpul de care aveți nevoie, sau batista și, în timp ce ridicați obiectul de jos, priviți printre picioare, în spate, cu o mișcare firească. Vă sfătuiesc să faceți exerciții. Dar, vă rog să-mi spuneți, cum mă găsiți în acest costum? Mi-e teamă ca, din vreun detaliu, să nu se vadă că sînt preot.

— Fiți liniștit, spuse cu candoare Fleurissoire: sînt sigur că nimeni în afară de mine nu poate să recunoască cine sînteți.

Apoi, cercetîndu-l bine și ținînd capul puțin aplecat într-o parte:

— Evident că, în spatele acestei deghizări, dacă mă uit cu atenție, regăsesc un anume aer ecleziastic, iar sub tonul jovial acea stare de nelinişte care ne tulbură pe amîndoi; dar ce mare putere de stăpînire aveți, de vă puteți ascunde atît de bine gîndurile! îmi dau seama că mai am multe de învățat; sfaturile dumneavoastră...

— Ce ciudați butoni aveți la manșete, îl întrerupse Protos amuzat, văzînd butonii Carolei la cămașa lui Fleurissoire.

— E un dar, spuse Amedee, roșind.

Era o căldură îngrozitoare. Protos se uită pe fereastră și îi zise:

— E Monte Cassino. Zăriți, colo-sus, celebra mănăstire?

— Da; o văd, spuse Fleurissoire cu un aer distrat.

— Văd că nu sînteți prea sensibil la peisaje.

— Ba da, ba da, protestă Fleurissoire, sînt sensibil! Dar cum m-ar mai putea interesa ceva, atîta vreme cît durează această stare de neliniște? Mi se întîmplă ca la Roma, cu monumentele; n-am văzut nimic; nici măcar n-am putut încerca să văd ceva.

— Cît de bine vă înțeleg! zise Protos. Şi eu, aşa cum v-am spus, de cînd sînt la Roma, îmi petrec tot timpul umblînd între Vatican şi Castelul Sânt' Angelo.

— Păcat. Dar măcar dumneavoastră cunoaşteți Roma.

Cam aşa vorbeau între ei călătorii noştri.

La Caserte coborîră, apucînd-o fiecare în altă parte, ca să mănînce şi să bea ceva.

— La Neapole, spuse Protos, cînd ne vom apropia de casa lui, ne vom despărți, ca şi aici. Mă veți urma de la distanță; fiindcă, mai ales dacă nu e singur, voi avea nevoie de oarecare timp ca să-i explic cine sînteți şi care e scopul vizitei dumneavoastră, nu veți intra în casă decît la un sfert de oră după mine.

— Voi profita de timpul ăsta că să mă duc să mă bărbieresc. Azi-dimineață n-am avut timp.

Luară un tramvai care îi duse pînă la Piazza Dante.

— Acum ne despărțim, spuse Protos. Mai e destul drum de făcut, dar e mai bine aşa. Mergeți în urma mea, la o depărtare de vreo cincizeci de paşi; şi nu priviți tot timpul ca şi cum v-ar fi teamă că mă pierdeți; şi nici nu întoarceți capul; asta ca să nu fiți urmărit. Să aveți o înfățişare veselă.

Protos plecă înainte. Îl urmărea pe Fleurissoire, prefăcîndu-se că priveşte în jos. Strada îngustă urca în pantă abruptă; soarele ardea; transpirau din belşug; o mulțime agitată care urla, gesticula, cînta, amețindu-l pe Fleurissoire, îi împingea din toate părțile. În fața unui pian mecanic dansau cîțiva copii pe jumătate goi. Cu un bilet ce costa doi bănuți, cîştigul fiind un curcan mare şi plin de pene pe care un fel de scamator îl ținea sus, într-o mînă, se organizase spontan o tombolă. În treacăt, ca să aibă un aer cît mai firesc, Protos luă un bilet şi dispăru în mulțime; neputînd să înainteze, Fleurissoire crezu că l-a pierdut; dar apoi îl văzu din nou; trecuse de îmbulzeală şi îşi continua urcuşul, ducînd curcanul sub braț.

Casele se răreau, deveneau mai scunde, şi oamenii se împuținau; Protos îşi încetini mersul. Se opri în fața unei frizerii şi, întorcîndu-se spre Fleurissoire îi făcu cu ochiul; apoi, după vreo douăzeci de paşi, oprindu-se din nou în fața unei uşi scunde, sună.

Vitrina bărbierului nu era prea atrăgătoare; dar cu siguranță că abatele Cave avusese motivele lui să i-o recomande; de altfel, ca să găsească o altă frizerie, nu neapărat mai atrăgătoare, Fleurissoire ar fi trebuit să se întoarcă mult în urmă. Din pricina căldurii sufocante, uşa frizeriei stătea deschisă; o perdea de etamină nu lăsa muştele să pătrundă şi totodată permitea aerisirea; ca să intri în frizerie, trebuia să o ridici; Amedee intră.

Bărbierul se pricepea la meseria lui; după ce îi săpuni bărbia, cu un colț al şervetului îndepărtă cu grijă spuma de pe umflătura roşiatică pe care fricosul lui client i-o arătase mai înainte. O, ce somnolență! Ce toropeală caldă te cuprindea în această magherniță liniştită! Amedee, cu capul dat pe spate, aproape culcat în fotoliul de piele, se lăsă în voia acelei stări...

Ah! Ce bine ar fi să uite de toate cel puțin o clipă! Să nu se rnai gîndească la papă, la ținți, la Carola! Să creadă că se află la Pau, lîngă Amica; să creadă că e în altă parte; să nu mai ştie bine unde este... Închidea ochii şi apoi, cînd îi deschidea, vedea, ca prin vis, în fața lui, pe perete, o femeie cu părul despletit, ieşind din marea napolitană şi aducînd cu ea, din adîncul valurilor, o dată cu o voluptuoasă senzație de prospețime, o sticlă sclipitoare, plină cu o loțiune pentru creşterea părului. Sub acest afiş, pe o placă de marmură, se aflau, pe lîngă alte sticluțe, felurite alte cosmetice, un pămătuf, un cleşte de scos dinții, un pieptene, o lanțetă, o cutie cu pomadă, un borcan în care înotau, indolente, cîteva lipitori, un alt borcan în care se afla, semănînd cu o panglică, un vierme singuratic şi, în sfîrşit, un al treilea borcan, fără capac, pe jumătate plin cu o substanță gelatinoasă, ce avea lipită pe peretele lui transparent o etichetă pe care puteai citi, scris cu mîna, cu majuscule întortocheate, cuvîntul: ANTISEPTIC.

Ca să-şi perfecționeze opera, frizerul întinse din nou pe obrazul acum bărbierit o spumă onctuoasă şi, cu un al doilea brici, pe care-l ascuțea în palma mîinii drepte, făcu ultimele retuşuri. Amedee nu se mai gîndea că era aşteptat: şi nici că trebuie să plece; dormea... în acea clipă, un sicilian cu o voce puternică intră în prăvălie, tulburînd liniştea; bărbierul începu să vorbească şi, neatent, îi atinse cu briciul umflătura din bărbie.

Amedee scoase un țipăt şi voi să-şi ducă mîna la tăietura din care curgea o picătură de sînge, dar bărbierul exclamă: *Niente! niente!* şi îl ținu de mînă; apoi luă din fundul unui sertar o bucată de vată îngălbenită, o muie în ANTISEPTIC şi o aplică pe rană.

Unde credeți că alergă Fleurissoire, coborînd spre oraş, fără să-i pese că trecătorii întorceau capul după el? Arătă rana primului farmacist pe care-l întîlni. Farmacistul surîse; era un bătrîn cu pielea verzuie şi cu o înfățişare nesănătoasă. Apoi luă dintr-o cutie o bucățică de tafta, o umezi cu limba şi...

Ieşind iute din farmacie, Fleurissoire scuipă de scîrbă, smulse plasturele de pe rană şi, strîngînd umflătura cu două degete, o făcu să sîngereze cît mai mult. Apoi, cu batista îmbibată de salivă, de propria-i salivă, o frecă. Cînd se uită la ceas, fu cuprins de panică; urcă strada în pas alergător şi ajunse în fața uşii cardinalului, asudat, gîfîind, sîngerînd, roşu la față şi cu un sfert de oră întîrziere.

VI

Protos îl primi cu un deget pe buze:

— Nu sîntem singuri, spuse el repede. Atîta vreme cît servitorii vor fi aici, să nu facem nimic care ar putea să le stîrnească vreo bănuială; toți vorbesc franțuzește; să nu spunem nici un cuvînt, să nu facem nici un gest care ar putea să ne trădeze; nu care cumva să pomeniți de vreun cardinal: cel care vă primește este capelanul Ciro Bardolotti. Iar eu nu sînt abatele „Cave", ci „Cave", pur și simplu; ați înțeles?

Apoi, schimbîndu-și brusc tonul, rosti cu o voce foarte puternică, bătîndu-l pe umăr:

— Iată-l pe Amedee! Dragul meu, mult timp ți-a mai trebuit ca să te bărbierești! Dacă mai întîrziai cîteva minute, ne așezam la masă fără tine. Curcanul din frigare e rumen ca un apus de soare.

Apoi, în șoaptă:

— Ah, dragă domnule, cît mi-e de greu să mă prefac! Sufletul mi-e chinuit... Apoi, tare:

— Dar ce-mi văd ochii? Te-ai tăiat! Sîngerezi! Dorino! Aleargă în hambar și adu o pînză de păianjen: vindecă orice rană...

În timp ce făcea astfel pe bufonul, Protos îl ducea pe Fleurissoire prin vestibul, spre o grădină interioară unde, sub un umbrar, îi aștepta masa.

— Dragă Bardolotti, ți-l prezint pe domnul de la Fleurissoire, vărul meu, chefliul despre care ți-am vorbit.

— Bine ai venit, oaspete al nostru, spuse Bardolotti făcînd un gest de bună-primire, dar fără să se ridice din fotoliul în care era așezat; apoi, arătîndu-și picioarele goale, scufundate într-un lighean cu apă, spuse:

— Baia la picioare îmi deschide pofta de mîncare și face să nu mi se urce sîngele la cap. Era un omuleț caraghios, foarte gras și a cărui față spînă nu spunea nimic, nici despre vîrstă și nici despre sexul lui. Era îmbrăcat în haine de alpaca; nimic din înfățișarea lui nu arăta că ar fi un mare demnitar; trebuia să fii foarte perspicace sau să fii în cunoștință de cauză, așa cum era Fleurissoire, ca să descoperi sub aerul său jovial acea discretă onctuozitate caracteristică unui cardinal. Se sprijinea de masă și își făcea vînt, nepăsător, cu un fel de coif confecționat dintr-un ziar.

— Ah, ce bine e aici! Ah, ce plăcut e în grădină!... Fleurissoire, căruia nu-i venea nici să vorbească, dar nici să nu zică nimic.

— Am stat destul cu picioarele-n apă, strigă cardinalul, ia ligheanul de aici! Assunta!

O servitoare tînără, drăguță și rotunjoară veni în grabă, luă ligheanul și se duse să-l deșerte în grădină; sînii, ce-i ieșeau din corset, îi tremurau sub cămașă; rîdea și stătea tot pe lîngă Protos — iar Fleurissoire se simțea stingherit de strălucirea brațelor ei goale. Dorino puse pe masă niște sticle pîntecoase, înfășurate într-o împletitură de pai. Soarele se zbînțuia prin frunzișul de deasupra, aruncînd o lumină jucăușă pe felurile de mîncare de pe masa neacoperită cu nimic.

— Aici e fără protocol, zise Bardolotti, punîndu-și ziarul pe cap... mă înțelegeți dintr-un cuvînt, dragă domnule, nu-i așa?

La rîndul său, abatele Cave reluă pe un ton autoritar, scandînd silabele și lovind cu pumnul în masă:

— Aici e fără protocol.

Fleurissoire făcu un semn discret cu ochiul. Dacă înțelegea dintr-un cuvînt? Bineînțeles, și nu era nici o nevoie să i se repete; dar nu putea găsi nici o frază care, în același timp, să nu spună nimic și să semnifice totul.

— Vorbiți! Vorbiți! îi sufla Protos. Faceți jocuri de cuvinte, ei înțeleg foarte bine franceza.

— Haide! Așezați-vă, zise Ciro. Dragă Cave, spintecă pepenele ăsta verde și taie niște felii precum semilunile turcești. Domnule de la Fleurissoire, nu cumva vă plac lăudații pepeni din nord, sau pepenii zaharați, sau cantalupii mai mult decît zemoșii pepeni din Italia?

— Nici unul nu-i mai bun decît acesta, sînt sigur; dar făgăduiți-mi să nu mănînc: am sufletul parcă întinat, spuse Amedee, care simțea că-l umple scîrba la amintirea manevrelor farmacistului.

— Dar luați măcar niște smochine. Dorino le-a cules chiar acum.

— Scuzați-mă: nu vreau nici smochine.

— Asta-i rău! Tare rău!

— Faceți jocuri de cuvinte, îi strecură Protos la ureche; apoi, cu voce tare:

— Să curățăm acest biet suflet cu vin și să-l pregătim pentru curcan. Assunta, toarnă vin invitatului nostru!

Amedee trebui să ciocnească mai multe pahare și să bea mai mult vin decît îi era obiceiul. Căldura și oboseala adăugîndu-se, curînd începu să vadă totul ca prin ceață. Acum glumea cu mai mare ușurință; Protos îl convinse să cînte; vocea îi era slabă, dar cei de față păreau în extaz; Assunta voi să-l sărute. Și totuși, din străfundul credinței sale chinuite veneau o neliniște și o teamă pe care nu le putea defini; rîdea ca să nu plîngă. Admira purtarea firească a lui Cave... Cine, în afară de Fleurissoire și de cardinal, s-ar fi putut gîndi că se preface? De altfel și Bardolotti, stăpîn pe sine, nu se lăsa deloc mai prejos; rîdea, aplauda și se tot hîrjonea ca un nerușinat cu Dorino, în timp ce Cave, ținînd-o pe Assunta răsturnată în brațele sale, își strivea buzele de trupul ei; și, pe cînd Fleurissoire, aplecat spre Cave, cu sufletul zdrobit, murmura:

— Cît de tare cred că suferiți! Cave, pe la spatele Assuntei, îi lua mîna și i-o apăsa fără să zică nimic, cu fața întoarsă și cu ochii ridicați spre cer.

Apoi, ridicîndu-se brusc, Cave bătu din palme:

— Gata! Să fim lăsaţi singuri! O să strîngeţi masa mai tîrziu; *Via! Via!* [Afara (it.)].

Se asigură că Dorino şi Assunta nu stau la pîndă şi se întoarse, cu o mutră prelungă şi gravă, în timp ce cardinalul, trecîndu-şi mîna peste faţă, se lepădă dintr-o dată de profana şi uşuratica-i veselie.

— Domnule de la Fleurissoire, fiule, vedeţi şi dumneavoastră ce sîntem nevoiţi să facem! Ah, ce comedie! Ce neruşinată comedie!

— Ne face să ne fie groază, zise Protos, pînă şi de cea mai onestă bucurie, pînă şi de veselia cea mai curată.

— Dumnezeu vă va răsplăti, dragul meu abate Cave, zise cardinalul, întorcîndu-se spre Protos, Dumnezeu vă va răsplăti pentru că mă ajutaţi să golesc această cupă; şi simbolic, dădu pe gît cupa de vin, pe jumătate plină, în timp ce trăsăturile feţei lui exprimau cel mai dureros dezgust

— Cum se poate! exclamă Fleurissoire, chiar şi în acest loc retras şi sub aceste haine de împrumut, Eminenţa voastră trebuie să...

— Fiul meu, adresează-mi-te simplu, cu „domnule".

— Scuzaţi-mă: între noi...

— Mi-e teamă şi cînd sînt singur.

— Nu puteţi să vă alegeţi servitorii?

— Îi aleg alţii pentru mine; şi ăştia doi pe care i-ai văzut...

— Ah, îl întrerupse Protos, dacă i-aş spune unde se duc să raporteze pînă şi cele mai banale cuvinte ale noastre!

— Poate că la arhiepiscopie...

— Şşt! fără cuvinte mari! Ne băgaţi la închisoare. Nu uitaţi că acela cu care vorbiţi este capelanul Ciro Bardolotti.

— Sînt la discreţia lor, gemea Ciro.

Iar Protos se aplecă în faţă, peste masa pe care îşi sprijinea coatele, şi, întors pe trei sferturi spre Ciro, zise:

— Dacă i-aş spune că nu vă lasă singur nici măcar o oră din zi sau din noapte!

— Da, oricum m-aş deghiza, spuse falsul cardinal, nu sînt niciodată sigur că n-am pe urmele mele vreo poliţie secretă.

— Cum! se ştie că sînteţi aici!

— Nu înţelegeţi, zise Protos. Între cardinalul San-Felice şi modestul Bardolotti, sînteţi poate singurul care ar putea să se laude că vede vreo asemănare. Dar încercaţi să înţelegeţi: duşmanii lor nu sînt aceiaşi! Şi în timp ce cardinalul, din străfundul arhiepiscopiei sale, trebuie să se apere împotriva francmasonilor, capelanul Bardolotti se vede pîndit de...

— Iezuiţi! îl întrerupse capelanul.

— Nu i-am vorbit încă de asta, adăugă Protos.

— Ah! dacă îi avem împotriva noastră şi pe iezuiţi,... suspină Fleurissoire. Dar cine ar fi putut bănui? Pe iezuiţi! Sînteţi sigur?

— Cugetaţi puţin şi totul vi se va părea foarte firesc. Gîndiţi-vă că această nouă politică a Sfîntului Scaun, de conciliere şi de toleranţă, le place, ca şi ultimele enciclice. Şi poate că nu ştiu că papa care le promulgă nu este cel adevărat; dar ar fi nefericiţi ca el să se schimbe.

— Dacă înţeleg bine, zise Fleurissoire, în această treabă, iezuiţii ar fi aliaţi cu francmasonii.

— De unde aţi scos-o?

— Dar cele dezvăluite acum de domnul Bardolotti...

— Nu-i atribuiţi asemenea absurdităţi.

— Scuzaţi-mă; mă pricep atît de puţin la politică!

— Tocmai de aceea, nu căutaţi să înţelegeţi mai mult decît vi se spune: există două mari partide: Loja şi Compania lui Iisus; şi cum noi, care acţionăm în taină, nu putem cere nici ajutorul uneia şi nici ajutorul celeilalte fără să ne dăm de gol, le avein împotriva noastră pe amîndouă.

— Ce părere aveţi despre asta? întrebă cardinalul. Fleurissoire nu se mai gîndea la nimic; era cu totul aiurit.

— Toţi împotriva ta! reluă Protos; cînd deţii adevărul, totdeauna se întîmplă aşa.

— Ah, cît de fericit eram cînd nu ştiam nimic din toate astea, gemu Fleurissoire. Dar vai! de acum înainte, niciodată nu voi mai putea spune că nu ştiu nimic.

— Încă nu vi s-a spus totul, continuă Protos, atingîndu-l uşor pe umăr. Pregătiţi-vă pentru ceva şi mai îngrozitor... apoi, aplecîndu-se spre el, îi spuse cu o voce scăzută:

— În ciuda tuturor precauţiilor, unii au aflat taina; cîţiva şmecheri profită şi, mergînd din familie în familie, prin locurile unde oamenii sînt credincioşi, strîng pentru ei, tot în numele Cruciadei, banii ce ar trebui să ne revină nouă.

— Ce lucru îngrozitor!

— Mai adăugaţi la asta, zise Bardolotti, şi faptul că ne discreditează şi aruncă bănuielile asupra noastră,

obligîndu-ne să fim mai vicleni şi mai precauţi.

— Citiţi ce scrie aici, spuse Protos, întinzîndu-i lui Fleurissoire un număr din La Croix; ziarul este de alaltăieri. Pînă şi acest articolaş e foarte grăitor:

„Atragem atenţia celor cu suflete credincioase", citi Fleurissoire, „să se păzească de unii pretinşi oameni ai bisericii şi mai ales de un fals călugăr ce pretinde că are de îndeplinit o misiune secretă şi care, abuzînd de naivitatea unora, izbuteşte să stoarcă bani de la ei în numele unei acţiuni care se numeşte: CRUCIADA PENTRU ELIBERAREA PAPEI. Fie şi numai numele acestei acţiuni arată absurditatea ei".

Fleurissoire simţea cum îi fuge pămîntul de sub picioare.

— În cine poţi să mai ai încredere! Ce-o să spuneţi, domnilor, dacă voi mărturisi că, la rîndul meu, s-ar putea să mă aflu acum aici, alături de dumneavoastră, tocmai din pricina unui asemenea escroc, adică din pricina acestui fals călugăr! Abatele Cave aruncă o privire gravă spre cardinal; apoi, lovind cu pumnul în masă:

— Bănuiam eu ceva, exclamă el.

— Acum, continuă Fleurissoire, totul mă face să mă tem că persoana care m-a pus la curent cu treaba asta este şi ea victima acestui bandit.

— Nu m-aş mira, spuse Protos.

— Acum înţelegeţi, reluă Bardolotti, cît de grea este situaţia noastră, căci ne aflăm între aceşti escroci ce-şi asumă rolul nostru şi poliţia care, vrînd să-i prindă, riscă să ne confunde cu ei.

— Adică, gemu Fleurissoire, nu mai ştim ce-i cu noi; peste tot nu văd decît primejdii.

— Şi vă mai miraţi de marea noastră prudenţă? zise Bardolotti.

— Şi acum, continuă Protos, înţelegeţi de ce, cîteodată, nu ezităm să îmbrăcăm haina păcatului şi să mimăm plăcerea în faţa celor mai vinovate bucurii?

— Cel puţin, bolborosi Fleurissoire, voi vă prefaceţi, şi simulaţi păcatul ca să vă ascundeţi virtutea. Dar eu...

Şi cum efectele vinului se amestecau cu norii tristeţii, şi rîgîielile beţiei cu hohotele de plîns, Amedee vărsă ce mîncase, după care povesti în chip confuz seara trecută cu Carola, lamentîndu-se după virginitatea pierdută. Bardolotti şi abatele Cave de-abia îşi stăpîneau rîsul.

— Dar, fiul meu, v-aţi dus să vă mărturisiţi? întrebă cardinalul plin de bunăvoinţă.

— Chiar a doua zi dimineaţa.

— Şi preotul v-a acordat iertarea?

— Mult prea uşor. Tocmai asta mă tulbură... Dar oare puteam să-i spun că nu avea de-a face cu un pelerin oarecare şi să-i dezvălui ce mă aducea în această ţară?... Nu, nu! acum totul s-a terminat; această misiune aleasă avea nevoie de un slujitor cu sufletul nepătat. Eram menit s-o duc la îndeplinire. Acum s-a terminat. Am decăzut!

Şi hohotele de plîns îl podideau din nou, în timp ce, lovindu-se cu pumnii în piept, repeta:

— Nu mai sînt demn de asta! Nu mai sînt demn! după care relua, ca într-un fel de melopee: Ah, voi, care mă ascultaţi acum şi care îmi cunoaşteţi nefericirea, judecaţi-mă, condamnaţi-mă, pedepsiţi-mă... Spuneţi-mi ce teribilă penitenţă mă va putea spăla de groaznica-mi nelegiuire? Ce pedeapsă?

Protos şi Bardolotti se uitau unul la celălalt. În cele din urmă, Bardolotti se ridică şi începu să-l bată pe Amedee pe umăr:

— Haide, haide! fiul meu, totuşi nu trebuie să ne lăsăm copleşiţi în halul ăsta. Da, e adevărat! Aţi păcătuit. Dar, ce dracu'! Asta nu înseamnă că avem mai puţină nevoie de dumneavoastră. V-aţi murdărit tot; luaţi şervetul ăsta şi ştergeţi-vă! Totodată vă înţeleg neliniştea şi, pentru că ne-o cereţi, vă voi arăta care e mijlocul prin care vă puteţi răscumpăra greşeala. Nu aşa. Lăsaţi-mă să vă ajut!

— Oh! nu vă mai osteniţi cu mine. Mulţumesc, mulţumesc, spuse Fleurissoire; iar Bardolotti, în timp ce-l ştergea, continuă:

— Vă înţeleg părerile de rău; şi, ca semn că le respect, vă voi da mai întîi o mică treabă lipsită de strălucire, care vă va oferi prilejul de a vă înălţa sufletul, punîndu-vă la încercare devotamentul.

— Este exact ceea ce aştept de la dumneavoastră.

— Dragă abate Cave, ai la dumneata cecul acela? Protos scoase o hîrtie din buzunarul interior al surtucului.

— Înconjuraţi de-atîta viclenie, zise cardinalul, uneori ne este greu să intrăm în posesia diferitelor ofrande pe care ni le trimit unele suflete mărinimoase, la care apelăm în taină. Urmăriţi în acelaşi timp de francmasoni şi de iezuiţi, de politie şi de bandiţi, nu-i bine să fim văzuţi prezentînd cecuri sau mandate la ghişeele poştale sau la bănci, unde persoana noastră ar putea fi recunoscută. Bandiţii de care vă vorbea abatele Cave au aruncat asupra colectelor o lumină atît de proastă! (în timpul ăsta, Protos bătea nerăbdător cu mîna în masă). Pe scurt, iată un mic şi modest cec de şase mii de franci pe care vă rog, fiul meu, să-l încasaţi în locul nostru; este depus la Credita Commerciale din Roma de către ducesa de Ponte-Cavallo; deşi e adresat arhiepiscopului, din prudenţă numele destinatarului este lăsat în alb, în aşa fel încît banii să poată fi ridicaţi de oricine; semnati-l fără nici un scrupul cu adevăratul dumneavoastră nume, care nu va stîrni nici o bănuială. Aveţi grijă ca nu cumva să vă fure cineva cecul şi nici... Dar ce aveţi, dragă abate Cave? Păreţi nervos.

— Vorbiți mai departe.

— Și nici suma pe care urmează să mi-o aduceți...; dar să socotim: veți ajunge la Roma în noaptea asta și mîine-seară veți putea lua rapidul de ora șase; la ora zece veți fi din nou la Neapole, unde mă veți găsi așteptîndu-vă pe peronul gării. După asta, voi avea grijă să vă dau o misiune nobilă... Nu, fiul meu, nu-mi sărutați mîna; vedeți bine că nu are inelul de cardinal.

Cardinalul atinse fruntea lui Amedee, care se prosternase în fața lui; apoi Protos, apucîndu-l de braț și scuturîndu-l ușor, îi zise:

— Haide! înainte de a porni la drum, beți un pahar de vin. Îmi pare tare rău că nu pot să vă însoțesc la Roma; dar tot felul de treburi mă obligă să rămîn aici; și e mai bine să nu fim văzuți împreună. Cu bine! Să ne îmbrățișăm, dragă Fleurissoire, Dumnezeu să vă aibă în pază! Îi mulțumesc că mi te-a scos în cale.

Îl însoți pe Fleurissoire pînă la ușă și, la despărțire, îi mai spuse:

— Ah, domnule, ce părere aveți despre Cardinal? Cît e de trist să vezi ce pot face persecuțiile dintr-o atît de nobilă inteligență!

Apoi, întorcîndu-se la falsul cardinal, exclamă:

— Tîmpitule! E-o prostie ce-ai născocit! Să pui să-ți semneze cecul un nepricopsit ca ăsta, care nici măcar nu are pașaport și pe care va trebui să nu-l scap din ochi!

Dar Bardolotti, mort de somn, lăsă să-i cadă capul pe masă, murmurind:

— Trebuie să le dăm de lucru bătrînilor.

Protos se duse într-o altă încăpere și își scoase peruca și hainele de țăran; după puțin timp apăru din nou, întinerit cu vreo treizeci de ani, sub înfățișarea unui vînzător sau a unui mic funcționar de bancă. N-avea prea mult timp la dispoziție, căci voia să prindă trenul ce urma să-l ducă pe Fleurissoire la Roma, așa că plecă fără să-și ia rămas-bun de la Bardolotti, care dormea.

VII

Fleurissoire ajunse la Roma, pe via dei Vecchierelli, chiar în aceeași seară. Era frînt de oboseală și o convinse pe Carola să-l lase să dormă.

A doua zi, de cum se trezi, își pipăi umflătura din bărbie; i se păru ciudată, se uită atent la ea în oglindă și constată că era acoperită de o coajă gălbuie; nu arăta deloc bine. Cum, în clipa aceea, o auzi pe Carola mergînd pe palier, o chemă și o rugă să i-o examineze. Ea îi spuse lui Fleurissoire să se apropie de fereastră și, de îndată ce-și aruncă ochii, afirmă:

— Nu-i ce crezi tu.

La drept-vorbind, Amedee nu se gîndea la acel ceva, dar strădania Carolei de a-l liniști avu tocmai efectul contrariu. Căci, de vreme ce ea afirma că nu era acel ceva, acel ceva ar fi putut să fie. Și, la urma-urmei, de unde putea ea să fie sigură că nu este? I se părea foarte firesc să fie acel ceva; căci păcătuise; o merita. Asta trebuie să fie. Un fior îl străbătu de-a lungul spinării.

— Cum ți-ai făcut-o? îl întrebă ea.

Ce importanță putea să aibă cauza exterioară, întîmplătoare, tăietura făcută de bărbier sau saliva farmacistului? Oare putea să-i vorbească despre cauza profundă, cea care îi adusese această pedeapsă? Oare ar înțelege-o? Fără îndoială că va rîde... Dar cum ea repetă întrebarea, îi răspunse:

— La bărbier.

— Ar trebui să pui ceva pe ea.

Solicitudinea Carolei îi înlătură pînă și ultimele îndoieli; vorbele spuse la început fuseseră menite doar să-l liniștească; se și vedea cu fața și trupul mîncate de bube, pline de puroi, lucru ce o va umple de groază pe Amica; ochii i se umplură de lacrimi.

— Deci tu crezi că e...

— Nici vorbă, iepurașul meu; nu trebuie să te neliniștești așa; semeni cu un cioclu. Mai întîi de toate, chiar dacă ar fi asta, n-am putea ști încă nimic.

— Da, da!... Ah, Doamne! Totul s-a sfîrșit pentru mine! Totul! zise el.

Ea se înduioșa:

— Și apoi, asta nu începe niciodată așa; vrei s-o chem pe patroană, să-ți spună?... Nu? Bine; mai bine ieși puțin să te distrezi; și să bei o cupă de vin de marsala.

Carola tăcu o clipă și apoi, nemaiputîndu-se abține, spuse:

— Ascultă, vreau să-ți vorbesc despre cîteva lucruri serioase. Nu cumva te-ai întîlnit ieri cu un fel de preot cu părul alb?

Oare de unde știa ea asta? Uluit, Fleurissoire o întrebă:

— De ce?

— Ei bine... Ezită o clipă, îl privi și îl văzu atît de palid, încît continuă: Uite ce e! Ferește-te de el. Crede-mă, bietul meu puișor, ăsta o să-ți smulgă penele. N-ar fi trebuit să-ți spun, dar... ferește-te de el.

Amedee se pregătea să plece, foarte tulburat de ceea ce-i spusese Carola; cînd ajunse pe scară, ea îi strigă din urmă:

— Și, mai ales, dacă-l vezi din nou, să nu-i spui că ți-am vorbit. Ar însemna să mă ucizi.

Viața devenea cu adevărat prea complicată pentru Amedee. Îşi simțea picioarele înghețate, fruntea arzînd de febră şi gîndurile foarte tulburi. Cum să ştie dacă însuşi abatele Cave nu era un pungaş?... Poate că şi cardinalul?... Totuşi, exista cecul! Scoase hîrtia din buzunar, o pipăi şi se asigură că-i reală. Nu! nu era cu putință! Carola se înşela. Şi apoi, ce ştia ea despre misterioasele interese ce-l obligau pe bietul Cave să joace un rol dublu? Fără îndoială că la mijloc era mai curînd vreo josnică ispravă de-a lui Baptistin... Bunul abate îi atrăsese atenția să nu aibă încredere în el... Nu-i nimic! de acum încolo va deschide şi mai bine ochii: se va feri de Cave, aşa cum se ferea de Baptistin; şi cine ştie dacă nu cumva chiar şi de Carola...?

Iată, îşi spunea el, urmarea şi dovada acelui rău inițial, a faptului că lucrurile nu merg bine la Sfîntul Scaun: totul se prăbuşeşte dintr-odată. În cine să te încrezi dacă nu în papă? Şi, de îndată ce această piatră de temelie pe care se sprijină Biserica se prăbuşeşte, nimic nu mai poate fi adevărat.

Amedee mergea cu paşi mici şi grăbiți spre poştă; spera să găsească cîteva scrisori cu noutăți din țară, oneste, pe care să-şi sprijine, în sfîrşit, din nou, încrederea-i obosită. Ceața uşoară a dimineții şi lumina difuză în care fiecare lucru părea că se evaporă şi că devine ireal îi accentuau starea de amețeală; înainta ca prin vis, îndoindu-se parcă de soliditatea solului, de ziduri şi de adevărata existență a trecătorilor cu care se încrucişa pe drum; şi mai ales îndoindu-se de prezența lui la Roma... Se pişcă, dorind să se smulgă din acest vis urît şi să se simtă din nou la Pau, în patul lui, lîngă Arnica ce era sculată şi care, după obiceiul ei, aplecată deasupra lui, avea să-l întrebe:

— Ai dormit bine, dragul meu?

Funcționarul de la poştă îl recunoscu şi-i dădu fără nici o dificultate o nouă scrisoare de la soția sa.

Tocmai am aflat de la Valentine de Saint-Prix, îi spunea aceasta, că Julius se află şi el la Roma, chemat la un congres. Cît de tare mă bucur cînd mă gîndesc că o să-l poți întîlni! Din păcate, Valentine nu mi-a putut da adresa lui. Crede că s-a instalat la Grand Hotel, dar nu e sigură. Ştie doar că trebuie să fie primit la Vatican joi-dimineața; i-a scris cardinalului Pazzi, ca să obțină o audiență. Vine de la Milano, unde a fost să-l vadă pe Anthime, care este foarte nefericit că nu poate să obțină ceea ce îi făgăduise Biserica, după procesul său; Julius vrea să se ducă la Sfîntul Părinte, să-l roage să-i facă dreptate; căci, bineînțeles, el nu ştie încă nimic. Îți va spune cum a decurs vizita şi tu vei putea să-l lămureşti.

Nădăjduiesc că-ți iei toate precauțiile împotriva aerului viciat de acolo şi că nu te oboseşti prea mult. Gaston vine să mă vadă în fiecare zi; ne este foarte dor de tine. Cît de mulțumită voi fi cînd ne vei da veste că te întorci... etc.

Şi, cu creionul, în diagonală, pe pagina a patra, Blafaphas scrisese şi el în grabă cîteva rînduri:

Dacă te duci la Neapole, te rog să te informezi cum fac ei gaura din macaroane. Sînt pe cale să fac o nouă descoperire.

Inima lui Amedee fu cuprinsă de o mare bucurie amestecată cu o oarecare stinghereală: joia, ziua de audiență, era chiar ziua aceea. Nu îndrăznea să-şi dea rufele la spălat şi nu mai avea lenjerie curată. Cel puțin aşa i se părea. De dimineață îşi pusese gulerul tare pe care-l purtase în ajun; dar cînd află că ar putea să-l întîlnească pe Julius, nu i se mai păru că-i destul de curat. Bucuria pe care i-o făcea această întâlnire era oarecum întunecată de gîndul ăsta. Dacă voia să-l găsească pe cumnatul lui la ieşirea de la audiență, nu mai putea să treacă pe via dei Vecchierelli; şi asta îl tulbura mai puțin decît gîndul de a pomi spre Grand Hotel. Avu grijă, cel puțin, să-şi întoarcă manşetele; îşi acoperi gulerul cu fularul, lucru ce prezenta, printre altele, şi avantajul de a-i ascunde aproape cumplet umflătura din bărbie.

Dar ce importanță mai aveau aceste fleacuri? Adevărul este că Fleurissoire se simțea întărit de scrisoare şi că perspectiva de a relua legătura cu unul dintre ai săi şi cu viața lui trecută izgonea toți monştrii zămisliți de imaginația lui de călător. Carola, abatele Cave, cardinalul, toți pluteau prin fața sa ca un vis pe care-l întrerupe, dintr-odată, cîntecul cocoşului. De ce plecase din Pau? Ce însemna această poveste absurdă care-l smulsese din fericirea lui? Dar, Doamne! Exista un papă; şi peste cîteva clipe Julius va putea să-i declare: l-am văzut cu ochii mei! Un papă, şi asta era de ajuns. Oare Dumnezeu putea să îngăduie monstruoasa lui înlocuire, în care el, Fleurissoire, n-ar fi crezut niciodată dacă n-ar fi existat absurdul său orgoliu de a dori să joace un rol în toată treaba asta?

Amedee mergea cu paşi mici şi grăbiți; îi venea greu să nu fugă. Îşi recăpăta, în sfîrşit, încrederea, în timp ce toate lucrurile din jurul lui reveneau la forma, măsura, poziția lor firească şi la realitate. Îşi ținea pălăria de pai în mînă; cînd ajunse în fața capelei, fu cuprins de o atît de nobilă beție, încît începu să facă înconjurul fîntînii din dreapta; şi, în timp ce trecea pe lîngă arteziană, lăsînd apa să-i ude fruntea, surîdea privind curcubeul. Deodată, se opri.

Oare cel care stătea aici, lîngă el, aşezat pe piedestalul celui de-al patrulea stîlp al colonadei, nu era Julius? Îi venea greu să-l recunoască, deoarece, dacă hainele îi erau decente, despre ținuta lui nu se putea spune acelaşi lucru: contele de Baraglioul îşi pusese pălăria de pai negru lîngă el, pe capătul încovoiat al bastonului înfipt între două pietre ale pavajului şi, nepăsător la solemnitatea locului, stînd cu piciorul drept pe genunchiul stîng, asemenea unui profet din Capela Sixtină, ținea pe genunchiul drept un caiet; din cînd în cînd, punînd brusc creionul pe foaie, scria, atît de atent la ceea ce îi dicta puternica-i inspirație, încît Amedee ar fi putut să facă orice şi el tot nu l-ar fi observat. În timp ce scria, vorbea; zgomotul fîntînii arteziene îi acoperea cuvintele, dar vedeai

cum i se mişcă buzele.

Amedee se apropie încetişor, dînd ocol coloanei. Şi în timp ce-l atingea uşor pe umăr, Julius declama, însemnîndu-şi în carnet, la capătul unei file, cuvintele: ŞI, ÎN ACEST CAZ, CE NE MAI INTERESEAZĂ! apoi îşi puse creionul în buzunar şi ridicîndu-se brusc, dădu nas în nas cu Amedee.

— Pe toţi sfinţii, ce faci aici?

Amedee, tremurînd de emoţie, încercă să spună ceva, dar nu izbuti; strîngea nervos în mîinile sale mîna lui Julius. Julius îl cerceta cu privirea:

— Bietul meu prieten, ce s-a întîmplat cu tine? Providenţa nu-l înzestrase pe Julius prea bine: din cei doi cumnaţi pe care îi avea, unul o luase pe calea falsei cucernicii, iar celălalt era un păcătos. De trei ani de cînd nu-l mai văzuse, i se părea că Amedee îmbătrînise cu mai mult de doisprezece; obrajii i se scofîlciseră, iar mărul lui Adam îi ieşise în afară; fularul roşu îl făcea să pară şi mai palid; bărbia îi tremura; îşi rostogolea ochii spălăciţi într-un fel care s-ar fi vrut patetic, dar care nu era decît caraghios; din călătoria făcută în ajun se alesese cu o răguşeală misterioasă, aşa că vorbele lui păreau că vin de departe. Foarte preocupat de gîndurile sale, Amedee îl întrebă:

— Spune, l-ai văzut?

Julius, preocupat de ale sale, îi răspunse:

— Pe cine?

Acest *cine* îi sună lui Amedee în chip funebru şi ca o blasfemie.

Preciză discret:

— Nu vii de la Vatican?

— Ba da. Scuză-mă: nu mă mai gîndeam la asta. Dacă ai şti ce mi se întîmplă!

Ochii îi scînteiau; părea că explodează.

— Oh! te rog, îl imploră Fleurissoire: o să-mi spui toate astea mai încolo; vorbeşte-mi mai întîi de vizita pe care ai făcut-o. Ard de nerăbdare să ştiu...

— Te interesează atît de mult?

— Vei înţelege imediat cît de mult mă interesează. Vorbeşte! te rog...

— Păi, iată! începu Julius, luîndu-l pe Fleurissoire de braţ şi ducîndu-l departe de catedrala Sfîntul Petru: Poate că ai aflat în ce sărăcie se zbate Anthime după convertire: degeaba mai aşteaptă răsplata pe care Biserica i-a făgăduit-o ca recompensă pentru ceea ce i-au luat francmasonii; Anthime a fost păcălit; trebuie să recunoaştem... Dragul meu, poţi să iei întîmplarea asta cum vrei, dar eu o consider o mare farsă; fără asta însă poate n-aş înţelege atît de bine unele lucruri ce mă preocupă astăzi, şi despre care abia aştept să-ţi vorbesc. Iată: o fiinţă a inconsecvenţei; e mult spus... şi fără îndoială că această aparentă inconsecvenţă ascunde o secvenţă mai subtilă şi mai tainică; important este ca ceea ce-l face să acţioneze să nu mai fie un simplu interes sau, cum se spune de obicei, ca el să nu mai asculte de motive ţinînd de interes.

— Nu te pot urmări prea bine, zise Amedee.

— E adevărat, scuză-mă: m-am îndepărtat de relatarea vizitei mele. Deci m-am hotărît să iau în mînă problema lui Anthime... Ah, dragă prietene, dacă ai vedea apartamentul în care stă la Milano!... I-am spus că nu poate să mai rămînă acolo. Şi cînd mă gîndesc la nefericita de Veronique! El face pe ascetul şi pe călugărul şi nu îngăduie să fie plîns; şi mai ales nu permite să fie acuzat clerul! Prietene, i-am mai spus: Admit că înaltul cler nu este vinovat, pentru că nu-ţi cunoaşte situaţia. Îngăduie-mi să mă duc să i-o aduc la cunoştinţă.

— Cardinalul Pazzi... strecură Fleurissoire.

— Da. N-a făcut nimic. Trebuie să înţelegi că aceşti înalţi demnitari se tem să se expună. Pentru treaba asta e nevoie de cineva care să nu facă parte din tagmă; aşa cum sînt eu, de exemplu. Căci admiră felul în care se fac descoperirile! Şi mă gîndesc la cele mai importante! Ai putea crede că-i vorba de o iluminare; de fapt, descoperitorul n-a încetat nici o clipă să se gîndească la ea. De multă vreme sînt neliniştit de excesul de logică al personajelor mele şi, totodată, de lipsa lor de putere în a lua hotărîri.

— Mă tem, spuse blînd Amedee, că te îndepărtezi din nou de subiect.

— Deloc, reluă Julius; ţi se pare, pentru că nu-mi urmăreşti gîndul. În scurte vorbe, m-am hotărît să adresez plîngerea chiar Sfîntului Părinte; şi astăzi-dimineaţă m-am dus să i-o duc.

— Şi, spune repede: l-ai văzut?

— Dragă Amedee, dacă mă întrerupi tot timpul... Ei, bine! nici nu-ţi închipui cît de greu e să-l vezi.

— Doamne! exclamă Amedee.

— Ce-i?

— O să-ţi spun imediat.

— Mai întîi de toate a trebuit să renunţ la ideea de a-i înmîna plîngerea. O ţineam în mînă; era scrisă pe o foaie de hîrtie pe care o rulasem; dar, încă din a doua anticameră (sau din a treia, nu-mi amintesc prea bine), un vlăjgan îmbrăcat într-un costum negru şi roşu mi-a luat-o politicos din mînă.

Amedee începu să rîdă încetişor, ea un om care ştie el ce ştie.

— În anticamera următoare mi-au luat pălăria şi au pus-o pe o masă. În cea de-a cincea sau a şasea, unde am aşteptat mult în tovărăşia a două doamne şi a trei prelaţi, un fel de şambelan a venit să mă caute şi m-a

introdus în sala învecinată unde, de cum m-am aflat în fața Sfîntului Părinte (atît cît mi-am putut da seama, stătea cocoțat pe un tron protejat de un fel de baldachin), am fost invitat să mă prosternez, lucru pe care l-am făcut; așa că n-am mai văzut nimic.

— Totuși n-o să-mi spui că ai stat în genunchi atît de multă vreme și nici cu fruntea atît de plecată încît să nu...

— Dragul meu Amedee, vorbești ca și cînd n-ai ști cum ne orbește respectul... Și nu numai că nu îndrăzneam să ridic capul, dar mai era și un fel de majordom, cu un fel de riglă, care, de cîte ori începeam să vorbesc despre Anthime, mă lovea ușor peste ceafă, ca să mă aplec din nou.

— Cel puțin l-ai auzit vorbindu-ți.

— Da, de cartea mea, despre care mi-a mărturisit că n-a citit-o.

— Dragă Julius, zise Amedee, după o clipă de tăcere, ceea ce-mi spui este foarte important. Deci nu l-ai văzut: și din toată povestirea ta înțeleg că-i foarte greu să-l vezi. Ah, toate astea confirmă, din nenorocire, cea mai groaznică teamă a mea. Julius, acum trebuie să-ți spun, dar vino de aici; strada asta e atît de populată...

Îl duse pe Julius, care era mai curînd amuzat și se lăsa în voia lui, într-un loc aproape pustiu și-i zise:

— Lucrul pe care ți-l voi spune e atît de grav... Să ne prefacem însă că vorbim despre lucruri indiferente; pregătește-te să auzi ceva îngrozitor: Julius, dragul meu, cel pe care l-ai văzut azi-dimineață...

— Pe care nu l-am văzut, vrei să zici.

— Exact... nu-i cel adevărat.

— Ce tot spui?

— Spun că nu l-ai putut vedea pe papă, pentru monstruosul motiv că... știu dintr-o sursă clandestină și sigură că adevăratul papă e închis.

Această uluitoare dezvăluire avu asupra lui Julius efectul cel mai neașteptat: lăsă brusc brațul lui Amedee și, mișcîndu-se prin fața lui în toate direcțiile, exclamă:

— Ah, nu! Asta-i bună, nu, nu, nu! Apoi, apropiindu-se de Amedee, spuse:

— Iată! Ajung, dar cu mare greutate, să-mi scot din minte toate astea; mă conving că nu-i nimic de așteptat, nimic de sperat și nimic de admis; că Anthime a fost înșelat, că noi toți sîntem înșelați, că se fac tot felul de manevre! Și că nu ne mai rămîne decît să rîdem de ele... Da! Simt că mă eliberez; și nici nu apuc bine să mă consolez, și vii și-mi spui: Oprește-te! Cărțile-s greșit împărțite: ia-o de la capăt! Lasă-mă! Mi-ajunge. Dacă acesta nu-i cel adevărat, cu atît mai rău!

Fleurissoire era consternat.

— Dar, spuse el, Biserica... și regreta că răgușeala nu-i îngăduia să vorbească mai convingător. Dar dacă Biserica însăși este înșelată?

Julius i se așeză de-a curmezișul în față și, aproape tăindu-i drumul, îi spuse pe un ton batjocoritor și hotărît, pe care nu prea avea obiceiul să-l folosească:

— Ei, și! Ce-ți pasă?

În clipa aceea Fleurissoire avu o bănuială; o bănuială nouă, ce abia căpăta formă, îngrozitoare și care, în chip nedeslușit, începea să prindă rădăcini în sufletul lui tulburat: Julius, însuși Julius, acest Julius cu care vorbea, Julius de care se agățase nădejdea și încrederea-i zdruncinată, nici el nu era adevăratul Julius.

— Cum poți vorbi așa! Tocmai tu, cel pe care contam atîta! Tocmai tu, Julius! Conte de Baraglioul, ale cărui scrieri...

— Nu-mi vorbi despre scrierile mele, te rog, îmi ajunge ce mi-a spus papa ăsta al tău — adevărat sau neadevărat — azi-dimineață! Și, datorită descoperirii mele, socotesc că următoarele vor fi mai bune. De-abia aștept să-ți spun niște lucruri serioase. Iei masa cu mine, nu-i așa?

— Cu plăcere; dar te voi părăsi repede. În seara asta sînt așteptat la Neapole... da, pentru niște treburi despre care îți voi vorbi pe dată. Sper să nu mă duci la Grand Hotel.

— Nu; vom merge la Colonna.

Lui Julius nu-i păsa că e văzut la Grand Hotel în tovărășia unui om care arăta atît de rău ca Fleurissoire; acesta, simțindu-se palid și descompus, suferea din pricina luminii crude sub care îl așezase la masă cumnatul său, drept în fața lui și sub privirea-i scrutătoare. Și măcar dacă această privire ar fi căutat-o pe a sa: dar nu, simțea că e îndreptată spre gîtul lui, spre marginea fularului roșu, acolo unde era locul rușinos cu buba suspectă, pe care o simțea la vedere. Și, în timp ce chelnerul aducea aperitivele, Baraglioul îi spuse:

— Ar trebui să faci niște băi sulfuroase.

— Dar nu-i ce crezi tu, protestă Fleurissoire.

— Cu atît mai bine, reluă Baraglioul care, de altfel, nu se gîndise la vreo boală anume; ți-am dat acest sfat doar în treacăt. Apoi, îndreptîndu-și spatele și pe un ton profesoral, zise: Ei bine! Iată, dragul meu Amedee: părerea mea este că, după La Rochefoucauld, și în urma lui, am văzut lucrurile ca el; dar nu întotdeauna omul e mînat de interes; există și acțiuni dezinteresate...

— Nădăjduiesc că-i așa, îl întrerupse candid Fleurissoire.

— Te rog, nu te grăbi să spui că m-ai înțeles. Prin dezinteresat înțeleg: gratuit. Și că răul, ceea ce numim răul, poate fi la fel de gratuit ca și binele.

— Dar, în cazul ăsta, de ce să-l facem?

— Tocmai de asta! ca lux, din nevoia de a cheltui, ca joc. Căci eu susțin că sufletele cele mai dezinteresate nu sînt neapărat și cele mai bune — în sensul catolic al cuvîntului; dimpotrivă, din punct de vedere catolic, sufletul cel mai bine alcătuit este cel care își ține cel mai bine socotelile.

— Și care se simte mereu dator lui Dumnezeu, adăugă cu evlavie Fleurissoire, care încerca să se mențină la înălțime.

Julius era vădit enervat de întreruperile cumnatului său; i se păreau absurde.

— Cu siguranță că disprețul față de ceea ce poate să te ajute este semnul unei anumite noblețe a sufletului... Să te eliberezi de catehism, de complezență, de calcul... Oare vom putea admite vreun suflet care nu mai ține nici un fel de socoteli?

Baraglioul aștepta o aprobare; dar Fleurissoire exclamă vehement:

— Nu, nu! de o mie de ori nu: nu-l vom admite! Apoi, brusc înfricoșat de propria-i voce, se aplecă spre Baraglioul și zise:

— Să vorbim mai încet; sîntem ascultați.

— Ei! Pe cine poate să intereseze ce vorbim noi?

— Ah! prietene, văd că nu știi cum sînt oamenii în țara asta. Eu unul am început să-i cunosc. De patru zile de cînd trăiesc printre ei, mi se întîmplă tot felul de lucruri! Care m-au convins că trebuie să fiu foarte precaut, ceea ce nu-mi stătea în fire. Sîntem urmăriți.

— Cred că visezi.

— Ar fi bine ca toate astea să nu existe decît în mintea mea. Dar, ce vrei? Cînd minciuna ia locul adevărului, trebuie ca adevărul să se ascundă. Însărcinat cu misiunea de care îți vorbeam adineauri, înghesuit între Lojă și Societatea lui Iisus, e vai de capul meu! Sînt suspectat de toți și îi suspectez pe toți. Ce-ai să zici, prietene, cînd ți-oi spune că acum o clipă, ascultînd cuvintele batjocoritoare cu care mi-ai răspuns la îngrijorarea mea, am ajuns să mă îndoiesc că vorbesc cu adevăratul Julius, gîndindu-mă că poate mă adresez unuia care se preface că ești tu... Sau cînd ți-oi spune că azi-dimineață, înainte de a te fi întîlnit, am ajuns să mă îndoiesc pînă și de propria mea realitate, de faptul că mă aflu aici, la Roma, socotind că poate totul nu era decît un simplu vis și că, îndată, mă voi trezi la Pau, culcat lîngă Amica, în mediul meu obișnuit.

— Prietene, cred că ai febră.

Fleurissoire îi luă mîna și îi spuse cu o voce patetică:

— Febră! Da, am febră. O febră care nu-ți trece niciodată și care nu vreau să-mi treacă niciodată. O febră care, mărturisesc, speram că te va cuprinde și pe tine imediat ce vei afla lucrurile pe care ți le-am dezvăluit; o febră pe care, mărturisesc, nădăjduiam să ți-o transmit și ție, ca să fim cuprinși de aceeași flacără, fratele meu... Dar nu-i așa! Acum văd bine; pe cărarea întunecoasă pe care o urmez, pe care trebuie să o urmez, merg singur; și chiar ceea ce mi-ai spus mă obligă la asta... Doamne! Julius, e adevărat? Deci el nu poate fi văzut? Nu poți ajunge să-l vezi?...

— Prietene, spuse Julius, desprinzîndu-și mîna din strînsoarea lui Fleurissoire, care se înfierbînta tot mai mult, și punîndu-i la rîndul său o mînă pe braț:

— Prietene, o să-ți mărturisesc ce n-am îndrăznit să-ți spun adineauri: cînd m-am trezit în fața Sfîntului Părinte... am avut un moment de distracție și gîndurile mi-au fugit aiurea.

— Un moment de distracție! repetă Fleurissoire năucit.

— Da: brusc, m-am surprins gîndindu-mă la altceva.

— Îți închipui că pot să cred ce-mi spui?

— Da, pentru că în acel moment am avut revelația. Dar, îmi spuneam, urmărindu-mi prima idee, — dar, dacă o presupun gratuită, fapta rea, crima nu poate fi imputată; iar cel care a săvîrșit-o nu poate fi prins.

— Ce spui! te rog, repetă, suspină disperat Amedee.

— Căci mobilul, — motivul crimei, este ancora cu ajutorul căreia se prinde criminalul. Și dacă judecătorul va spune: *est fecit cui prodest*... ai făcut dreptul, nu-i așa?

— Scuză-mă, spuse Amedee, cu fruntea îmbrobonată de sudoare.

Dar în același moment, dialogul se întrerupse: un servitor de la restaurant aduse pe o farfurie un plic pe care era scris numele lui Fleurissoire. Acesta, mirat la culme, desfăcu plicul și scoase un bilet cu următoarele cuvinte:

Nu aveți nici un minut de pierdut. Trenul de Neapole pleacă la ora trei. Cereți domnului de Baraglioul să vă însoțească la Creditul Comercial, unde el este cunoscut și va putea să vă confirme identitatea. Cave.

— Vezi! ce-ți spuneam? zise Amedee cu voce scăzută, mai curînd mulțumit de acest incident.

— Într-adevăr, nu-i lucru curat. De unde naiba mi se cunoaște numele și legătura mea cu Creditul Comercial?

— Oamenii ăștia știu totul, ți-am spus.

— Tonul acestui bilet nu-mi place. Cel care a scris ar fi putut măcar să-și ceară scuze că ne întrerupe.

— De ce? El știe prea-bine că misiunea mea e mai importantă decît orice... Trebuie să ridic banii de pe un cec... Nu; nu pot să-ți vorbesc aici; vezi bine că sîntem supravegheați. Apoi, scoțîndu-și ceasul, zise:

— Într-adevăr, nu mai avem nici un minut în plus. Chemă chelnerul.

— Te rog, lasă, zise Julius. Eşti invitatul meu. Creditul Comercial nu-i departe; la nevoie putem lua o trăsură. Nu intra în panică... Ah! voiam să-ţi mai spun că, dacă te duci la Neapole în seara asta, foloseşte acest bilet în circuit. Este pe numele meu; dar n-are nici o importanţă. (Căci lui Julius îi plăcea să facă servicii altora.) L-am luat la Paris, gîndindu-mă că voi coborî mai spre sud. Dar iată că trebuie să rămîn aici, la Congres. Cît timp crezi că vei sta acolo?

— Cît mai puţin cu putinţă. Nădăjduiesc să fiu înapoi chiar mîine.

— Atunci am să te-aştept la cină.

La Creditul Comercial, datorită prezentării făcute de contele de Baraglioul, i se dădură lui Fleurissoire, fără nici o greutate, pe cec, şase hîrtii de cîte o mie de franci, pe care acesta le băgă în buzunarul interior al hainei. În timpul ăsta, el îi relatase de bine, de rău cumnatului său povestea ceculeţului, a cardinalului şi a abatelui; Baraglioul, care îl însoţi pînă la gară, nu-l asculta cu prea multă atenţie.

Fleurissoire intră la un negustor de cămăşi ca să-şi cumpere un guler tare, dar nu şi-l puse imediat, de teamă de a nu-l face pe Julius, care stătea nerăbdător în faţa magazinului, să-l aştepte prea mult.

— Nu-ţi iei nici o valiză? îl întrebă Julius.

Fleurissoire ar fi vrut mult să treacă să-şi ia şalul, lucrurile de toaletă şi pe cele de dormit, dar cum putea să-i mărturisească lui Baraglioul că stătea pe via dei Vecchierelli.

— O, pentru o noapte! spuse el repede. Şi nici nu mai avem timp să trecem pe la hotel.

— De fapt, unde te-ai instalat?

— În spatele Colisseului, răspunse Amedee, la întîmplare. Era ca şi cum ar fi spus: sub poduri.

Julius se mai uită o dată la el.

— Ce om ciudat eşti!

Oare părea atît de ciudat? Fleurissoire îşi şterse fruntea de sudoare. Făcură, în tăcere, cîţiva paşi prin faţa gării, unde ajunseseră.

— Haide! trebuie să ne despărţim, zise Baraglioul, întinzîndu-i mîna.

— Nu vii... n-ai vrea să vii cu mine? bîlbîi plin de teamă Fleurissoire. Nu ştiu de ce, dar parcă mi-e oarecum frică să plec singur...

— Ai venit singur pînă la Roma. Ce-ar putea să ţi se întîmple? Scuză-mă că te părăsesc înainte de a ajunge la peron, dar vederea unui tren care pleacă îmi pricinuieşte o tristeţe de nespus. Adio! Călătorie plăcută! Şi mîine să-mi aduci la Grand Hotel biletul meu de întoarcere la Paris.

CARTEA A CINCEA
LAFCADIO

— There is only one remedy. One thing alone can cure us from being ourselves.
— Yes; strictly speaking, the question is not how to get cured, but how to live.
Joseph CONRAD, Lord Jim
[Exista un singur leac. Doar un lucru ne poate vindeca de a fi noi înşine.
Da. Numai că vezi tu, problema nu e cum să te vindeci, ci cum sa trăieşti (engl.)].

I

După ce, prin intermediul lui Julius şi ajutat de notar, Lafcadio intră în posesia rentei de patruzeci de mii de livre pe care răposatul conte Juste-Agenor de Baraglioul i-o lăsase, marea lui grijă a fost să facă în aşa fel ca bogăţia lui să nu iasă la iveală prin nimic.

„Poate că vei folosi farfurii de aur, îşi spuse el, dar vei mînca din ele aceleaşi mîncăruri".

Poate că încă nu ştia că pentru el, de acum încolo, gustul mîncărurilor avea să se schimbe. Sau, cel puţin, cum găsea aceeaşi plăcere în a lupta împotriva poftei sau în a se lăsa pradă lăcomiei, acum, cînd nu mai era apăsat de nevoi, rezistenţa sa slăbea. Să o spunem de-a dreptul: avînd o natură aristocratică, nu îngăduise necesităţii să-i impună nici un gest pe care în prezent şi l-ar fi permis, din răutate, din joc şi din amuzamentul de a prefera plăcerea şi nu interesul.

Ascultînd de dorinţa contelui, nu purtase doliu. Avusese de întîmpinat o situaţie groaznic de neplăcută cînd se dusese la furnizorii marchizului de Gesvres, ultimul său unchi, să-şi pună la punct garderoba. Fiindcă spunea că vine din partea acestuia, croitorul scoase cîteva facturi pe care marchizul neglijase să le plătească. Lui Lafcadio îi era silă de înşelătorii; se prefăcu imediat că tocmai a venit să achite notele şi plăti cu bani gheaţă noile haine. Acelaşi lucru se întîmplă şi la cizmar. Cînd să se ducă şi la vînzătonil de cămăşi, Lafcadio se gîndi că-i mai prudent să se adreseze altuia.

„Măcar de-aş şti adresa unchiului de Gesvres! Ce plăcere mi-ar face sâ-i trimit facturile să şi le achite, se gîndea Lafcadio. Sigur că m-ar dispreţui; dar sînt un Baraglioul şi, de acum încolo, pungaşule de marchiz, te scot din inima mea".

Nimic nu-l reţinea la Paris sau în altă parte; traversînd Italia, se îndrepta spre Brindisi, de unde se gîndea să se îmbarce pe vreun Lloyd, spre Java.

Singur în vagonul ce-l ducea departe de Roma, îşi aruncase pe genunchi, cu toate că era foarte cald, o

pătură moale de culoarea ceaiului, pe care îşi ţinea mîinile cu mănuşi cenuşii, contemplîndu-le cu plăcere. Stofa suplă şi buclată a costumului arăta o mare bunăstare; purta un guler înalt, uşor scrobit, ce-i lăsa gîtul liber; de sub guler ieşea o cravată subţire ca un şarpe, de culoarea bronzului, ce se potrivea de minune cu cămaşa-i cu pliuri. Se simţea bine în pielea lui, în hainele lui, în mocasinii lui croiţi din aceeaşi piele de căprioară ca mănuşile; în această închisoare moale, piciorul lui se putea întinde, cambra, simţea că trăieşte. Pălăria de castor, lăsată pe ochi, îl despărţea de peisajul înconjurător; fuma o ţigară de ienupăr şi-şi lăsa gîndurile să-i rătăcească în voie.
Bătrîna, ce-mi arăta pe cer un nouraş alb, spunîndu-mi: nu o să plouă astăzi, acea bătrînă căreia i-am purtat traista pe umerii mei sus pe culmea muntelui... (pentru propria-i plăcere, Lafcadio străbătuse în patru zile pe jos Apeninii, între Bologna şi Florenţa, înnoptînd la Covigliajo) şi pe care am îmbrăţişat-o; toate astea făceau parte din ceea ce părintele din Covigliajo numea: fapte bune. Cînd i-am simţit pielea murdară şi zbîrcită sub degetul meu, la fel de bine aş fi putut s-o strîng de gît cu o mînă care să nu tremure... Ah! cum tot încerca să-mi scuture praful de pe guler, zicînd: *Figlio mio! Carino!* [Fiul meu! Dragule! (it.)]... De unde îmi venea acea intensă bucurie atunci cînd, încă asudat, m-am întins pe un pat de muşchi, la umbra unui mare castan şi am stat aşa, fără să fumez? Simţeam că aş putea să îmbrăţişez întreaga omenire; sau poate s-o sugrum... Ce puţin lucru e viaţa omului! Simţeam că, dacă s-ar ivi vreun lucru care să ceară temeritate şi îndrăzneală, mi-aş risca viaţa fără să stau pe gînduri! Totuşi nu mă pot face alpinist sau aviator... Oare ce sfat mi-ar da mărginitul de Julius? Păcat că-i aşa de nepriceput! Ce bine ar fi fost să am un frate!

Bietul Julius! Sînt atît de mulţi oameni care scriu şi atît de puţini care citesc! E sigur: citim din ce în ce mai puţin... dacă judec după mine, cum se spune. Treaba asta se va termina cu o catastrofă; o frumoasă şi teribilă catastrofă. Tipăriturile vor fi aruncate peste bord; şi ar fi o minune dacă cea mai bună nu s-ar întîlni pe fundul mării cu cea mai proastă.

Dar curiozitatea mă îmboldeşte să ştiu ce-ar fi zis bătrîna dacă aş fi început să o strîng de... Ne putem imagina ce s-ar fi întîmplat dacă, dar rămîne întotdeauna un mic gol în care îşi face loc neprevăzutul. Niciodată nimic nu se petrece exact cum am fi crezut... Asta mă îndeamnă să acţionez... Facem atît de puţin!... «Tot ce poate fi să fie!» în felul acesta îmi explic eu Creaţiunea... Sînt îndrăgostit de ceea ce ar putea să fie... Dacă aş fi mare în Stat, aş da ordin să fiu închis.

Nu-i prea interesantă corespondenţa acestui domn Gaspard Flamand pe care m-am dus s-o cer la post-restant în Bologna, spunînd că-i a mea. Nici o scrisoare nu merita strădania de a-i fi trimisă.

Dar, Doamne! în viaţă întîlneşti atît de puţini oameni cărora ai dori să le umbli în valiză!... Şi totuşi puţini sînt cei de la care, cu un anumit cuvînt sau gest, nu poţi obţine o reacţie ciudată!... Ce frumoasă colecţie de marionete! Dar firele sînt prea vizibile! Pe străzi nu întîlneşti decît ţopîrlani. Vă întreb: un om de calitate ca Lafcadio poate să ia în serios această farsă?... Hai! să ne strîngem bagajele; a venit vremea! Să pornim repede spre o altă lume; să părăsim Europa, lâsînd pe pămînt urma adîncă a călcîiului nostru!... Dacă mai există prin adîncul pădurilor din Borneo vreun antropopitec întîrziat, voi merge acolo să descopăr resursele unei posibile umanităţi!... Aş fi vrut să-l revăd pe Protos. Sînt sigur că a luat-o spre America. Spunea că nu are stimă decît pentru barbarii din Chicago... Pentru gusturile mele, aceşti lupi n-au prea mult farmec: eu sînt o specie felină. Dar s-o lăsăm baltă.

Blîndul preot din Cavigliajo nu părea că vrea să-l corupă pe copilul cu care vorbea. Cu siguranţă îl avea în grijă. Mi-ar fi plăcut să mi-l fac prieten; nu pe preot, Doamne fereşte! ci pe copil – ce frumoşi ochi ridica spre mine! Privirile lui le căutau pe ale mele cu neliniştea cu care ale mele le căutau pe ale lui; dar îmi luam repede privirile de la el... Nu era mai mic decît mine cu mai mult de cinci ani. Da: avea între paisprezece şi şaisprezece ani, nu mai mult... Ce eram la vîrsta lui? Un *stripling* [puştan (engl.)] plin de poftă de viaţă, pe care aş vrea să-l întîlnesc astăzi; cred că m-aş fi plăcut foarte mult... Faby, la început, era tulburat de faptul că simţea că-i îndrăgostit de mine; a făcut bine că i-a mărturisit mamei: după asta sufletul lui s-a mai liniştit. Dar cît de tare mă enerva reţinerea lui!... Cînd, mai tîrziu, în Aurs, sub cort, i-am spus toate astea, am rîs amîndoi cu poftă... Mi-ar plăcea să-l revăd acum; îmi pare rău că a murit. Dar s-o lăsăm baltă.

Adevărul e că speram să nu-i fiu pe plac preotului. Mă gîndeam ce-aş putea să-i spun mai neplăcut, dar nu i-am spus decît lucruri frumoase... Cît de greu izbutesc să nu par seducător! Şi totuşi nu pot să mă mînjesc cu coajă de nucă pe faţă, cum mă sfătuia Carola, şi nici să mănînc usturoi... Ah! să nu mă mai gîndesc la biata fată! Îi datorez cele mai banale plăceri pe care le-am trăit. O, dar de unde s-a ivit acest bătrînel ciudat?

Era Amedee Fleurissoire, care tocmai intrase pe uşă.

Fleurissoire călătorise singur în compartiment pînă la staţia Frosinone. Din această staţie se urcase în vagon un italian între două vîrste, care se aşezase lîngă el şi începuse să-l privească cu un aer atît de întunecat, încît Fleurissoire se gîndi să părăsească pe dată locul.

Intră în compartimentul învecinat, atras de farmecul tineresc al lui Lafcadio.

„Ah! Ce băiat drăguţ! e încă aproape un copil, se gîndi el. E desigur, în vacanţă. Cît de bine e îmbrăcat! Are o privire atît de naivă! Ce bine că pot să am încredere în cineva şi să scap de bănuieli! Dacă ar şti franceza, mi-ar plăcea să vorbesc cu el".

Se aşează în faţa lui, într-un colţ, aproape de uşă. Lafcadio îşi ridică uşor borul pălăriei şi începu să-l fixeze cu o privire întunecată, în aparenţă indiferentă.

„Ce-ar putea fi comun între mine şi această pocitanie murdară? se gîndea el. S-ar zice că se crede mare şmecher. De ce oare îmi zîmbeşte aşâ? Şi-o fi închipuind că o să-l iau în braţe! Dar poate că mai sînt femei care să-i alinte pe aceşti bătrîni!... Cred c-ar fi foarte mirat să afle că ştiu să citesc curent, de-a-ndoaselea sau prin transparenţă, de pe dosul paginii, din oglindă sau de pe sugativă, atît slovele scrise, cît şi cele tipărite; mi-au trebuit trei luni de studiu şi doi ani de ucenicie; şi asta de amorul artei. Cadio, micuţul meu, să ispitim soarta şi să vedem ce hram poartă ăsta. Dar cu ce să încep?... A! O să-i ofer nişte... Fie că primeşte, fie că nu, o să vedem ce limbă vorbeşte".

— *Grazio! Grazio* [Incorect în limba italiană]! zise Fleurissoire, refuzînd.

„Nu-i nimic de făcut cu individul ăsta. Să dormim!", îşi spuse în sinea lui Lafcadio şi, lăsîndu-şi pălăria pe ochi, încercă să transforme în vis o amintire din tinereţe:

Se revede pe sine, pe vremea cînd i se spunea Cadio, în acel castel îndepărtat din Carpaţi, unde au locuit, mama lui şi cu el, timp de două veri, în tovărăşia lui Baldi italianul şi a prinţului Wladimir Bielkowski. Camera lui se afla la capătul unui coridor; e primul an cînd se culcă departe de mama lui... Clanţa de aramă, de la uşă, de forma unui cap de leu, este prinsă cu un cui gros... Ah! cu cîtă precizie îşi aminteşte fiecare senzaţie!... Într-o noapte este trezit brusc din somnul cel mai adînc şi i se pare că visează cînd îl vede la capătul patului pe unchiul Wladimir; acesta îi apare ca într-un coşmar, mai uriaş ca de obicei, drapat într-un caftan larg, de culoare ruginie, cu mustăţile căzute şi avînd pe cap o extravagantă căciulită de noapte, ţuguiată ca un turban persan, care parcă nu se mai sfîrşeşte. Ţine în mînă o lampă pe care o pune pe masă, aproape de pat, lîngă ceasul lui Cadio, împingînd uşor un sac cu bile. Primul gînd al lui Cadio este că mama lui e moartă sau bolnavă; tocmai se pregătea să-l întrebe pe Bielkowski, cînd acesta îşi pune un deget pe buze şi îi face semn să se scoale. Copilul îşi îmbracă repede halatul de baie, pe care unchiul l-a luat de pe spateaza unui scaun şi i l-a întins, cu aerul că nu glumeşte. Dar Cadio are atîta încredere în Wladi, încît nu-i e frică nici măcar o singură clipă; îşi pune papucii şi îl urmează, foarte uimit de comportamentul unchiului şi, ca întotdeauna, cu o mare dorinţă de a se distra.

Ies pe coridor, Wladimir înaintează, grav şi misterios, ţinînd lampa cît mai departe, în faţa lui; ca şi cum ar împlini un ritual sau ar urma o procesiune; Cadio se clatină puţin, căci e beat de vise; dar, curînd, curiozitatea îi limpezeşte mintea. În faţa uşii de la camera mamei lui, se opresc o clipă să asculte dacă nu se aude vreun zgomot: nici unul; întreaga casă e cufundată în somn. Ajunşi pe palier, aud sforăitul unui servitor a cărui cameră dă spre podul casei. Coboară. Wladi calcă pe trepte fără să facă nici un zgomot; la cea mai mică scîrţîitură se întoarce spre el cu un aer atît de furios, încît Cadio de-abia îşi poate stăpîni rîsul. Îi arată o treaptă, făcîndu-i semn s-o sară; face totul cu atîta seriozitate, de parcă i-ar pîndi vreo primejdie. Cadio nu-şi strica plăcerea întrebîndu-se dacă aceste precauţii sînt necesare, ca şi de altfel, tot ceea ce fac; intră în joc şi, alunecînd de-a lungul rampei, trece de treaptă... Jocul lui Wladi i se pare atît de amuzant, încît ar trece şi prin foc ca să-l urmeze. Cînd ajung la parter, pe penultima treaptă, se aşază amîndoi jos ca să-şi tragă sufletul; Wladi dă din cap şi scoate un fel de suspin, ca şi cum ar zice: Ah! bine c-am scăpat! Pornesc din nou. Cîte precauţii trebuie să ia în faţa uşii salonului! Lampa pe care o ţine Cadio luminează încăperea în chip atît de ciudat, încît copilul de-abia o poate recunoaşte; i se pare nesfîrşită; o rază de lună se strecoară prin jaluzele; totul e scăldat într-o linişte supranaturală, de parcă te-ai afla pe un heleşteu unde va fi aruncată, în taină, o plasă de prins peşte; Cadio recunoaşte toate lucrurile; toate sînt la locul lor, dar, pentru prima oară, le înţelege ciudăţenia.

Wladi se apropie de pian, îl întredeschide şi mîngîie cu vîrful degetului cîteva clape, care răspund abia auzit. Deodată, capacul pianului cade, făcînd un zgomot asurzitor (Lafcadio tresare şi acum, gîndindu-se la el). Wladi se repede la lampă, o stinge şi apoi se prăbuşeşte într-un fotoliu; Cadio se strecoară sub o masă; amîndoi stau aşa, mult timp, în întuneric, fără să facă vreo mişcare, la pîndă... dar nu se aude nimic; în casă totul e nemişcat; în depărtare, un cîine latră la lună. Cu mişcări încete, Wladi face puţină lumină.

Cu ce aer ciudat întoarce cheia de la bufetul din sufragerie! Copilul ştie bine că totul nu-i decît un joc, dar unchiul pare că a intrat în el de-a binelea. Trage aerul pe nas ca şi cum ar vrea să adulmece şi să vadă ce anume miroase mai ademenitor; ia o sticlă de tokay şi pune vinul în două pahare mici, în care urmează să-şi înmoaie biscuiţii; cu degetul pe buze, îl invită pe Cadio să ciocnească cu el; cristalul scoate un sunet abia perceptibil... Apoi, Wladi se străduieşte să pună totul în ordine; împreună cu Cadio, spală paharele în ligheanul din bucătărie, le şterge, astupă din nou sticla de vin, închide cutia cu biscuiţi, strînge cu grijă firimiturile şi aruncă o ultimă privire în dulap, ca să vadă dacă totul e la locul lui... Ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Wladi îl însoţeşte pe Cadio pînă în camera sa şi apoi pleacă, salutîndu-l adînc. Cadio adoarme din nou, iar a doua zi se va întreba dacă totul nu va fi fost decît un vis. Ciudat joc pentru un copil! Ce-ar fi gîndit despre asta Julius?...

Cu toate că stă cu ochii închişi, Lafcadio nu doarme, nu izbuteşte să doarmă.

„Bătrînelul pe care îl simt lîngă mine crede că eu dorm, se gîndea el. Dacă mi-aş întredeschide ochii, l-aş vedea cum mă priveşte. Protos pretindea că este foarte greu să te prefaci că dormi, fiind în acelaşi timp atent la ce se întîmplă în jur; el se străduia să recunoască somnul fals după tremurătura uşoară a pleoapelor... pe care eu, în această clipă, mi-o stăpînesc. Chiar şi Protos s-ar fi putut da de gol".

Soarele apusese; ultimele raze scînteietoare, pe care Fleurissoire le contempla cu emoţie, deveneau din ce în ce mai slabe. Pe neaşteptate, din plafonul boltit al vagonului, ţîşni lumina; era o lumină prea brutală ce

contrasta puternic cu dulcea lumină a crepusculului; şi de teamă să nu tulbure somnul vecinului său, Fleurissoire întoarse comutatorul: compartimentul nu se cufundă în întuneric căci acest gest nu făcu decît să îndrepte curentul electric de la becul central din plafon spre un bec mic, cu lumină albăstruie. Dar, după părerea lui Fleurissoire acest beculeţ albăstrui răspîndea şi el prea multă lumină; mai întoarse o dată comutatorul; beculeţul se stinse, dar se aprinseră pe dată, două aplice laterale, mai supărătoare chiar şi decît becul din centru; întoarse încă o dată comutatorul şi beculeţul se aprinse din nou; se opri aici.

„Oare a terminat să se joace cu lumina? se gîndea Lafcadio nerăbdător. Oare ce face acum? (Nu, n-o să deschid ochii.) S-a ridicat... Oare e atras de valiza mea? Bravo! Şi constată că valiza e deschisă. Dat fiind că am pierdut cheia, a fost o prostie să-mi comand la Milano o închizătoare complicată pe care hoţii mi-au forţat-o la Bologna! Un lăcăţel se poate măcar înlocui... Dracu' să mă ia! Oare îşi scoate haina? Să mă uit, totuşi".

Fără să dea vreo atenţie valizei lui Lafcadio, Fleurissoire, muncindu-se cu noul său guler fals, îşi scosese haina, ca să-l poată încheia mai uşor; dar acesta, scrobit şi tare ca o bucată de carton, rezista tuturor strădaniilor sale.

„Nu pare prea fericit, îşi zicea în sinea sa Lafcadio. Cred că are vreun buboi sau cine ştie ce boală ascunsă. O să-l ajut! N-o să reuşească singur..."

Totuşi reuşi! gulerul se supuse în cele din urmă şi acceptă nasturele. Fleurissoire îşi lua cravata de pe pernița unde şi-o pusese, alături de pălărie, de haină şi de manşete şi, apropiindu-se de uşa compartimentului, încercă, precum Narcis în apă, să-şi vadă chipul care se proiecta pe peisajul ce se zărea prin geam. „Nu vede bine".

Lafcadio aprinse lumina. Trenul trecea de-a lungul unui deal, ce se vedea prin geam, luminat fiind de razele proiectate de fiecare compartiment; totul apărea ca un şir de pătrate luminoase ce dansau de-a lungul drumului şi se deformau pe rînd, în funcţie de fiecare accident de teren. În mijlocul unuia dintre ele se zărea dansînd umbra grotescă a lui Fleurissoire; celelalte pătrate erau goale.

„Cine să mă vadă, se gîndea Lafcadio. Aici, lîngă mîna mea, sub mîna mea se află această dublă închizătoare pe care pot s-o deschid cu uşurinţă; portiera s-ar deschide dintr-o dată, şi el s-ar prăbuşi cu faţa înainte; ar fi de-ajuns să-l împing uşor; ar cădea în noapte ca o masă informă; nici măcar nu s-ar auzi vreun strigăt... Şi mîine voi fi în drum spre insule!... Cine ar putea să afle?"

Îşi pusese cravata, îşi făcuse nodul; acum Fleurissoire îşi lua o manşetă şi şi-o potrivea la încheietura mîinii drepte; şi, în timp ce făcea asta, privea cu atenţie o fotografie ce era aşezată deasupra locului unde stătuse (una dintre cele patru ce împodobeau compartimentul) şi care reprezenta un palat la marginea mării.

„O crimă gratuită, continuă Lafcadio: ce grea treabă pentru poliţie! La urma-urmelor, oricine dintr-un compartiment învecinat poate să observe că se deschide o portieră şi să vadă o umbră făcînd un salt spre acest taluz. E bine că măcar perdelele de la culoar sînt trase... Nu atît evenimentele îmi aţiţă curiozitatea, cît propria mea comportare. Te poţi crede în stare de orice, dar, cînd trebuie să treci la faptă, dai înapoi... Ce mare e distanţa dintre imaginaţie şi faptă! Şi, ca la şah, nu mai ai dreptul să revii asupra mişcării. Dar dacă ai putea prevedea toate riscurile, jocul şi-ar pierde orice interes!... Între a-ţi închipui o faptă şi... Ia te uită! Taluzul se sfîrşeşte. Cred că ne aflăm pe un pod; peste un rîu..."

Pe geamul acum negru, imaginile apăreau mai clar. Fleurissoire se aplecă pentru a-şi îndrepta cravata.

„Aici, sub mîna mea, este această dublă închizătoare... acum, cît e distrat şi priveşte departe în faţa lui... hai, deschide odată, ce Dumnezeu! e mai uşor decît aş fi crezut. Dacă pot să număr pînă la doisprezece, fără să mă grăbesc, înainte de a vedea vreo lumină pe cîmp, tipul e salvat. Încep: unu; doi; trei; patru (rar! rar!) cinci, şase; şapte; opt; nouă... zece; iată o lumină!..."

II

Fleurissoire nu scoase nici un strigăt. Îmbrîncit de Lafcadio, şi în faţa prăpastiei ce se căsca în faţa lui, făcu o mişcare amplă, încercînd să se ţină de ceva ca să nu cadă; se agăţă cu mîna stîngă de cadrul neted al portierei, în timp ce, pe jumătate întors, îşi aruncă mîna dreaptă cu putere, spre spate, pe deasupra lui Lafcadio; cea de-a doua manşetă, pe care tocmai şi-o potrivea, se rostogoli sub banchetă, pînă la cealaltă extremitate a vagonului. Lafcadio simţi o gheară în ceafă, lăsă capul în jos şi-i dădu un al doilea brînci, mai hotărît decît primul; unghiile îi zgîriară gulerul; şi Fleurissoire, negăsind altceva de care să se agate, se prinse cu disperare de pălăria lui din păr de castor, pe care, în cădere, o luă cu el.

„Acum am nevoie de sînge rece, îşi zise Lafcadio. Să nu trîntesc portiera: s-ar putea auzi alături".

O trase spre el, luptîndu-se cu vîntul, şi apoi o închise încet.

„Mi-a lăsat oribila lui pălărie turtită; cu o lovitură de picior o s-o trimit după el; dar mi-a luat-o pe-a mea şi îi ajunge. Am fost foarte precaut cînd i-am scos iniţialele!... Pe căptuşeală se află însă eticheta pălărierului căruia nu i se comandă în fiecare zi pălării din păr de castor... Dar asta e... S-ar putea crede că e un accident... Nu, pentru că am închis portiera... Să opresc trenul?... Hai, hai! Cadio, fără retuşuri: totul este aşa cum ţi-ai dorit.

O dovadă că sînt complet stăpîn pe mine: mă voi uita mai întîi în linişte la fotografia pe care bătrînul o privea mai adineauri... Miramar! N-am nici o poftă să merg să văd locul ăsta... Dar aici nu-i aer".

Deschise fereastra.

„Animalul m-a zgîriat... sîngerez... M-a zgîriat tare. Să pun puţină apă pe rană; toaleta se află la capătul

coridorului, la stînga. Să-mi mai iau o batistă”.

Dădu jos valiza din plasa ce se găsea deasupra lui, o aşeză pe perna banchetei, în locul unde stătuse mai înainte, şi o deschise.

„Dacă mă încrucişez cu cineva pe coridor, o să fiu foarte calm... Nu, nu-mi bate inima mai tare. Haide!... A! uite haina lui; o pot ascunde, cu uşurinţă, sub a mea. În buzunar sînt nişte hîrtii: o să am ce face în timpul drumului”.

Lafcadio atîrnă în cuierul din closetul unde se închisese o biată haină tocită, de culoare brun-gălbuie, dintr-o stofă subţire, aspră şi banală, ce-i făcea silă; apoi, aplecat deasupra chiuvetei, începu să se cerceteze în oglindă.

Pe gît, în două locuri, avea nişte zgîrieturi destul de urîte; o dungă roşie pornea de la spate, din ceafă, şi, luînd-o spre stînga, se pierdea sub ureche; o alta, mai scurtă, o jupuitură zdravănă, se afla la doi centimetri mai sus de cealaltă şi urca drept spre ureche, pe care o atinsese, rupîndu-i puţin lobul. Urechea sîngera; dar mai puţin decît se temuse; în schimb durerea, pe care nu o simţise la început, devenea tot mai puternică. Muie batista în chiuvetă, îşi şterse sîngele şi apoi spălă batista.

„Nu sîngerează nici cît să-mi păteze gulerul, se gîndi el în timp ce se privea în oglindă; totul e în ordine”.

Ieşi; chiar atunci, locomotiva şuieră; un şir de lumini se văzu prin geamul de la closet. Era Capua. Să coboare la această staţie atît de apropiată de locul accidentului, şi să-şi ia pălăria din par de castor... acest gînd i se ivi în minte, ameţitor. Îi părea tare rău după pălăria lui suplă, uşoară, mătăsoasă, ce-i ţinea cald şi totodată răcoare, neşifonabilă şi de o eleganţă atît de discretă. Totuşi nu asculta niciodată de dorinţele lui pînă la capăt şi nu-i plăcea să-şi cedeze nici chiar sieşi. Dar, mai presus de orice, avea oroare de nehotărîre; păstra de mulţi ani, ca pe un fetiş, zarul de la un joc de table pe care, pe vremuri, i-l dăduse Baldi; îl purta mereu asupra lui; îl avea aici, în buzunarul de la vestă. „Dacă-mi cade şase, îşi spuse el scoţînd zarul, cobor!”. Dădu cinci.

„Totuşi cobor. Repede! haina nenorocitului ăluia!... Acum valiza mea...”

Alergă în compartiment.

Ah! cît de inutilă pare orice exclamaţie în faţa ciudăţeniei unor fapte! Cu cît întîmplarea e mai surprinzătoare, cu atît relatarea mea va fi mai simplă. O voi spune deci de-a dreptul: cînd Lafcadio intră în compartiment să-şi ia valiza, aceasta nu mai era aici.

La început crezu că s-a înşelat şi ieşi din nou pe culoar... Dar, nu! ăsta era compartimentul unde stătuse el. Iată vederea ce înfăţişa Miramarul... dar ce se întîmplase?... Se năpusti la fereastră şi crezu că visează: pe peronul gării, încă nu prea departe de tren, valiza lui se îndepărta încetişor, dusă de un bărbat puternic, ce mergea cu paşi mici.

Lafcadio vru să sară din tren; în timp ce deschidea portiera, haina brun-gălbuie îi căzu la picioare.

„Drace! încă puţin şi ajung la închisoare! Totuşi, dacă hoţomanul ăsta s-ar gîndi că aş putea să fug după el, ar merge mai repede. O fi văzut ceva?...”

Cum stătea aplecat înainte, o picătură de sînge îi şiroi de-a lungul obrazului. „Dă-o dracului de valiză! Zarul a avut dreptate: nu trebuie să cobor aici”.

Închise din nou portiera şi se aşeză pe locul lui.

„N-am nici un fel de acte în valiză; iar lenjeria nu are monogramă; ce risc? Dar n-are importanţă: trebuia să mă îmbarc cît mai repede; va fi poate mai puţin amuzant; dar, cu siguranţă, mult mai înţelept”.

Trenul porni.

„Nu-mi pare rău atîta după valiză... cît după pălărie, pe care tare mult aş fi vrut s-o găsesc... Dar să nu mă mai gîndesc la asta!”

Îşi umplu pipa, o aprinse şi apoi, băgîndu-şi mîna în buzunarul interior de la cealaltă haină, scoase repede de aici o scrisoare de la Amica, un carnet emis de agenţia Cook şi un plic din hîrtie proastă, pe care îl deschise.

„Trei, patru, cinci, şase hîrtii de cîte o mie! Pe oamenii cinstiţi nu-i interesează aşa ceva”.

Puse banii în plic şi plicul în buzunarul hainei.

Dar cînd, după o clipă, se uită cu atenţie la carnetul Cook, Lafcadio înmărmuri. Pe prima foaie era scris numele lui Julius de Baraglioul.

„Oare mi-am pierdut minţile? îşi spuse el. Ce legătură poate să aibă cu Julius?... să fie un bilet furat?... nu; nu-i cu putinţă. E, fără îndoială, împrumutat. Drace! Poate c-am nimerit peste cine nu trebuie... bătrînii ăştia sînt mai legaţi între ei decît ai crede...”

Apoi, tremurînd de curiozitate, deschise scrisoarea de la Arnica. Totul i se părea foarte ciudat; îi era greu să-şi concentreze atenţia; nu izbutea să priceapă ce înrudire sau relaţie exista între Julius şi acest bătrîn, dar înţelese cel puţin un lucru: că Julius se afla la Roma. Într-o clipă, hotărîrea lui fu luată; îl cuprinse o mare dorinţă de a-şi revedea fratele şi o curiozitate neînfrînată de a vedea efectul pe care îl va avea fapta lui asupra acestui om calm şi logic:

„Gata! în seara asta dorm la Neapole; îmi scot cufărul şi mîine mă întorc la Roma cu primul tren. Nu-i deloc înţelept, dar e poate ceva mai amuzant”.

III

La Neapole, Lafcadio se instală într-un hotel de lîngă gară; avu grijă să-şi ia cu el cufărul, pentru că un călător fără bagaje dă de bănuit şi pentru că nu trebuia să atragă în vreun fel atenția asupra lui; apoi alergă să-şi cumpere cele cîteva obiecte de toaletă de care avea nevoie şi o pălărie care să înlocuiască oribila canotieră (de altfel, îi era strîmtă) pe care i-o lăsase Fleurissoire. Voia să cumpere şi un revolver, dar fu nevoit să amîne această cumpărătură pentru a doua zi, căci era ora de închidere a magazinelor.

Trenul pe care intenționa să-l ia a doua zi pleca devreme; urma să ajungă la Roma la prînz...

Avea de gînd să nu se ducă la Julius decît după ce „crima" va fi fost comentată în ziare. Crima! Acest cuvînt i se părea mai curînd ciudat; iar termenul de criminal, aplicat lui, i se părea cu totul impropriu. Îl prefera pe cel de aventurier, cuvînt la fel de suplu ca şi pălăria lui din păr de castor, căreia îi putea aranja borul după plac.

Ziarele de dimineață nu vorbeau încă despre aventură. Le aştepta cu răbdare pe cele de seară, grăbit să-l revadă pe Julius şi să simtă că începe jocul; precum un copil care se joacă de-a v-ați ascunselea şi care — bineînțeles — nu vrea să fie descoperit, dar vrea, în schimb, să fie căutat, se plictisea aşteptînd. Era cuprins de-o stare nedesluşită, pe care nu o cunoscuse pînă atunci; iar oamenii cu care se întîlnea pe stradă i se păreau foarte mediocri, nesuferiți şi urîți.

Seara, cumpără de la un vînzător ambulant de ziare de pe Corso un număr din Corriere; apoi intră într-un restaurant, dar dintr-un fel de sfidare şi ca să-şi aţîțe dorința, se sili întîi să mănînce, lăsînd ziarul împăturit, aşezat acolo, lîngă el, pe masă; apoi ieşi din restaurant şi, luînd-o din nou pe Corso, se opri la lumina unei vitrine, deschise ziarul şi, pe pagina a doua, citi titlul unuia dintre articolele ce prezentau fapte diverse:
CRIMĂ, SINUCIDERE... sau ACCIDENT Apoi citi articolul, pe care îl dau aici în traducere:

În gară la Neapole, funcționarii de la Compania de Căi Ferate au găsit în trenul ce venea de la Roma, în plasa de bagaje dintr-un compartiment de clasa întîi, o haină de culoare închisă, în buzunarul interior al hainei se afla un plic galben, deschis, ce conținea şase hîrtii de cîte o mie de franci; în buzunar nu mai era nici o altă hîrtie care să permită identificarea proprietarului hainei. Dacă e vorba de o crimă, este foarte greu de explicat de ce o sumă atît de importantă a fost lăsată în haina victimei — oricum, asta arată că mobilul crimei nu a fost furtul.

În compartiment nu se văd urmele vreunei lupte; dar, sub banchetă, s-a găsit o manşetă cu un buton dublu, reprezentînd două capete de pisică; butonii, legați între ei printr-un lănțişor de argint aurit, erau făcuți dintr-un cuarț semitransparent, un agat translucid cu reflexe, piatră numită de bijutieri piatră de lună.

Se fac cercetări de-a lungul întregului traseu.

Lafcadio mototoli ziarul.

„Doamne! Numai butonii Carolei mai lipseau! Bătrînul ăsta este o adevărată întretăiere de drumuri!"

Întoarse pagina şi văzu scris, la ştirile de ultimă oră:

RECENTISIM, PE TRASEU S-A GĂSIT UN CADAVRU

Fără să mai citească ce scria în continuare, Lafcadio alergă la Grand Hotel.

Puse într-un plic cartea sa de vizită, pe care erau scrise cuvintele:

LAFCADIO WLUIKI

Vrea să ştie dacă contele Julius de Baraglioul mai are nevoie de un secretar.

Şi îl transmise destinatarului.

Un valet veni să-l ia din holul hotelului, îl conduse de-a lungul coridorului şi îl introduse în apartamentul contelui.

Dintr-o ochire, Lafcadio văzu, într-un colț al camerei, ziarul *Corriere della Sera*. Pe masă, în mijlocul camerei, se afla o sticlă mare şi destupată, cu o apă de colonie ce răspîndea în toată încăperea un parfum puternic. Julius îl primi cu brațele deschise.

— Lafcadio! Prietene... ce fericit sînt că te văd!

Se agita şi îşi scutura părul vîlvoi; i se părea că s-a dilatat; ținea în mînă o batistă cu puncte negre şi îşi făcea vînt cu ea. Eşti poate omul pe care mă aşteptam cel mai putin să-l văd astăzi; dar cel cu care, în seara asta, aş fi vrut cel mai mult să stau de vorbă... Doamna Carola ți-a spus că sînt aici?

— Ce întrebare ciudată!

— Da! am întîlnit-o... De altfel, nu sînt sigur că ea m-a văzut.

— Carola! E la Roma?

— Nu ştiai?

— Acum am venit din Sicilia şi eşti prima persoană din oraş pe care o întîlnesc. Nu țin s-o văd.

— Mi-a părut foarte drăguță.

— Nu eşti prea pretențios.

— Vreau să spun: e mai bine decît la Paris.

— E un exotism, dar dacă ai chef de asta...

— Lafcadio, asemenea vorbe n-au ce căuta între noi... Julius vru să-şi ia un aer sever, dar nu izbuti să facă decît o grimasă; apoi continuă:

— Vezi că sînt foarte agitat. Mă aflu într-un moment de cotitură. Simt că-mi ia mintea foc şi că mă cuprinde un fel de amețeală. De trei zile de cînd sînt la Roma, chemat aici la un congres de sociologie, trăiesc tot felul de surprize. Ultima este sosirea ta... Nu mai ştiu ce-i cu mine.

Mergea de colo-colo, cu paşi mari; apoi se opri în fața mesei, luă sticla de colonie, vărsă din ea pe batistă şi şi-o puse pe frunte în chip de compresă.

— Tinere prieten... îmi permiți să te numesc astfel... Cred că ştiu cum îmi voi scrie noua mea carte! Felul, deşi cam exagerat în care mi-ai vorbit, la Paris, despre *Aerul înălțimilor* mă face să presupun că asta te va interesa.

Schiță o mişcare de dans; batista îi căzu de pe frunte pe jos; Lafcadio se grăbi s-o ridice şi, în timp ce stătea aplecat, simți cum Julius îi pune mîna uşor pe umăr, întocmai cum făcuse şi bătrînul Juste-Agenor. Lafcadio se ridică, zîmbind.

— Te cunosc de atît de puțin timp, spuse Julius; şi totuşi, în seara asta, nu mă pot împiedica să nu-ți vorbesc ca unui...

Se opri.

— Te ascult ca pe un frate, domnule de Baraglioul, zise Lafcadio cu îndrăzneală, de vreme ce-mi faci această invitație.

— Vezi dumneata, Lafcadio, în mediul în care trăiesc la Paris, printre toți cei pe care îi frecventez; oameni de lume, oameni ai Bisericii, literați, academicieni, nu găsesc, de fapt, cu cine să stau de vorbă. Vreau să spun că nu am cui să-i mărturisesc noile gînduri ce mă frămîntă. Căci trebuie să-ți spun că, de la prima noastră întîlnire, punctul meu de vedere s-a schimbat complet.

— Cu atît mai bine! zise Lafcadio cu obrăznicie.

— Dumneata, care nu eşti de meserie, nu-ți poți închipui în ce măsură o etică greşită împiedică libera dezvoltare a facultății de creație. Iată de ce romanul la care mă gîndesc acum e cu totul altfel decît cele din trecut. Logica şi consecvența pe care le ceream de la personajele mele mi-o impuneam mai întîi mie însumi, pentru a o putea realiza la ele; şi lucrul ăsta nu era firesc; preferăm să trăim prefăcîndu-ne, decît să semănăm cu ceea ce am crezut mai întîi a fi adevăratul nostru portret: e absurd; şi, procedînd astfel, riscăm să stricăm tot ce-i mai bun în noi.

Lafcadio continua să surîdă, aşteptînd să vadă ce va urma, şi se distra recunoscînd în opiniile lui Julius efectul întîrziat al vorbelor pe care i le spusese el la prima lor întîlnire.

— Ce-aş putea să-ți mai spun, Lafcadio? Acum, pentru prima oară, văd în fața mea cîmpul liber... înțelegi ce înseamnă aceste cuvinte: cîmpul liber?... îmi spun că şi pînă acum el era liber şi că este liber mereu, dar că pînă azi nu l-am văzut astfel doar din pricina unor considerente ce țineau de carieră, de public şi de nişte judecători ingrați, de la care poetul îşi aşteaptă răsplata în zadar. De acum încolo, nu mai aştept nimic de la nimeni; aştept torul doar de la mine însumi; aştept totul de la acest om sincer, căruia îi pot cere orice; căci acum simt că există în mine cele mai ciudate puteri. Şi fiindcă nu-i vorba decît de realizarea lor pe hîrtie, îndrăznesc să le las să se desfăşoare.

Şi, ca şi cum s-ar fi simțit sufocat de noi gînduri, respira adînc, îşi îndrepta umerii şi îşi ridica omoplații de parcă ar fi vrut să-i folosească drept aripi. Apoi continuă abia desluşit şi cu o voce mai scăzută:

— Şi pentru că domnii de la Academie nu mă vor, mă pregătesc să le dau toate motivele ca să nu mă admită printre ei; căci pînă acum asemenea motive n-au existat. Nici unul.

În timp ce spunea apăsat aceste ultime cuvinte, vocea îi deveni brusc ascuțită; se opri şi apoi zise, mai calm.

— Iată la ce mă gîndesc... Mă asculți?

— Cu toată ființa mea, spuse Lafcadio, continuînd să rîdă.

— Şi mă urmăreşti?

— Pînă în infern.

Julius îşi stropi din nou batista cu colonie şi se aşează într-un fotoliu; Lafcadio se aşează în fața lui, călare pe un scaun.

— E vorba despre un tînăr din care vreau să fac un criminal.

— Nu văd în asta nici o greutate.

— Ei, ce ştii tu, spuse Julius, care era de părere că nu-i uşor deloc.

— Dar, ca romancier, cine te poate împiedica? Şi, din moment ce-i vorba de a imagina, cine te poate împiedica să-ți imaginezi tot ce vrei?

— Cu cît lucrurile pe care le imaginez sînt mai ciudate, cu atît trebuie să le explic şi să le motivez mai bine.

— Nu-i greu să găseşti motive de crimă.

— Desigur... dar tocmai asta nu vreau. Nu vreau ca această crimă să aibă vreun motiv; mi-e de ajuns să motivez criminalul. Da; vreau să-l aduc în stare de-a comite o crimă gratuită; de a dori să facă o crimă cu totul lipsită de motive.

Lafcadio începu să asculte cu mai multă atenție.

— Să presupunem că-i un adolescent; vreau ca după asta să se recunoască eleganța naturii sale; să acționeze mai mult din joacă şi să aleagă totdeauna plăcerea şi nu interesul.

— Poate că nu-i ceva prea obişnuit..., îndrăzni să spună Lafcadio.

— Nu-i aşa? exclamă încîntat Julius. Să mai adăugăm şi faptul că-i face plăcere să se controleze...

— Pînă la disimulare.

— Să-i insuflăm dragostea față de risc.

— Bravo! spuse Lafcadio, din ce în ce mai amuzat: Iar dacă mai ştie şi să aplece urechea la ce-i spune demonul curiozității, socotesc că omul dumitale are tot ce-i trebuie.

Şi tot sărind şi depăşindu-se unul pe celălalt în idei îndrăznețe, păreau că se joacă.

JULIUS: Mai întîi îl văd exersîndu-se şi devenind neîntrecut în tot felul de pungăşii mărunte.

LAFCADIO: M-am întrebat de nenumărate ori cum de nu se săvîrşesc mai multe pungăşii. E drept că asemenea prilejuri au, de obicei, doar cei care nu ştiu ce înseamnă sărăcia şi care, prin urmare, nu sînt ispitiți să fure.

JULIUS: Ți-am spus că personajul meu face parte tocmai dintre oamenii care nu ştiu ce înseamnă sărăcia; nu-l ispitesc însă decît faptele ce-i cer o oarecare dibăcie şi viclenie...

LAFCADIO: Şi, cu siguranță, cele care comportă un oarecare risc.

JULIUS: Îți spuneam că iubeşte riscul. De fapt, escrocheria îl dezgustă; nu încearcă să-şi însuşească nimic din ceea ce nu-i aparține, dar se distrează mutînd unele obiecte, pe furiş, dintr-un loc într-altul. O face cu talentul unui adevărat scamator.

LAFCADIO: Lipsa pedepsei îl încurajează...

JULIUS: Dar, totodată, îl şi supără. Faptul că n-a fost prins îl face să-şi spună că şi-a propus un joc prea uşor.

LAFCADIO: Şi vrea să treacă la faptele cele mai riscante.

JULIUS: Îl fac să gîndească în felul ăsta...

LAFCADIO: Eşti sigur că gîndeşte?

JULIUS, continuînd: Autorul crimei se dă în vileag prin nevoia pe care a avut-o să o săvîrşească.

LAFCADIO: Am spus că e foarte priceput la asemenea fapte.

JULIUS: Da; cu atît mai priceput cu cît va acționa cu sînge rece. Gîndeşte-te: e vorba de o crimă pe care nu o motivează nici pasiunea şi nici nevoia materială. Motivul pentru care comite crima este tocmai absența motivului.

LAFCADIO: Cel care pune la cale această crimă eşti dumneata; el o comite doar.

JULIUS: Nimeni nu-l poate bănui drept criminal pe un om care a comis o crimă fără motiv.

LAFCADIO: Eşti prea subtil. În felul în care l-ai conceput el este ceea ce numim: un om liber.

JULIUS: Gata să acționeze la primul prilej ce i se iveşte

LAFCADIO: Sînt nerăbdător să-l văd la treabă. Ce vrei să-i propui?

JULIUS: Mai aveam ezitări. Da; pînă în seara asta mai aveam ezitări... Şi, deodată, în seara asta, ziarul, la rubrica cu ultimele ştiri, mi-a dat ideea. O întîmplare providențială! E groaznic: imaginează-ți că a fost asasinat cumnatul meu!

LAFCADIO: Cum? Bătrînelul din tren este...

JULIUS: Era Amedee Fleurissoire, căruia îi împrumutasem permisul meu de călătorie şi pe care, cu puțin timp mai înainte, îl condusesem la tren. Cu o oră mai devreme scosese şase mii de franci de la bancă şi, cum îi avea asupra lui, îi era cam teamă să ramînă singur; avea tot felul de gînduri negre... cine ştie?... poate că presimțea ceva... Şi în tren... Dar cred că ai citit articolul din ziar!

LAFCADIO: N-am citit decît titlul: „fapt divers".

JULIUS: Atunci să ți-l citesc eu (deschise ziarul *Corriere* la articolul cu pricina). Ți-l traduc:

Făcînd cercetări asidui de-a lungul căii ferate, între Roma şi Neapole, poliția a descoperit azi după-amiază în albia secată a rîului Volturno, la cinci kilometri de Capua, corpul victimei căreia îi aparținea haina găsită în tren ieri seară. E un bărbat cu înfățişare modestă, de aproximativ cincizeci de ani. (Părea mai bătrîn.) *Nu s-a găsit asupra lui nici un act care să ne îngăduie să-i stabilim identitatea.* (Asta îmi dă, din fericire, o clipă de răgaz.) *După cît se pare, a fost aruncat din tren cu destulă putere şi-a trecut peste parapetul podului aflat în reparație şi înlocuit, în acest loc, doar cu nişte scînduri.* (Ce stil!) *Podul se află la o înălțime de mai bine de cincisprezece metri deasupra rîului. Moartea s-a datorat probabil căderii, căci pe trup nu se văd urme de răni. E îmbrăcat în cămaşă; la încheietura mîinii stingi poartă o manşetă ce seamănă cu cea găsită în tren, dar care n-are buton...* (Dar ce ai? — Julius se opri: Lafcadio nu-şi putu stăpîni o tresărire cînd se gîndi că cineva, după crimă, luase butonul de la manşetă). Julius continuă: *Mîna stîngă a cadavrului a rămas crispată pe o pălărie din fetru moale...*

— Din fetru moale! Ce primitivi! murmură Lafcadio.

— Ce te miră în asta?

— Nu, nimic! Citeşte mai departe.

— *...din fetru moale, mult prea largă pentru capul lui şi care pare, mai degrabă, să fi aparținut agresorului; se deduce că eticheta cu marca a fost tăiată cu grijă, din fişia de piele ce căptuşeşte pălăria lipsind o bucată de forma şi de mărimea unei frunze de laur...*

Lafcadio se ridică de pe scaun şi se aplecă peste umărul lui Julius, ca să citească ce scria în ziar şi, poate, ca să-şi ascundă paloarea. Acum nu mai avea nici o îndoială: crima lui fusese retuşată; cineva venise în urma lui şi o retuşase; cineva tăiase bucăţica de piele cu marca; cu siguranţă că acest cineva era necunoscutul care îi luase valiza.

Julius citea în continuare: ...*fapt care pare a arăta că această crimă a fost săvîrşită cu premeditare.* (De ce tocmai această crimă? Poate că eroul meu îşi luase aceste precauţii din pură întîmplare.) *De îndată ce poliţia şi-a făcut constatările, cadavrul a fost transportat la Neapole, pentru identificare.* (Da, ştiu că acolo există mijloacele şi practica de a conserva cadavrele multă vreme...)

— Eşti sigur că e el? (Vocea lui Lafcadio tremura uşor.)

— Bineînţeles! îl aşteptam în seara asta la cină.

— Ai anunţat poliţia?

— Nu încă. Simt nevoia să-mi pun mai întîi puţină ordine în gînduri. Fiind în doliu, cel puţin în privinţa hainelor sînt liniştit; dar îţi dai seama că de îndată ce va fi dat în vileag numele victimei, va trebui să anunţ întreaga familie, să trimit telegrame, să scriu scrisori, să mă ocup de ferpare şi de înmormîntare, să mă duc la Neapole să cer cadavrul, să... Dragă Lafcadio, dat fiind congresul ăsta la care sînt obligat să particip, n-ai vrea să-ţi dau o procură şi să te duci în locul meu după cadavru?...

— Să mai vedem...

— Bineînţeles, dacă treaba asta nu te impresionează prea mult. Mai lăsînd să treacă ceva timp, o cruţ pe biata cumnată-mea de nişte clipe grele; după vagile informaţii din ziare, cum i-ar putea trece prin cap că?... Dar să mă întorc la subiectul meu: Cînd am citit acest fapt divers, mi-am spus: crima asta pe care mi-o imaginez atît de bine, pe care o pot reconstitui, pe care parcă o văd — eu ştiu din ce motiv a fost făcută; şi mai ştiu şi că, dacă n-ar fi existat momeala celor şase mii de franci, ea n-ar fi fost comisă.

— Totuşi, să presupunem că...

— Da, să presupunem o clipă că n-ar fi existat aceşti şase mii de franci sau, încă şi mai bine, că ucigaşul nu i-ar fi luat: în acest caz e omul meu.

Lafcadio se sculă de pe scaun, ridică ziarul pe care Julius îl scăpase pe jos şi, deschizîndu-l la pagina a doua, spuse, pe un ton cît se poate de rece:

— Văd că nu ai citit ştirile de ultimă oră: criminalul n-a luat cei şase mii de franci. Uite, citeşte: Acest lucru pare a arăta că săvîrşirea crimei n-a avut drept mobil furtul.

Julius luă ziarul pe care i-l întindea Lafcadio şi citi cu lăcomie; îşi trecu mîna peste ochi şi se aşeză pe scaun; apoi se ridică brusc, se repezi la Lafcadio, îl apucă de braţe şi, scuturîndu-l cu furie, exclamă:

— Deci mobilul crimei n-a fost furtul. Păi atunci... îl dădu la o parte pe Lafcadio, se repezi în celălalt colţ al camerei, îşi făcu vînt, se izbi peste frunte, îşi şterse nasul şi zise:

— A, Dumnezeule!... atunci ştiu de ce l-a omorît banditul acela... Ah, nefericitul de el! Ah, bietul Fleurissoire! Deci era adevărat ce spunea! Şi eu care credeam că-i nebun! Dar e îngrozitor!

Lafcadio aşteptă, cu mirare, sfîrşitul frazei; era oarecum enervat; i se părea că Julius n-avea dreptul să-i scape în felul ăsta:

— Credeam că dumneata...

— Te rog, taci! Nu ştii nimic. Şi eu care îmi pierd timpul făcînd tot felul de speculaţii ridicole... Repede! Să-mi iau bastonul şi pălăria.

— Dar unde vrei să te duci?

— Cum unde? Să anunţ poliţia. Lafcadio se aşeză în faţa uşii.

— Explică-mi mai întîi, spuse el pe un ton poruncitor. Parcă ţi-ai pierdut minţile.

— Nebun eram adineauri. Acum mă trezesc din nebunie... Ah, bietul Fleurissoire! Ah, nefericitul meu prieten! Victimă sfîntă! Moartea lui mă întoarce la timp de pe drumul neruşinării şi al păcatului. Sacrificiul lui mă aduce înapoi. Şi eu care rîdeam de el!...

Începu din nou să se plimbe prin încăpere; apoi, oprindu-se brusc şi punîndu-şi pălăria şi bastonul pe masă, lîngă sticla de colonie, se propti în faţa lui Lafcadio şi zise:

— Vrei să ştii de ce l-a omorît banditul acela?

— Credeam c-a făcut-o fără vreun motiv anume. Julius exclamă cu furie:

— În primul rînd că nu există crimă fără motiv. S-au descotorosit de el pentru că deţinea o taină... Pe care mi-o încredinţase şi mie; o taină importantă. De altfel, mult prea importantă pentru el. Le era teamă de el, înţelegi? Asta-i!... Dumitale îţi vine uşor să rîzi fiindcă nu înţelegi ce înseamnă credinţa.

Apoi, palid la faţă şi îndreptîndu-şi spinarea, spuse:

— Taina am moştenit-o eu.

— Fereşte-te, acum le va fi frică de dumneata.

— Vezi bine că trebuie să anunţ imediat poliţia.

— Încă o întrebare, spuse Lafcadio, oprindu-l din nou.

— Nu, lasă-mă să plec. Sînt groaznic de grăbit. Urmărirea aceea continuă, ce-l înspăimînta atît de tare pe bietul meu cumnat, poţi fi sigur că se exercită acum asupra mea, că au şi început să o exercite. Nici nu-ţi

închipui cît de pricepuți sînt oamenii ăştia la asemenea fapte. Ştiu totul, sînt sigur de asta... Devine şi mai necesar să te duci dumneata în locul meu, să-i aduci corpul... Urmărit, cum sînt acum, mi s-ar putea întîmpla ceva rău. Lafcadio, dragul meu prieten, îți cer să-mi faci acest serviciu. (Îşi împreună mîinile, implorîndu-l.) Acum nici nu ştiu bine pe ce lume sînt, dar o să mă informez la poliție ca să-ți pot da o procură în regulă. Unde să ți-o trimit?

— Ca să fie mai simplu, am să-mi iau o cameră chiar în hotelul ăsta. Pe mîine. Du-te repede!

Îl lăsă pe Julius să plece. Simțea cum îl cuprinde o silă uriaşă, aproape un fel de ură îndreptată împotriva lui însuşi, împotriva lui Julius şi împotriva tuturor. Ridică din umeri, scoase din buzunar carnetul Cook, emis pe numele de Baraglioul, pe care îl luase din haina lui Fleurissoire, îl puse la vedere, pe masă, rezemat de sticla de colonie, stinse lumina şi ieşi din încăpere.

IV

Cu toate precauțiile pe care le luase şi în ciuda recomandărilor pe care le făcuse la poliție, Julius de Baraglioul nu izbuti să împiedice ziarele să dea în vileag legătura de rudenie dintre el şi victimă şi numele hotelului unde se instalase.

Desigur că în seara din ajun trecuse prin momente de mare spaimă cînd, întorcîndu-se de la poliție, pe la miezul nopții, găsise în camera lui, aşezat la vedere, permisul Cook, emis pe numele său, şi de care se folosise Fleurissoire.

Dăduse îndată alarma şi, ieşind, palid şi tremurînd, pe coridor, îl rugase pe valetul de serviciu să se uite sub pat, căci nu avea curajul să o facă singur. Întreprinse un fel de anchetă; dar nu ajunse la nici un rezultat; dar oare poți să ai încredere în personalul de la hoteluri?... Totuşi, după o noapte de somn adînc, în spatele unei uşi bine zăvorîte, Julius se sculă într-o dispoziție mai bună; acum era sub protecția politiei. Scrise o serie de scrisori şi de telegrame, pe care se duse să le pună la poştă cu mîna lui.

La întoarcere, fu anunțat că era căutat de o doamnă; nu-şi dăduse numele şi îl aştepta în reading-room. Julius se duse acolo şi nu mică îi fu mirarea cînd o văzu pe Carola.

Carola nu se aşezase în prima sală, ci în una mai retrasă, mai mică şi mai întunecoasă; stătea mai la o parte, în colțul unei mese izolate şi, ca să pară că face ceva, răsfoia, distrată, un album. Cînd îl văzu pe Julius intrînd, se ridică de pe scaun, mai mult încurcată decît zîmbitoare. Sub mantoul negru cu care era îmbrăcată, se vedea o bluză de culoare închisă, simplă, aproape de bun-gust; în schimb, pălăria încărcată, deşi neagră, atrăgea atenția în mod neplăcut.

— Mă veți considera mult prea îndrăzneață, domnule conte. Nu ştiu cum am avut curajul să intru în acest hotel şi să vă caut; dar ieri m-ați salutat cu atîta amabilitate... Şi apoi, trebuie să vă spun ceva foarte important.

Carola stătea în picioare în spatele mesei; Julius se apropie şi, cu simplitate, îi întinse mîna peste masă:

— Cărui fapt datorez plăcerea acestei vizite? Carola îşi aplecă fruntea.

— Ştiu că ați trecut printr-o grea încercare.

La început, Julius nu înțelese bine despre ce este vorba; dar cînd o văzu pe Carola că îşi scoate batista şi îşi şterge lacrimile, exclamă:

— A! e o vizită de condoleanțe?

— Îl cunoşteam pe domnul Fleurissoire, reluă ea.

— Da?

— O, nu de mult timp. Dar îmi era foarte drag. Era atît de amabil şi atît de bun... Eu i-am dat butonii de la manşete; ştiți, butonii descrişi în ziar; datorită lor, mi-am dat seama că-i vorba de el. Dar nu ştiam că e cumnatul dumneavoastră. Am fost foarte surprinsă aflînd-o şi vă dați seama că mi-a făcut plăcere... Ah, iertați-mă, n-am vrut să spun asta.

— Nu vă tulburați, dragă domnişoară, vreți să spuneți că vă bucurați că aveți prilejul de a mă revedea.

Carola nu răspunse nimic şi îşi ascunse fața în batistă; plîngea cu hohote şi Julius se consideră obligat să-i ia mîna într-alui:

— Şi eu, spuse el pe un ton convins, şi eu, dragă domnişoară, vă rog să mă credeți că...

— Chiar în dimineața zilei, cînd pleca, i-am spus să se păzească. Dar nu-i stătea în fire... era prea încrezător, îl ştiți doar.

— Un sfînt, domnişoară; era un sfînt, spuse Julius cu convingere, scoțîndu-şi şi el batista.

— Mi-am dat seama de asta, exclamă Carola. Noaptea, cînd credea că dorm, se scula, se aşeza în genunchi lîngă pat şi...

Această mărturisire făcută de Carola fără să vrea îl tulbură pe Julius, care îşi puse batista la loc în buzunar şi, apropiindu-se de ea şi mai mult, îi zise:

— Scoateți-vă pălăria, domnişoară.

— Mulțumesc, dar nu mă deranjează cu nimic.

— Pe mine, în schimb, mă deranjează... îngăduiți-mi... Dar cum Carola se depărta de el, Julius îşi reveni pe dată:

— Dați-mi voie să vă întreb: aveți vreun motiv deosebit să vă temeți?

— Eu?

— Da; vă întreb dacă, atunci cînd i-aţi spus cumnatului meu să se păzească, aveaţi motive să bănuiţi că... Vorbiţi-mi deschis; dimineaţa, aici, nu vine nimeni, aşa că nimeni nu poate să ne audă. Bănuiţi pe cineva anume?

Carola lăsă capul în jos.

— Cred că înţelegeţi că lucrul acesta mă interesează foarte mult, continuă Julius cu volubilitate; vă rog să vă puneţi în situaţia mea. Ieri-seară, cînd m-am întors de la poliţie, unde dădusem declaraţia, am găsit în cameră, pe masă, drept în mijlocul mesei, biletul de tren cu care călătorise bietul Fleurissoire. Era pe numele meu; biletele în circuit sînt, bineînţeles, strict personale; am greşit împrumutîndu-i-l; dar nu asta-i problema... în faptul că biletul mi-a fost adus înapoi, cu cinism, chiar în cameră, profitîndu-se de momentul cînd ieşisem, văd o adevărată sfidare, o fanfaronadă, aproape o insultă... Care nu m-ar tulbura atît dacă n-aş avea motive întemeiate să mă consider şi eu vizat; şi iată de ce: bietul Fleurissoire, prietenul dumneavoastră, deţinea o taină... o taină îngrozitoare... o taină foarte primejdioasă, pe care nu i-am cerut să mi-o dezvăluie... pe care n-aveam nici o nevoie să o cunosc şi pe care a avut supărătoarea imprudenţă de a mi-o încredinţa. Şi acum, vă întreb: ştiţi cumva cine este acela care, pentru a înăbuşi această taină, nu s-a temut să recurgă la crimă?

— Liniştiţi-vă, domnule conte: ieri-seară l-am denunţat la poliţie.

— Domnişoară Carola, mă aşteptam la asta.

— Îmi făgăduise că nu-i va face nici un rău; dacă-şi ţinea făgăduiala, mi-aş fi ţinut-o şi eu pe a mea. M-am săturat pînă peste cap. Nu-mi mai pasă; poate să facă ce-o vrea.

Carola se înfierbînta tot mai mult. Julius trecu de cealaltă parte a mesei şi, apropiindu-se din nou de ea, îi spuse:

— Poate că ar fi mai bine să mergem să vorbim în camera mea.

— O, domnule, zise Carola; v-am spus tot ce aveam de spus. Nu vreau să vă mai reţin.

Apoi se depărtă, ocoli masa şi ajunse aproape de ieşire.

— Domnişoară, e mai bine să ne despărţim chiar acum, zise cu demnitate Julius, care dorea să-şi atribuie meritul acestei împotriviri. A, mai voiam să vă spun ceva: dacă poimîine aveţi de gînd să veniţi la înmormîntare, e mai bine să vă faceţi că nu mă cunoaşteţi.

După aceste cuvinte se despărţiră, fără să se fi rostit numele lui Lafcadio, pe care nu-l bănuia nimeni.

V

Lafcadio se întorcea de la Neapole cu rămăşiţele pămînteşti ale lui Fleurissoire. Erau puse într-un vagon mortuar agăţat la coada trenului. Lafcadio nu se consideră obligat să se urce în el; din decenţă, călători totuşi în cel mai apropiat compartiment de clasa întîi, care nu se afla însă în vagonul învecinat, acesta fiind de clasa a doua. Plecase din Roma dimineaţa şi avea să ajungă înapoi în seara aceleiaşi zile; îi venea greu să-şi mărturisească noul sentiment ce-i cuprindea sufletul, căci nimic nu i se părea mai ruşinos decît plictiseala, boală tainică, de care-l scutiseră pînă acum atît atrăgătoarele şi uşuraticele pofte ale tinereţii cît şi, mai tîrziu, marile greutăţi materiale. Lipsit de orice speranţă şi bucurie, ieşi din compartiment şi începu să se plimbe dintr-un capăt în altul al vagonului, mînat de o curiozitate vagă şi spunîndu-şi că ar trebui să încerce să facă ceva nou şi absurd. Nimic nu părea că i-ar putea satisface dorinţa. Nu se mai gîndea să se îmbarce spre Borneo şi recunoştea că acele ţinuturi nu-l atrăgeau în nici un fel; ca şi restul Italiei; nu-l mai interesau nici chiar urmările aventurii sale, care i se părea acum compromiţătoare şi grotescă. Îl ura pe Fleurissoire pentru că nu se apărase mai bine; figura lui jalnică îl umplea de revoltă şi ar fi vrut să şi-o şteargă din minte.

În schimb, i-ar fi plăcut să se întîlnească din nou cu vlăjganul care îi luase valiza; mare pungaş trebuie să fie omul ăsta!... Şi, ca şi cum ar fi trebuit să-l regăsească acolo unde îl lăsase, cînd ajunse în staţia Capua, ieşi în uşa vagonului şi se aplecă în afară, cercetînd cu privirile peronul pustiu. Dar oare l-ar mai putea recunoaşte? Nu-l văzuse decît din spate, de la distanţă, îndepărtîndu-se în întuneric... Şi-l imagina mergînd în noapte, ajungînd la rîul Volturno, găsind hidosul cadavru, jefuindu-l şi, apoi, ca o provocare, tăind din căptuşeala pălăriei, a pălăriei lui, a lui Lafcadio, o bucată de piele „de forma şi de mărimea unei frunze de laur”, după cum era scris, cu eleganţă în ziar. La urma-urmei, Lafcadio îi era foarte recunoscător hoţului că sustrăsese acea bucăţică de piele pe care era scrisă adresa furnizorului şi care ar fi putut să-i dovedească vinovăţia. Fără îndoială că acest jefuitor de morţi avea şi el tot interesul să nu atragă atenţia asupra sa; iar dacă va vrea cumva să se folosească de bucăţica de piele tăiată, o să fie destul de amuzant să se tocmească cu el.

Se lăsase noaptea. Un chelner de la vagonul-restaurant, care mergea de la un capăt la celălalt al trenului, veni să-i anunţe pe călătorii de la clasa întîi şi a doua că erau aşteptaţi la masă. Nu avea poftă să mănînce, dar gîndindu-se că, în felul ăsta, scapă de o oră de plictiseală, Lafcadio pomi după ceilalţi, dar la o depărtare destul de mare în urma lor. Restaurantul era la capătul trenului. Vagoanele prin care trecea Lafcadio erau goale; diferite lucruri lăsate pe banchete marcau locurile celor plecaţi la masă: erau şaluri, perne, cărţi, ziare. Privirea îi căzu pe o geantă avocăţească. Fiind sigur că e ultimul din şir, se opri o clipă în faţa compartimentului şi apoi intră. De fapt, geanta nu-l atrăgea deloc; umblă în ea, doar aşa, ca s-o facă.

În interior, servieta purta această inscripţie, cu discrete litere aurii:

DEFOUQUEBLIZE Facultatea de drept din Bordeaux

Conţinea două broşuri despre dreptul criminalistic şi şase numere din *La Gazette des Tribunaux*.

„O fi încă vreun amănunt în legătură cu congresul. Dă-le încolo!”, îşi spuse Lafcadio, aşezînd totul la loc, şi se grăbi să se alăture micului şir de călători care se duceau la restaurant.

O fetiţă firavă şi mama ei, amîndouă îmbrăcate în mare doliu, erau ultimele; chiar înaintea lor se afla un domn în redingotă şi purtînd joben; avea plete lungi şi drepte şi favoriţi cărunţi; după toate aparenţele, era chiar domnul Defouqueblize, posesorul servietei. Lumea înainta încet, poticnindu-se la zdruncinăturile trenului. La ultima cotitură a culoarului, chiar în clipa cînd profesorul urma să se avînte în acel gen de acordeon care leagă un vagon de celălalt, o scuturătură mai puternică îl dezechilibră; pentru a-şi recăpăta echilibrul, făcu o mişcare bruscă, iar ochelarii îi zburară de pe nas în colţul strîmtului vestibul pe care-l formează culoarul în faţa uşii toaletei. În timp ce se apleca să-i caute, doamna şi fetiţa trecură. Lafcadio se amuză timp de cîteva clipe contemplînd eforturile savantului; descumpănit în chipul cel mai jalnic, bîjbîia cu mîini neliniştite, pipăind podeaua; înota în abstract; ai fi zis că asişti la dansul inform al unui plantigrad sau că, întors în copilărie, se juca de-a „Ştiţi să sădiţi varză?” — Hai! Lafcadio, fă o faptă bună! Ascultă-ţi glasul inimii, încă nu eşti cu totul corupt. Ajută-l pe acest infirm, întinde-i obiectul indispensabil; nu va izbuti să-l găsească singur. S-a întors cu spatele la el. Dacă mai face un gest, îl va sparge... Chiar în acea clipă, o nouă zdruncinătură îl proiectă pe nefericitul savant spre uşa closetului, de care se izbi cu capul; jobenul amortiza lovitura, turtindu-se pe jumătate şi înfundîndu-i-se pînă peste urechi. Domnul Defouqueblize gemu, apoi se ridică; îşi scoase jobenul. Socotind că farsa durase destul, Lafcadio luă de pe jos ochelarii, îi puse în joben şi o luă la fugă, evitînd mulţumirile avocatului.

Prînzul începuse. Lafcadio se aşeză la o masă de două persoane alături de uşa cu geam, la dreapta pasajului; locul din faţa lui rămînea gol. La stînga pasajului, în dreptul lui, văduva ocupa, împreună cu fiica ei, o masă de patru locuri, dintre care două rămîneau goale.

„Cîtă plictiseală domneşte pe aici”, îşi spunea Lafcadio, a cărui privire indiferentă aluneca peste ceilalţi convivi, fără să găsească o figură pe care să se fixeze. „Turma asta trăieşte ca pe o corvoadă monotonă această distracţie plăcută, dacă ştii cum s-o iei, care este viaţa... Cît sînt de prost îmbrăcaţi! Dar cît ar fi de urîţi dacă ar fi goi! îmi dau duhul înainte de desert, dacă nu comand nişte şampanie”.

Intră profesorul. După toate aparenţele, îşi spălase mîinile, pe care le murdărise cotrobăind după ochelari; îşi cerceta atent unghiile. Un chelner îl aşeză în faţa lui Lafcadio. Chelnerul însărcinat cu vinurile trecea de la o masă la alta. Lafcadio, fără a spune un cuvînt, arătă pe listă un montebello Grand-Cremant de douăzeci de franci, în timp ce domnul Defouqueblize cerea o sticlă de apă minerală Saint-Galmier. Ţinîndu-şi cu două degete ochelarii, sufla încet deasupra lor, apoi, cu colţul şervetului, le ştergea lentilele. Lafcadio se uita la el foarte atent, uimit de ochii lui de cîrtiţă, care clipeau sub pleoapele umflate şi roşii.

„Din fericire, nu ştie că eu sînt cel care i-am redat vederea! Dacă începe să-mi mulţumească, plec imediat”.

Chelnerul se întoarse cu apa minerală Saint-Galmier şi cu sticla de şampanie, pe care o deschise prima şi o puse între cei doi convivi. De îndată ce această sticlă se află pe masă, Defouqueblize o apucă, fără să vadă că nu-i a lui, şi umplu un pahar pe care îl dădu peste cap... Chelnerul făcu gestul de a-l reţine, dar Lafcadio, rîzînd, îl opri.

— Ce-i asta? strigă Defouqueblize, strîmbîndu-se îngrozitor.

— Şampania vecinului dumneavoastră, îi spuse chelnerul cu demnitate. Apa dumneavoastră minerală e aici. Iat-o.

Aşeză pe masă cea de-a doua sticlă.

— Sînt dezolat, domnule... Am o vedere atît de slabă... Mă simt cu totul stingherit, vă rog să mă credeţi...

— Mi-aţi face o mare plăcere, domnule, îl întrerupse Lafcadio, dacă nu v-aţi scuza; ba chiar aţi accepta un al doilea pahar, dacă primul v-a plăcut.

— Vai! domnule, vă voi mărturisi că găsesc gestul meu detestabil; şi nu înţeleg cum, oricît de distrat aş fi fost, am putut să dau peste cap un pahar plin; mi-era atît de sete... Spuneţi-mi, domnule, vă rog: vinul ăsta e foarte tare?... pentru că, o să vă mărturisesc... eu nu beau nimic altceva decît apă... cea mai mică picătură de alcool mi se urcă la cap... Dumnezeule! Dumnezeule! ce-o să mi se întîmple?... Ce-ar fi dacă m-aş întoarce pe dată la mine în compartiment?... Ar fi bine să mă culc.

Schiţă gestul de a se ridica.

— Rămîneţi, vă rog, scumpul meu domn, spuse Lafcadio, care începea să se distreze. Aţi face bine dacă aţi mînca, fără să vă faceţi griji din pricina şampaniei. Dacă va fi nevoie, vă voi ajuta eu să ajungeţi în compartiment; dar să nu vă temeţi: cantitatea pe care aţi băut-o n-ar îmbăta nici măcar un copil.

— Bine-ar fi să fie aşa. Dar, credeţi-mă, nu ştiu cum să... Vă pot oferi puţină apă minerală?

— Vă mulţumesc mult; îngăduiţi-mi să prefer şampania.

— A! într-adevăr, era şampanie! Şi... o să beţi toată sticla asta?

— Spre a vă linişti.

— Sînteţi mult prea amabil; dar, în locul dumneavoastră, eu...

— Ar trebui să mîncaţi ceva, îl întrerupse Lafcadio, în timp ce mînca el însuşi. Defouqueblize îl

plictisea. Începu să se uite cu atenție la văduvă:

Era cu siguranță o italiancă. Văduvă de ofițer, fără îndoială. Cîtă decență în gesturile ei! Cîtă tandrețe în priviri! Ce frunte pură! Ce mîini inteligente! Cîtă eleganță în felul de a se îmbrăca, totodată atît de simplu... Lafcadio, cînd nu vei mai auzi în inima ta sunetele unei asemenea armonii, ar fi mai bine să mori! Fiica îi seamănă; şi cîtă noblețe, oarecum serioasă ba chiar aproape tristă, temperează, încă de pe acum, grația extraordinară a copilei! Cu cîtă solicitudine se apleacă mama spre ea! Ah! în fața unor asemenea ființe, diavolul însuşi s-ar da bătut; pentru asemenea ființe, Lafcadio, şi inima ta ar şti să se devoteze...

Chiar atunci chelnerul veni să schimbe farfuriile. Lafcadio îl lăsă să-i ia farfuria pe jumătate plină, căci ceea ce vedea în acea clipă îl umplea dintr-o dată de cea mai mare uimire: văduva, delicata văduvă, se unduia în afară, spre pasaj şi, ridicîndu-şi repede fusta, cu mişcarea cea mai firească, lăsa să se vadă un ciorap stacojiu şi o pulpă desăvîrşită.

Această notă arzătoare izbucnea atît de pe neaşteptate în acea gravă simfonie... Oare visa? Chelnerul tocmai îi aducea un nou fel de mîncare. Lafcadio tocmai urma să se servească, privirea îi căzu pe farfurie şi ceea ce văzu îl dădu gata:

Acolo, în fața lui, la vedere, în mijlocul farfuriei, căzut nu se ştie de unde, hidos şi perfect recognoscibil... fii sigur de asta, Lafcadio: butonul Carolei! Butonul care lipsea de la cea de-a doua manşetă a lui Fleurissoire. Totul începe să semene cu un coşmar... Dar chelnerul se aplecă spre platou. Cu un gest rapid, Lafcadio şterge farfuria, împingînd astfel oribila bijuterie pe fața de masă; aşază farfuria deasupra, se serveşte din belşug, îşi umple paharul cu şampanie, îl dă peste cap, apoi îl umple din nou. Acum începe să aibă vedeniile unui om beat... Nu, nu era o halucinație: aude cum scrîşneşte butonul sub farfurie; ridică farfuria, ia în mînă butonul; îl strecoară lingă ceas, în buzunăraşul de la vestă; îl pipăie, se asigură că butonul este acolo, în deplină siguranță... Dar cine-i va spune cum a ajuns în farfurie? Cine l-a pus acolo?... Lafcadio se uită la Defouqueblize: savantul mănîncă cu o înfățişare inocentă, cu nasul în farfurie. Lafcadio vrea să se gîndească la altceva. O priveşte din nou pe văduvă; dar gesturile şi ținuta ei au redevenit decente, banale; acum o găseşte mai puțin frumoasă. Încercă să-şi imagineze din nou atitudinea provocatoare, ciorapul roşu. Nu poate. Încearcă să revadă pe farfurie butonul, şi dacă nu l-ar simți acolo, în buzunăraş, s-ar îndoi de existența lui... De fapt, de ce a luat acel buton?... care nu-i aparținea. Prin acest gest instinctiv, absurd, a mărturisit, a recunoscut că el e vinovatul. În fața celui care-l observă, oricine ar fi el, şi în fața poliției poate, care, neîndoielnic, îl urmăreşte, pîndindu-i fiecare mişcare... a căzut în această capcană grosolană ca un prost. Simte cum păleşte. Se întoarce brusc: îndărătul uşii cu geam care închide trecerea, nu-i nimeni... Dar cineva l-a văzut poate adineauri! Se străduieşte să mănînce în continuare; dinții i se încleştează de ciudă. Nefericitul! Nu regretă crima înspăimântătoare pe care a săvîrşit-o, ci acel gest deplasat... Dar de ce-i zîmbeşte oare acum profesorul?...

Defouqueblize terminase de mîncat. Îşi şterse buzele, apoi, sprijinindu-şi coatele pe masă şi mototolind nervos şervetul, începu să-l privească pe Lafcadio; un rînjet bizar i se citea pe buze, în cele din urmă, de parcă nu s-ar mai fi putut stăpîni:

— Oare pot îndrăzni, domnule, să vă mai cer puțin? îşi întinse temător paharul spre sticla aproape goală. Fericit că-şi poate uita pentru o clipă neliniştea, Lafcadio îi turnă în pahar ultimele picături de şampanie:

— N-am cum să vă dau mai mult... Dar poate vreți să mai comand una?

— Cred că o jumătate de sticlă ar fi de ajuns.

Beat de-abinelea, Defouqueblize uitase de bunele purtări. Lafcadio, pe care nu-l speria băutura, ceru o a doua sticlă de şampanie, amuzat de naivitatea savantului.

— Nu! Nu! Nu-mi puneți prea mult! spunea Defouqueblize ridicîndu-şi cu o mînă tremurătoare paharul, pe care Lafcadio îl umplea ochi. E ciudat că la început mi s-a părut că are un gust atît de rău. Multe lucruri ne par monstruoase, atîta vreme cît nu le cunoaştem. Credeam pur şi simplu că beau apă minerală Saint-Galmier; am găsit că gustul acela ciudat nu se potrivea cu cel al apei minerale Saint-Galmier, înțelegeți ce vreau să spun. E ca şi cum vi s-ar pune în pahar apă minerală Saint-Galmier cînd credeți că vi se pune şampanie, şi bînd-o, ați spune, nu-i aşa? Şampania asta are un gust ciudat!...

Rîdea de propriile lui cuvinte. Apoi se aplecă peste masă către Lafcadio, care rîdea şi el şi, în şoaptă:

— Nu ştiu de ce îmi vine să rîd aşa; cu siguranță că e din pricina şampaniei. Bănuiesc că e mai tare decît spuneți. Nu contează! O să mă conduceți pînă la compartimentul meu, nu-i aşa? după cum ne-am înțeles. Vom fi acolo singuri, iar dacă sînt indecent, veți şti care-i cauza.

— Cînd călătoreşti, spuse la nimereală Lafcadio, asemenea lucruri n-au nici o urmare.

— Ah! domnule, continuă savantul pe dată, cîte am putea face în această viață dacă am fi siguri că lucrurile nu vor avea nici o urmare, aşa cum atît de bine spuneți! Dacă am fi siguri măcar că asemenea gesturi nu ne angajează întru nimic... Fie şi numai cele ce vă spun acum, şi doar vi le spun într-un chip cu totul firesc, credeți că aş îndrăzni să le exprim atît de direct, dacă ne-am afla la Bordeaux? Spun Bordeaux pentru că eu locuiesc la Bordeaux. Acolo sînt cunoscut şi respectat; deşi nu sînt căsătorit, duc o viață liniştită, exercit o profesie care se bucură de mare prestigiu: sînt profesor la Facultatea de Drept; da; sînt specialist în criminologie comparată, o catedră nouă... înțelegeți că acolo nu am voie, nu am nicidecum voie să mă îmbăt, fie numai şi din întîmplare. Viața mea trebuie să fie respectabilă. Gîndiți-vă ce-ar fi dacă unul dintre elevii mei m-ar întîlni beat

pe stradă!... Respectabilă, şi fără să par a fi constrîns la asta; tocmai ăsta-i chichirezul; oamenilor nu trebuie să le treacă prin minte că domnul Defouqueblize (aşa mă numesc) îşi impunea cu străşnicie buna-purtare!... Trebuie nu numai să nu fac nimic neobişnuit, dar şi să-i conving pe ceilalţi că n-aş face nimic neobişnuit chiar dacă mi s-ar îngădui să fac; că în mine nu există nimic neobişnuit care ar putea să iasă la iveală. A mai rămas puţină şampanie? Doar cîteva picături, dragul meu complice, doar cîteva picături... Nu te întîlneşti de două ori în viaţă cu o asemenea ocazie. Mîine, la Roma, la congresul care ne adună, voi întîlni mulţi colegi, gravi, domesticiţi, reţinuţi, la fel de sobri pe cît voi redeveni eu însumi de îndată ce-mi voi regăsi livreaua. Atîţia oameni de lume, ca dumneavoastră şi ca mine, sînt siliţi să trăiască prefăcîndu-se.

Masa era pe sfîrşite; un chelner trecea, luînd banii datoraţi de clienţi, precum şi bacşişurile.

Pe măsură ce vagonul se golea, vocea lui Defouqueblize devenea tot mai sonoră; izbucnirile ei îl neliniştea întrucîtva pe Lafcadio. Savantul continua să spună:

— Şi chiar dacă nu ar exista societatea spre a ne constrînge, ar face-o grupul de rude şi de prieteni cărora vrem să le fim pe plac. Ei opun sinceritătii noastre răzvrătite o imagine a noastră de care nu sîntem decît pe jumătate răspunzători, care nu ne seamănă decît foarte puţin, dar pe care este indecent, vă spun, să o nesocotim. Fapt este că în clipa asta mă sustrag imaginii mele, evadez din mine însumi... O, ameţitoare aventură! O, primejdioasă voluptate!... Dar poate vă plictisesc?

— Mă interesează nespus de mult ceea ce-mi spuneţi.

— Vorbesc, vorbesc... Ce vreţi? Chiar beat, rămîn profesor; iar subiectul mă preocupă foarte mult... Dar dacă aţi terminat masa, poate vreţi să-mi oferiţi braţul, ajutîndu-mă să ajung în compartimentul meu cîtă vreme mă mai ţin picioarele. Mă tem că dacă mai întîrzii, nu voi mai fi în stare să mă ridic.

Defouqueblize îşi luă un fel de avînt, vrînd parcă să se ridice, dar, căzînd pe dată şi aproape prăbuşindu-se peste masa goală, cu partea de sus a trupului proiectată spre Lafcadio, continuă să spună, cu o voce mai blîndă şi aproape confidenţială:

— Iată teza mea: ştiţi cum poţi face dintr-un om de treabă un ticălos? E de ajuns o stare de depeizare, de uitare! Da, domnule, e de ajuns o gaură în memorie, şi sinceritatea iese la iveală!... Încetarea unei continuităţi; o simplă întrerupere a curentului. Firește, nu spun asemenea lucruri în cursurile mele... Dar, între noi fie zis, ce avantaj se află de partea bastardului! Gîndiţi-vă: de partea celui a cărui fiinţă însăşi este produsul unei atitudini neconvenţionale, a unei devieri de la linia dreaptă...

Vocea profesorului era din nou tot mai puternică; îşi aţintise asupra lui Lafcadio ochii ciudaţi, a căror privire, cînd vagă, cînd pătrunzătoare, începea să-l neliniştească. Lafcadio se întreba dacă miopia acestui bărbat nu era simulată şi aproape că recunoştea acea privire. În cele din urmă, mai stingherit decît ar fi fost în stare să recunoască, se ridică şi spuse dintr-o dată:

— Haidem! Luaţi-mă de braţ, domnule Defouqueblize. Ridicaţi-vă. Ajunge cu vorbăria.

Defouqueblize se ridică cu mare greutate de pe scaun. Amîndoi porniră, clătinîndu-se de-a lungul culoarului, spre compartimentul unde rămăsese servieta profesorului. Defouqueblize intră primul; Lafcadio îl instală şi îşi luă rămas-bun. Dar nu apucase bine să plece cînd simţi o lovitură de pumn în umăr. Se întoarse pe dată. Defouqueblize se înălţase dintr-un salt... dar oare era tot Defouqueblize? — şi, cu o voce batjocoritoare, autoritară şi voioasă, strigă:

— N-ar fi cazul să-ţi părăseşti atît de repede un prieten, domnule Lafcadio şinumaiştiucum!... Cum adică? Chiar aşa? Ai vrut s-o iei din loc?

Din extravagantul profesor beat criţă nu mai rămăsese nimic: Lafcadio recunoscuse statura solidă a lui Protos. A unui Protos uriaş şi măreţ, şi care se anunţa a fi redutabil.

— A! tu eşti, Protos, spuse el. Mai bine aşa. M-am săturat să te recunosc şi totodată să nu te recunosc.

Căci, oricît ar fi fost de teribilă, Lafcadio prefera o realitate coşmarului bizar în care se zbătea de o oră încoace.

— Nu m-am fardat prea rău, nu-i aşa?... Mi-am dat toată strădania, şi asta pentru tine... Ar trebui totuşi, dragul meu, să porţi ochelari; o să dai de dracu' dacă n-o să-i recunoşti mai bine pe şmecheri.

Cuvîntul *şmecheri* trezea în mintea lui Cadio un noian de amintiri ce abia ăţipiseră. Un şmecher, în argoul de care Protos şi el se slujeau pe vremea cînd erau împreună în pensiune, era un om care, pentru diferite motive, nu se arăta tuturor şi în toate lucurile sub acelaşi chip. Existau, conform clasificării lor, mai multe categorii de şmecheri, mai mult sau mai puţin eleganţi şi demni de laudă, cărora le corespundea şi li se opunea unica mare familie a crustaceelor, ai cărei reprezentanţi se lăfăiau pe toată scara socială.

Amicii noştri credeau în următoarele axiome: 1. Şmecherii se recunosc între ei; 2. Crustaceele nu-i recunosc pe şmecheri. Lafcadio îşi amintea acum de toate acestea; şi cum era o fire căreia îi plăcea jocul, zîmbi.

Protos continuă:

— Orice-ai spune, e un noroc că m-am aflat atunci acolo... Nu chiar din întîmplare, poate. Îmi place să-i supraveghez pe novici: sînt plini de imaginaţie, întreprinzători, nostimi... Dar îşi închipuie cam prea uşor că se pot lipsi de sfaturi. Opera ta avea mare nevoie de unele retuşuri, dragul meu!... Ce idee să-ţi pui pe cap o asemenea pălărie, cînd te pui pe treabă! Dacă poliţia obţine adresa furnizorului acestei piese doveditoare, te vezi la zdup în mai puţin de-o săptămînă. Dar eu îi iubesc pe vechii mei prieteni; şi le-o şi dovedesc. Ştii cit de mult

te-am iubit, Cadio? Totdeauna am crezut că o să scot ceva din tine. Frumos cum erai, toate femeile ți-ar fi căzut la picioare și, pe deasupra, mulți bărbați s-ar fi lăsat șantajați. Cît de fericit am fost cînd am aflat în sfîrșit veşti despre tine şi că vii în Italia! Drace! Tare voiam să ştiu ce s-a întîmplat cu tine. Îți pierdusem urma de pe vremea cînd mergeam amîndoi la vechea noastră prietenă. Încă arăți destul de bine, să ştii! Carola era o femeie şi jumătate!

Enervarea lui Lafcadio devenea tot mai vizibilă, ca şi efortul de a o ascunde; Protos se amuza din plin, prefăcîndu-se că nu observă nimic. Scosese din buzunarul vestei o mică rondelă de piele şi o cerceta atent.

— Am decupat-o impecabil, nu-i aşa?

Lafcadio ar fi vrut să-l sugrume; strîngea din pumni şi unghiile îi intrau în carne. Protos continua, pe acelaşi ton batjocoritor:

— E cel mai neînsemnat serviciu pe care ți-l puteam face! Merită cele şase hîrtii de cîte o mie... pe care vrei să-mi spui de ce nu le-ai luat?

Lafcadio tresări:

— Mă iei drept un hoț?

— Ascultă, băiete, continuă liniştit Protos, nu-mi prea plac amatorii; mai bine să ți-o spun pe loc şi deschis. Iar cu mine nu-i cazul să faci pe fanfaronul sau pe prostul. Ai unele înclinații, de acord, unele strălucite înclinații, dar...

— Destul cu batjocura, îl întrerupse Lafcadio, care nu-şi putea stăpîni mînia. Unde vrei să ajungi? Am făcut o greşeală; crezi că e nevoie să vină altul să-mi spună asta? Da, ai o armă împotriva mea; nu voi cerceta dacă ar fi prudent pentru tine să te slujeşti de ea. Doreşti să răscumpăr această bucățică de piele. Hai, vorbeşte! Nu mai rîde şi nu te mai uita aşa la mine. Vrei bani. Cît?

Tonul lui Lafcadio era atît de hotărît, încît Protos bătu uşor în retragere; dar pe dată îşi regăsi aroganța:

— Ia-o cu binişorul, ia-o cu binişorul, spuse el. Ce lucruri chiar atît de neplăcute ți-am spus? Discutăm ca între prieteni, deschis, n-ai de ce să te înfurii. Dar ai întinerit cu adevărat, Cadio!

Începu să-i mîngîie uşor brațul, dar Lafcadio tresări puternic, respingîndu-l.

— Hai să ne aşezăm, spuse Protos; vom sta de vorbă mai pe îndelete.

Se instală într-un colț, alături de portiera culoarului, şi îşi puse picioarele pe cealaltă banchetă.

Lafcadio crezu că vrea să-i închidă drumul de ieşire. Cu siguranță că Protos era înarmat, iar el nu avea nici o armă asupra sa. Se gîndi că într-o luptă corp la corp va fi învins. Dar chiar dacă timp de o clipă dorise să fugă, curiozitatea-i era mai puternică, acea curiozitate pătimaşă împotriva căreia nimic, nici chiar siguranța sa personală, nu avusese vreodată cîştig de cauză. Se aşeză.

— Bani? Ce tot spui! zise Protos. Scoase o țigară de foi dintr-o tabacheră, îi oferi una şi lui Lafcadio, care îl refuză. Poate că nu suporți fumul?... Ascultă-mă.

Trase de mai multe ori din țigara de foi, apoi, pe un ton foarte calm, spuse:

— Nu, nu, Lafcadio, prietene, nu bani aştept de la tine; ci supunere. Nu pari, dragul meu (scuză-mi sinceritatea), că-ți dai bine seama de situația în care te afli. Trebuie să o înfrunți cu îndrăzneală; îngăduie-mi să te ajut. Un adolescent a vrut să evadeze din cadrul social care ne sufocă; un adolescent simpatic; ba chiar întru totul aşa cum îmi plac mie; naiv şi de o grațioasă spontaneitate; căci presupun că nu-şi făcuse prea mari calcule... Îmi amintesc, Cadio, cît de tare erai la socoteli, dar şi că, atunci cînd era vorba de propriile tale cheltuieli, nu socoteai niciodată... Pe scurt, regimul crustaceelor te dezgusta; nu eu sînt cel care o să mă mir de asta... Dar ceea ce mă miră pe mine e că, deşi eşti atît inteligent, ai crezut, Cadio, că se poate ieşi atît de uşor dintr-o societate, fără să cazi în alta; sau că o societate se poate lipsi de legi. *Lawless*, îți aminteşti; am citit asta undeva: *Two hawks in the air, two fishes swimming in the sea not more lawless than we...* [Nelegiuiți... Doi şoimi plutind în văzduh, doi peşti zbenguindu-se-n apa, la fel de nelegiuiți ca mine... (engl.)]. Cît de frumoasă este literatura! Lafcadio! Prietene, învață legea şmecherilor.

— Poate că ar trebui să treci mai departe.

— De ce să ne grăbim? Avem tot timpul înaintea noastră. Eu nu cobor decît la Roma. Lafcadio, prietene, se întîmplă ca o crimă să nu poată fi descoperită de jandarmi; o să-ți explic de ce noi sîntem mai deştepți decît ei: pentru că noi ne punem în joc viața. În cazuri în care poliția eşuează, noi reuşim uneori. Asta-i! Ai vrut-o, Lafcadio; lucrul e făcut şi nu mai poți scăpa. Aş prefera să mi te supui pentru că, crede-mă, aş fi cu adevărat nefericit să fiu silit să predau poliției un vechi prieten ca tine; dar ce pot să fac? De acum înainte depinzi de ea — sau de noi.

— A mă preda pe mine înseamnă a te preda pe tine însuți...

— Speram că vorbim serios. Înțelege-mă bine, Lafcadio: poliția îi bagă la închisoare pe cei care nu se supun, dar, în Italia, ea cade la învoială cu şmecherii. „Cade la învoială", da, cred că aşa trebuie spus. Aparțin şi eu întrucîtva poliției, dragul meu. Am ochiul cîmpului. Contribui şi eu la menținerea ordinii. Nu acționez: îi fac pe alții să acționeze. Nu te mai opune, Cadio. Legea mea nu are nimic înspăimîntător. Exagerezi lucrurile astea; eşti atît de naiv, şi atît de spontan! Nu-ți dai seama că mi te-ai supus, pentru că asta-mi era voința, cînd ai luat din farfurie, în timpul cinei, butonul domnişoarei Venitequa? Ce gest nesăbuit! Ce gest idilic! Bietul meu Lafcadio! Cred că ți-ai reproşat îndeajuns acest mic gest, nu-i aşa? Partea neplăcută este că nu l-am văzut numai eu. Nu-ți

pierde cumpătul; chelnerul, văduva şi copilul fac parte din bandă. Sînt fermecători. Numai de tine depinde să ți-i faci prieteni. Lafcadio, prietene, fii rezonabil; te vei supune?

Stingherit peste măsură poate, Lafcadio se hotărîse să nu rostească nici un cuvînt. Rămînea nemişcat, cu trupul înțepenit, cu buzele strînse, cu privirea fixă. Protos continuă, înălțînd din umeri:

— Ciudată făptură! Şi, de fapt, atît de adaptabilă!... Dar poate că mi-ai fi răspuns afirmativ dacă ți-aş fi spus de la început ce aşteptăm de lă tine. Lafcadio, prietene, înlătură-mi o îndoială: tu, pe care l-am lăsat atît de sărac, să nu iei cele şase bancnote de cîte o mie pe care hazardul ți le-a aruncat la picioare! Găseşti că asta-i firesc?... Domnul de Baraglioul-tatăl a murit, mi-a spus domnişoara Venitequa, în dimineața ce a urmat zilei cînd contele Julius, vrednicul său fiu, a venit în vizită la tine; şi chiar în seara acelei zile o părăseai pe domnişoara Venitequa. De atunci, relațiile tale cu contele Julius au devenit, nu-i aşa, foarte intime; vrei să-mi explici de ce?... Lafcadio, prietene, pe timpuri ți-am cunoscut mulți unchi; în raport cu acele vremuri, arborele tău genealogic pare să se fi colorat puternic cu nuanțe baraglioulești!... Nu! Nu te supăra; glumesc; dar ce-ai vrea să creadă lumea?... Doar dacă nu cumva îi datorezi nemijlocit domnului Julius averea ta prezentă; ceea ce (îngăduie-mi să ți-o spun), seducător cum eşti, Lafcadio, mi s-ar părea cu totul scandalos. Fie că-i aşa, fie că-i altfel, şi orice ne-ai lăsa să presupunem, Lafcadio, prietene, afacerea e limpede şi datoria ta evidentă: îl vei şantaja pe Julius. Nu protesta! Şantajul este o instituție sacră, necesară menținerii bunelor moravuri. Cum? Vrei să pleci?... Lafcadio se ridicase.

— Lasă-mă să trec! strigă el, păşind peste corpul lui Protos; acesta, întins de-a curmezişul compartimentului, între cele două banchete, nu făcu nici un gest pentru a-l împiedica. Uimit că este lăsat să plece, Lafcadio deschise uşa culoarului şi, în timp ce se îndepărta, spuse:

— Nu fug, să n-ai nici o teamă în privința asta. Poți să mă supraveghezi; orice e mai bine decît să te ascult... Iartă-mă dacă prefer poliția. Du-te şi mă reclamă: o aştept.

VI

Chiar în acea zi, familia Anthime venea din Milano cu trenul de seară; deoarece călătoreau la clasa a treia, nu le văzură decît la sosire pe contesa de Baraglioul şi pe fiica ei mai mare, care veneau de la Paris în vagonul de dormit al aceluiaşi tren.

Cu puține ore înainte de telegrama ce anunța moartea lui Fleurissoire, contesa primise o scrisoare de la soțul ei; contele îi vorbea pe larg de marea plăcere pe care i-o pricinuise întîlnirea neaşteptată cu Lafcadio; şi, fără îndoială, nu făcea nici o aluzie la acea cvasifraternitate care, în ochii lui Julius, îl împodobea cu asemenea perfide farmece pe acel tînăr bărbat (Julius, credincios ordinului tatălui său, nu avusese o explicație deschisă cu soția sa, după cum nu avusese nici cu Lafcadio); dar anumite aluzii, anumite reticențe, o avertizau îndeajuns pe contesă; ba chiar nu sînt foarte sigur că Julius, lipsit de orice distracție în monotona viață burgheză pe care o ducea, nu se juca cu focul, plăcîndu-i scandalul pe care l-ar fi putut stîmi, şi riscurile lui. Nu sînt sigur, de asemenea, că prezența la Roma a lui Lafcadio, nădejdea de a-l revedea, nu jucau un anume rol, ba chiar un mare rol, în hotărârea pe care a luat-o Genevieve de a-şi întovărăşi mama.

Julius venise să-i întîmpine la gară. Îi duse repede la Grand Hotel, după ce se despărțise aproape deîndată de familia Anthime, pe care urma să o întîlnească în cortegiul funerar, a doua zi. Familia Anthime se instala pe via Bocea di Leone, în hotelul în care locuiseră cînd veniseră prima oară.

Marguerite îi aducea romancierului veşti bune: alegerea sa era sigură; cu o zi mai înainte, cardinalul Andre o anunțase în mod oficial: candidatul nu va mai trebui nici măcar să-şi reînceapă vizitele; Academia venea ea însăşi către el, cu porțile larg deschise: era aşteptat.

— Vezi? îi spunea Marguerite. Ce-ți ziceam la Paris? Totul se întîmplă la timpul potrivit. În lumea asta e de ajuns să ştii să aştepți.

— Şi să nu te schimbi, continuă cu gravitate Julius, sărutînd mîna soției sale şi fără să vadă privirea fiicei lor ațintită asupra lui şi plină de dispreț.

— Să-ți fiu fidel ție, gîndurilor, principiilor mele. Perseverența este cea mai indispensabilă dintre virtuți. Începea să uite de felul cum îşi schimbase dintr-odată recent părerile, de acele gînduri deloc ortodoxe, de proiectele deloc decente. După ce aflase veştile, era din nou stăpîn pe sine, fără să-şi dea nici o strădanie. Admira această consecvență subtilă prin care spiritul său se abătuse o clipă din drum. Nu el se schimbase, ci papa.

Cîtă consecvență în felul meu de a gîndi; cîtă logică! Partea cea mai grea este să ştii pînă unde să mergi. Bietul Fleurissoire a murit tocmai fiindcă a vrut să pătrundă în culise. Lucrul cel mai simplu, cînd tu însuți eşti simplu, este să te mulțumeşti cu ce ştii. Oribilul secret l-a ucis. Cunoaşterea nu-i întăreşte decît pe cei care sînt tari... Oricum, sînt fericit: Carola a putut anunța poliția, iar asta îmi îngăduie să meditez în chip mai liber... Şi totuşi, dacă ar şti că nu ADEVĂRATULUI Sfînt Părinte îi datorează nefericirea şi exilul, Armand-Dubois ar fi pe deplin consolat! Ce încurajare pentru credința sa! Ce uşurare!... Mîine, după ceremonia funebră, ar fi bine să-i vorbesc.

La această ceremonie nu veni multă lume. Dricul era urmat de trei trăsuri. Ploua. În prima trăsură, Blafaphas o însoțea, ca un adevărat prieten, pe Amica (de îndată ce doliul va fi luat sfîrşit, se va căsători cu ea, desigur); plecaseră amîndoi de la Pau cu o zi mai înainte (Blafaphas nici măcar nu putea suporta gîndul de a o lăsa pe văduvă pradă durerii ei, de a o lăsa să facă singură această lungă călătorie; şi, deşi nu era din familie, se

îmbrăcase în doliu; ce rudă putea fi la fel de apropiată precum un asemenea prieten?), dar ajunseseră la Roma doar de cîteva ore, pentru că pierduseră trenul.

În ultima trăsură luase loc doamna Armand-Dubois, împreună cu contesa şi cu fiica acesteia; în cea de-a doua, contele, împreună cu Anthime Armand-Dubois.

În preajma mormîntului lui Fleurissoire, nimeni nu făcu nici o aluzie la nefericita întîmplare. Dar, la întoarcerea de la cimitir, Julius de Baraglioul, din nou singur cu Anthime, spuse:

— Îţi făgăduisem că voi interveni pentru tine pe lîngă Sfîntul Părinte.

— Dumnezeu îmi este martor că nu te-am rugat să faci asta.

— E adevărat: scandalizat de felul cum v-a părăsit Biserica, am dat ascultare inimii mele.

— Dumnezeu îmi este martor că nu m-am plîns de nimic.

— Ştiu!... Ştiu!... M-ai enervat cu resemnarea ta! Ba chiar, fiindcă îmi dai prilejul să ţi-o spun, îţi voi mărturisi, dragul meu Anthime, că vedeam în purtarea ta nu atît sfinţenie, cît orgoliu, iar acea resemnare excesivă pe care ai arătat-o ultima oară cînd te-am văzut la Milano mi s-a părut mult mai aproape de revoltă decît de adevărata pietate, şi m-a stingherit nespus de mult în credinţa mea. Dumnezeu nu-ţi cerea chiar atît de mult, ce dracu'! Hai să vorbim deschis: atitudinea ta m-a şocat.

— Pot atunci şi eu să-ţi mărturisesc că atitudinea ta, dragul meu frate, m-a întristat. Oare nu tocmai tu mă îndemnai la revoltă şi...

Julius, care începea să se aprindă, îl întrerupse:

— Constatasem îndeajuns prin mine însumi şi le dădusem de înţeles celorlalţi în decursul întregii mele cariere că poţi fi un desăvîrşit creştin fără să disprețuieşti avantajele legitime oferite de rangul pe care Dumnezeu ni l-a dăruit în marea lui înţelepciune, îţi reproşam tocmai atitudinea ta afectată, care părea superioară atitudinii mele.

— Dumnezeu îmi este martor că...

— Nu mai protesta întruna! îl întrerupse din nou Julius. Dumnezeu nu are ce să caute aici. Îţi explic: atitudinea ta era aproape de revoltă... vreau să spun: de propria mea revoltă; şi tocmai asta îţi reproşez: acceptînd nedreptatea, îl laşi pe celalalt să se revolte pentru tine. Căci eu unul nu admiteam ca Biserica să greşească; iar atitudinea ta, fără să pară a face asta, o punea tocmai în această situaţie. Hotărîsem deci să mă plîng în locul tău. Curînd vei vedea cît de îndreptăţit eram să fiu indignat.

Julius, cu fruntea îmbrobonată de sudoare, îşi puse jobenul pe genunchi.

— Vrei puţin aer? Şi Anthime, atent, coborî geamul dinspre el.

— De îndată ce am ajuns la Roma, continuă Julius, am cerut o audienţă. Am fost primit. Demersul meu urma a fi încununat de un succes ciudat...

— Ah! spuse cu indiferenţă Anthime.

— Da, prietene. Căci chiar dacă n-am obţinut nimic din ceea ce venisem să cer, am plecat cel puţin cu o certitudine... care-l punea pe Sfîntul Părinte la adăpost de toate presupunerile injurioase pe care noi le făcuserăm pe seama lui.

— Dumnezeu îmi este martor că niciodată n-am formulat ceva injurios faţă de Sfîntul Părinte.

— Am formulat eu pentru tine. Te vedeam lezat în drepturile tale; mă indignam.

— Spune ce ai de spus, Julius: l-ai văzut pe papă?

— Nu! Nu l-am văzut pe papă, izbucni în cele din urmă Julius — dar am aflat un secret; un secret îndoielnic mai întîi, dar care curînd, prin moartea scumpului nostru Amedee, urma să capete dintr-odată o confirmare; un secret înspăimîntător, derutant, dar prin care credinţa ta, dragul meu Anthime, va şti să iasă întărită. Căci în privinţa injustiţiei căreia i-ai căzut victimă, papa este nevinovat...

— Nu m-am îndoit niciodată de asta.

— Anthime, ascultă-mă: nu l-am văzut pe papă, pentru că nimeni nu-l poate vedea; cel care se află acum pe tronul pontifical şi de care Biserica ascultă şi care dă porunci; cel care mi-a vorbit, papa pe care-l vedem la Vatican, papa pe care l-am văzut. NU ESTE ADEVĂRATUL PAPĂ.

Anthime începu să rîdă cu hohote, scuturîndu-se din tot trupul.

— Rîzi! Rîzi! continuă Julius, jignit. Şi eu am rîs la început. Dacă aş fi rîs mai puţin, Fleurissoire n-ar fi fost asasinat. Ah! preasfînt prieten! Nevinovată victimă!... Vocea i se pierdu într-u hohot de plîns.

— Vorbeşti serios?... Ce tot spui!... Ce tot spui!... Ce tot spui!... zise Armand-Dubois, pe care patosul lui Julius îl neliniştea. Totuşi ar trebui să ştim...

— A murit tocmai pentru că a vrut să ştie.

— Pentru că, dacă nu mi-a păsat de averea mea, de situaţia mea, de ştiinţa mea, dacă am consimţit să mi se facă această... continuă Anthime care, treptat, se monta, la rîndu-i.

— Îţi spun: adevăratul papă nu-i întru nimic răspunzător de toate acestea; cel care şi-a bătut joc de tine e un adept al Quirinalului...

— Oare să cred ce-mi spui?

— Dacă nu mă crezi pe mine, crede-l pe bietul martir.

Amîndoi rămaseră cîteva clipe fără să vorbească. Nu mai ploua; printre nori se ivea o rază de soare.

Săltînd, ici-colo, prin gropi, trăsura se întorcea la Roma.

— În cazul ăsta, ştiu ce-mi rămîne de făcut, continuă Anthime cu o voce foarte hotărîtă; fac publică informaţia.

Julius tresări.

— Prietene, mă înspăimînţi. O să fii excomunicat.

— De către cine? Dacă este un papă fals, puţin îmi pasă.

— Şi eu, care credeam că, dezvăluindu-ţi acest secret, o să te ajut să guşti mîngîierea, continuă Julius, consternat.

— Glumeşti?... Şi cine-mi va spune dacă Fleurissoire, ajungînd în paradis, nu descoperă că Dumnezeu nu este Dumnezeu cel adevărat?

— Dragă Anthime, ai luat-o razna. Cum ar putea să existe doi Dumnezei! Cum ar putea să existe UN ALT DUMNEZEU!

— Vorbeşti cu prea multă uşurinţă de el, tu care n-ai renunţat la nimic pentru el; tu, care profiţi întotdeauna de toate, fie că Dumnezeu e adevărat sau fals... Am mare nevoie să respir puţin aer.

Aplecîndu-se peste portieră, atinse cu vîrful bastonului umărul vizitiului şi îi porunci să oprească. Julius vru să coboare împreună cu el.

— Nu! Lasă-mă. Ştiu destul ca să iau o hotărîre. Păstrează restul pentru un roman. În ceea ce mă priveşte, îi scriu Marelui Maestru al Ordinului chiar în seara asta, şi începînd de mîine îmi reiau cronicile ştiinţifice în La Depeche. O să avem de ce rîde.

— Văd că şchiopătezi, zise Julius, surprins cînd observă că Anthime îşi trage din nou cu greu piciorul.

— Da, mi-au revenit durerile de cîteva zile.

— Deci aşa! spuse Julius care, fără a-l mai privi cum se îndepărtează, se aşeză cît mai confortabil în trăsură.

VII

Avea Protos intenţia să-l predea pe Lafcadio poliţiei, aşa cum îl ameninţase?

Nu ştiu: evenimentele dovediră de altfel că, printre domnii de la poliţie, el nu avea numai prieteni. Aceştia, preveniţi în ajun de Carola, pregătiseră o capcană în Vicolo dei Vecchierelli; cunoşteau de multă vreme casa şi ştiau că ea comunică, la etaj, cu casa vecină, ale cărei ieşiri le păziră de asemenea.

Protos nu se temea de poliţişti; acuzaţia nu-l înspăimînta, şi nici întregul aparat al justiţiei; ştia că e greu să fie arestat, nefiind de fapt vinovat de nici o crimă, ci numai de delicte atît de mărunte încît nu puteau fi dovedite. Deci nu se temu prea mult cînd înţelese că era încercuit, lucru pe care-l pricepu foarte repede, avînd instinctul remarcabil de a-i recunoaşte pe aceşti domni sub orice deghizare.

Oarecum mirat totuşi, se închise mai întîi în camera Carolei, aşteptînd întoarcerea acesteia, pe care n-o mai văzuse după asasinarea lui Fleurissoire; dorea să se sfătuiască cu ea şi să-i dea cîteva dispoziţii, pentru cazul că ar fi închis.

Carola, pe de altă parte, supunîndu-se voinţei lui Julius, nu apăruse la cimitir; nimeni nu ştiu că, ascunsă îndărătul unui mausoleu, sub o umbrelă, asista de departe la trista ceremonie. Aşteptă răbdătoare, plină de umilinţă, să plece toată lumea din preajma mormîntului proaspăt; văzu cum cortegiul se alcătuieşte din nou, cum Julius urcă în trăsură din nou împreună cu Anthime, şi cum toate trăsurile se îndepărtează, sub ploaia măruntă. Atunci se apropie la rîndu-i de mormînt, scoase de sub şal un buchet mare de ochiul-boului, pe care-l aşeză departe de coroanele familiei; apoi rămase timp îndelungat în ploaie, neuitîndu-se la nimic, negîndindu-se la nimic, şi plîngînd, findcă nu se putea ruga.

Cînd se întoarse în Vicolo dei Vecchierelli, văzu că pe pragul casei se află doi indivizi necunoscuţi; nu înţelese totuşi că locuinţa era păzită. Voia să-l întîlnească pe Protos; sigură că el era asasinul, acum îl ura...

Cîteva clipe mai tîrziu poliţia alerga, la ţipetele ei; dar vai! era prea tîrziu! Cuprins de exasperare la gîndul că ea îl denunţase, Protos o sugrumase pe Carola.

Toate acestea se petreceau cam spre ora prînzului. Ziarele de seară publicară ştirea, şi cum asupra lui Protos fusese găsită bucăţica de piele tăiată din căptuşeala pălăriei, dubla sa culpabilitate devenea neîndoielnică.

Lafcadio trăise pînă seara într-o stare de aşteptare sau de frică nedesluşită, poate nu din cauza poliţiei, cu care îl ameninţase Protos, ci de teama lui Protos însuşi sau de teama a ceva necunoscut de care nu mai încerca să se apere. O lîncezeală de neînţeles îl moleşise cu totul, ceva care poate că nu era decît oboseală: începea să renunţe.

În ajun, nu-l revăzuse pe Julius decît cîteva clipe, atunci cînd acesta, la sosirea trenului dinspre Napoli, venise să ia cadavrul; apoi, mersese la nesfîrşit prin oraş, la întîmplare, pentru a depăşi acea exasperare pe care i-o provocase — după conversaţia din vagon — sentimentul dependenţei sale.

Şi totuşi vestea arestării lui Protos nu-i aduse lui Lafcadio starea de uşurare la care s-ar fi putut aştepta. Parcă ar fi fost dezamăgit. Ciudată făptură! Aşa cum nu respinsese în mod deliberat orice profit material de pe urma crimei, tot astfel nu renunţase nici la vreunul dintre riscurile ei. Nu admitea că jocul se sfîrşise atît de repede. Aşa cum făcea odinioară cînd juca şah, i-ar fi cedat adversarului turnul şi, ca şi cum acea întîmplare îl făcea dintr-odată să cîştige prea uşor, lipsindu-l de orice interes pentru joc, simţea că nu va avea linişte pînă cînd

nu-şi va duce sfidarea şi mai departe încă.

Cină într-un mic restaurant învecinat, ca să nu fie silit să se îmbrace în haine de gală. Întorcîndu-se la hotel, îl zări peste puţină vreme, prin uşa cu geam a restaurantului, pe contele Julius, aşezat la masă împreună cu soţia şi cu fiica sa. Fu uimit de frumuseţea Genevievei, pe care nu o mai văzuse de la prima lui vizită. Rămase în fumoar, aşteptînd sfîrşitul mesei; fu anunţat că Julius de Baraglioul urcase în camera lui şi-l aştepta.

Intră. Contele era singur; îşi schimbase costumul.

— Asasinul e la închisoare, spuse el deîndată, întinzîndu-i mîna. Dar Lafcadio nu i-o întinse pe a sa. Rămînea în pragul uşii.

— Care asasin? întrebă el.

— Asasinul cumnatului meu, ce Dumnezeu!

— Asasinul cumnatului tău sînt eu.

Spuse aceste cuvinte fără să tremure, fără să schimbe tonul, fără să-şi coboare vocea, fără un gest, şi într-un mod atît de firesc, încît în prima clipă Julius nu înţelese. Lafcadio trebui să repete:

— Îţi spun că nu a fost arestat asasinul cumnatului tău, pentru simplul motiv că asasinul cumnatului tău sînt eu.

Dacă Lafcadio ar fi avut o înfăţişare fioroasă, poate că Julius ar fi fost cuprins de teamă; dar el avea un aer copilăros. Părea chiar încă şi mai tînăr decît prima oară cînd îl întîlnise Julius; privirea lui era tot atît de limpede, vocea lui tot atît de clară.

Închisese uşa, dar rămăsese sprijinit de ea. Julius, aflat lîngă masă, se prăbuşi într-un fotoliu.

— Bietul meu copil! zise el mai întîi, vorbeşte mai încet!... Ce tot spui? Ce ţi-a venit?

Lafcadio îşi coborî privirea, regretînd că vorbise.

— Cine ştie? Am făcut-o foarte repede, cînd mi-a venit s-o fac.

— Ce aveai cu Fleurissoire, cu bărbatul acela atît de vrednic şi de plin de virtuţi?

— Nu ştiu... Nu părea fericit... Cum vrei să-ţi explic ceea ce nu-mi pot explica mie însumi?

O tăcere penibilă se instala între ei, întreruptă, din cînd în cînd, de cuvintele lor, care o făceau şi mai apăsătoare; se auzea atunci cum urcă — valuri, valuri, din marele hol al hotelului, o banală muzică napolitană. Julius curăţa cu vîrful unghiei de la degetul mic, pe care o lăsase să crească foarte lungă, o mică pată de ceară ce căzuse de la o lumînare pe faţa de masă. Dintr-o dată îşi dădu seama că unghia i se rupsese. Eră o dungă transversală, care brăzda, întunecată, rozul unghiei.

Cum de-o rupsese? Şi cum de nu-şi dăduse seama mai devreme? Oricum, răul era făcut; trebuia s-o taie. Gîndul îl contrarie puternic, căci avea mare grijă de mîinile lui şi mai ales de această unghie căreia îi dăduse acea formă prelungă, obţinută cu greu, ce sublinia eleganţa degetului. Foarfecă se afla în sertarul mesei de toaletă şi Julius tocmai se pregătea să se ridice să o ia, dar ar fi trebuit să treacă prin faţa lui Lafcadio; plin de tact, amînă delicata operaţie.

— Şi... ce vrei să faci acum? spuse el.

— Nu ştiu. Poate că mă voi preda poliţiei. Mă voi gîndi la noapte.

Braţul lui Julius căzu moale, izbindu-se de fotoliu; îl privi timp de cîteva clipe pe Lafcadio, apoi, suspinînd, zise pe un ton descurajat:

— Şi eu care tocmai începusem să te iubesc!...

Spusese asta fără nici o intenţie rea. Lafcadio nu putea să nu înţeleagă. Dar, deşi inconştientă, această frază era plină de cruzime şi îl izbi drept în inimă. Îşi înălţă capul, înfruntînd neliniştea care îl cuprinsese brusc. Îl privi pe Julius: „Oare acesta-i cu adevărat cel care ieri mi se părea a-mi fi aproape frate?", îşi spuse. Îşi roti privirile prin acea încăpere în care, cu două zile mai înainte, şi deşi ucisese, putuse sta de vorbă cu atîta voioşie; sticla de parfum era încă pe masă, aproape goală...

— Ascultă, Lafcadio, continuă Julius: situaţia ta nu-mi pare cu totul deznădăjduită. Autorul presupus al acestei crime...

— Da, ştiu că tocmai a fost arestat, îl întrerupse Lafcadio pe un ton sec: Mă vei sfătui să las să fie acuzat în locul meu un om nevinovat?

— Cel pe care-l numeşti un om nevinovat tocmai a ucis o femeie; şi chiar o femeie pe care o cunoşti...

— Asta m-ar face să mă simt mai bine, nu-i aşa?

— Nu vreau să spun chiar asta, dar...

— Să mai adăugăm şi că este singurul care putea să mă denunţe.

— După cum vezi, mai există o speranţă.

Julius se ridică, se îndreptă spre fereastră, potrivi cutele perdelei, se întoarse, apoi, aplecîndu-se înainte, cu braţele încrucişate pe spătarul fotoliului în care stătuse:

— Lafcadio, nu aş vrea să te las să pleci fără să-ţi dau un sfat: nu ţine decît de tine, sînt convins, să redevii un om de treabă şi să-ţi ai locul tău în societate, cel puţin acela pe care ţi-l îngăduie naşterea... Biserica te poate ajuta. Ai puţin curaj, dragul meu, şi du-te şi te spovedeşte.

Lafcadio nu-şi putu ascunde un surîs:

— Voi reflecta la binevoitoarele tale cuvinte. Făcu un pas înainte şi adăugă:

— Preferi, fără îndoială, să nu atingi o mînă de ucigaş. Aş vrea totuşi să-ţi mulţumesc pentru...

— Bine! Bine! spuse Julius, cu un gest cordial şi distant. Adio, dragul meu. Nu îndrăznesc să-ţi spun: La revedere. Totuşi, dacă, pe viitor...

— Acum nu mai ai nimic să-mi spui?

— Nimic.

— Adio, domnule.

Lafcadio salută cu gravitate şi părăsi încăperea.

Ajunse în camera sa, la etajul de deasupra. Se dezbrăcă pe jumătate, se aruncă pe pat. Seara fusese foarte caldă; noaptea nu adusese cu ea răcoarea. Fereastra camerei era larg deschisă, dar aerul rămînea nemişcat; îndepărtatele globuri electrice din Piaţa Termelor, de care îl despărţeau grădinile, umpleau camera cu o lumină albăstruie şi difuză ce semăna cu lumina lunii. Voia să reflecteze, dar o torpoare ciudată şi de neînlăturat îi împăienjenea gîndurile; nu se gîndea nici la crima pe care o săvîrşise, nici la felul cum ar fi putut să scape de pedeapsă; încerca doar să nu mai audă acele cuvinte atroce ale lui Julius: „Tocmai începusem să te iubesc”... Dar dacă el nu-l iubea pe Julius, de ce să mai plîngă din pricina acelor cuvinte? Dar oare într-adevăr din pricina lor plîngea?... Noaptea era atît de blîndă, i se părea atît de uşor să se lase pur şi simplu să moară. Apucă o carafă cu apă de lîngă pat, muie în ea o batistă şi şi-o puse pe inimă, unde simţea ca o durere.

Nici o băutură din lume nu va mai trezi la viaţă această inimă secătuită! îşi spuse, lăsîndu-şi lacrimile să-i curgă pînă pe buze şi bucurîndu-se de gustul lor amărui. În urechi îi cîntă versuri, citite nu se ştie unde, de care nu ştia că şi-ar fi putut aminti:

My heart aches; a drowsy numbness pains My senses... [Mă doare inima; pe simţuri, o gheară-ncet se-nstăpîneşte (engl.)].

Aţipi.

Visează oare? A bătut cineva la uşă? Uşa pe care nu o închide niciodată noaptea se deschide încetişor şi prin ea se strecoară o siluetă firavă şi albă. Aude cum cineva îl strigă cu o voce slabă:

— Lafcadio... Eşti aici, Lafcadio?

Încă adormit, Lafcadio recunoaşte acea voce. Dar se îndoieşte oare de realitatea minunatei apariţii? Se teme că printr-un singur cuvînt, printr-un singur gest, o va izgoni?... Tace.

Genevieve de Baraglioul, a cărei cameră era alături de cea a tatălui ei, auzise, fără voie, întreaga conversaţie dintre tatăl său şi Lafcadio. O nelinişte insuportabilă o silise să vină pînă în camera acestuia şi, de vreme ce chemarea ei rămînea fără răspuns, convinsă că Lafcadio se sinucisese, se aruncă spre căpătîiul patului şi căzu în genunchi, plîngînd în hohote.

În timp ce ea rămînea astfel, Lafcadio se ridică şi se aplecă cu totul spre ea, fără a îndrăzni încă totuşi să atingă cu buzele frumoasa frunte pe care o vedea lucind în umbră. Genevieve de Baraglioul simţi atunci cum o părăseşte orice voinţă; retrăgîndu-şi fruntea mîngîiată de respiraţia lui Lafcadio şi nemaiştiind cum să se apere de el altfel decît adresîndu-i-se tot lui:

— Ai milă de mine, prietene, îi spuse ea.

Lafcadio se regăsi pe dată pe sine şi, îndepărtîndu-se de ea şi totodată respingînd-o:

— Ridică-te, domnişoară de Baraglioul! Pleacă! Nu sînt... Nu pot să mai fiu prietenul tău.

Genevieve se ridică, dar nu se îndepărtă de patul unde rămînea întins cel pe care ea îl crezuse mort şi, atingînd cu dragoste fruntea fierbinte a lui Lafcadio, parcă spre a se asigura că e încă în viaţă:

— Prietene, am auzit tot ce i-ai spus în seara asta tatălui meu. Nu înţelegi că de asta am venit?

Lafcadio, ridicîndu-se pe jumătate, o privi. Pletele-i răvăşite îi cădeau bogate pe umeri; întregul ei chip se afla în umbră, astfel încît el nu-i vedea ochii, simţind totodată cum îl învăluie privirea ei. Ca şi cum nu i-ar fi putut suporta blîndeţea şi ascunzîndu-şi faţa în mîini:

— De ce te-am întîlnit atît de tîrziu? gemu el. Ce-am făcut ca să-ţi merit iubirea? De ce-mi vorbeşti astfel, cînd nu mai sînt liber şi demn de a te iubi?

Ea protestă cu o voce tristă:

— Spre tine vin, Lafcadio, nu spre altul. Spre tine, care ai săvîrşit o crimă, Lafcadio! De cîte ori nu ţi-am rostit, suspinînd, numele, din acea primă zi cînd mi-ai apărut ca un erou, chiar prea temerar... Trebuie să afli acum: în taină, mă făgăduisem ţie încă din clipa cînd te-am văzut devotîndu-te cu atîta generozitate. Ce s-a întîmplat de atunci? Cum a fost cu putinţă să ucizi? Ce-ai făcut din viaţa ta?

Şi cum Lafcadio dădea din cap, fără să răspundă:

— L-am auzit pe tata spunînd că un altul a fost arestat, continuă ea; un bandit care tocmai a ucis... Lafcadio! cît mai e încă timp, salvează-te; pleacă chiar în această noapte! Pleacă!

Atunci Lafcadio spuse în şoaptă:

— Nu mai pot.

Părul despletit al lui Genevieve îi cădea pe mîini; apucă acele şuviţe şi le apăsă cu patimă pe ochi, pe buze:

— Să fug? Asta mă sfătuieşti? Dar unde vrei să fug acum? Chiar dacă aş scăpa de poliţie, n-aş mai putea scăpa de mine însumi... Şi de altfel tu m-ai dispreţui dacă aş fugi.

— Eu să te dispreţuiesc, prietene...

— Trăiam în stare de inconştienţă; am ucis ca într-un vis; ca într-un coşmar în care mă zbat întruna de atunci...

— Şi din care vreau să te smulg, strigă ea.

— De ce să mă trezesc? Ca să descopăr că sînt un ucigaş? O apucă de braţ: Nu înţelegi că oroarea în care mă zbat mă face invulnerabil? Ce altceva îmi mai rămîne de făcut acum decît să mă predau poliţiei, cînd se vor ivi zorile?

— Să te predai lui Dumnezeu, nu oamenilor. Dacă tatăl meu nu ţi-a spus, îţi voi spune eu, acum: Lafcadio, Biserica îţi va prescrie pedeapsa şi te va ajuta să-ţi regăseşti pacea prin pocăinţă.

Genevieve are dreptate, iar Lafcadio nu are nimic altceva mai bun de făcut decît să accepte acea supunere comodă; mai devreme sau mai tîrziu aşa va face, constatînd că celelalte ieşiri sînt închise... Ce păcat că nenorocitul acela de Julius i-a dat cel dintîi acest sfat!

— Ce-mi tot spui? îi zise el cu duşmănie. Oare tu eşti cea care-mi vorbeşte astfel?

Îi lăsă braţul, o respinse; şi în timp ce Genevieve se îndepărtează, simte cum creşte în el, o dată cu un fel de mînie împotriva lui Julius, nevoia de a o îndepărta pe Genevieve de tatăl ei, de a o tîrî în jos, mai aproape de el; aplecîndu-şi privirea, îi vede picioarele goale şi mici încălţate cu papuci de mătase.

— Nu înţelegi că nu de remuşcare mă tem, ci de...

S-a ridicat de pe pat; îi întoarce spatele; se duce către fereastra deschisă; simte cum se sufocă; îşi sprijină fruntea de geam şi palmele fierbinţi de fierul rece al balconului; ar vrea să uite că ea este acolo, că el este lîngă ea...

— Domnişoară de Baraglioul, ai făcut pentru un criminal tot ceea ce poate face o fată de familie bună; ba chiar aproape ceva mai mult: îţi mulţumesc din toată inima. Acum mai bine m-ai lăsa singur. Întoarce-te la tatăl tău, la obiceiurile, la datoriile tale... Adio. Cine ştie dacă te voi mai întîlni vreodată? Gîndeşte-te că mîine mă voi preda poliţiei pentru a fi mai puţin nevrednic de dragostea pe care mi-o arăţi. Gîndeşte-te că... Nu! nu te apropia de mine... Crezi că o strîngere de mînă mi-ar fi de ajuns?

Genevieve ar putea înfrunta mînia tatălui ei, părerea celorlalţi şi disprețul lor, dar îşi pierde orice curaj în faţa răcelii cu care-i vorbeşte Lafcadio. Nu a înţeles el oare că, venind astfel, noaptea, spre a-i vorbi, spre a-i mărturisi iubirea ei, ea însăşi se dovedeşte hotărîtă şi curajoasă şi că iubirea ei merită poate ceva mai mult decît un simplu mulţumesc?... Dar cum să-i spună că ea însăşi, pînă în această zi, se zbuciuma ca într-un vis — un vis din care nu scăpa decît din cînd în cînd, cînd se afla la spital unde, printre copiii săraci şi în timp ce le pansa rănile adevărate, i se părea că ia uneori contact, în sfîrşit, cu un strop de realitate — un vis mediocru în care se zbuciumau alături de ea şi părinţii ei, prinşi în toate convenţiile bizare ale lumii lor, cum să-i spună că ea nu izbutea să ia în serios nici gesturile, nici părerile, nici ambiţiile, nici principiile, lor şi nici chiar persoana lor. Mai e de mirare că Lafcadio nu-l luase în serios pe Fleurissoire?... E cu putinţă să se despartă astfel? Iubirea o îndeamnă, o aruncă spre el. Lafcadio o ia în braţe, o strînge cu patimă, îi acoperă cu sărutări fruntea palidă...

Îi voi părăsi pe cei doi amanţi la ora cînd cîntă cocoşul şi cînd culoarea, căldura şi viaţa vor triumfa în sfîrşit asupra nopţii. Lafcadio se ridică de lîngă Genevieve, care doarme încă. Totuşi nu contemplă frumosul chip al amantei sale, fruntea-i brobonită de o uşoară sudoare, pleoapele sidefii, buzele calde şi întredeschise, sînii desăvîrşiţi, membrele ostenite — ci, prin fereastra larg deschisă, zorile şi freamătul unui copac din grădină.

Curînd Genevieve va trebui să plece; dar el mai aşteaptă încă; ascultă, aplecat asupra ei, prin respiraţia-i uşoară, nedesluşita rumoare a oraşului, care-l zguduie din lîncezeală. Departe, în cazărmi, se aude sunetul trîmbiţelor. Va renunţa oare la viaţă? Şi pentru a avea preţuirea Genevievei, pe care o preţuieşte mai puţin de cînd ea îl iubeşte mai mult, se mai gîndeşte încă să se predea?

Aici începe o nouă carte.

O, adevăr palpabil al dorinţei! Tu respingi în penumbră fantomele minţii mele.

OPERE XX

„Nu încape nici o îndoială, Lafcadio nu e Gide: amoralismul personajului nu implică amoralismul autorului. [...] Gide îşi mandatează eroii să meargă pînă la capătul unei căi pe care el însuşi ar şovăi să apuce; aceştia îl eliberează de tentaţiile gîndurilor sale, de ideile ce-l bîntuie şi pe care el li le împrumută. [...] Lafcadio rămîne un personaj de roman; aventura lui, o experienţă imaginară.

Maurice Macuer

ISBN 973-576-151-3

RAO
International Publishing Company